

Elena PELINESCU
– coordonator –

Cursul de schimb și competitivitatea

Experiențe naționale
și perspective europene

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

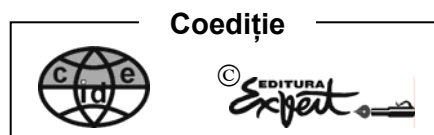
EDITURA
Expert

Elena PELINESCU

- coordonator -

CURSUL DE SCHIMB ȘI COMPETITIVITATEA
Experiențe naționale și perspective europene

București, România

Editor: **Valeriu IOAN-FRANC**

Redactor: **Ortansa CIUTACU**

Concepția grafică, machetarea și tehnoredactarea: **Victor PREDA**

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Institutului de Prognoză
Economică - INCE. Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este
interzisă fără acordul prealabil al editorului, fiind supusă prevederilor legii
drepturilor de autor.

ISBN 973-7885-62-7

Apărut 2006

ISBN 978-973-7885-62-3

Elena PELINESCU
- coordonator -

CURSUL DE SCHIMB ȘI COMPETITIVITATEA

Experiențe naționale și perspective europene

*

Consultant științific
acad. Emilian DOBRESU

EDITURA
Expert

În volumul de față sunt prezentate rezultatele Proiectului
"CURSUL DE SCHIMB ȘI COMPETITIVITATEA
ÎN PERSPECTIVA ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ",
care face obiectul Contractului de finanțare pentru proiecte prioritare PNCDI,
Programul Național CERES C4, încheiat de Institutul de Prognoză Economică -
INCE al Academiei Române cu Ministerul Educației și Cercetării, prin Institutul
de Fizică Atomică în calitate de autoritate contractantă, la 4.XI.2004.
Durata programului: noiembrie 2004 - octombrie 2006

CUPRINS

1. ESTIMAREA CURSULUI DE SCHIMB REAL EFECTIV ÎN ROMÂNIA ȘI ANALIZA IMPACTULUI ACESTUIA ASUPRA BALANȚEI DE PLĂȚI, Elena PELINESCU, Petre CARAIANI	9
1.1. Introducere	9
1.2. Metodologia de determinare a cursului real efectiv (REER) pe baza costului unitar al forței de muncă (ULC)	10
1.3. Determinarea REER pe baza ULC în România	18
1.3.1. <i>Prezentarea metodologiei folosite pentru determinarea w pentru România</i>	18
1.3.2. <i>Aspecte privind evoluția Ratei de Schimb Reale Efective (REER) pe baza ULC în România</i>	22
1.4. Analiza impactului Ratei de Schimb Reale Efective asupra balanței de plăți	26
1.4.1. <i>Prezentarea modelelor VAR de analiză</i>	26
1.4.2. <i>Analiza funcțiilor de răspuns</i>	30
1.4.3. <i>Analiza descompunerii variației variabilelor</i>	35
Bibliografie	39
Anexe	41
2. ANALIZA FLUXURILOR DIRECTE DE CAPITAL. EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST ȘI ROMÂNIA, Dalina ANDREI	74
2.1. Dinamica fluxurilor și distribuția stocului ISD pe țări	76
2.2. Raportări ale fluxurilor și stocurilor ISD	78
2.3. Sursele ISD în țările central și est-europene	82
2.4. ISD pe ramuri de activitate în România și țările central și est-europene. "A doua industrializare" a României	86
2.5. Concluzii	91
Bibliografie și surse de date	92
Anexe	94
3. ANALIZA IMPACTULUI FLUXURILOR DIRECTE DE CAPITAL ASUPRA PERFORMANȚELOR ECONOMIEI ROMÂNEȘTI, ÎNAINTE ȘI DUPĂ ADERARE, Lucian Liviu ALBU	105
3.1. Introducere	105
3.2. Balanța de plăți, cursul de schimb și contul de capital	106
3.3. Determinanții fluxurilor internaționale de capital	113
3.4. Cadrul general al politicilor structurale	114
3.5. Economii, investiții și fluxul de capital	117

3.6. Aplicație privind impactul investițiilor străine directe	119
Bibliografie selectivă	124
Anexe	126
4. IMPACTUL POLITICII SALARIALE ASUPRA AVANTAJULUI COMPARATIV. POSIBILITĂȚI ȘI LIMITE DE MAĂSURARE, Steliana PERT, Valentina VASILE, Maria POENARU	129
4.1. Considerații preliminare	129
4.2. „Reabilitarea” costului muncii – o necesitate. De ce?	136
4.3. Direcții și mecanisme de acțiune	145
4.3.1. <i>Promemoria</i>	145
4.3.2. <i>Obiective globale</i>	146
4.3.3. <i>Obiective specifice</i>	147
4.3.4. <i>Direcții și mecanisme de acțiune</i>	148
Bibliografie	151
5. ÎNVĂȚĂMINTE DIN EXPERIENȚA UE PENTRU ORIENTAREA POLITICII ROMÂNEȘTI ÎN DOMENIUL CREȘTERII COMPETITIVITĂȚII, Corneliu RUSSU, Nicoleta HORNIANSCHI	152
5.1. Recapitulare sintetică a problemelor noționale, metodologice și pragmatice ale competitivității	153
5.2. Tablou sintetic: competitivitatea Uniunii Europene comparativ cu cea a principalilor actori economici de pe scena mondială	174
5.2.1. <i>Realități consemnate în Raportul Comisiei Europene privind competitivitatea din anul 2003</i>	174
5.2.2. <i>Evoluții consemnate de Raportul Comisiei Europene privind competitivitatea pe anul 2004</i>	176
5.2.3. <i>Alte aspecte relevante privind competitivitatea industriei Uniunii Europene în economia mondială</i>	186
5.3. Repere oferite de experiența Uniunii Europene în domeniul creșterii competitivității. Materializarea învățămintelor desprinse din această experiență în industria românească	193
5.3.1. <i>Concepția și modul de implementare a politicii industriale</i>	194
5.3.2. <i>Armonizarea factorilor determinanți ai politicii industriale și alegerea mijloacelor de acțiune</i>	198
5.3.3. <i>Intensificarea investițiilor intangibile</i>	201
5.3.4. <i>Reconsiderarea rolului ajutoarelor de stat</i>	208
5.3.5. <i>Asigurarea unui mediu de afaceri favorabil întreprinderilor, îndeosebi din punct de vedere fiscal</i>	211
5.4. Posibile orientări ale politicii românești în domeniul creșterii competitivității	212

5.4.1. Evaluare sintetică a competitivității industriei prelucrătoare românești și a sectoarelor acesteia	213
5.4.2. Accentuarea specializării industriale și a complementarității cu industria europeană	215
5.4.3. Creșterea semnificativă a potențialului inovațional național și al firmelor	221
5.4.4. Amplificarea capitalului uman	226
5.4.5. Asigurarea dezvoltării durabile a societății și economiei	230
Bibliografie.....	242
6. REGIONALITATEA (ZONALITATEA) RESURSELOR ECONOMIEI AGROALIMENTARE ROMÂNEȘTI – NIVEL ȘI TENDINȚE ÎN PROFIL REGIONAL, Filon TODEROIU, Carmen BUCUR.....	245
6.1. Regionalitatea înzestrării cu resurse în economia agroalimentară, 1993–2002	245
6.2. Disparități regionale ale înzestrării cu resurse și factori de producție agricolă	247
6.3. Productivitatea muncii în economia agroalimentară – premisă a dezvoltării durabile regionale.....	256
6.4. Criterii de evaluare a dezvoltării agroalimentare în spațiul rural – identificare și valențe aplicative	258
6.4.1. Decalaje, disparități și criterii de dezvoltare agroalimentară a spațiului rural	259
6.4.2. Maximizarea producției agricole - criteriu fezabil al dezvoltării agroalimentare a spațiului rural	262
6.5. Alternative de dezvoltare agroalimentară în spațiul rural – evaluări prospective.....	280
6.5.1. Repere preliminare.....	280
6.5.2. Ipoteze de lucru și criterii operaționale	281
6.5.3. Alternative de dezvoltare și evoluții prospective	287
Bibliografie.....	295

1 ● ESTIMAREA CURSULUI DE SCHIMB REAL EFECTIV ÎN ROMÂNIA ȘI ANALIZA IMPACTULUI ACESTUIA ASUPRA BALANȚEI DE PLĂȚI

Autori: Elena PELINESCU
Petre CARAIANI

1.1. Introducere

Problema estimării cursului de schimb real efectiv în România este extrem de importantă în contextul aderării la Uniunea Europeană, al integrării economiei românești într-o zonă economică bazată pe competiție și în care aspectul competitivității referitoare la preț este garanția rămânării pe piață. În prezenta lucrare, autorii și-au propus determinarea cursului de schimb real efectiv (REER) pe baza costului unitar al forței de muncă (ULC), utilizând în acest scop rapoartele multilaterale de schimb ale României cu principalii parteneri din Uniunea Europeană (UE), dar și din afara spațiului UE. Alegerea acestei căi a fost determinată de faptul că, deși competitivitatea se situează în centrul preocupărilor oficialilor, ale oamenilor de afaceri, ale organismelor internaționale, prea puține studii au abordat competitivitatea în România printr-un indicator sintetic cum este cursul de schimb real efectiv bazat pe costul unitar al forței de muncă. Un prim demers în acest sens a fost realizat în cadrul unui Program PHARE 2001-2004, autorii realizând atunci un calcul al cursului de schimb real efectiv prin luarea în considerare a 17 parteneri comerciali.¹ Ceea ce aduce diferit acest studiu este includerea efectului celei de-a treia piețe în calculul ponderilor utilizate în determinarea REER, luarea în calcul a 19 parteneri comerciali și utilizarea ca deflatori, pe lângă cei clasici (indicele prețurilor bunurilor de consum - IPC - și a indicelui prețurilor producției industriale - IPP -, folosiți în

---

¹ "The Relevance of the Long Term Equilibrium Exchange Rate for Accession Countries: Policy Implications for Romania", CNP and INS, Pilot study, Monografie, UE, 2004.

studiul menționat) și a altora: deflatorul produsului intern brut (DPIB) și costul unitar al forței de muncă în industria prelucrătoare.

Studiul își propune să răspundă la întrebări legate de impactul șocurilor din cursul de schimb real efectiv asupra exportului, importului și investițiilor directe străine, componente esențiale ale contului curent, dar și asupra variabilelor economiei reale (indicele producției industriale și produsul intern brut).

O atenție specială este acordată analizei investițiilor străine directe, având în vedere impactul fluxurilor directe de capital asupra cursului de schimb dar și a performanțelor economiei românești.

Metodologia utilizată în cadrul studiului este derivată din metodologia-standard de determinare a REER de către Banca Centrală Europeană și constă în utilizarea unor ponderi (w_i) fixe determinate, ca o medie pe cinci ani (2000-2004), prin luarea în calcul a efectului celei de-a treia piețe, la care se adaugă metodologia vectorilor autoregresivi (VAR) pentru relevarea impactului asupra balanței de plăți.

Datele folosite au fost cele din statisticile oficiale ale României (INS sau BNR), dar și din baza de date a Eurostat și OCDE, obținute de pe internet; datele au fost transformate cu bază fixă anul 2000, de autori.

Structura lucrării este următoarea: primele două secțiuni sunt dedicate determinării cursului de schimb real efectiv pe baza costului unitar al forței de muncă în România, iar ultima, analizei impactului ratei de schimb real efective asupra unor componente ale balanței de plăți, utilizând în acest scop metodologia VAR, analiza funcțiilor de răspuns și analiza descompunerii variației variabilelor.

1.2. Metodologia de determinare a cursului real efectiv (REER) pe baza costului unitar al forței de muncă (ULC)

Cursul de schimb real efectiv măsoară, așa cum s-a arătat și în lucrările din anul anterior, modificările de competitivitate ale unei țări, prin luarea în calcul a modificărilor în prețurile relative. O creștere a nivelului acestui indicator semnifică o pierdere de competitivitate. Cu toate dezavantajele pe care le prezintă utilizarea ca deflator a costului unitar al forței de muncă, Turner și Van't Dak's (1993,p.112) afirmă că, pentru țările industrializate, „ULC relativ în industria prelucrătoare este, probabil, cel mai bun indicator singular”. Pornind de la această afirmație, vom determina pentru România competitivitatea față de partenerii comerciali utilizând în acest scop cursul de schimb real efectiv bazat pe costul unitar al

forței de muncă din industria prelucrătoare, verificând în ce măsură afirmația este valabilă pentru o țară afectată de procesul tranziției spre economia de piață și de măsurile impuse de integrarea în spațiul Uniunii Europene.

Metodologia determinării cursului de schimb nominal și real efectiv aplicată în spațiul Uniunii Europene de Banca Centrală Europeană se bazează pe media geometrică ponderată a cursurilor de schimb bilaterale ale euro față de trei seturi de parteneri comerciali ai zonei euro. Primul set de parteneri ia în considerare 12 țări, și anume: Australia, Canada, Danemarca, Hong Kong, Japonia, Norvegia, Singapore, Coreea de Sud, Suedia, Elveția, Regatul Unit și SUA, în cel de-al doilea set se adaugă cele 10 state noi membre ale UE și China, iar în ultimul set sunt incluse 42 de state: cele din al doilea set, la care se adaugă cele 4 state candidate, Algeria, Argentina, Brazilia, India, Indonezia, Israel, Malaysia, Mexic, Maroc, Noua Zeelandă, Filipine, Rusia, Africa de Sud, Taiwan și Tailanda.

În cazul României, vom lua în calcul trei seturi de parteneri: pe de-o parte, țările din UE (Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Olanda, Portugalia, Spania, Suedia și UK), pe de altă parte țări est-europene integrate în UE în primul val de extindere (Cehia, Ungaria; Polonia) și al treilea set cuprinde SUA și Turcia. Alegerea acestor state s-a făcut având în vedere ponderea fluxurilor cu aceste țări în comerțul României și disponibilitatea datelor statistice necesare demersului nostru științific.

Formula de determinare a REER bazat pe costul unitar al forței de muncă este:

$$REER = \prod_{j \neq i} \left[\frac{C_i RX_i}{C_j RX_j} \right]^{w_{i,j}},$$

unde: j reprezintă țările partenere în comerț cu țara i, $w_{i,j}$ este ponderea competitivității atașată de țara i țării j, C_i și C_j este costul unitar al forței de muncă (ULC) normalizat, măsurat în țara i, respectiv țara j, și exprimat în moneda locală, iar RX_i și RX_j reprezintă ratele nominale de schimb ale monedelor țării i, respective j, față de o monedă universală (USD, euro sau yen).

Problemele ridicate de calculul acestui indicator se referă la: a) determinarea unei structuri semnificative a ponderii competitivității, b) eliminarea sau limitarea influențelor oscilațiilor ciclice ale productivității necesare în calculul ULC și c) alegerea unui nivel de dezagregare în definirea produselor și a piețelor.

În demersul nostru am urmat metodologia de determinare a cursului de schimb real efectiv aplicată de L. Buldorini, H. Makrydakis și C. Thimann (2002), prezentată în continuare.

În calculele noastre am pornit de la determinarea cursului de schimb nominal efectiv, utilizând formula de calcul (1):

$$NEER = \prod_{i \in \text{parteneri}} \left(\frac{RX_i}{RX_{Ro}} \right)^{w_i} \quad (1)$$

unde: RX_{Ro} este indicele cursului de schimb (ROL/Euro), iar RX_i este cursul de schimb al țărilor partenere în raport cu euro, i reprezintă principalii parteneri comerciali ai României, iar w_i este ponderea normalizată a fiecărui partener de comerț i .

Cursul de schimb nominal efectiv măsoară modificările în moneda națională față de un coș de monede (ale partenerilor comerciali), o creștere a nivelului acestuia semnificând o întărire a monedei naționale.

Pentru calculul cursului real efectiv de schimb vom defini, în prima fază, prețul în monedă națională P_{RO_NC} :

$$P_{RO\_NC} = \prod_i (P_i)^{w_i} \quad (2)$$

unde P_i este prețul național al țărilor de referință. Apoi, definim indicele prețului în monedă națională ca raport între prețul național al partenerilor și indicele prețurilor din România (P_r), P_{RO} fiind calculat astfel:

$$P_{RO} = \frac{P_{RO\_NC}}{P_r} \quad (3)$$

Și în final calculăm cursul de schimb real efectiv ca raport între cursul de schimb nominal efectiv și indicele prețului din ecuația (3):

$$REER = \frac{NEER}{P_{RO}} \quad (4)$$

Determinarea cursului real efectiv de schimb ridică două probleme: a) modul de determinare a ponderilor w , în care vom trata și problemele legate de alegerea unui nivel de dezagregare în definirea produselor și a piețelor, și b) alegerea deflatorului.

a) Determinarea ponderilor w_i

Schema de ponderare este importantă deoarece ea determină modul în care ratele de schimb și costurile unitare în diferite țări străine influențează competitivitatea țării analizate (Turner și Van't Dack's 1993). Rezolvarea acestei probleme implică, pe de-o parte, alegerea țărilor partenere, iar pe de altă parte, modul de calcul al ponderilor.

Alegerea țărilor și a ponderilor relative este definitorie pentru nivelul REER. În principiu, toate țările care intră în comerțul cu țara pentru care se determină competitivitatea ar fi de dorit să fie luate în calcul, indiferent dacă această relație este directă sau indirectă, prin a treia piață. Din motive

legate de seriile de date, de intervalul de timp la care sunt date publicității, numărul acestora în prezentul studiu este mai mic (doar 19 parteneri comerciali), neluarea în considerare a țărilor cu ponderi relativ mici afectând doar marginal rezultatele determinării REER.

Bazele teoretice pentru determinarea ponderilor au fost descrise de Arminton (1969) și M. Guirk (1987). Ei demonstrează că, în anumite condiții ale elasticității dintre bunurile oferite prin diferite metode pe aceeași piață, setul de ponderi totale ale competitivității pentru o țară se dovedește a fi proporțional cu setul de elasticități ale cererii pentru acele bunuri ale țării în raport cu prețul relativ al bunurilor produse de partenerii comerciali. De aceea *aceste ponderi sunt considerate o cale rezonabilă de a lega variația costurilor în țară și în afară, de variația în abilitatea țării de a concura pe plan internațional.*

În ceea ce privește modul de calcul al ponderilor, cea mai uzuală metodă este de a folosi ponderea comerțului. În cazul analizei competitivității comerciale, este indicat ca ponderile să reprezinte totalul fluxurilor comerciale (atât importul, cât și exportul). Totuși, așa cum menționează Menzie D. Chinn (2002), o determinare pură a competitivității elimină efectul celei de-a treia piețe; de aceea atât metodologia UE, cât și cea a (Fondului Monetar Internațional) FMI ia în calcul ponderile competitivității totale, adică și efectul celei de-a treia piețe față de piața internă și internațională, conform formulei din ecuația (5):

$$w_j = (\text{importul țării } i / \text{importul și exportul țării } i) \times (\text{ponderea importului țării } i \text{ în importul din țara } j) + (\text{exportul țării } i / \text{importul și exportul țării } i) \times (\text{ponderea totală a exportului}) \quad (5)$$

unde: *ponderea totală a exportului* = $\beta \times (\text{ponderea exportului țării } i \text{ către țara } j \text{ din exportul total } i) + (1-\beta) \times (\text{ponderea celei de-a treia piețe})$

Ponderea celei de-a treia piață este egală cu media ponderată a ponderii importurilor țării j raportată la media ponderată a ponderii combinate a importurilor tuturor competitorilor țării i , ponderile din urmă fiind corectate cu ponderile exporturilor țării i către diferite piețe.

Fondul Monetar Internațional calculează ponderile w utilizând un model pentru ratele de schimb multilaterale (MERM), dar țările calculează de regulă cursurile de schimb real efective în condiții mult mai restrictive și doar arareori folosind scheme de ponderare din competitivitatea totală.

Schema pentru determinarea ponderilor în cazul competitivității totale, așa cum este prezentată de Turner și Van't Dack's (1993, p.20), utilizată în calculele pentru România se bazează pe dubla ponderare a exporturilor cu ponderea bilaterală a importurilor, conform ecuațiilor 6-8:

Ponderea importurilor:

$$w_i^m = m_j^i / m_j \quad (6)$$

Ponderea exporturilor:

$$w_i^x = \left(\frac{x_j^i}{x_j} \right) \left(\frac{y_i}{y_i + \sum_h x_h^i} \right) + \sum_{k \neq i} \left(\frac{x_j^k}{x_j} \right) \left(\frac{x_j^k}{y_k + \sum_h x_h^k} \right) \quad (7)$$

$$\text{Total ponderi:} \quad w_i = \left(\frac{m_j}{x_j + m_j} \right) w_i^m + \left(\frac{x_j}{x_j + m_j} \right) w_i^x \quad (8)$$

Unde: $x_j^i (m_j^i)$ este exportul(importul) țării j către (de la) țara i ;

$x_j (m_j)$ este total export (import) al țării j ;

y_i este producția internă a țării j către propria piață.

De remarcat este faptul că numai piața internă este locul de competiție a diferiților producători. Această schemă asigură ponderarea partenerilor comerciali într-o proporție directă cu participarea lor la exporturile și importurile țării pentru care se determină competitivitatea. Într-o schemă de ponderare bilaterală ecuația (7) devine:

$$w_i^x = \frac{x_j^i}{x_j}, \quad (9)$$

În timp ce ecuațiile (6) și (8) rămân la fel.

În schema de ponderare globală, se presupune că toate piețele individuale ale țărilor se comasează într-o singură piață mondială, pe care concurează toți exportatorii, fapt ce permite a se considera că ponderea este proporțională cu participarea fiecărei țări la competiția mondială.

O problemă deosebită ridică *determinarea producției (outputului) vândute pe piața internă*. Având în vedere lipsa de acuratețe a datelor privind cifrele de afaceri ale industriei prelucrătoare, Turner și Van't Dak's (1993, p.116-118) sugerează *utilizarea valorii adăugate brute din industria manufacturieră, pentru care există date statistice din conturile naționale și care are avantajul că exclude intrările din importuri sau din producția internă, realizate în alte ramuri ale industriei ce nu aparțin de industria prelucrătoare, sugestie urmată și de autori în calculele pentru România.*

Industria prelucrătoare este definită în lucrarea lui Turner și Van't Dak's (1993, p.115) prin însumarea categoriilor 5-9 din SITC (Standard International Transaction Classification), autorii utilizând în calculele pentru România definiția industriei prelucrătoare ca sumă a categoriilor 5-8 (excluzând categoria a 9, alte produse), urmând în acest sens demersurile științifice ale lui L. Buldorini, H. Makrydakis și C. Thimann (2002, p. 9). În acest fel, din totalul tranzacțiilor comerciale au fost excluse cele cu produsele agricole, materiile prime și produsele energetice.

Experții Fondului Monetar Internațional¹ calculează pentru un număr mare de țări, în special din Europa de Est și din fosta URSS, indici REER bazați pe costul unitar al forței de muncă în care formula pentru ponderea atașată competitivității țării j de către țara i este :

$$w_{i,j} = \frac{M_i}{M_i + X_i} s_j^i + \frac{X_i}{M_i + X_i} w_j^i, \quad (10)$$

unde: M_i și X_i reprezintă importurile și respectiv exporturile țării i, s_j^i este partea din importurile țării i provenite din țara j, iar w_j^i este partea din exporturile țării i vândute în țara j; comerțul cu petrol și gaz este exclus din totalul comerțului în vederea calculului ponderilor competitivității.

s_j^i și w_j^i se calculează conform formulelor redată mai jos:

$$s_j^k = \frac{T_j^k}{\sum_l T_l^k} \quad (11)$$

$$w_j^k = \frac{T_j^k}{\sum_n T_n^k} \quad (12)$$

unde: se presupune că există k piețe unde producătorii din țările i și j concurează, T_l^k reprezintă vânzările țării l pe piața k, s_j^k reprezintă partea de piață a țării j pe piața k, iar w_j^k reprezintă partea din outputul țării j vândut pe piața k. Ponderea atașată țării j de țara i este:

$$w_{i,j} = \frac{\sum_k w_i^k s_j^k}{\sum_k w_i^k (1 - s_i^k)} \quad (13)$$

„Această pondere poate fi interpretată ca suma de pe toate piețele a standardizării gradului de competiție dintre producătorii țărilor i și j împărțită la suma de pe toate piețele a standardizării gradului de competiție dintre producătorii țării i și toți ceilalți producători. Conform acestei interpretări, standardizarea gradului de competiție dintre producătorii țărilor i și j pe piața k este produsul dintre importanța pieței k pentru țara i (măsurată prin partea

---

¹ Vezi în acest sens: Alexandro Zanella și Dominique Desruelle, (1997), „A Primer on the IMF's Information Notice System” IMF Working Paper, WP/97/71, International Monetary Fund, Policy Development and Review Department, Washington

din outputul țării i vândut pe piața k) și tăria poziției competitive a țării j pe piața k (măsurată prin partea de piață k corespunzătoare țării j); standardizarea gradului de competiție dintre producătorii țării i și toți ceilalți producători de pe piața k este produsul dintre importanța pieței k pentru țara i și partea de piață a tuturor celorlalți competitori pe piața k”. (A.Zanello și D.Desruelle, 1997, p.8).

Menționăm că, în metodologia FMI, bunurile prelucrate sunt tratate ca un bun compus (unic) în determinarea competitivității, iar *părțile din comerțul intern* au fost estimate folosind *valoarea outputului total din industria prelucrătoare* surprins de statisticile naționale, valoare convertită în USD din care s-a scăzut exportul, rezultatul fiind exprimat ca un procent din vânzările totale de bunuri prelucrate, inclusiv importurile.

Diferențele metodologice din calculul ponderilor competitivității (ponderi fixe-IMF, BIS, calculate ca medii pe perioade diferite, sau variabile-MERM) și al estimării comerțului intern (utilizarea valorii adăugate brute - BIS sau a outputului, corectat cu exportul –IMF) conduc la valori diferite ale ponderilor. Uneori, rezultatele sunt destul de apropiate (vezi tabelul 1.1), ceea ce permite formularea unor concluzii similare privind competitivitatea diferitelor țări.

Tabelul 1. 1

Ponderile utilizate, în calculul cursului real de schimb efectiv față de dolarul american, de diferite instituții internaționale (în procente)

Perioada de bază/Ponderi ale:	BIS 1990	IMF	MERM 1977
SUA	-	-	-
Japonia	31,9	27,1	24,4
Canada	26,6	19,6	23,3
UE (grupul celor 10 țări-G10)	41,6	53,3	52,3
Franța	6,7	8,7	11,6
Germania	12,6	15,2	14,9
Italia	5,3	5,9	8,6
UK	8,1	12,6	5,8
Belgia-Luxemburg	2,3	2,9	2,7
Olanda	2,3	2,9	3,7
Suedia	2,0	2,2	3,1
Elveția	2,3	2,9	1,9
Se rețin ca ponderi pe global:			
G10	73,4	95,5	87,3
NIEs (Mexic și alte țări din NIEs Asia	21,1	-	-

Sursa: Tabelul 1 p. 25, din Philip Turner și Josef Van't Dack's, "Measuring International Price and Cost Competitiveness", BIS, 1993.

Pentru a surprinde modificările în fluxurile comerciale, care pot fi dramatice în anumite perioade, ponderile fixe se actualizează la anumite intervale de timp.

b) Alegerea deflatorului

Ca răspuns la această problemă, literatura inventariază o gamă largă de deflatori. Astfel, prețul P utilizat pentru deflatare poate fi: prețul bunurilor de consum (IPC), prețul produselor industriale (IPP) sau costul unitar al forței de muncă (ULC); ULC, la rândul lui, poate fi determinat la nivelul întregii economii sau numai pentru industria prelucrătoare. Avantajele și dezavantajele utilizării unuia sau a altuia dintre acești indicatori ca deflatori au fost prezentate pe larg în lucrările din anul anterior (faza octombrie 2005)¹. În această lucrare vom alege pentru deflatare costul unitar al forței de muncă, în vederea testării afirmației lui Turner și Van't Dak's (1993, p.112) pentru cazul României, cu toate limitele sesizate de specialiști în literatura de specialitate și acceptate și de autori.

Utilizarea costului unitar al forței de muncă, în deflatarea (cursului de schimb nominal efectiv) NEER, are ca dezavantaj, în opinia lui K. Nielsson, (1999) faptul că în acest mod nu se are în vedere raportul dintre capital și forța de muncă, care nu are legătură cu competitivitatea. Este știut că o parte din creșterea productivității este datorată creșterii intensității capitalului și, ca urmare, numai dacă reducerea costurilor unitare cu forța de muncă este mai mare decât reducerea totală a costului unitar, numai aceasta are impact direct asupra competitivității. Alte probleme legate de acest indicator derivă din erorile de măsurare și din întârzierea mare în publicarea datelor de către statistica oficială.

Utilizarea ca deflator a ULC ridică și o serie de probleme legate de modul de definire a costului unitar al forței de muncă. Conform metodologiei FMI, costul unitar al forței de muncă este determinat ca raport al retribuției orare în industria prelucrătoare la productivitatea orară, datele privind retribuțiile orare și productivitatea fiind ajustate sezonier și trecute printr-un sistem de filtrare pentru a elimina oscilațiile ciclice ale productivității. Seriile de indici REER bazați pe ULC din ratele bilaterale de schimb sunt publicate de FMI în International Financial Statistics.

Urmând metodologia UE și eforturile de conceptualizare a costului unitar al forței de muncă cât mai aproape de această metodologie din lucră-

---

¹ Vezi în acest sens: E. Pelinescu, „Cursul de schimb ca indicator de competitivitate” și M. Poenaru, V. Vasile” *Analiza evoluției sectoriale a costului forței de muncă în România* în volumul: „Cursul de schimb și competitivitatea în România în perspectiva integrării în Uniunea Europeană”, Editura Expert, 2006.

rile din faza octombrie 2005 (M. Poenaru, V. Vasile), autorii au determinat costul unitar al forței de muncă în industria prelucrătoare prin raportarea costului forței de muncă pe un salariat la valoarea adăugată brută realizată de un salariat din industria prelucrătoare (ca expresie a productivității).

Având în vedere toate aceste aspecte teoretico-metodologice, autorii și-au propus determinarea REER pe bază de ULC utilizând rapoartele multilaterale de schimb ale principalilor parteneri din Uniunea Europeană (UE) ai României.

1.3. Determinarea REER pe baza ULC în România

1.3.1. *Prezentarea metodologiei folosite pentru determinarea w_i pentru România*

Aplicând formula din ecuația (1) am construit pentru România NEER (nominal effective exchange rate) astfel:

$$NEER = \prod_{i=1}^N (e_{i,euro})^{w_i} / e_{ro}$$

unde N reprezintă numărul de țări competitorare din grupul de referință, e_i , euro este rata de schimb a monedei țării „ i ” față de euro, e_{ro} este rata de schimb a leului față de euro, iar w_i este ponderea comerțului României cu țara „ i ”.

Această formulă, aparent simplă, ridică numeroase probleme, mai ales referitor la calcularea ponderilor w_i . În linie cu cercetările mai recente, am ales folosirea unor ponderi duble pentru export și a unor ponderi simple pentru import. Calcularea ponderilor duble pentru export are în vedere captarea așa-numitului efect al celei de-a treia piețe, după cum este prezentat în studiul lui Turner și Van't Dack's, (1993) și Buldorini, Makrydakis și Thimann (2002).

Pentru România ponderile simple pentru export s-au calculat după formula:

$$x_j = x_j^a / \sum_{j=1}^N x_j^a,$$

unde x_j^a reprezintă fluxurile de exporturi din România în țara j .

Pentru a calcula efectul celei de-a treia piețe, s-au calculat ponderile duble de export pentru fiecare partener astfel:

$$w_i^x = \sum_{j=1}^N (S_{i,j} x_j)$$

unde fiecare S_{ij} este ponderea ofertei țării i pe piața j , care sunt obținute ca:

$$S_{i,j} = S_{i,j}^a / \sum_{i=1}^N S_{i,j}^a$$

unde $S_{i,j}^a$ (pentru $i \neq j$) reprezintă exporturile nete din țara i către piața j , iar $S_{i,i}^a$ reprezintă producția internă netă destinată pieței interne în țara i .

În ceea ce privește ponderile pentru import, am folosit ponderi simple, după formula:

$$w_i^m = m_i = m_i^a / \sum_{i=1}^N m_i^a$$

unde m_i reprezintă fluxurile de importuri în România din țara i .

Pentru a se calcula ponderile generale, am folosit următoarea expresie:

$$w_i = \left(\frac{x^a}{x^a + m^a} \right) w_i^x + \left(\frac{m^a}{x^a + m^a} \right) w_i^m$$

unde $x^a = \sum_{j=1}^N x_j^a$ reprezintă exporturile din România pe cele N piețe,

iar $m^a = \sum_{i=1}^N m_i^a$ reprezintă importurile în România din cele N țări.

Tabelul nr.1.2 reprezintă baza de calcul al ponderilor pentru fiecare țară, fiecare coloană i corespunzând unei țări din grupul de referință¹. Primul rând în matrice corespunde ponderilor simple de export ale României, după țările de destinație; astfel, primul număr ne oferă informația că 0,039 din exporturile de bunuri prelucrătoare ale României au fost destinate Austriei. Este important de reținut că această pondere este calculată relativ la totalul corespunzător întregului grup de referință, fiind, de fapt, o pondere normalizată.

Urmează așa-numita matrice a ofertei, care este o matrice simetrică. Celula S_{ij} arată importurile țării j din țara i , pentru $i \neq j$, în timp ce diagonala matricii reprezintă oferta internă de bunuri prelucrătoare. Astfel, prima coloană evidențiază structura importurilor din Austria: 42,5% reprezintă producția internă, 1,4% sunt importuri din Belgia, ș.a.m.d.

Ultimele rânduri reprezintă ponderile duble de export, calculate folosind datele din matricea ofertei, ponderile simple de import, respectiv ponderile care intră în calculul NEER, deduse din combinarea ponderilor duble de export și a celor simple de import.

¹ Autorii mulțumesc, pe această cale, domnului Cătălin Păuna pentru sprijinul acordat în obținerea seriilor de date din comerțul internațional, date necesare realizării calculelor prezentate în tabel și fără de care acest demers nu ar fi fost posibil.

Tabel nr. 1.2

Prezentarea Matricei Ofertei

	As	Be	Cz	Dk	Fi	Fr	Ge	Gr	Hu	Ir	It	Nl	Pl	Po	Sp	Sw	Tr	UK	USA
wi ex	0,039	0,022	0,006	0,003	0,100	0,001	0,203	0,026	0,042	0,004	0,295	0,040	0,012	0,002	0,017	0,008	0,062	0,078	0,041
As	0,425	0,007	0,042	0,009	0,009	0,007	0,032	0,006	0,077	0,003	0,015	0,008	0,014	0,006	0,007	0,009	0,008	0,007	0,001
Be	0,014	0,120	0,022	0,025	0,019	0,043	0,034	0,023	0,023	0,019	0,030	0,096	0,019	0,021	0,021	0,030	0,017	0,035	0,003
Cz	0,018	0,006	0,282	0,004	0,006	0,004	0,027	0,004	0,024	0,004	0,004	0,007	0,023	0,003	0,003	0,005	0,004	0,004	0,000
Dk	0,004	0,005	0,006	0,472	0,018	0,004	0,010	0,004	0,006	0,018	0,003	0,008	0,010	0,003	0,004	0,043	0,003	0,006	0,001
Fi	0,008	0,008	0,006	0,017	0,517	0,005	0,008	0,010	0,012	0,008	0,005	0,013	0,012	0,004	0,005	0,037	0,007	0,008	0,001
Fr	0,032	0,137	0,052	0,036	0,036	0,503	0,071	0,038	0,051	0,057	0,070	0,058	0,052	0,065	0,104	0,045	0,048	0,054	0,009
Ge	0,308	0,220	0,343	0,156	0,124	0,131	0,490	0,086	0,302	0,091	0,126	0,203	0,181	0,105	0,110	0,142	0,105	0,099	0,020
Gr	0,001	0,001	0,001	0,002	0,002	0,001	0,002	0,603	0,001	0,001	0,002	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,002	0,001	0,000
Hu	0,017	0,008	0,019	0,003	0,007	0,005	0,021	0,003	0,253	0,007	0,005	0,009	0,012	0,001	0,004	0,005	0,005	0,003	0,001
Ir	0,005	0,069	0,006	0,008	0,008	0,015	0,023	0,007	0,006	0,086	0,011	0,023	0,004	0,005	0,008	0,012	0,006	0,025	0,007
It	0,053	0,045	0,055	0,030	0,032	0,068	0,050	0,083	0,080	0,028	0,576	0,030	0,063	0,049	0,060	0,025	0,060	0,033	0,008
Nl	0,020	0,128	0,024	0,043	0,026	0,025	0,041	0,026	0,030	0,040	0,035	0,269	0,022	0,030	0,022	0,045	0,016	0,042	0,002
Pl	0,007	0,008	0,033	0,012	0,006	0,006	0,022	0,003	0,025	0,003	0,007	0,010	0,491	0,006	0,004	0,014	0,005	0,004	0,000
Po	0,004	0,010	0,002	0,004	0,003	0,008	0,008	0,002	0,003	0,004	0,003	0,005	0,003	0,481	0,018	0,003	0,001	0,005	0,001
Sp	0,011	0,021	0,018	0,009	0,011	0,050	0,020	0,024	0,019	0,016	0,027	0,021	0,017	0,168	0,552	0,010	0,023	0,021	0,002
Sw	0,011	0,028	0,012	0,082	0,081	0,010	0,013	0,010	0,013	0,012	0,010	0,026	0,019	0,008	0,009	0,469	0,011	0,014	0,003
Tr	0,006	0,007	0,005	0,006	0,004	0,006	0,011	0,014	0,007	0,006	0,008	0,008	0,008	0,005	0,006	0,004	0,612	0,007	0,001
UK	0,019	0,091	0,036	0,057	0,043	0,047	0,046	0,027	0,033	0,378	0,034	0,077	0,028	0,028	0,039	0,061	0,034	0,551	0,011
USA	0,037	0,082	0,037	0,026	0,048	0,061	0,070	0,029	0,035	0,219	0,029	0,126	0,022	0,015	0,023	0,039	0,032	0,081	0,929
2wi ex	0,034	0,031	0,012	0,008	0,058	0,06	0,212	0,017	0,019	0,015	0,202	0,043	0,016	0,006	0,03	0,023	0,045	0,081	0,087
wi imp	0,045	0,022	0,028	0,005	0,005	0,099	0,219	0,02	0,039	0,006	0,284	0,026	0,026	0,004	0,025	0,016	0,047	0,052	0,034
wi	0,04	0,026	0,021	0,007	0,029	0,081	0,216	0,019	0,03	0,01	0,247	0,034	0,022	0,005	0,027	0,019	0,046	0,065	0,057

Unde: As=Austria, Be=Belgia, Cz=Cehia, Dk=Danemarca, Fi=Finlanda, Fr=Franța, Ge=Germania, Gr=Grecia, Hu=Ungaria, Ir=Irlanda, It= Italia, Nl=Olanda, Pl=Polonia, Po=Portugalia, Sp=Spania, Sw=Suedia, Tr=Turcia, UK=Marea Britanie, SUA=Statele Unite ale Americii.

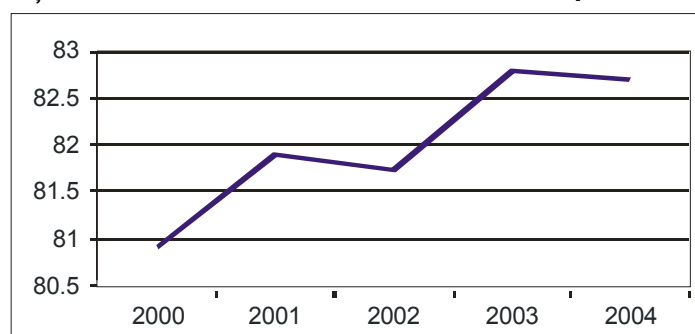
În construirea ponderilor, am ales, după cum se uzitează în literatura de specialitate, doar comerțul cu bunuri din industria prelucrătoare, adică secțiunile de la 5 la 8 din SITC (Standard International Transaction Classification), așa cum am menționat anterior. Ponderile au fost menținute constante pentru toată perioada de construcție a REER, fiind calculate ca medii ale fluxurilor comerciale pentru perioada 2000-2004. Alegerea acestei perioade a avut în vedere surprinderea mutațiilor în fluxurile comerciale ale României de după anul 2000, când moneda euro a fost introdusă de BNR în coșul de monede utilizat pentru conducerea politicii de curs de schimb, devenind apoi monedă de referință.

Determinarea ponderilor w_i implică alegeri caracterizate printr-un anumit grad de arbitrar. O primă problemă privește alegerea grupului de referință. Plecând de la cei mai importanți parteneri și ținând seama de faptul că suntem interesați doar de fluxurile industriilor prelucrătoare, am ales cei mai importanți 19 parteneri: Austria, Belgia, Cehia, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Olanda, Polonia, Portugalia, Spania, Suedia, Turcia, Marea Britanie, SUA și Ungaria. Importanța acestor parteneri este relativă la comerțul cu bunuri din industria prelucrătoare, așa explicându-se absența Rusiei sau Ucrainei, cu care România are un comerț predominant de materii prime, îndeosebi, la nivel de importuri. Relevanța alegerii acestui grup de referință este semnificativă, din punctul de vedere al ponderii comerțului României cu aceste țări, în totalul comerțului cu bunuri din industria prelucrătoare.

După cum arată graficul din figura 1.1, ponderea grupului celor 19 în totalul comerțului României cu bunuri ale industriei prelucrătoare este semnificativă, fiind într-un proces de creștere lentă, dar constantă, cu o medie de 82,1% pe perioada 2000-2004.

Figura 1. 1

Evoluția ponderii principalilor 19 parteneri comerciali în volumul comerțului României cu bunuri ale industriei prelucrătoare

Sursa: INS, *Anuarul Statistic al României*, 2005.

Deși ideal ar fi fost ca ponderea grupului de referință să fie peste 90%, a trebuit să limităm acest grup de țări din cauza lipsei de date comparabile cu privire la costul unitar al forței de muncă. De menționat este faptul că ponderea industriei prelucrătoare (SITC 5-8) în totalul comerțului României în perioada analizată a reprezentat circa 86%.

O a doua problemă a privit estimarea ofertei interne de bunuri prelucrătoare. În primul rând, trebuie să existe o consistență între tipul de date oferite de fluxurile comerciale și măsura producției interne și, în același timp, această măsură trebuie să fie o măsură relevantă. Ținând seama de aceste restricții, am considerat că cea mai potrivită măsură pentru producția internă este valoarea adăugată brută în sectorul industriei prelucrătoare. Aceasta măsură însă nu ia în considerare producția intermediară și nici rolul inputurilor din importuri sau al producției destinate exporturilor. De aceea, am corectat valoarea adăugată din sectorul industriei prelucrătoare, adăugând importurile de bunuri din industria prelucrătoare și scăzând exporturile de bunuri din industria prelucrătoare. Valoarea rezultată a fost considerată o estimare a ofertei interne de bunuri ale industriei prelucrătoare.

1.3.2. Aspecte privind evoluția Ratei de Schimb Reale Efective (REER) pe baza ULC în România

Pentru determinarea ratei de schimb reale efective pe baza costului unitar al forței de muncă s-au folosit serii de date anuale din baza de date a OECD –DATASTREAM, din statistica Eurostat (pentru cursurile de schimb ale partenerilor comerciali față de euro), din baza de date statistice a BNR (oferită în rapoartele anuale ale BNR și în buletinele lunare) și din buletinele lunare ale INS. Calculul ULC pentru România a fost realizat de autori conform metodologiei prezentate de M. Poenaru, V. Vasile (2006).

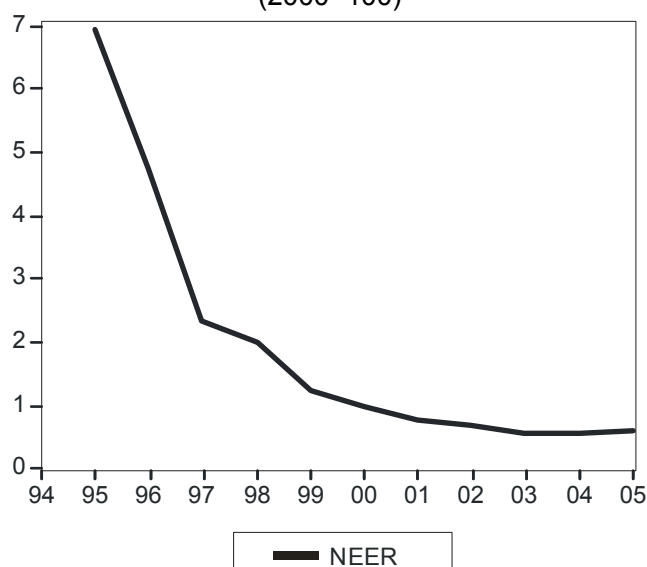
Evoluția cursului de schimb nominal efectiv determinat pe baza unui coș de monede format din cei 19 parteneri comerciali ai României indică o tendință continuă de scădere, de depreciere în termeni nominali mult mai accentuată în perioada de până în anul 1999, cu o tendință clară de încetinire după această dată, și chiar de apreciere, începând cu anul 2005 (cu circa 11% comparativ cu anul anterior), așa cum rezultă din figura 1.2. De menționat este faptul că aprecierea leului românesc, în anul 2005 comparativ cu anul anterior, de numai 10,6% față de moneda unică europeană, fiind primul an de apreciere după o lungă perioadă de depreciere nominală, și de 10,7% față de moneda americană (al doilea an de apreciere, după ușoara apreciere - circa 1,7% - din anul 2004), a contribuit la ieftinirea atât a importurilor, cât și a exporturilor, prima devansând-o ușor pe cea de-a doua. Se poate considera, deci, că evoluția cursului de schimb nominal față de moneda unică europeană și față de dolar favorizează ușor

importatorii de produse din țările care folosesc ca monedă de referință dolarul și că, după anul 2005, această evoluție nu a mai susținut competitivitatea la nivel național.

Figura 1.2

Evoluția cursului de schimb efectiv nominal în România

(2000=100)

Sursa: calculele autorilor

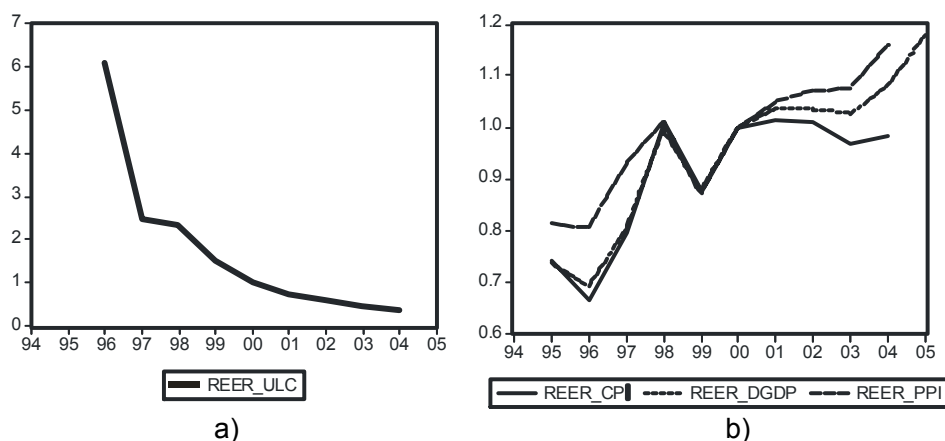
Deflatarea cursului de schimb nominal efectiv cu costul unitar al forței de muncă, considerat cel mai reprezentativ indicator pentru relevarea evoluției competitivității față de partenerii comerciali, sugerează menținerea competitivității țării noastre față de aceștia pe perioada 1995-2004 (pentru care există date publicate) așa cum rezultă din figura 1.3.a. Nu aceeași situație este în cazul utilizării celorlalți deflatori (indicele prețurilor bunurilor de consum - CPI, deflatorul produsului intern brut - DGDP și indicele prețurilor produselor industriale - PPI), graficul din figura 1.3.b indicând o tendință de pierdere a competitivității. Rezultatele sugerează că, în cazul României, utilizarea ca deflator al ULC nu este la fel de semnificativă ca în cazul economiilor dezvoltate datorită ponderii reduse a cheltuielilor cu forța de muncă în structura costurilor în industria prelucrătoare (9,8 % în anul 2003 cu o tendință de scădere la 9,2% în 2004, conform datelor din ancheta structurală în întreprinderi) și costurilor mari cu materiile prime și materialele (o mare parte importate). În aceste condiții, considerăm că pentru România utilizarea indicelui prețurilor bunurilor de consum ca deflator este mult mai

reprezentativă în analiza competitivității și, de aceea, în analizele ulterioare privind impactul cursului de schimb real efectiv asupra balanței de plăți am utilizat IPC-ul ca deflator în calculul REER lunar.

Figura 1.3

Evoluția cursului de schimb real efectiv față de un coș de monede format din monedele principalilor 19 parteneri comerciali ai României

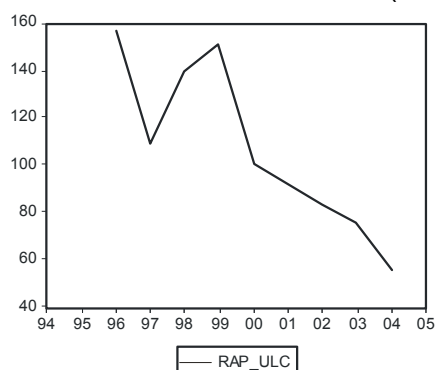

Deoarece cursul de schimb nominal efectiv din această perioadă indică o tendință de depreciere care a susținut competitivitatea națională, influențând, în aceeași măsură, cursul de schimb real efectiv (calculat atât pe baza costului unitar al forței de muncă, cât și pe baza altor deflatori), rezultă că traiectoriile diferite derivă din tendințele deflatorilor utilizați. Pentru ilustrarea influenței am calculat deflatori relativi¹ (definiți ca raport între deflatorul utilizat din România raportat la deflatorul sub forma unui coș format din cei 19 parteneri comerciali ai României – 1.4.a și b și deflatorii din țara de referință – Germania, Italia – principali parteneri și SUA, a cărei monedă a fost de referință pentru leul românesc până la trecerea la moneda de referință euro, în 3 martie 2003, conform Programului de preaderare). Evoluția acestora în perioada 1995-2005 este prezentată în graficele din figura 1.4.

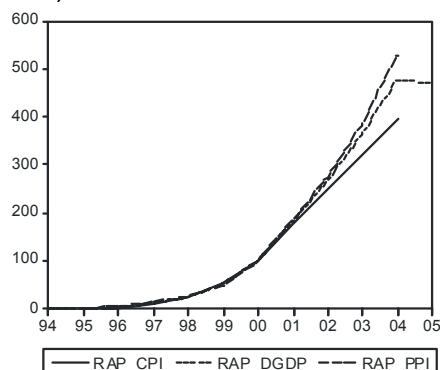
¹ De exemplu, costul unitar relativ al forței de muncă a fost definit ca raport între costul unitar al forței de muncă din România și costul unitar al forței de muncă din alte țări de referință)

Figura 1.4

**Evoluția deflatorilor relativi utilizați în calculul REER
pentru România**
(2000=100)

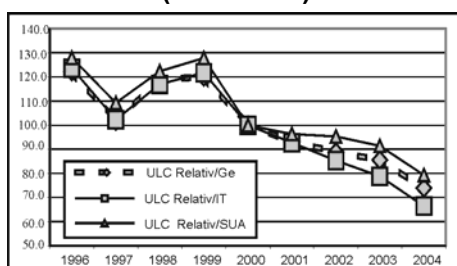
a) Evoluția indicelui costului unitar relativ

b) Evoluția indicelui celorlalți deflatori relativi

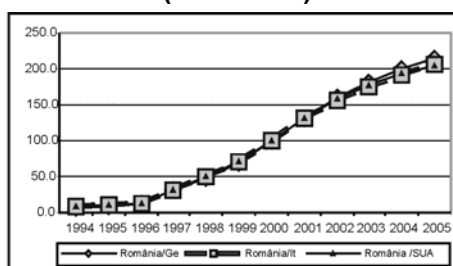
De remarcat este faptul că evoluția rapoartelor de deflatori pentru principalii parteneri comerciali și SUA (figura 1.4 c,d), urmează traiectorii similare cu cele ale deflatorilor calculați pe coș (figura 1.4 a,b) cu mențiunea că panta traiectoriei este descendentă, în cazul costului unitar al forței de muncă și ascendentă în cazul celorlalți deflatori.

Evoluția indicelui costului unitar relativ al forței de muncă (2000=100)

c)

Evoluția indicelui prețurilor relative ale bunurilor de consum (2000=100)

d)

Sursa: Calculurile autorilor.

Aceasta atrage atenția că, deși costurile unitare ale forței de muncă sunt mici comparativ cu ale partenerilor comerciali și asigură obținerea unui avantaj comparativ pentru România pentru industria prelucrătoare (cursul de schimb real efectiv indică o depreciere în real - figura 1.3 a), totuși, evoluția celorlalți deflatori sugerează că acest avantaj este parțial. Eforturile de dezinflație ale României au redus diferențele și au atenuat până la dispariție aceste avantaje. Pe ansamblul economiei, cursul de schimb real efectiv deflatat cu CPI, PPI și DGDP indica un proces de apreciere în termeni reali, echivalent cu o pierdere de competitivitate (figura 1.3 b). Această apreciere este atât rezultatul efectului Balassa-Samuelson¹, evidențiat pentru aproape toate țările din tranziție care au intrat în primul val de extindere a UE cât, mai ales, al influxurilor de capital datorate accelerării proceselor de privatizare, ca și al fluxurilor de venituri și transferuri nete. În România investițiile nete de capital au sporit de la 1,3 miliarde euro în anul 2000 la 5,2 miliarde euro în 2005, iar veniturile nete și transferurile au crescut de la 633 milioane euro, la sfârșitul anului 2000, la 1349 milioane euro la sfârșitul anului 2005, ceea ce a condus la aprecierea în termeni nominali a monedei naționale în raport cu moneda euro și dolarul american și, din 2005, chiar în termeni reali. Această evoluție atrage atenția asupra faptului că resursele de creștere a competitivității, pe termen lung, trebuie căutate acolo unde aceasta apare, adică la nivelul firmelor producătoare, și nu la nivelul politicilor macroeconomice de depreciere a cursului de schimb real. Orientarea investițiilor directe de capital spre restructurarea activității în vederea creșterii productivității, a îmbunătățirii structurii de producție prin majorarea produselor cu valoare adăugată înaltă, va asigura competitivitatea pe termen lung a industriei românești pe piața europeană.

1.4. Analiza impactului Ratei de Schimb Reale Efective asupra balanței de plăți

1.4.1. Prezentarea modelelor VAR de analiză

Analiza impactului Ratei de Schimb Reale Efective asupra balanței de plăți se poate realiza prin construirea unui vector autoregresiv (VAR) care să includă, pe lângă rata de schimb reală efectivă, componente ale debitului

---

¹ Vezi în acest sens studiile realizate de acad. Emilian Dobrescu (2005), Lucian Croitoru și Geomina Țurlea (CEROPE, 2003)

și creditului balanței de plăți: importurile (exporturile), investițiile directe, veniturile (din muncă, din investiții directe și de portofoliu și din alte investiții de capital), dar și o componentă a economiei reale, și anume indicele producției industriale. S-au construit ecuații de tip VAR diferite pentru componentele de debit (incluzând importul) și cele de credit (incluzând exportul) pentru a surprinde, cu mai multă acuratețe, mișcările acestor componente majore ale contului curent (componenta comercială). S-a avut în vedere că abia din septembrie 2006 leul a devenit deplin convertibil, prin liberalizarea completă a contului de capital. Mai mult, încă din noiembrie 2004 (simultan cu pregătirea pentru introducerea în august 2005 a politicii monetare de țintire a inflației), BNR a optat pentru un curs de schimb mai flexibil, cu intervenții limitate ale băncii centrale pe piața valutară și fără anunțarea prealabilă a aprecierii/deprecierii reale anuale, fapt ce a însemnat trecerea de la cursul de schimb comercial, la cursul de schimb financiar. Includerea investițiilor străine directe (ISD), componentă majoră a contului de capital, permite relevarea și a altor influențe asupra cursului de schimb real efectiv și a balanței de plăți. Au fost testate mai multe ecuații.

O primă variantă a VAR a inclus toate variabilele menționate mai sus (cursul de schimb real efectiv, importuri, ieșirile de investiții directe – ca elemente ale cererii de valută, dar și indicele producției industriale), așa cum rezultă din ecuațiile de mai jos și datele din Anexa 1.1.a.

$$\begin{aligned} \text{LOG}(\text{IMPORT}) = & 0.3517051195 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-1)) + \\ & 0.1328232625 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-2)) + 0.5740155596 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-1)) - \\ & 0.3442819868 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-2)) - 0.004636348747 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-1)) + \\ & 0.06107710918 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-2)) + 0.9306159196 * \text{LOG}(\text{IP}(-1)) - \\ & 0.01500958869 * \text{LOG}(\text{IP}(-2)) + 3.492074704 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{LOG}(\text{REER\_CPI}) = & 0.001603164091 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-1)) + \\ & 0.001819945917 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-2)) + 1.232119629 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-1)) - \\ & 0.2695338392 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-2)) + \\ & 0.0001856795684 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-1)) + \\ & 0.004098914621 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-2)) + 0.01640518209 * \text{LOG}(\text{IP}(-1)) - \\ & 0.04863854319 * \text{LOG}(\text{IP}(-2)) + 0.03091757666 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{LOG}(\text{INVESTITIID}) = & 0.8663985307 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-1)) + \\ & 0.1487846147 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-2)) + 11.98154593 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-1)) - \\ & 10.86447545 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-2)) + 0.02468306267 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-1)) + \\ & 0.2444261958 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-2)) + 1.745495787 * \text{LOG}(\text{IP}(-1)) + \\ & 1.216047637 * \text{LOG}(\text{IP}(-2)) - 6.726940046 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{LOG}(\text{IP}) = & 0.02127301024 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-1)) - \\ & 0.02573081137 * \text{LOG}(\text{IMPORT}(-2)) - 0.001729963068 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-1)) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
& + 0.2589782038 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-2)) - \\
& 0.003433780442 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-1)) + \\
& 0.01642231081 * \text{LOG}(\text{INVESTITIID}(-2)) + 0.7586684269 * \text{LOG}(\text{IP}(-1)) - \\
& 0.07902659339 * \text{LOG}(\text{IP}(-2)) - 0.5909123678
\end{aligned}$$

Testele de alegere a numărului de laguri indică drept număr optim un singur lag (anexa 1.3.a). Folosind însă un singur lag, VAR-ul devine instabil, motiv pentru care am ales folosirea a două laguri. Soluția ecuației caracteristice indică un VAR stabil (anexa 1.2.a). În această specificație, VAR trece testele de autocorelație (anexa 1.4.a), heteroscedasticitate (anexa 1.5.a) și normalitate (anexa 1.6.a). Deoarece datele utilizate nu sunt desezonalizate, rezultatele testelor trebuie considerate sub rezerva utilizării unor date nedesezonalizate.

A doua variantă de VAR se focalizează pe partea de credit a contului curent, ale cărei elemente influențează oferta de valută, variabilele luate în considerare fiind exportul, investițiile directe credit, rata de schimb real efectivă și indicele producției industriale (IP) și un număr de variabile dummy pentru șocuri generate de politici economice (liberalizarea preturilor în ianuarie 1997) sau șocuri de export (dummy_ex) concentrate în anii 1997 (luna martie și iunie) și 2003 (lunile aprilie, august și octombrie) ecuațiile fiind prezentate în continuare și testele în anexa 1.1.b. Variabilele utilizate în VAR (cu excepția IP) sunt cu bază fixă anul 2000.

$$\begin{aligned}
\text{LOG}(\text{EXPORT\_00}) = & 0.4203000018 * \text{LOG}(\text{EXPORT\_00}(-1)) + \\
& 0.4822305255 * \text{LOG}(\text{EXPORT\_00}(-2)) + 0.4091894814 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-1)) - \\
& 0.3621485215 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-2)) - \\
& 0.002597233431 * \text{LOG}(\text{INVESTITIIC\_00}(-1)) + \\
& 0.01823492291 * \text{LOG}(\text{INVESTITIIC\_00}(-2)) + 0.3414174082 * \text{LOG}(\text{IP}(-1)) - \\
& 0.2182638029 * \text{LOG}(\text{IP}(-2)) - 0.02154899627 - \\
& 0.2124131797 * \text{DUMMY\_CPI\_9701} - 0.05480265713 * \text{DUMMY\_EX\_9703} - \\
& 0.3179387792 * \text{DUMMY\_EX\_9706} - 0.82976479 * \text{DUMMY\_EX\_0304} - \\
& 0.3135128051 * \text{DUMMY\_EX\_0308} + 0.4721125998 * \text{DUMMY\_EX\_0310}
\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
\text{LOG}(\text{REER\_CPI}) = & 0.01102459693 * \text{LOG}(\text{EXPORT\_00}(-1)) - \\
& 0.003760038428 * \text{LOG}(\text{EXPORT\_00}(-2)) + 1.491672061 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-1)) - \\
& 0.5252920257 * \text{LOG}(\text{REER\_CPI}(-2)) - \\
& 0.002827047024 * \text{LOG}(\text{INVESTITIIC\_00}(-1)) + \\
& 0.004058225558 * \text{LOG}(\text{INVESTITIIC\_00}(-2)) - 0.02731583892 * \text{LOG}(\text{IP}(-1)) + \\
& 0.02623261127 * \text{LOG}(\text{IP}(-2)) + 0.06512973502 - \\
& 0.1420712703 * \text{DUMMY\_CPI\_9701} + 0.2345043606 * \text{DUMMY\_EX\_9703} - \\
& 0.004863035414 * \text{DUMMY\_EX\_9706} - 0.01441084717 * \text{DUMMY\_EX\_0304} - \\
& 0.02641196445 * \text{DUMMY\_EX\_0308} - 0.001525611916 * \text{DUMMY\_EX\_0310}
\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
\text{LOG(INVESTITIIC\_00)} = & 0.128239302 * \text{LOG(EXPORT\_00(-1))} + \\
& 0.1720407515 * \text{LOG(EXPORT\_00(-2))} - 2.136003583 * \text{LOG(REER\_CPI(-1))} \\
& + 4.005923415 * \text{LOG(REER\_CPI(-2))} + \\
& 0.1595994842 * \text{LOG(INVESTITIIC\_00(-1))} + \\
& 0.3241825233 * \text{LOG(INVESTITIIC\_00(-2))} + 1.580879973 * \text{LOG(IP(-1))} + \\
& 0.6898442044 * \text{LOG(IP(-2))} - 2.817401817 + \\
& 0.1723741298 * \text{DUMMY\_CPI\_9701} - 1.007470774 * \text{DUMMY\_EX\_9703} + \\
& 0.4678746677 * \text{DUMMY\_EX\_9706} - 0.1199877689 * \text{DUMMY\_EX\_0304} - \\
& 0.9674546059 * \text{DUMMY\_EX\_0308} + 0.5852964901 * \text{DUMMY\_EX\_0310} \\
\text{LOG(IP)} = & 0.01696287276 * \text{LOG(EXPORT\_00(-1))} + \\
& 0.04736077371 * \text{LOG(EXPORT\_00(-2))} - 0.1739639505 * \text{LOG(REER\_CPI(-1))} + \\
& 0.1529286479 * \text{LOG(REER\_CPI(-2))} - 0.01122619337 * \text{LOG(INVESTITIIC\_00(-1))} - \\
& 0.002319449559 * \text{LOG(INVESTITIIC\_00(-2))} + 0.8005982092 * \text{LOG(IP(-1))} \\
& + 0.02979038626 * \text{LOG(IP(-2))} - 0.006596272766 + \\
& 0.05465543526 * \text{DUMMY\_CPI\_9701} + 0.0353202233 * \text{DUMMY\_EX\_9703} - \\
& 0.01915423811 * \text{DUMMY\_EX\_9706} - 0.0123068596 * \text{DUMMY\_EX\_0304} - \\
& 0.09775552355 * \text{DUMMY\_EX\_0308} + 0.05145851574 * \text{DUMMY\_EX\_0310}
\end{aligned}$$

Ca și în cazul anterior, numărul de laguri ales a fost doi, deși testul indica și un număr optim de laguri de ordine mai mari, trei și patru laguri (anexa 1.3.b). Testele statistice indică un VAR stabil (anexa 1.2.b) ce trece testele de autocorelație (anexa 1.4.b), heteroscedasticitate (anexa 1.5.b) și normalitate (anexa 1.6.b), cu aceeași rezervă privind utilizarea unor serii nedesezonalizate.

Pentru a surprinde modificările de politici economice după anul 2000, am rulat același VAR pe două subperioade: ianuarie 1996-august 2000 și decembrie 2000-aprilie 2006. Față de VAR pe întreaga perioadă, se remarcă o influență semnificativă a cursului de schimb asupra exportului în perioada ianuarie 1996-august 2000 (testul statistic al coeficientului are valori peste 2), când banca centrală a României, prin politica de curs de schimb, urmărea menținerea sub control a deficitului de cont curent. Acest fapt a influențat pozitiv exportul, într-o măsură mai mare decât în perioada următoare, când focalizarea pe inflație a fost mult mai pregnantă, cursul de schimb fiind o ancoră dezinflaționistă în cadrul acestei politici (semnificația statistică a coeficienților REER_cpi scade sub 1). Ecuațiile cu coeficienții sunt prezentate în cele ce urmează (și în anexa 1.1.c și 1.1.d), iar testele statistice sunt prezentate în anexe, după cum urmează: testul de stabilitate (anexa 1.2.c și d), testele de autocorelație (anexa 1.4.c și d), heteroscedasticitate (anexa 1.5.c și d) și normalitate (anexa 1.6.c și d). Valorile testelor indică stabilitatea modelului, lipsa autocorelației erorilor și a heteroscedasticității, ceea ce permite utilizarea lor pentru analiza funcțiilor de răspuns la șoc și descompunerea variabilelor pe perioade de timp

determinate. Concluziile sunt influențate de faptul că datele lunare utilizate includ componenta sezonieră, ceea ce afectează rezultatele testelor prezentate. În perspectivă se vor construi VAR-uri și cu datele desezonalizate. Modelarea prin VAR permite analiza funcțiilor de răspuns la șocuri și descompunerea variației variabilelor pe perioade de timp determinate.

1.4.2. Analiza funcțiilor de răspuns

Pentru analiza funcțiilor de răspuns am ales o descompunere a șocurilor de tip Choleski cu ajustarea în funcție de gradele de libertate, în care ordinea este următoarea: importuri, rata de schimb efectivă reală, investiții directe și indicele producției industriale.

Graficele din figura 1.5 indică faptul că șocurile ratei de schimb real-efectiv au efecte pozitive și semnificative, pe un orizont de timp mai lung, asupra celorlalte variabile. Pentru fiecare funcție de răspuns se observă faptul că, după un orizont de timp de douăzeci de perioade (luni), intervalul de încredere conține și nivelul zero; mai mult, el devine din ce în ce mai mare, ceea ce indică atât o anumită incertitudine, cât și posibilitatea unui efect nesemnificativ pe termen lung.

Șocurile investițiilor directe nu au vreun efect semnificativ asupra dinamicii celorlalte variabile; intervalul de încredere cuprinde valoarea zero, iar șocurile se plasează foarte aproape de valoarea zero.

Șocurile la nivel de importuri au efecte evident semnificative asupra investițiilor și asupra producției industriale. După un interval de timp de cinci spre zece luni, efectul șocurilor la nivelul importurilor este incert și nu este semnificativ diferit de zero, deoarece intervalul de încredere cuprinde și valoarea zero.

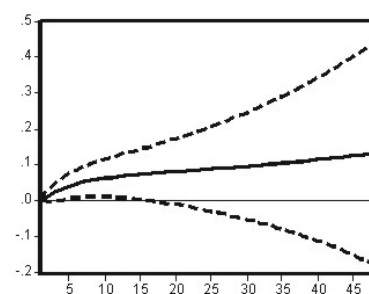
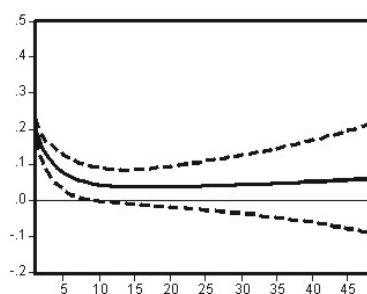
Figura nr. 1.5

Descompunerea funcțiilor de răspuns ale impulsurilor

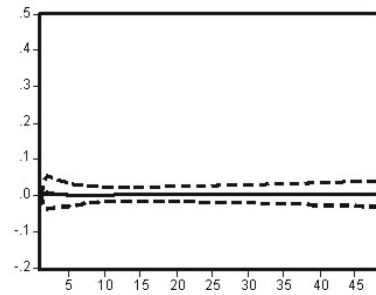
Response to Choleski One S.D. Innovations ± 2 S.E.

Response of LOG(IMPORT) to LOG(IMPORT)

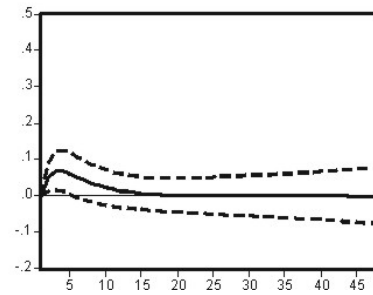
Response of LOG(IMPORT) to LOG(REER_CPI)

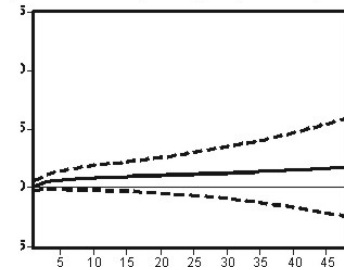
Response of LOG(IMPORT) to LOG(INVESTITIID)

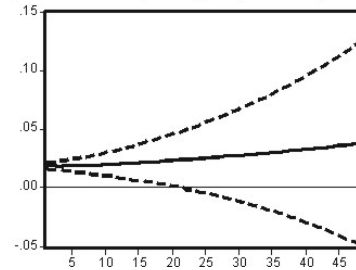
Response of LOG(IMPORT) to LOG(IP)

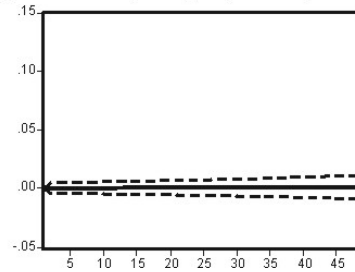
Response of LOG(REER_CPI) to LOG(IMPORT)

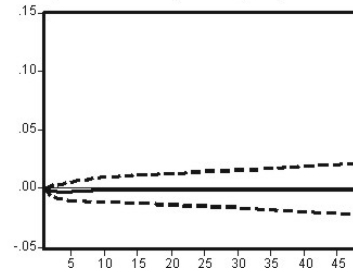
Response of LOG(REER_CPI) to LOG(REER_CPI)

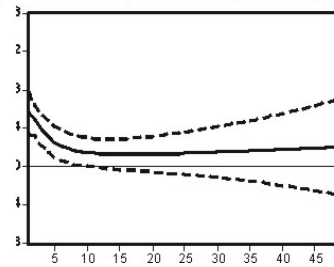
Response of LOG(REER_CPI) to LOG(INVESTITIID)

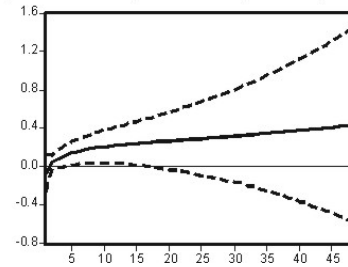
Response of LOG(REER_CPI) to LOG(IP)

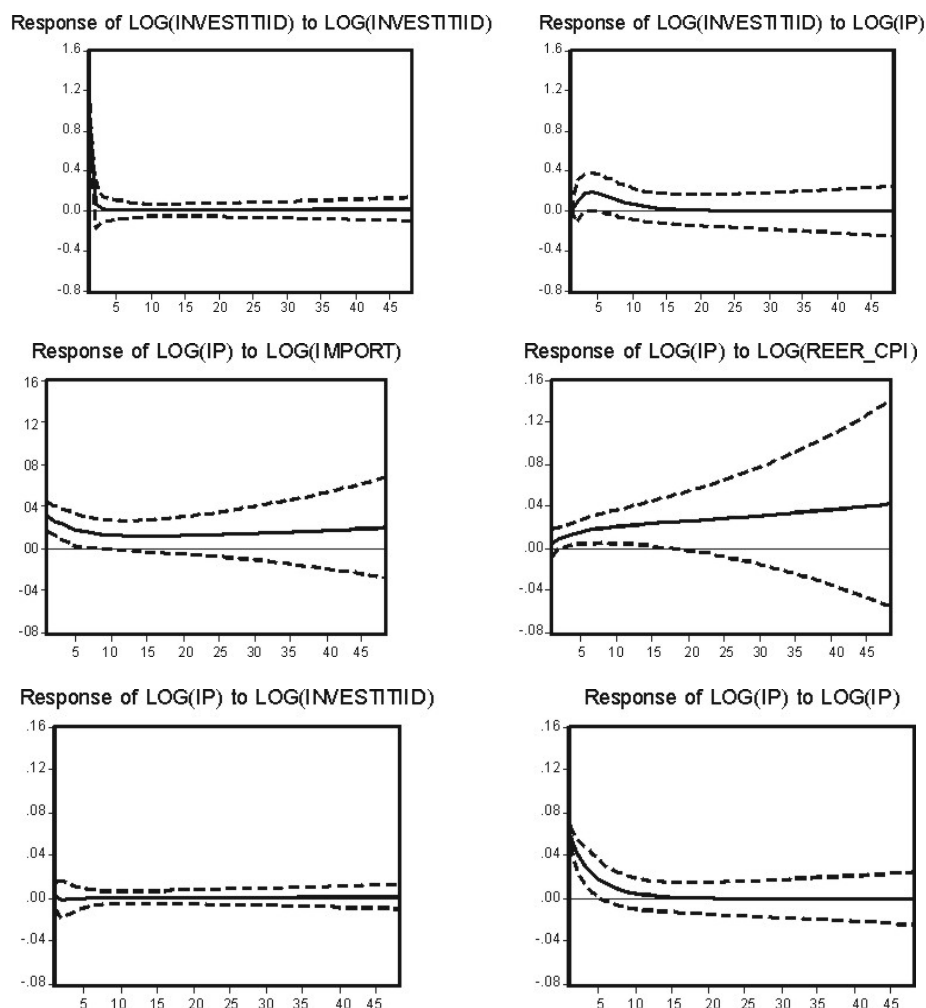
Response of LOG(INVESTITIID) to LOG(IMPORT)

Response of LOG(INVESTITIID) to LOG(REER_CPI)

Sursa: calculele autorilor.

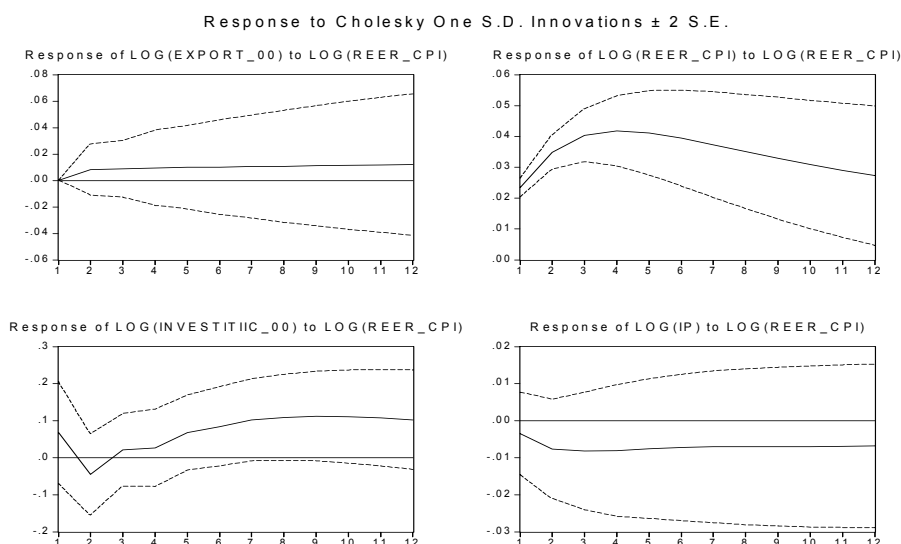
Șocurile reale, cele ale producției industriale, au efecte semnificative asupra producției industriale, a investițiilor directe, dar și a importurilor. Acest efect nu este însă mai mare de 5 până la 10 luni.

În cazul analizei răspunsului la impuls al variabilelor de pe partea de credit a contului curent, cuprinse în al treilea VAR prezentat anterior, s-a ales ca metodă de decompoziție tot metoda Choleski, ordinea variabilelor fiind: export, curs de schimb real efectiv, influxuri de investiții directe și indicele producției industriale. Se remarcă în figura 1.6 că, în cazul în care perioada analizată este 1996-2006, un șoc în cursul de schimb real efectiv

influențează pe o perioadă de un an exporturile, investițiile directe scad sub zero în primele două luni, dar se resorb în perioadele următoare, iar economia reală, prin indicele producției industriale, este afectată, suferind o ușoară scădere în primele două luni. Practic, volatilitatea cursului real efectiv de schimb afectează nu numai exportul, ci și celelalte variabile, inclusiv creșterea economică, fapt care explică grija pentru reducerea volatilității evoluției acestui indicator.

Figura 1.6

Descompunerea funcțiilor de răspuns la un impuls al cursului de schimb real efectiv

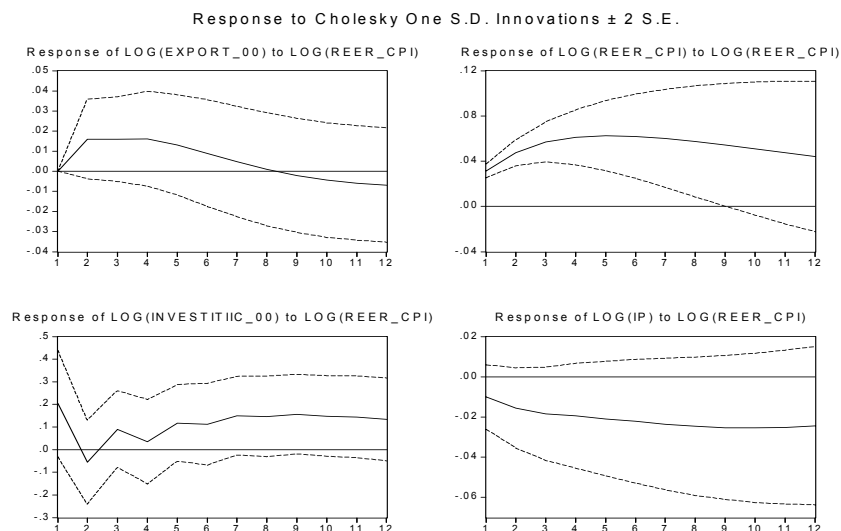
Sursa: calculele autorilor.

Deoarece, pe parcursul perioadei 1996-2006, cursul de schimb real efectiv a trecut de la depreciere reală (1996-2000) la apreciere reală (anul 2006), am simulat răspunsurile la un impuls al cursului real de schimb efectiv pe aceste subperioade. Se remarcă din figura 1.7 a că, în perioada 1996-2000, impactul modificării cursului real de schimb efectiv a fost mult mai puternic, conducând la o creștere care se resorbea în 9 luni cu o trecere și sub nivelul zero. Un efect extrem de puternic se observă și asupra influxurilor de capital, care, după o ușoară scădere în primele două luni, urmează o creștere în următoarele două luni, apoi, o altă perioadă de scădere și creștere, efectul șocului resimțindu-se pe o perioadă de 7 luni, cu o trecere sub zero în primele două luni.

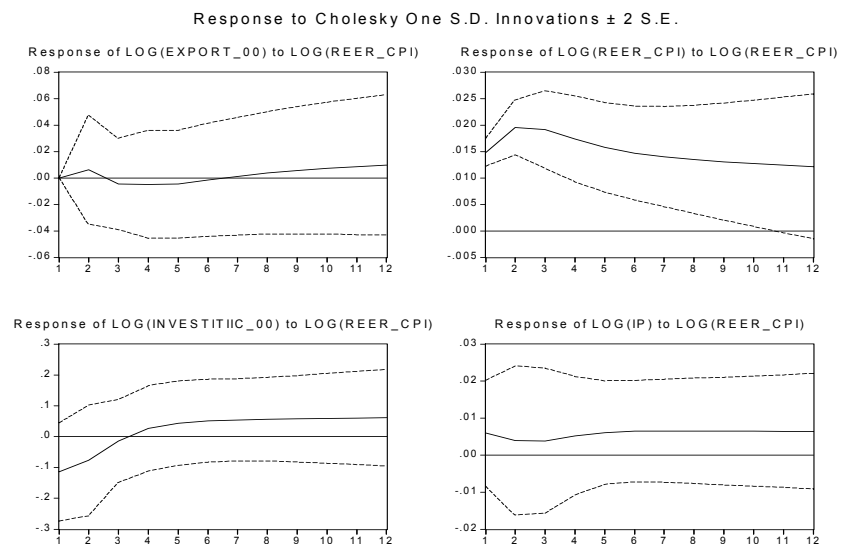
Figura 1.7

Descompunerea funcțiilor de răspuns la un impuls al cursului de schimb real efectiv pe subperioade

a) 1996- august 2000

b) decembrie 2000-aprilie 2006

Sursa: calculele autorilor.

Un efect de scădere în primele trei luni se resimte și la nivelul indicilor producției industriale, ceea ce confirmă impactul negativ al deprecierei monedei naționale asupra creșterii economice.

După anul 2000, cursul de schimb real efectiv a cunoscut un proces de apreciere în termeni reali, fapt ce conduce la un răspuns diferit al variabilelor analizate la un șoc al acestui indicator. Astfel, așa cum rezultă din figura 1.7 b, după o ușoară creștere în primele 2 luni exportul cunoaște o scădere în următoarele trei luni, cu o revenire abia după 7 luni de la producerea șocului, amplitudinea acestora fiind însă mult mai redusă comparativ cu aceea din perioada 1996-2000. În ceea ce privește influxurile de capital, după o scădere puternică în primele 3 luni, acestea revin la evoluții pozitive, efectul pierzându-se într-un termen relativ scurt de 4-5 luni. Interesantă este reacția indicilor producției industriale care, deși scad ușor în primele 3 luni, se mențin pe o traiectorie deasupra nivelului zero și se resorb în circa 5 luni.

Datele sugerează că, în condițiile aprecierii cursului de schimb real efectiv, influxurile de capital sunt cele mai vulnerabile, fiind necesară compensarea efectului asupra acestora printr-o politică adecvată a ratei dobânzii reale în scopul evitării fugii de capital. De asemenea, șocurile asupra cursului real efectiv de schimb amplifică mai mult volatilitatea acestuia în perioada postșoc, în condiții de apreciere reală, comparativ cu situația de depreciere reală, ceea ce implică eforturi susținute de reducere a volatilității pe termen scurt.

1.4.3. Analiza descompunerii variației variabilelor

Altă posibilitate de analiză a variației variabilelor în metodologia VAR constă în descompunerea variației variabilelor pe surse ale variației. Această descompunere oferă informații cu privire la originea fluctuațiilor, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, fiind o sursă de informații-cheie privind dinamica variabilelor din VAR. Pentru a analiza descompunerea variației am ales aceeași ordine în descompunerea Choleski, orizontul de timp fiind de 40 de perioade. Rezultatele sunt prezentate în anexa 1.7.

Datele din primul VAR (anexa 1.7.a) indică faptul că, pe termen foarte scurt, variația importurilor este explicată prin fluctuațiile proprii. Ponderea celorlalte variabile, ca sursă de explicare a variațiilor, crește pe termen lung, însă fără a ajunge să aibă un efect dominant. Rolul producției industriale crește, pe un orizont de timp redus, până la un procentaj explicativ de 18%, pentru un orizont de timp de 10 luni. După un orizont de timp de 9-10 luni, rolul explicativ al producției industriale se diminuează treptat. Rata de schimb efectivă reală și investițiile au o tendință crescătoare ca factori explicativi, rata de schimb efectivă tinzând spre un procentaj de 30%, în

timp ce rolul investițiilor este mai modest, doar de 15%, pentru un orizont de timp de 40 de luni.

Și descompunerea variației ratei de schimb efective reale arată o tendință descrescătoare a puterii explicative a variabilei proprii, doar că fluctuațiile proprii rămân factorul dominant, chiar și pe un termen mai lung de 40 de luni. Producția industrială nu are o putere de explicație semnificativă, iar, atât importurile, cât, și investițiile, au un procentaj de explicare a variației modest.

Variația investițiilor directe este puțin diferită. Fluctuațiile proprii nu mai explică aproape în întregime variația, iar ponderea variației proprii ca sursă explicativă se diminuează sub 50% după un orizont de timp de 10 luni, stabilizându-se, pe termen lung, spre 40%. Variația importurilor are o pondere semnificativă, chiar și pe termen foarte scurt (de peste 20%), pe termen lung stabilizându-se la 30%. Producția industrială are o putere explicativă minoră, de sub 10%. Semnificativă este și fluctuația ratei de schimb, care are o tendință crescătoare, ca factor explicativ, spre un procent de peste 20%.

Descompunerea variației producției industriale oferă unele similitudini cu cea a investițiilor directe. Din nou, există o altă variabilă care are un rol explicativ semnificativ, chiar și pe termen foarte scurt, și anume, importurile. Rolul importurilor nu crește ca importanță, pe termen lung, stabilizându-se undeva, peste 20%. Puterea explicativă a propriei variații scade, pe un orizont de timp mai mare de un an, sub 50%, pe termen lung tinzând spre 30%. Dacă investițiile au o pondere mai degrabă minoră, rolul ratei de schimb reale efective crește spre 30% pe un orizont de timp mai lung.

În ceea ce privește descompunerea VAR realizat cu variabile de pe partea de credit a balanței de plăți, descompunerea pe subperioade (1996-august 2000 și decembrie 2000-aprilie 2006) relevă faptul că toate variabilele sunt explicate pe termen scurt prin propriile variații. Pe termen lung, prima subperioadă relevă faptul că atât cursul de schimb real efectiv, cât și investițiile directe și indicele producției industriale își sporesc explicația asupra exportului abia după circa un an. Astfel, producția industrială începe să explice peste 16% din export după circa 10 luni, cursul de schimb explică sub 10% după 20 luni, iar investițiile directe explică peste 10% din export după 14 luni, nivelurile menținându-se în jurul acestor valori până la 40 de luni.

Pe termen lung, a doua subperioadă relevă faptul că atât cursul de schimb real efectiv, cât și investițiile directe și indicele producției industriale, își sporesc explicația asupra exportului abia după circa un an, cu excepția producției industriale, explicația celorlalte variabile rămânând minoră. Astfel, producția industrială începe să explice peste 20% din export după 12 luni, în timp ce, după doi ani, cursul de schimb explică doar 2%, iar investițiile

directe circa 5% din export, nivelurile ridicându-se, după 40 de luni, doar la 4% în cazul cursului de schimb real efectiv și, la 6% în cazul investițiilor directe, în timp ce puterea explicativă a producției industriale trece ușor de 22%.

În ceea ce privește cursul de schimb, se constată că, în prima subperioadă analizată (1996-2000), puterea explicativă a celorlalte variabile rămâne nesemnificativă și, după 40 de perioade, indicând influența semnificativă a controlului băncii centrale asupra evoluției. După anul 2000, puterea explicativă a celorlalte variabile devine semnificativă după 10 luni (peste 16% în cazul exportului, 15% în cazul influxului de investiții străine directe și 8% în cazul indicilor producției industriale), astfel că, după 40 de luni, exportul ajunge să explice circa 39%, influxurile de investiții străine directe 13%, iar indicele producției industriale peste 20%. Această modificare în puterea explicativă a variabilelor confirmă participarea pieței la formarea cursului de schimb real efectiv.

Referitor la intrările de investiții străine directe (ISD), în subperioada 1996-2000, putere explicativă asupra evoluției lor avea doar cursul de schimb și propria mișcare. După anul 2000, exportul capătă putere explicativă asupra ISD după primele două luni (în luna a treia ajunge deja la peste 20%), cursul de schimb își menține o putere scăzută (sub 5% în primele 15 luni și doar ușor peste 8% după 40 de luni), iar indicele producției industriale își sporește puterea explicativă de la 8% în luna a doua, la peste 20% după 15 luni, astfel că, după 40 de luni, ajunge la sub 22%. Aceste concluzii se aliniază la cele similare desprinse din alte studii, care explică: "Cursul de schimb real efectiv influențează, în particular, deciziile investitorilor străini direcți deoarece afectează direct competitivitatea relativă a diferitelor locații. De exemplu, evidențele empirice sugerează că aprecierea puternică a yenului în perioada 1985-1995 a fost factorul determinant al investițiilor directe japoneze în Asia și SUA. Aprecierea efectivă a condus la o creștere a exporturilor de capital, multe companii japoneze multinaționale încercând să profite de avantajele costurilor mai ieftine din economiile-gazdă. În plus, aceasta a condus la creșterea bunăstării firmelor japoneze, determinând o creștere a puterii activelor străine. Studii privind determinanții fluxurilor de capital american și japonez în Uniunea Europeană după 1980 și la începutul anilor '90, arată de asemenea cursul de schimb ca importantă variabilă explicativă. Modificările recente ale cursurilor de schimb, dacă devin de durată, pot avea implicații pentru fluxurile de investiții străine viitoare, în special în Asia. Deși există largi evidențe privind relația pozitivă dintre intrările de investiții directe și performanțele de export, cercetările empirice asupra impactului investițiilor externe asupra exportului rămân însă, în mare măsură, neconcludente,

efectele variind, semnificativ, între țări și între perioadele de timp luate în considerare” (Durand, Madaschi și Terribile, 1998, p.14).

Rezultatele conduc la concluzia că influența cursului de schimb real efectiv asupra competitivității și a componentelor balanței de plăți a fost semnificativă în perioada 1996-2000, când deprecierea reală a acestuia a susținut exporturile, fără ca puterea sa explicativă să depășească pe termen lung 10% din exporturi și 8% pentru influxurile directe de capital. După anul 2000, odată cu aplicarea fermă a măsurilor de realizare a criteriilor de convergență nominală și a procesului accelerat de dezinflație, puterea explicativă a cursului de schimb real efectiv scade pe termen lung la 4% în cazul exportului și sub 5%, în cazul intrării de investiții străine. Alți factori legați de economia reală (indicele producției industriale) au o putere explicativă semnificativă (peste 20% în cazul ambelor variabile). O situație diferită apare în cazul importului, pentru care puterea explicativă a cursului de schimb real efectiv ajunge, după 21 de luni, la 20% și crește, după 40 de luni, la peste 29%, fapt ce indică politica de curs de schimb ca factor esențial în reglarea dezechilibrului extern al balanței comerciale a țării noastre.

În concluzie, se poate reține că evoluția cursului de schimb nominal efectiv favorizează ușor importatorii de produse în dolari. Evoluția cursului de schimb real efectiv pe baza costurilor forței de muncă din industria prelucrătoare din perioada 1996-2004 sugerează menținerea competitivității industriei prelucrătoare a țării noastre față de principalii 19 parteneri comerciali, cu o tendință de continuare și în anii 2005-2006. Acest avantaj competitiv este doar parțial, deoarece traiectoria cursului de schimb real efectiv pe baza CPI, IPP și DPIB, indică o pierdere de competitivitate la nivel național ca urmare a aprecierii reale a cursului de schimb real efectiv. Această evoluție specifică majorității țărilor în tranziție este atât un rezultat al efectului Balassa-Samuelson cât și, mai ales, al intrărilor masive de capital după anul 2000, ceea ce atrage atenția asupra faptului că resursele de creștere a competitivității pe termen lung trebuie căutate la locul unde se generează competitivitatea, adică la nivel microeconomic, de firmă.

Analizele privind impactul cursului real efectiv asupra balanței de plăți indică faptul că șocurile ratei de schimb reale efective au efecte pozitive și semnificative pe un orizont de timp mai lung asupra importului, exportului, investițiilor directe și indicelui producției industriale, ceea ce explică atenția acordată de autorități reducerii volatilității cursului de schimb.

Bibliografie

- Arminton Paul S., (1969) „A Theory of Demand for Products Distinguished by Place Production”, IMF Staff Papers, 6, 159-178
- Buldorini, Luca; Makrydakis, Stelios și Thimann, Christian, (2002) „The Effective Exchange Rates of the Euro”, European Central Bank, Occasional Paper Series, Frankfurt am Main, Germany
- European Commission (2004), „Price and Cost Competitiveness. Quarterly Data on Price and Cost Competitiveness of the European Union and its Member States”, ECFIN/208/2/04/EN, ECFIN /C-1, Second quarter 2004
- Durand, Martine; Madaschi, Christophe and Terribile, Flavia, (1998), “Trends in OECD Countries’ International Competitiveness: the Influence of Emerging Market Economies: ECONOMICS DEPARTMENT WORKING PAPERS NO. 195, ECO/WKP (98)8, OECD’s Internet Web site at <http://www.oecd.org/eco/eco>.
- Durand, Martine; Simon, Jacques și Webb, Colin, (1992), „OECD ‘s Indicators of International Trade and Competitiveness”, OECD, /GD(92)138, Working Papers Nr.120, Economic Department, Paris
- Mc.Guirk, Anne K (1987), „Measuring Price Competitiveness for Industrial Country Trade Manufactures”, IMF Working Paper WP/87/87.
- Haug, A.A.; Mac, Kinnon, J.G.; Michelis, L., (1999), “European Monetary Union: A Cointegration Analysis”.
- Halpern, László / Wyplosz, Charles 2001: Economic Transformation and Real Exchange Rate in the 2000s: the Balassa-Samuelson Connection. *Mimeo*.
- Holmes, M. J., (2003), “Exchange Rate Policy and Economic Convergence in European Union”, în Business Cycle Volatility and Economic Growth, Research Paper 2000/3, Loughborough University, Department of Economics
- Kenen, P.B. (1990), “*The Coordination of Macroeconomic Policies*”, în W.H. Branson, J.A. Frenkel și M. Goldstein (eds.), *International Policy Coordination and Exchange Rate Fluctuations* (Chicago și Londra: The University of Chicago Press), 63-102.
- Krugman, P. (1993), “Lessons of Massachusetts for EMU”, în F.S. Torres și F. Giavazzi (eds.), *Adjustment and Growth in the European Monetary Union* (Cambridge, Cambridge University Press), 241-260.

-
- Helmut Lütkepohl și Jorg Breitung, (1996), „Impulse Response Analysis of Vector Autoregressive Processes”, Institut für Statistik and Ökonometrie, Humboldt Universität zu Berlin, Germany
- Menzie D. Chinn,(2002),”The Measurement of Real Effective Exchange Rates: A Survey and Applications to East Asia”, National Bureau of Economic Research
- Nilsson, Kristian, (1999), “Alternative Measures of the Swedish Real Effective Exchange Rate”, WORKING PAPER No. 68, National Institute of Economic Research, Stockholm, Sweden
- Turner, Philip și Dack, Josef Van’t, (1993) “Measuring International Price and Cost Competitiveness”, BIS Economic Paper, Nr. 39, BIS, Basle
- Pelinescu, E., (2006), „Cursul de schimb ca indicator de competitivitate” în volumul „Cursul de schimb și competitivitatea în România în perspectiva integrării în Uniunea Europeană” coordonator E. Pelinescu, București, Editura Expert.
- Poenaru, M.; Vasile, V., (2006), ” Analiza evoluției sectoriale a costului forței de muncă în România” în volumul: „Cursul de schimb și competitivitatea în România în perspectiva integrării în Uniunea Europeană”, coordonator E. Pelinescu, București, Editura Expert .
- Zanillo, Alexandro și Desruelle, Dominique, (1997), „A Primer on the IMF’s Information Notice System” IMF Working Paper, WP/97/71, International Monetary Fund, Polica Development and Review Department, Washington

Anexe

Anexa 1.1

Estimarea VAR în toate variantele

a) Varianta fără variabila venituri

Vector Autoregression Estimates

Sample(adjusted): 1998:11 2006:04

Included observations: 78

Excluded observations: 12 after adjusting endpoints

Standard errors in ( ) -t-statistics in [ ]

	LOG (IMPORT)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIID)	LOG(IP)
LOG(IMPORT(-1))	0.351705 (0.14239) [2.46997]	0.001603 (0.01217) [0.13177]	0.866399 (0.77932) [1.11174]	0.021273 (0.05138) [0.41404]
LOG(IMPORT(-2))	0.132823 (0.13896) [0.95581]	0.001820 (0.01187) [0.15328]	0.148785 (0.76055) [0.19563]	-0.025731 (0.05014) [-0.51315]
LOG(REER_CPI(-1))	0.574016 (1.23326) [0.46544]	1.232120 (0.10537) [11.6931]	11.98155 (6.74966) [1.77513]	-0.001730 (0.44500) [-0.00389]
LOG(REER_CPI(-2))	-0.344282 (1.27222) [-0.27061]	-0.269534 (0.10870) [-2.47961]	-10.86448 (6.96289) [-1.56034]	0.258978 (0.45906) [0.56415]
LOG(INVESTITIID (-1))	-0.004636 (0.02421) [-0.19152]	0.000186 (0.00207) [0.08977]	0.024683 (0.13249) [0.18630]	-0.003434 (0.00873) [-0.39311]
LOG(INVESTITIID (-2))	0.061077 (0.02323) [2.62897]	0.004099 (0.00199) [2.06494]	0.244426 (0.12715) [1.92233]	0.016422 (0.00838) [1.95901]
LOG(IP(-1))	0.930616 (0.38373) [2.42519]	0.016405 (0.03279) [0.50037]	1.745496 (2.10015) [0.83113]	0.758668 (0.13846) [5.47929]
LOG(IP(-2))	-0.015010 (0.40213) [-0.03733]	-0.048639 (0.03436) [-1.41562]	1.216048 (2.20086) [0.55253]	-0.079027 (0.14510) [-0.54463]
C	3.492075 (1.22516)	0.030918 (0.10468)	-6.726940 (6.70534)	-0.590912 (0.44208)

	[2.85029]	[0.29535]	[-1.00322]	[-1.33667]
	LOG (IMPORT)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIID)	LOG(IP)
R-squared	0.826541	0.969605	0.613416	0.755212
Adj. R-squared	0.806430	0.966081	0.568595	0.726831
Sum sq. resids	2.420381	0.017669	72.49980	0.315131
S.E. equation	0.187291	0.016002	1.025047	0.067580
F-statistic	41.09856	275.1355	13.68580	26.60964
Log likelihood	24.76136	216.6356	-107.8253	104.2703
Akaike AIC	-0.404138	-5.323989	2.995521	-2.442829
Schwarz SC	-0.132210	-5.052061	3.267449	-2.170901
Mean dependent	7.511010	1.983732	3.165538	-0.248647
S.D. dependent	0.425695	0.086888	1.560634	0.129302
Determinant Residual Covariance		2.68E-08		
Log Likelihood (d.f. adjusted)		237.2820		
Akaike Information Criteria		-5.161076		
Schwarz Criteria		-4.073364		

b) Varianta VAR cu elementele din creditul balanței de plăți: export, intrări investiții directe (INVESTITIIC) și indicele producției industriale (IP)

Sample(adjusted): 1996:03 2006:04

Included observations: 119

Standard errors in ( ) & t-statistics in [ ]

	LOG (EX PORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTI TIIC_00)	LOG(IP)
LOG(EXPORT_00(-1))	0.420300 (0.08172) [5.14322]	0.011025 (0.01411) [0.78146]	0.128239 (0.45533) [0.28164]	0.016963 (0.04092) [0.41455]
LOG(EXPORT_00(-2))	0.482231 (0.08082) [5.96662]	-0.003760 (0.01395) [-0.26949]	0.172041 (0.45033) [0.38203]	0.047361 (0.04047) [1.17030]
LOG(REER_CPI(-1))	0.409189 (0.40999) [0.99804]	1.491672 (0.07078) [21.0749]	-2.136004 (2.28446) [-0.93502]	-0.173964 (0.20529) [-0.84740]
LOG(REER_CPI(-2))	-0.362149 (0.39651) [-0.91333]	-0.525292 (0.06845) [-7.67385]	4.005923 (2.20934) [1.81317]	0.152929 (0.19854) [0.77026]
LOG(INVESTITIIC_00(-1))	-0.002597	-0.002827	0.159599	-0.011226

	(0.01668) [-0.15570] LOG (EX PORT_00)	(0.00288) [-0.98170] LOG (REER_CPI)	(0.09295) [1.71713] LOG (INVESTI TIIC_00)	(0.00835) [-1.34405] LOG(IP)
LOG(INVESTITIIC_00(-2))	0.018235 (0.01622) [1.12411]	0.004058 (0.00280) [1.44914]	0.324183 (0.09039) [3.58664]	-0.002319 (0.00812) [-0.28556]
LOG(IP(-1))	0.341417 (0.22266) [1.53337]	-0.027316 (0.03844) [-0.71063]	1.580880 (1.24063) [1.27425]	0.800598 (0.11149) [7.18094]
LOG(IP(-2))	-0.218264 (0.22841) [-0.95557]	0.026233 (0.03943) [0.66526]	0.689844 (1.27269) [0.54203]	0.029790 (0.11437) [0.26047]
C	-0.021549 (0.23864) [-0.09030]	0.065130 (0.04120) [1.58090]	-2.817402 (1.32969) [-2.11883]	-0.006596 (0.11949) [-0.05520]
DUMMY_CPI_9701	-0.212413 (0.14389) [-1.47625]	-0.142071 (0.02484) [-5.71947]	0.172374 (0.80173) [0.21500]	0.054655 (0.07205) [0.75861]
DUMMY_EX_9703	-0.054803 (0.15976) [-0.34303]	0.234504 (0.02758) [8.50270]	-1.007471 (0.89016) [-1.13178]	0.035320 (0.07999) [0.44153]
DUMMY_EX_9706	-0.317939 (0.13918) [-2.28442]	-0.004863 (0.02403) [-0.20240]	0.467875 (0.77548) [0.60333]	-0.019154 (0.06969) [-0.27485]
DUMMY_EX_0304	-0.829765 (0.13949) [-5.94876]	-0.014411 (0.02408) [-0.59845]	-0.119988 (0.77720) [-0.15438]	-0.012307 (0.06984) [-0.17621]
DUMMY_EX_0308	-0.313513 (0.13860) [-2.26201]	-0.026412 (0.02393) [-1.10385]	-0.967455 (0.77226) [-1.25275]	-0.097756 (0.06940) [-1.40860]
DUMMY_EX_0310	0.472113 (0.13887) [3.39965]	-0.001526 (0.02397) [-0.06364]	0.585296 (0.77378) [0.75641]	0.051459 (0.06954) [0.74003]
R-squared	0.908030	0.981543	0.651694	0.773246
Adj. R-squared	0.895650	0.979059	0.604807	0.742721

Sum sq. resids	1.929632	0.057509	59.90796	0.483797
S.E. equation	0.136214	0.023515	0.758972	0.068205
	LOG (EX PORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTI TIIC_00)	LOG(IP)
F-statistic	73.34330	395.0572	13.89915	25.33187
Log likelihood	76.39306	285.4254	-128.0180	158.7066
Akaike AIC	-1.031816	-4.544965	2.403664	-2.415236
Schwarz SC	-0.681506	-4.194655	2.753973	-2.064927
Mean dependent	0.176098	1.914850	0.306718	-0.252666
S.D. dependent	0.421671	0.162498	1.207316	0.134466
Determinant Residual Covariance		2.03E-08		
Log Likelihood (d.f. adjusted)		378.5396		
Akaike Information Criteria		-5.353607		
Schwarz Criteria		-3.952369		

c) Varianta VAR cu elementele din creditul balanței de plăți: export, intrări investiții directe (INVESTITIIC) și indicele producției industriale (IP) subperioada 1996-2000

Vector Autoregression Estimates

Sample(adjusted): 1996:03 2000:08

Included observations: 54 after adjusting endpoints

Standard errors in ( ) & t-statistics in [ ]

	LOG (EX- PORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTI TIIC_00)	LOG(IP)
LOG(EXPORT_00(-1))	0.333637 (0.15521) [2.14964]	0.039668 (0.05560) [0.71349]	0.175526 (1.54915) [0.11330]	-0.116091 (0.11634) [-0.99783]
LOG(EXPORT_00(-2))	0.307307 (0.13988) [2.19690]	-0.025213 (0.05011) [-0.50318]	0.150573 (1.39620) [0.10784]	-0.010122 (0.10486) [-0.09653]
LOG(REER_CPI(-1))	0.701392 (0.30677) [2.28637]	1.512878 (0.10989) [13.7671]	-1.859355 (3.06197) [-0.60724]	-0.126638 (0.22996) [-0.55070]
LOG(REER_CPI(-2))	-0.735508 (0.28854) [-2.54909]	-0.530406 (0.10336) [-5.13168]	3.983061 (2.87998) [1.38302]	0.099824 (0.21629) [0.46153]
LOG(INVESTITIIC_00(-1))	-0.021159	-0.007013	0.092045	-0.019841

	(0.01449) [-1.45982] LOG (EX- PORT_00)	(0.00519) [-1.35076] LOG (REER_CPI)	(0.14467) [0.63624] LOG (INVESTI TIIC_00)	(0.01086) [-1.82611] LOG(IP)
LOG(INVESTITIIC_00(-2))	-0.007264 (0.01540) [-0.47158]	0.000924 (0.00552) [0.16738]	0.422793 (0.15375) [2.74985]	-0.014991 (0.01155) [-1.29830]
LOG(IP(-1))	0.186435 (0.23083) [0.80769]	-0.121671 (0.08269) [-1.47149]	1.493807 (2.30394) [0.64837]	0.747156 (0.17303) [4.31809]
LOG(IP(-2))	-0.373499 (0.22926) [-1.62916]	0.113985 (0.08212) [1.38796]	0.720064 (2.28830) [0.31467]	0.012513 (0.17185) [0.07281]
C	-0.068915 (0.24532) [-0.28092]	0.032049 (0.08788) [0.36471]	-3.218992 (2.44856) [-1.31464]	-0.070388 (0.18389) [-0.38277]
DUMMY_CPI_9701	-0.148253 (0.10191) [-1.45468]	-0.156022 (0.03651) [-4.27369]	0.219568 (1.01724) [0.21585]	0.082626 (0.07640) [1.08155]
DUMMY_EX_9703	0.031637 (0.11270) [0.28072]	0.246034 (0.04037) [6.09443]	-0.878970 (1.12487) [-0.78140]	0.052520 (0.08448) [0.62169]
DUMMY_EX_9706	-0.229395 (0.09460) [-2.42492]	-0.001796 (0.03389) [-0.05301]	0.331125 (0.94422) [0.35069]	0.020598 (0.07091) [0.29047]
R-squared	0.525031	0.974165	0.361674	0.844737
Adj. R-squared	0.400634	0.967399	0.194493	0.804073
Sum sq. resids	0.324696	0.041665	32.34822	0.182451
S.E. equation	0.087925	0.031496	0.877608	0.065910
F-statistic	4.220617	143.9753	2.163370	20.77351
Log likelihood	61.45128	116.8886	-62.78720	77.01423
Akaike AIC	-1.831529	-3.884764	2.769896	-2.407934
Schwarz SC	-1.389532	-3.442768	3.211893	-1.965938
Mean dependent	-0.190666	1.810624	-0.425113	-0.303896
S.D. dependent	0.113571	0.174440	0.977836	0.148902
Determinant Residual Covariance		1.71E-08		
Log Likelihood (d.f. adjusted)		176.4539		

Akaike Information Criteria -4.757554
 Schwarz Criteria -2.989568

---

d) Varianta VAR cu elementele din creditul balanței de plăți: export, intrări investiții directe (INVESTITIIC) și indicele producției industriale (IP), subperioada 2000-2006

Vector Autoregression Estimates

Sample: 2000:12 2006:03

Included observations: 64

Standard errors in ( ) & t-statistics in [ ]

	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTI TIIC_00)	LOG(IP)
LOG(EXPORT_00(-1))	0.217239 (0.12126) [1.79151]	-0.003858 (0.01150) [-0.33536]	0.346982 (0.52343) [0.66290]	-0.007206 (0.05230) [-0.13779]
LOG(EXPORT_00(-2))	0.362567 (0.11192) [3.23955]	-0.001052 (0.01062) [-0.09909]	0.549815 (0.48311) [1.13808]	0.031795 (0.04827) [0.65871]
LOG(REER_CPI(-1))	0.410807 (1.37317) [0.29917]	1.306755 (0.13028) [10.0306]	-4.700597 (5.92741) [-0.79303]	0.010157 (0.59223) [0.01715]
LOG(REER_CPI(-2))	-0.657012 (1.41852) [-0.46317]	-0.358170 (0.13458) [-2.66141]	5.666416 (6.12315) [0.92541]	0.131815 (0.61179) [0.21546]
LOG(INVESTITIIC_00(-1))	0.027377 (0.03307) [0.82794]	0.000442 (0.00314) [0.14095]	0.183680 (0.14273) [1.28688]	0.003808 (0.01426) [0.26705]
LOG(INVESTITIIC_00(-2))	0.042647 (0.03207) [1.32990]	0.008462 (0.00304) [2.78124]	0.100322 (0.13843) [0.72474]	0.002551 (0.01383) [0.18446]
LOG(IP(-1))	0.558615 (0.35763) [1.56199]	0.030408 (0.03393) [0.89622]	2.277785 (1.54374) [1.47550]	0.712775 (0.15424) [4.62116]
LOG(IP(-2))	0.095367 (0.37475) [0.25448]	-0.029839 (0.03555) [-0.83927]	1.396350 (1.61766) [0.86319]	-0.078084 (0.16163) [-0.48311]
C	0.797889 (0.66286) [1.20371]	0.100087 (0.06289) [1.59152]	-0.853827 (2.86128) [-0.29841]	-0.375060 (0.28588) [-1.31193]
DUMMY_EX_0304	-0.794410 (0.16486) [-4.81877]	-0.019057 (0.01564) [-1.21845]	0.001160 (0.71162) [0.00163]	-0.006468 (0.07110) [-0.09097]

DUMMY_EX_0308	-0.397060 (0.17256) [-2.30103]	-0.023940 (0.01637) [-1.46236]	-0.866054 (0.74486) [-1.16271]	-0.072321 (0.07442) [-0.97177]
	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTI TIIC_00)	LOG(IP)
DUMMY_EX_0310	0.431703 (0.16256) [2.65567]	-0.001926 (0.01542) [-0.12491]	0.480507 (0.70170) [0.68478]	0.064391 (0.07011) [0.91843]
R-squared	0.810627	0.970758	0.630503	0.611191
Adj. R-squared	0.770567	0.964572	0.552341	0.528943
Sum sq. resids	1.277023	0.011494	23.79452	0.237538
S.E. equation	0.156710	0.014868	0.676452	0.067587
F-statistic	20.23550	156.9334	8.066545	7.431081
Log likelihood	34.44718	185.1812	-59.15038	88.26988
Akaike AIC	-0.701475	-5.411913	2.223449	-2.383434
Schwarz SC	-0.296684	-5.007123	2.628240	-1.978643
Mean dependent	0.472954	1.998491	0.883785	-0.214706
S.D. dependent	0.327167	0.078989	1.011027	0.098476
Determinant Residual Covariance		7.13E-09		
Log Likelihood (d.f. adjusted)		237.0588		
Akaike Information Criteria		-5.908088		
Schwarz Criteria		-4.288926		

1. Testele privind stabilitatea VAR

a) Pentru primul VAR

Roots of Characteristic Polynomial

Endogenous variables: LOG(IMPORT) LOG(REER_CPI)

LOG(INVESTITIID) LOG(IP)

Exogenous variables: C

Lag specification: 1 2

Root	Modulus
0.987604	0.987604
0.730722 - 0.075973i	0.734661
0.730722 + 0.075973i	0.734661
0.470818	0.470818
-0.354672 - 0.067760i	0.361087
-0.354672 + 0.067760i	0.361087
0.078327 - 0.321624i	0.331025
0.078327 + 0.321624i	0.331025

No root lies outside the unit circle.

VAR satisfies the stability condition.

b) Pentru VAR-ul al doilea

Roots of Characteristic Polynomial

Endogenous variables: LOG(EXPORT_00) LOG(REER_CPI)

LOG(INVESTITIIC_00) LOG(IP)

Exogenous variables: C DUMMY_CPI_9701 DUMMY_EX_9703

DUMMY_EX_9706 DUMMY_EX_0304 DUMMY_EX_0308

DUMMY_EX_0310

Lag specification: 1 2

Root	Modulus
0.985562	0.985562
0.927093	0.927093
0.699606	0.699606
0.672967 - 0.151420i	0.689792
0.672967 + 0.151420i	0.689792
-0.531240	0.531240
-0.477029	0.477029
-0.077758	0.077758

No root lies outside the unit circle.

VAR satisfies the stability condition.

c) Pentru al doilea VAR perioada 1996-2000

Roots of Characteristic Polynomial

Endogenous variables: LOG(EXPORT_00) LOG(REER_CPI)
LOG(INVESTITIIC_00) LOG(IP)

Exogenous variables: C DUMMY_CPI_9701 DUMMY_EX_9703
DUMMY_EX_9706

Lag specification: 1 2

Root	Modulus
0.903766	0.903766
0.842466	0.842466
0.757817	0.757817
0.639684 - 0.191407i	0.667707
0.639684 + 0.191407i	0.667707
-0.615446	0.615446
-0.403591	0.403591
-0.078663	0.078663

No root lies outside the unit circle.
VAR satisfies the stability condition.

d) Pentru al doilea VAR perioada 2000-2006

Roots of Characteristic Polynomial

Endogenous variables: LOG(EXPORT_00) LOG(REER_CPI)
LOG(INVESTITIIC_00) LOG(IP)

Exogenous variables: C DUMMY_EX_0304 DUMMY_EX_0308
DUMMY_EX_0310

Lag specification: 1 2

Root	Modulus
0.996497	0.996497
0.840273	0.840273
-0.526101	0.526101
0.430414 - 0.228056i	0.487100
0.430414 + 0.228056i	0.487100
0.257801 - 0.193545i	0.322368
0.257801 + 0.193545i	0.322368
-0.266651	0.266651

No root lies outside the unit circle.
VAR satisfies the stability condition.

Anexa 1.3**1. Testul privind selectarea numărului optim de laguri****a) Pentru primul VAR**

VAR Lag Order Selection Criteria

Endogenous variables: LOG(IMPORT) LOG(REER_CPI) LOG(INVESTITIID)
LOG(IP)

Exogenous variables: C

Sample: 1996:01 2006:04

Included observations: 57

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	44.14881	NA	2.87E-06	-1.408730	-1.265358	-1.353011
1	179.5334	247.0176*	4.36E-08*	-5.597665	-4.880805*	-5.319068*
2	194.2261	24.74553	4.61E-08	-5.551793	-4.261445	-5.050320
3	203.7461	14.69753	5.91E-08	-5.324424	-3.460588	-4.600074
4	220.2638	23.18281	6.06E-08	-5.342591	-2.905267	-4.395364
5	235.9590	19.82552	6.57E-08	-5.331896	-2.321084	-4.161792
6	250.3995	16.21379	7.75E-08	-5.277174	-1.692874	-3.884193
7	276.0625	25.21282	6.50E-08	-5.616228*	-1.458440	-4.000370
8	290.7795	12.39329	8.61E-08	-5.571212	-0.839935	-3.732477

* indicates lag order selected by the criterion

LR: sequential modified LR test statistic (each test at 5% level)

FPE: Final prediction error

AIC: Akaike information criterion

SC: Schwarz information criterion

HQ: Hannan-Quinn information criterion

b) Pentru al doilea VAR

VAR Lag Order Selection Criteria

Endogenous variables: LOG(EXPORT_00) LOG(REER_CPI)
LOG(INVESTITIIC_00) LOG(IP)

Exogenous variables: C DUMMY_CPI_9701 DUMMY_EX_9703
DUMMY_EX_9706 DUMMY_EX_0304 DUMMY_EX_0308 DUMMY_EX_0310

Sample: 1996:01 2006:04

Included observations: 107

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	7.307304	NA	1.73E-05	0.386779	1.086211	0.670320
1	311.1441	545.2025	7.99E-08	-4.993348	-3.894241	-4.547785
2	370.4767	102.0298	3.57E-08	-5.803302	-4.304520*	-5.195716*
3	393.7168	8.22676*	3.14E-08*	-5.938632	-4.040174	-5.169022
4	409.9697	25.51857	3.17E-08	-5.943359*	-3.645226	-5.011726
5	417.1310	10.70851	3.80E-08	-5.778150	-3.080342	-4.684494
6	427.6324	14.91788	4.32E-08	-5.675373	-2.577889	-4.419694
7	443.5982	21.48666	4.46E-08	-5.674733	-2.177574	-4.257031
8	461.7338	23.05090	4.46E-08	-5.714651	-1.817817	-4.134926

* indicates lag order selected by the criterion

LR: sequential modified LR test statistic (each test at 5% level)

FPE: Final prediction error

AIC: Akaike information criterion

SC: Schwarz information criterion

HQ: Hannan-Quinn information criterion

Anexa 1.4**2. Testul LM privind autocorelația erorilor**

a) Pentru primul VAR

VAR Residual Serial Correlation LM Tests

H0: no serial correlation at lag order h

Sample: 1996:01 2006:04

Included observations: 78

Lags	LM-Stat	Prob
1	13.19576	0.6584
2	24.87532	0.0721
3	17.00528	0.3853
4	14.94096	0.5290
5	15.27648	0.5045
6	15.16511	0.5126
7	27.43435	0.0369
8	14.07889	0.5928
9	11.54284	0.7748
10	10.32224	0.8493
11	11.99293	0.7445
12	55.68923	0.0000

Probs from chi-square with 16 df.

b) Pentru al doilea VAR

VAR Residual Serial Correlation LM Tests

H0: no serial correlation at lag order h

Date: 09/13/06 Time: 17:00

Sample: 1996:01 2006:04

Included observations: 119

Lags	LM-Stat	Prob
1	27.03957	0.0410
2	32.59177	0.0084
3	17.13825	0.3767
4	20.00343	0.2201
5	9.499008	0.8915
6	42.76627	0.0003
7	22.60632	0.1247
8	20.02192	0.2192
9	20.29001	0.2074
10	20.64823	0.1924
11	17.84830	0.3329
12	57.55877	0.0000

Probs from chi-square with 16 df.

c) Pentru al doilea VAR perioada 1996-2000

Roots of Characteristic Polynomial

Endogenous variables: LOG(EXPORT_00) LOG(REER_CPI)

LOG(INVESTITIIC_00) LOG(IP)

Exogenous variables: C DUMMY_CPI_9701 DUMMY_EX_9703

DUMMY_EX_9706

Lag specification: 1 2

Date: 09/13/06 Time: 18:28

Root	Modulus
0.903766	0.903766
0.842466	0.842466
0.757817	0.757817
0.639684 - 0.191407i	0.667707
0.639684 + 0.191407i	0.667707
-0.615446	0.615446
-0.403591	0.403591
-0.078663	0.078663

No root lies outside the unit circle.

VAR satisfies the stability condition.

d) Pentru al doilea VAR perioada 1996-2000

Roots of Characteristic Polynomial

Endogenous variables: LOG(EXPORT_00) LOG(REER_CPI)

LOG(INVESTITIIC_00) LOG(IP)

Exogenous variables: C DUMMY_EX_0304 DUMMY_EX_0308

DUMMY_EX_0310

Lag specification: 1 2

Date: 09/13/06 Time: 18:28

Root	Modulus
0.996497	0.996497
0.840273	0.840273
-0.526101	0.526101
0.430414 - 0.228056i	0.487100
0.430414 + 0.228056i	0.487100
0.257801 - 0.193545i	0.322368
0.257801 + 0.193545i	0.322368
-0.266651	0.266651

No root lies outside the unit circle.

VAR satisfies the stability condition.

Anexa 1.5**1. Testul White privind heteroscedasticitatea erorilor**

a) Pentru primul VAR

VAR Residual Heteroskedasticity Tests: No Cross Terms (only levels and squares)

Included observations: 78

Joint test:

Chi-sq	df	Prob.
140.5941	160	0.8631

Individual components:

Dependent	R-squared	F(16,61)	Prob.	Chi-sq(16)	Prob.
res1*res1	0.247759	1.255687	0.2550	19.32517	0.2522
res2*res2	0.214534	1.041307	0.4289	16.73366	0.4030
res3*res3	0.245636	1.241427	0.2646	19.15961	0.2605
res4*res4	0.083917	0.349240	0.9887	6.545505	0.9811
res2*res1	0.114635	0.493635	0.9410	8.941551	0.9158
res3*res1	0.266693	1.386553	0.1789	20.80209	0.1862
res3*res2	0.192324	0.907832	0.5641	15.00125	0.5245
res4*res1	0.133711	0.588459	0.8805	10.42949	0.8433
res4*res2	0.115667	0.498658	0.9384	9.022016	0.9125
res4*res3	0.094711	0.398861	0.9779	7.387440	0.9651

b) Pentru al doilea VAR

VAR Residual Heteroskedasticity Tests: No Cross Terms (only levels and squares)

Date: 09/13/06 Time: 17:02

Sample: 1996:01 2006:04

Included observations: 119

Joint test:

Chi-sq   df   Prob.

206.2832   220   0.7376

Individual components:

Dependent	R-squared	F(22,96)	Prob.	Chi-sq(22)	Prob.
res1*res1	0.268196	1.599213	0.0625	31.91533	0.0789
res2*res2	0.324187	2.093229	0.0075	38.57820	0.0158
res3*res3	0.160527	0.834427	0.6766	19.10266	0.6390
res4*res4	0.071787	0.337478	0.9975	8.542641	0.9954
res2*res1	0.124571	0.620934	0.8992	14.82397	0.8697
res3*res1	0.203442	1.114478	0.3460	24.20959	0.3363
res3*res2	0.208873	1.152088	0.3094	24.85593	0.3040
res4*res1	0.149484	0.766942	0.7572	17.78865	0.7184
res4*res2	0.068370	0.320238	0.9983	8.136072	0.9968
res4*res3	0.181692	0.968877	0.5094	21.62139	0.4827

c) Pentru al doilea VAR perioada 1996-2000

VAR Residual Heteroskedasticity Tests: No Cross Terms (only levels and squares)

Sample: 1996:01 2000:08

Included observations: 54

Joint test:				
Chi-sq	df	Prob.		
150.0242	190	0.9854		
Individual components:				
Dependent	R-squared	F(19,34)	Prob.	Chi-sq(19)
res1*res1	0.281007	0.699388	0.7937	15.17439
res2*res2	0.335404	0.903101	0.5830	18.11182
res3*res3	0.193934	0.430535	0.9726	10.47243
res4*res4	0.226733	0.524698	0.9307	12.24356
res2*res1	0.198972	0.444499	0.9679	10.74451
res3*res1	0.124091	0.253518	0.9988	6.700936
res3*res2	0.370975	1.055361	0.4323	20.03263
res4*res1	0.243634	0.576411	0.8975	13.15625
res4*res2	0.252927	0.605839	0.8756	13.65805
res4*res3	0.207675	0.469037	0.9583	11.21447

d) Pentru al doilea VAR perioada 2000-2006
 VAR Residual Heteroskedasticity Tests: No Cross Terms (only levels and squares)
 Sample: 2000:12 2006:03
 Included observations: 64

Joint test:		
Chi-sq	df	Prob.
168.2841	190	0.8697

Individual components:

Dependent	R-squared	F(19,44)	Prob.	Chi-sq(19)
res1*res1	0.373091	1.378191	0.1876	23.87783
res2*res2	0.217033	0.641921	0.8520	13.89012
res3*res3	0.320485	1.092212	0.3904	20.51101
res4*res4	0.119899	0.315486	0.9958	7.673509
res2*res1	0.300178	0.993325	0.4862	19.21142
res3*res1	0.364419	1.327792	0.2152	23.32285
res3*res2	0.168489	0.469249	0.9619	10.78331
res4*res1	0.197603	0.570300	0.9074	12.64659
res4*res2	0.047952	0.116639	1.0000	3.068911
res4*res3	0.130073	0.346262	0.9927	8.324687

Anexa 1.6**1. Testul de normalitate al erorilor**

a) Pentru primul VAR

VAR Residual Normality Tests

Orthogonalization: Cholesky (Lutkepohl)

H0: residuals are multivariate normal

Sample: 1996:01 2006:04

Included observations: 78

Component	Skewness	Chi-sq	df	Prob.
1	-0.201898	0.529915	1	0.4666
2	-0.067291	0.058864	1	0.8083
3	0.494453	3.178284	1	0.0746
4	-0.678086	5.977416	1	0.0145
Joint		9.744480	4	0.0450
Component	Kurtosis	Chi-sq	df	Prob.
1	2.632933	0.437898	1	0.5081
2	2.059734	2.873325	1	0.0901
3	2.937368	0.012749	1	0.9101
4	2.999606	5.04E-07	1	0.9994
Joint		3.323973	4	0.5051
Component	Jarque-Bera	df	Prob.	
1	0.967814	2	0.6164	
2	2.932189	2	0.2308	
3	3.191033	2	0.2028	
4	5.977417	2	0.0504	
Joint	13.06845	8	0.1095	

b) Pentru al doilea VAR
 VAR Residual Normality Tests
 Orthogonalization: Cholesky (Lutkepohl)
 H0: residuals are multivariate normal
 Sample: 1996:01 2006:04
 Included observations: 119

Component	Skewness	Chi-sq	df	Prob.
1	0.144574	0.414552	1	0.5197
2	-0.336485	2.245568	1	0.1340
3	0.281395	1.570469	1	0.2101
4	0.006316	0.000791	1	0.9776
Joint		4.231380	4	0.3756

Component	Kurtosis	Chi-sq	df	Prob.
1	3.244642	0.296755	1	0.5859
2	3.301698	0.451314	1	0.5017
3	3.363511	0.655195	1	0.4183
4	3.139519	0.096516	1	0.7561
Joint		1.499781	4	0.8267

Component	Jarque-Bera	df	Prob.
1	0.711307	2	0.7007
2	2.696883	2	0.2596
3	2.225664	2	0.3286
4	0.097308	2	0.9525
Joint	5.731161	8	0.6773

c) Pentru al doilea VAR perioada 1996-2000

VAR Residual Normality Tests

Orthogonalization: Cholesky (Lutkepohl)

H0: residuals are multivariate normal

Date: 09/13/06 Time: 18:47

Sample: 1996:01 2000:08

Included observations: 54

Component	Skewness	Chi-sq	df	Prob.
1	-0.285006	0.731054	1	0.3925
2	-0.191409	0.329736	1	0.5658
3	-0.046566	0.019516	1	0.8889
4	0.029916	0.008055	1	0.9285
Joint		1.088360	4	0.8961

Component	Kurtosis	Chi-sq	df	Prob.
1	1.985641	2.315081	1	0.1281
2	1.802413	3.226985	1	0.0724
3	1.896503	2.739837	1	0.0979
4	2.562458	0.430746	1	0.5116
Joint		8.712650	4	0.0687

Component	Jarque-Bera	df	Prob.
1	3.046136	2	0.2180
2	3.556720	2	0.1689
3	2.759353	2	0.2517
4	0.438801	2	0.8030
Joint	9.801010	8	0.2793

d) Pentru al doilea VAR perioada 2000-2006
 VAR Residual Normality Tests
 Orthogonalization: Cholesky (Lutkepohl)
 H0: residuals are multivariate normal
 Sample: 2000:12 2006:03
 Included observations: 64

Component	Skewness	Chi-sq	df	Prob.
1	0.050930	0.027668	1	0.8679
2	-0.174753	0.325745	1	0.5682
3	0.734554	5.755413	1	0.0164
4	-0.263695	0.741707	1	0.3891
Joint		6.850533	4	0.1440
Component	Kurtosis	Chi-sq	df	Prob.
1	1.877249	3.361522	1	0.0667
2	2.524843	0.602064	1	0.4378
3	3.720758	1.385314	1	0.2392
4	2.890880	0.031752	1	0.8586
Joint		5.380652	4	0.2504
Component	Jarque-Bera	df	Prob.	
1	3.389191	2	0.1837	
2	0.927808	2	0.6288	
3	7.140727	2	0.0281	
4	0.773459	2	0.6793	
Joint	12.23118	8	0.1412	

Anexa 1.7

1. a) Descompunerea variației pentru primul VAR

Variance Decomposition of LOG (IMPORT):

Period	S.E.	LOG (IMPORT)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIID)	LOG(IP)
1	0.187291	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.216171	92.82169	0.407809	0.001395	6.769107
3	0.255182	84.13459	0.309427	4.866752	10.68923
4	0.278222	79.33675	0.896150	5.846993	13.92011
5	0.299478	74.98231	1.461676	7.499732	16.05628
6	0.315799	71.87591	2.387242	8.443329	17.29352
7	0.329677	69.32576	3.447623	9.324706	17.90191
8	0.341441	67.22932	4.687560	9.993775	18.08935
9	0.351827	65.40978	6.023313	10.55458	18.01233
10	0.361186	63.79418	7.420340	11.01298	17.77249
11	0.369797	62.32978	8.833263	11.39729	17.43966
12	0.377830	60.98847	10.23152	11.72114	17.05887
13	0.385399	59.75233	11.59092	11.99764	16.65912
14	0.392582	58.60984	12.89563	12.23622	16.25831
15	0.399429	57.55246	14.13590	12.44446	15.86718
16	0.405977	56.57315	15.30687	12.62817	15.49181
17	0.412253	55.66564	16.40716	12.79189	15.13532
18	0.418279	54.82411	17.43781	12.93911	14.79897
19	0.424070	54.04310	18.40144	13.07255	14.48291
20	0.429642	53.31748	19.30158	13.19435	14.18659
21	0.435008	52.64247	20.14224	13.30619	13.90910
22	0.440178	52.01367	20.92760	13.40939	13.64934
23	0.445163	51.42703	21.66183	13.50503	13.40612
24	0.449972	50.87886	22.34892	13.59399	13.17824
25	0.454614	50.36583	22.99263	13.67698	12.96455
26	0.459096	49.88494	23.59648	13.75463	12.76396
27	0.463426	49.43345	24.16367	13.82743	12.57544
28	0.467611	49.00894	24.69716	13.89584	12.39806
29	0.471657	48.60920	25.19963	13.96023	12.23094
30	0.475571	48.23226	25.67350	14.02094	12.07330
31	0.479357	47.87634	26.12098	14.07826	11.92442
32	0.483021	47.53984	26.54406	14.13246	11.78363
33	0.486569	47.22131	26.94456	14.18377	11.65035
34	0.490004	46.91944	27.32412	14.23241	11.52404
35	0.493332	46.63304	27.68422	14.27855	11.40419
36	0.496556	46.36103	28.02622	14.32239	11.29036
37	0.499681	46.10243	28.35136	14.36406	11.18215
38	0.502710	45.85635	28.66076	14.40373	11.07917
39	0.505647	45.62197	28.95544	14.44151	10.98109
40	0.508495	45.39854	29.23635	14.47752	10.88759

Variance Decomposition of LOG(REER_CPI):

Period	S.E.	LOG (IMPORT)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIID)	LOG(IP)
1	0.016002	0.009568	99.99043	0.000000	0.000000
2	0.025452	0.074251	99.76391	0.010104	0.151739
3	0.032244	0.532128	97.92194	1.380922	0.165014
4	0.038037	1.014581	95.72029	2.757598	0.507529
5	0.043045	1.678685	93.54483	3.981942	0.794539
6	0.047379	2.492488	91.62259	4.955505	0.929413
7	0.051163	3.425879	89.81266	5.818191	0.943267
8	0.054519	4.425164	88.09578	6.588591	0.890460
9	0.057540	5.448931	86.45120	7.286389	0.813485
10	0.060296	6.463073	84.87781	7.918171	0.740943
11	0.062839	7.442713	83.37882	8.490599	0.687865
12	0.065207	8.371178	81.96097	9.008448	0.659404
13	0.067427	9.238883	80.63009	9.476300	0.654730
14	0.069518	10.04168	79.38969	9.898571	0.670058
15	0.071496	10.77928	78.24048	10.27961	0.700627
16	0.073372	11.45392	77.18065	10.62362	0.741816
17	0.075157	12.06936	76.20646	10.93451	0.789675
18	0.076857	12.63014	75.31285	11.21592	0.841084
19	0.078480	13.14108	74.49404	11.47115	0.893728
20	0.080032	13.60696	73.74391	11.70315	0.945979
21	0.081516	14.03233	73.05637	11.91455	0.996753
22	0.082939	14.42140	72.42557	12.10765	1.045382
23	0.084303	14.77800	71.84600	12.28451	1.091494
24	0.085613	15.10557	71.31259	12.44691	1.134927
25	0.086872	15.40719	70.82074	12.59641	1.175659
26	0.088082	15.68555	70.36631	12.73439	1.213756
27	0.089246	15.94305	69.94557	12.86204	1.249339
28	0.090368	16.18182	69.55521	12.98041	1.282558
29	0.091448	16.40369	69.19230	13.09043	1.313576
30	0.092490	16.61032	68.85423	13.19290	1.342557
31	0.093495	16.80314	68.53867	13.28853	1.369662
32	0.094464	16.98342	68.24358	13.37796	1.395040
33	0.095401	17.15229	67.96713	13.46174	1.418835
34	0.096305	17.31075	67.70771	13.54036	1.441174
35	0.097180	17.45969	67.46387	13.61426	1.462178
36	0.098025	17.59990	67.23431	13.68384	1.481952
37	0.098842	17.73208	67.01789	13.74943	1.500594
38	0.099633	17.85687	66.81358	13.81136	1.518194
39	0.100398	17.97484	66.62043	13.86990	1.534830
40	0.101139	18.08649	66.43762	13.92531	1.550574

Variance Decomposition of LOG(INVESTITIID):

Period	S.E.	LOG (IMPORT)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIID)	LOG(IP)
1	1.025047	19.84156	2.470681	77.68775	0.000000
2	1.072687	22.44414	5.561092	71.02766	0.967111
3	1.163059	26.32382	4.928176	64.45273	4.295275
4	1.214065	28.51706	4.967414	60.33972	6.175804
5	1.261200	29.85980	4.971039	57.52163	7.647531
6	1.298059	30.71998	5.261213	55.34909	8.669722
7	1.329918	31.26080	5.682043	53.66463	9.392529
8	1.357322	31.60168	6.247013	52.30127	9.850031
9	1.381659	31.80145	6.915183	51.16712	10.11625
10	1.403702	31.90435	7.663880	50.18670	10.24508
11	1.424056	31.93855	8.464623	49.31659	10.28024
12	1.443116	31.92480	9.294292	48.52811	10.25279
13	1.461151	31.87792	10.13353	47.80355	10.18500
14	1.478341	31.80894	10.96743	47.13141	10.09222
15	1.494804	31.72593	11.78497	46.50415	9.984957
16	1.510624	31.63477	12.57849	45.91650	9.870235
17	1.525860	31.53968	13.34302	45.36458	9.752710
18	1.540553	31.44359	14.07567	44.84532	9.635415
19	1.554740	31.34849	14.77509	44.35614	9.520283
20	1.568447	31.25568	15.44106	43.89476	9.408506
21	1.581699	31.16596	16.07411	43.45915	9.300777
22	1.594517	31.07978	16.67528	43.04748	9.197456
23	1.606920	30.99736	17.24591	42.65805	9.098681
24	1.618926	30.91875	17.78753	42.28928	9.004445
25	1.630552	30.84388	18.30171	41.93975	8.914650
26	1.641811	30.77264	18.79007	41.60814	8.829140
27	1.652720	30.70488	19.25416	41.29323	8.747727
28	1.663291	30.64040	19.69548	40.99391	8.670207
29	1.673537	30.57904	20.11545	40.70914	8.596369
30	1.683471	30.52061	20.51540	40.43798	8.526008
31	1.693105	30.46492	20.89658	40.17957	8.458923
32	1.702448	30.41183	21.26014	39.93311	8.394921
33	1.711513	30.36116	21.60716	39.69786	8.333821
34	1.720308	30.31277	21.93863	39.47315	8.275452
35	1.728843	30.26653	22.25547	39.25834	8.219657
36	1.737128	30.22231	22.55854	39.05287	8.166286
37	1.745171	30.17999	22.84863	38.85619	8.115201
38	1.752980	30.13945	23.12646	38.66781	8.066274
39	1.760563	30.10062	23.39273	38.48727	8.019385
40	1.767928	30.06338	23.64805	38.31415	7.974423

Variance Decomposition of LOG(IP):

Period	S.E.	LOG (IMPORT)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTIID)	LOG(IP)
1	0.067580	19.01683	0.379131	0.631145	79.97289
2	0.085427	20.31227	0.423096	0.407905	78.85673
3	0.094337	21.27624	0.488793	2.882184	75.35279
4	0.099253	21.85663	1.503299	4.139792	72.50028
5	0.103106	22.21777	3.081376	5.152663	69.54819
6	0.106321	22.47227	4.970814	5.911574	66.64534
7	0.109203	22.63551	6.949304	6.568816	63.84637
8	0.111879	22.73817	8.926549	7.123683	61.21160
9	0.114413	22.80520	10.82595	7.600103	58.76874
10	0.116832	22.85521	12.60623	8.014953	56.52360
11	0.119148	22.89857	14.25007	8.382172	54.46918
12	0.121368	22.94097	15.75561	8.711332	52.59209
13	0.123499	22.98492	17.12912	9.009276	50.87668
14	0.125546	23.03116	18.38074	9.281059	49.30705
15	0.127512	23.07943	19.52205	9.530449	47.86807
16	0.129403	23.12905	20.56470	9.760343	46.54591
17	0.131222	23.17925	21.51962	9.973020	45.32811
18	0.132972	23.22928	22.39673	10.17034	44.20365
19	0.134659	23.27853	23.20484	10.35384	43.16279
20	0.136284	23.32653	23.95165	10.52485	42.19697
21	0.137851	23.37292	24.64386	10.68450	41.29871
22	0.139362	23.41750	25.28727	10.83381	40.46141
23	0.140821	23.46014	25.88690	10.97366	39.67930
24	0.142229	23.50078	26.44709	11.10486	38.94728
25	0.143590	23.53942	26.97161	11.22810	38.26088
26	0.144905	23.57610	27.46375	11.34403	37.61611
27	0.146175	23.61089	27.92640	11.45324	37.00947
28	0.147405	23.64387	28.36209	11.55624	36.43780
29	0.148594	23.67513	28.77303	11.65351	35.89833
30	0.149744	23.70476	29.16123	11.74547	35.38853
31	0.150858	23.73287	29.52844	11.83252	34.90617
32	0.151937	23.75954	29.87624	11.91501	34.44921
33	0.152982	23.78486	30.20606	11.99327	34.01582
34	0.153994	23.80892	30.51917	12.06757	33.60434
35	0.154974	23.83180	30.81672	12.13820	33.21328
36	0.155925	23.85357	31.09979	12.20540	32.84124
37	0.156847	23.87431	31.36931	12.26938	32.48700
38	0.157741	23.89408	31.62616	12.33037	32.14939
39	0.158608	23.91293	31.87116	12.38854	31.82737
40	0.159449	23.93093	32.10502	12.44407	31.51999

b) Descompunerea variației pentru al doilea VAR cu export

Pentru perioada 1996-august 2000

VarianceDecompositionofLOG(EXPORT_00):

Period	S.E.	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIIC_00)	LOG(IP)
1	0.087925	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.098795	91.51639	2.590139	4.806406	1.087070
3	0.106479	86.03231	4.480901	6.303011	3.183780
4	0.110909	81.17991	6.258653	7.361597	5.199840
5	0.114439	77.25761	7.190859	7.096479	8.455057
6	0.116879	74.55120	7.473455	6.803252	11.17209
7	0.118857	72.45047	7.390843	6.796713	13.36197
8	0.120420	70.86449	7.205696	7.083700	14.84611
9	0.121781	69.53876	7.075119	7.629174	15.75695
10	0.122944	68.44683	7.071727	8.231982	16.24946
11	0.123953	67.52125	7.185131	8.824691	16.46893
12	0.124803	66.75543	7.388183	9.325123	16.53126
13	0.125510	66.12357	7.637364	9.728698	16.51037
14	0.126084	65.61205	7.902285	10.03234	16.45333
15	0.126543	65.20092	8.158419	10.25554	16.38512
16	0.126906	64.87407	8.393314	10.41373	16.31889
17	0.127191	64.61540	8.600209	10.52433	16.26006
18	0.127413	64.41167	8.777971	10.59994	16.21042
19	0.127585	64.25145	8.927768	10.65104	16.16975
20	0.127718	64.12558	9.052446	10.68491	16.13706
21	0.127822	64.02664	9.155221	10.70699	16.11114
22	0.127903	63.94879	9.239408	10.72101	16.09079
23	0.127966	63.88743	9.308031	10.72962	16.07492
24	0.128016	63.83898	9.363783	10.73461	16.06263
25	0.128055	63.80064	9.408959	10.73724	16.05316
26	0.128086	63.77024	9.445497	10.73836	16.04590
27	0.128110	63.74607	9.475005	10.73855	16.04037
28	0.128129	63.72683	9.498809	10.73818	16.03618
29	0.128145	63.71146	9.517996	10.73753	16.03301
30	0.128157	63.69918	9.533451	10.73673	16.03064
31	0.128167	63.68933	9.545895	10.73591	16.02886
32	0.128175	63.68143	9.555912	10.73512	16.02754
33	0.128181	63.67507	9.563974	10.73438	16.02657
34	0.128187	63.66995	9.570462	10.73373	16.02586
35	0.128191	63.66582	9.575684	10.73316	16.02534
36	0.128194	63.66249	9.579889	10.73266	16.02496
37	0.128197	63.65979	9.583275	10.73224	16.02469
38	0.128199	63.65761	9.586002	10.73189	16.02450
39	0.128201	63.65583	9.588201	10.73159	16.02437
40	0.128203	63.65440	9.589973	10.73135	16.02428

Variance Decomposition of LOG (REER_CPI):

Per.	S.E.	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIIC_00)	LOG(IP)
1	0.031496	0.016315	99.98369	0.000000	0.000000
2	0.057464	0.013264	98.21738	0.400819	1.368533
3	0.081588	0.031232	97.57762	0.477693	1.913452
4	0.102720	0.077749	96.96535	0.660407	2.296492
5	0.121067	0.135220	96.51274	0.792668	2.559376
6	0.136784	0.197126	96.07530	0.937302	2.790273
7	0.150203	0.257082	95.68531	1.051333	3.006276
8	0.161591	0.313121	95.31881	1.146978	3.221087
9	0.171222	0.364689	94.98657	1.213510	3.435230
10	0.179328	0.412243	94.68278	1.257159	3.647818
11	0.186124	0.456432	94.40891	1.279222	3.855432
12	0.191799	0.497855	94.16160	1.285550	4.054996
13	0.196522	0.536928	93.93928	1.280208	4.243586
14	0.200440	0.573882	93.73932	1.267640	4.419155
15	0.203682	0.608795	93.55982	1.251029	4.580353
16	0.206359	0.641645	93.39883	1.232923	4.726600
17	0.208565	0.672366	93.25477	1.214983	4.857886
18	0.210381	0.700879	93.12617	1.198281	4.974672
19	0.211874	0.727125	93.01176	1.183384	5.077734
20	0.213101	0.751081	92.91034	1.170527	5.168055
21	0.214108	0.772766	92.82079	1.159715	5.246728
22	0.214935	0.792237	92.74206	1.150817	5.314887
23	0.215613	0.809589	92.67313	1.143631	5.373654
24	0.216169	0.824943	92.61303	1.137926	5.424105
25	0.216625	0.838443	92.56084	1.133468	5.467249
26	0.216999	0.850240	92.51571	1.130039	5.504013
27	0.217306	0.860493	92.47682	1.127443	5.535240
28	0.217557	0.869361	92.44344	1.125512	5.561686
29	0.217763	0.876995	92.41488	1.124102	5.584022
30	0.217932	0.883540	92.39052	1.123097	5.602839
31	0.218070	0.889129	92.36982	1.122401	5.618655
32	0.218184	0.893886	92.35226	1.121936	5.631920
33	0.218276	0.897923	92.33741	1.121644	5.643023
34	0.218352	0.901337	92.32489	1.121476	5.652301
35	0.218415	0.904217	92.31435	1.121397	5.660040
36	0.218466	0.906642	92.30549	1.121379	5.666485
37	0.218507	0.908677	92.29807	1.121403	5.671845
38	0.218542	0.910383	92.29187	1.121452	5.676297
39	0.218570	0.911810	92.28668	1.121516	5.679990
40	0.218593	0.913001	92.28236	1.121587	5.683050

Variance Decomposition of LOG (INVESTITIIC_00):					
Period	S.E.	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIIC_00)	LOG(IP)
1	0.877608	0.023133	5.375728	94.60114	0.000000
2	0.886528	0.459698	5.651932	93.02166	0.866712
3	0.953201	0.902746	5.789100	90.88377	2.424389
4	0.962154	1.177903	5.810466	89.34997	3.661657
5	0.975567	1.282513	7.110678	87.12600	4.480812
6	0.988031	1.287013	8.219538	85.70178	4.791665
7	1.001369	1.258640	10.23429	83.66618	4.840885
8	1.016137	1.222339	12.02693	82.01003	4.740698
9	1.030117	1.190920	14.00728	80.18628	4.615524
10	1.043156	1.163908	15.68471	78.64657	4.504814
11	1.054529	1.140813	17.22017	77.21349	4.425521
12	1.064236	1.120912	18.47764	76.02476	4.376689
13	1.072338	1.104134	19.54059	75.00417	4.351106
14	1.079007	1.090594	20.39694	74.16985	4.342618
15	1.084469	1.080220	21.09700	73.47787	4.344910
16	1.088914	1.072797	21.65782	72.91519	4.354191
17	1.092536	1.067917	22.11060	72.45420	4.367283
18	1.095479	1.065118	22.47326	72.07922	4.382401
19	1.097878	1.063924	22.76506	71.77285	4.398162
20	1.099833	1.063912	22.99921	71.52308	4.413800
21	1.101429	1.064721	23.18761	71.31891	4.428759
22	1.102732	1.066069	23.33907	71.15211	4.442747
23	1.103798	1.067734	23.46103	71.01566	4.455578
24	1.104670	1.069557	23.55922	70.90403	4.467186
25	1.105384	1.071422	23.63835	70.81267	4.477559
26	1.105969	1.073250	23.70211	70.73790	4.486739
27	1.106448	1.074988	23.75352	70.67670	4.494790
28	1.106840	1.076605	23.79498	70.62661	4.501801
29	1.107161	1.078083	23.82843	70.58562	4.507866
30	1.107425	1.079416	23.85542	70.55208	4.513083
31	1.107640	1.080605	23.87720	70.52464	4.517548
32	1.107817	1.081656	23.89480	70.50220	4.521352
33	1.107962	1.082576	23.90901	70.48384	4.524581
34	1.108081	1.083377	23.92049	70.46882	4.527313
35	1.108178	1.084069	23.92978	70.45654	4.529616
36	1.108257	1.084665	23.93729	70.44649	4.531553
37	1.108323	1.085175	23.94336	70.43828	4.533178
38	1.108376	1.085610	23.94828	70.43157	4.534538
39	1.108420	1.085979	23.95227	70.42608	4.535674
40	1.108455	1.086292	23.95549	70.42159	4.536622

Variance Decomposition of LOG (IP):					
Period	S.E.	LOG(EXPOR T_00)	LOG(REER_C PI)	LOG(INVESTI TIIC_00)	LOG(IP)
1	0.065910	18.80292	2.350997	8.575483	70.27060
2	0.085973	12.63800	4.664190	18.34257	64.35524
3	0.098984	9.580866	6.987466	25.96976	57.46190
4	0.107650	8.257955	9.169269	30.13386	52.43891
5	0.113715	7.830298	11.59022	31.91323	48.66626
6	0.118173	7.804157	14.26477	32.02694	45.90413
7	0.121811	7.869503	17.17979	31.25213	43.69857
8	0.125034	7.900743	20.19058	30.07029	41.83839
9	0.128054	7.859799	23.15111	28.78876	40.20033
10	0.130921	7.759163	25.92095	27.56369	38.75619
11	0.133617	7.623658	28.41391	26.46294	37.49949
12	0.136104	7.476866	30.58685	25.50684	36.42945
13	0.138347	7.334851	32.43726	24.69195	35.53594
14	0.140329	7.206750	33.98508	24.00598	34.80219
15	0.142053	7.096391	35.26357	23.43316	34.20688
16	0.143530	7.004353	36.30978	22.95780	33.72807
17	0.144782	6.929377	37.16040	22.56510	33.34512
18	0.145835	6.869378	37.84884	22.24187	33.03991
19	0.146715	6.822021	38.40434	21.97652	32.79712
20	0.147446	6.785047	38.85167	21.75913	32.60416
21	0.148053	6.756434	39.21147	21.58127	32.45083
22	0.148554	6.734455	39.50067	21.43589	32.32898
23	0.148967	6.717677	39.73308	21.31716	32.23208
24	0.149308	6.704943	39.91984	21.22022	32.15499
25	0.149589	6.695330	40.06994	21.14112	32.09362
26	0.149819	6.688112	40.19060	21.07657	32.04472
27	0.150009	6.682722	40.28763	21.02392	32.00572
28	0.150165	6.678721	40.36569	20.98098	31.97461
29	0.150293	6.675772	40.42850	20.94597	31.94976
30	0.150398	6.673615	40.47906	20.91743	31.92990
31	0.150484	6.672051	40.51978	20.89416	31.91401
32	0.150554	6.670930	40.55258	20.87520	31.90129
33	0.150612	6.670136	40.57902	20.85975	31.89110
34	0.150660	6.669584	40.60034	20.84715	31.88292
35	0.150699	6.669208	40.61753	20.83689	31.87636
36	0.150731	6.668960	40.63141	20.82854	31.87109
37	0.150757	6.668802	40.64261	20.82173	31.86686
38	0.150778	6.668709	40.65166	20.81618	31.86345
39	0.150796	6.668661	40.65897	20.81166	31.86071
40	0.150810	6.668642	40.66489	20.80798	31.85850
CholeskyOrdering:LOG(EXPORT_00)LOG(REER_CPI)LOG(INVESTITIIC_00)LOG(IP)					

Perioada decembrie 2000-aprilie 2006

Variance Decomposition of LOG(EXPORT_00):

Period	S.E.	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIIC_00)	LOG(IP)
1	0.156710	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.171595	95.53682	0.133456	0.846708	3.483018
3	0.205659	90.49262	0.143107	3.242848	6.121422
4	0.224586	86.18015	0.166733	3.828966	9.824149
5	0.244669	83.20999	0.178357	4.114360	12.49729
6	0.259164	80.89052	0.162368	4.083515	14.86360
7	0.271620	79.30427	0.149359	4.052075	16.49429
8	0.281218	78.08865	0.156740	4.024526	17.73009
9	0.289159	77.18246	0.186391	4.033947	18.59720
10	0.295623	76.44778	0.239229	4.064713	19.24827
11	0.301103	75.84017	0.311489	4.115443	19.73290
12	0.305794	75.31152	0.401100	4.177041	20.11034
13	0.309911	74.84140	0.504990	4.246635	20.40697
14	0.313574	74.41218	0.620968	4.320482	20.64637
15	0.316887	74.01460	0.746685	4.397075	20.84164
16	0.319918	73.64133	0.880224	4.474942	21.00350
17	0.322724	73.28786	1.019771	4.553346	21.13902
18	0.325347	72.95072	1.163799	4.631641	21.25384
19	0.327819	72.62754	1.310961	4.709437	21.35206
20	0.330166	72.31653	1.460125	4.786417	21.43693
21	0.332407	72.01635	1.610332	4.862368	21.51095
22	0.334559	71.72598	1.760788	4.937127	21.57610
23	0.336635	71.44461	1.910836	5.010584	21.63396
24	0.338645	71.17161	2.059940	5.082662	21.68579
25	0.340596	70.90644	2.207667	5.153309	21.73258
26	0.342497	70.64866	2.353674	5.222496	21.77517
27	0.344353	70.39790	2.497688	5.290210	21.81420
28	0.346168	70.15383	2.639501	5.356448	21.85022
29	0.347946	69.91614	2.778955	5.421219	21.88368
30	0.349690	69.68459	2.915935	5.484537	21.91494
31	0.351404	69.45891	3.050362	5.546421	21.94430
32	0.353089	69.23890	3.182185	5.606898	21.97202
33	0.354748	69.02434	3.311377	5.665994	21.99829
34	0.356381	68.81504	3.437932	5.723738	22.02329
35	0.357991	68.61080	3.561856	5.780163	22.04718
36	0.359579	68.41147	3.683172	5.835300	22.07006
37	0.361145	68.21687	3.801909	5.889182	22.09204
38	0.362691	68.02683	3.918105	5.941843	22.11322
39	0.364218	67.84122	4.031805	5.993315	22.13366
40	0.365725	67.65989	4.143056	6.043632	22.15342

Variance Decomposition of LOG(REER_CPI):					
Period	S.E.	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIIC_00)	LOG(IP)
1	0.014868	0.274053	99.72595	0.000000	0.000000
2	0.024659	0.507899	98.98599	0.006332	0.499782
3	0.031902	1.151347	95.06098	3.190208	0.597468
4	0.037546	2.121297	89.96623	7.137546	0.774932
5	0.042409	3.870254	84.34643	10.46972	1.313592
6	0.046881	6.191087	78.85051	12.63392	2.324490
7	0.051207	8.879325	73.53556	13.90298	3.682134
8	0.055447	11.62274	68.60745	14.58627	5.183534
9	0.059617	14.26267	64.13879	14.92981	6.668730
10	0.063702	16.70505	60.15818	15.07933	8.057440
11	0.067695	18.92662	56.63511	15.11795	9.320315
12	0.071589	20.92663	53.52652	15.09130	10.45555
13	0.075383	22.71998	50.78276	15.02590	11.47135
14	0.079074	24.32482	48.35795	14.93783	12.37940
15	0.082663	25.76089	46.21026	14.83739	13.19146
16	0.086151	27.04693	44.30312	14.73134	13.91861
17	0.089538	28.20041	42.60464	14.62412	14.57083
18	0.092829	29.23702	41.08732	14.51860	15.15706
19	0.096025	30.17075	39.72749	14.41656	15.68521
20	0.099130	31.01390	38.50486	14.31905	16.16220
21	0.102146	31.77725	37.40202	14.22663	16.59411
22	0.105078	32.47019	36.40406	14.13951	16.98624
23	0.107929	33.10090	35.49819	14.05770	17.34320
24	0.110703	33.67650	34.67342	13.98107	17.66901
25	0.113402	34.20318	33.92027	13.90940	17.96715
26	0.116030	34.68632	33.23058	13.84242	18.24068
27	0.118591	35.13064	32.59727	13.77984	18.49225
28	0.121087	35.54024	32.01421	13.72138	18.72417
29	0.123522	35.91872	31.47606	13.66673	18.93849
30	0.125897	36.26924	30.97816	13.61562	19.13698
31	0.128216	36.59456	30.51643	13.56779	19.32122
32	0.130481	36.89714	30.08730	13.52298	19.49258
33	0.132695	37.17914	29.68761	13.48095	19.65230
34	0.134859	37.44246	29.31460	13.44150	19.80144
35	0.136977	37.68881	28.96580	13.40442	19.94097
36	0.139049	37.91968	28.63904	13.36954	20.07174
37	0.141077	38.13643	28.33238	13.33667	20.19451
38	0.143064	38.34026	28.04409	13.30568	20.30997
39	0.145011	38.53224	27.77264	13.27641	20.41871
40	0.146919	38.71334	27.51663	13.24874	20.52130

Variance Decomposition of LOG(INVESTITIIC_00):					
Period	S.E.	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIIC_00)	LOG(IP)
1	0.676452	9.619163	2.858851	87.52199	0.000000
2	0.722096	13.94703	3.656021	79.12675	3.270200
3	0.798363	22.14965	3.021562	65.87610	8.952691
4	0.849458	25.66783	2.766965	58.29516	13.27004
5	0.892133	28.62976	2.744367	53.08631	15.53956
6	0.922727	30.35751	2.876549	49.88131	16.88463
7	0.948775	31.76168	3.046322	47.52203	17.66996
8	0.970863	32.78712	3.243843	45.73159	18.23744
9	0.990976	33.64130	3.450037	44.24563	18.66304
10	1.009329	34.33166	3.666510	42.98556	19.01627
11	1.026468	34.91802	3.888411	41.88302	19.31055
12	1.042522	35.41361	4.114928	40.90845	19.56301
13	1.057710	35.84196	4.343227	40.03529	19.77953
14	1.072140	36.21391	4.571752	39.24668	19.96766
15	1.085931	36.54127	4.798693	38.52805	20.13198
16	1.099167	36.83154	5.022866	37.86859	20.27700
17	1.111923	37.09147	5.243235	37.25934	20.40596
18	1.124255	37.32598	5.459100	36.69326	20.52166
19	1.136214	37.53919	5.669926	36.16463	20.62625
20	1.147838	37.73434	5.875362	35.66880	20.72150
21	1.159161	37.91407	6.075177	35.20194	20.80882
22	1.170211	38.08053	6.269245	34.76089	20.88934
23	1.181010	38.23548	6.457517	34.34300	20.96400
24	1.191579	38.38039	6.640006	33.94602	21.03358
25	1.201933	38.51647	6.816774	33.56804	21.09871
26	1.212088	38.64472	6.987917	33.20743	21.15993
27	1.222055	38.76601	7.153558	32.86275	21.21768
28	1.231845	38.88105	7.313841	32.53278	21.27233
29	1.241468	38.99045	7.468922	32.21642	21.32421
30	1.250931	39.09474	7.618968	31.91272	21.37358
31	1.260243	39.19437	7.764150	31.62081	21.42067
32	1.269409	39.28973	7.904641	31.33994	21.46569
33	1.278435	39.38116	8.040616	31.06942	21.50881
34	1.287326	39.46895	8.172245	30.80863	21.55017
35	1.296087	39.55338	8.299700	30.55701	21.58991
36	1.304723	39.63467	8.423143	30.31404	21.62815
37	1.313237	39.71302	8.542737	30.07926	21.66498
38	1.321633	39.78863	8.658636	29.85223	21.70050
39	1.329914	39.86165	8.770991	29.63256	21.73480
40	1.338084	39.93224	8.879944	29.41989	21.76793

Variance Decomposition of LOG(IP):					
Period	S.E.	LOG (EXPORT_00)	LOG (REER_CPI)	LOG (INVESTITIIC_00)	LOG(IP)
1	0.067587	27.12399	0.764224	0.165427	71.94636
2	0.082866	26.97695	0.732926	0.113006	72.17712
3	0.089108	28.75564	0.821625	0.173788	70.24894
4	0.092186	29.76816	1.085393	0.246056	68.90039
5	0.094349	30.66869	1.447779	0.393821	67.48971
6	0.096039	31.30000	1.850776	0.597397	66.25183
7	0.097554	31.84272	2.242009	0.855389	65.05989
8	0.098954	32.29493	2.612035	1.128740	63.96430
9	0.100298	32.70569	2.958441	1.402268	62.93360
10	0.101596	33.07635	3.286159	1.662882	61.97461
11	0.102859	33.41924	3.597711	1.909274	61.07377
12	0.104089	33.73548	3.895578	2.141113	60.22783
13	0.105290	34.02957	4.180818	2.360203	59.42941
14	0.106462	34.30333	4.454329	2.567764	58.67457
15	0.107607	34.55942	4.716644	2.765056	57.95888
16	0.108728	34.79961	4.968306	2.952939	57.27915
17	0.109825	35.02570	5.209790	3.132173	56.63233
18	0.110901	35.23912	5.441585	3.303363	56.01593
19	0.111956	35.44113	5.664154	3.467058	55.42766
20	0.112991	35.63279	5.877955	3.623742	54.86551
21	0.114008	35.81504	6.083422	3.773858	54.32768
22	0.115008	35.98867	6.280972	3.917810	53.81255
23	0.115991	36.15438	6.471002	4.055971	53.31865
24	0.116957	36.31278	6.653889	4.188681	52.84465
25	0.117909	36.46443	6.829988	4.316255	52.38933
26	0.118845	36.60979	6.999638	4.438983	51.95159
27	0.119767	36.74930	7.163157	4.557132	51.53041
28	0.120674	36.88335	7.320848	4.670953	51.12485
29	0.121569	37.01228	7.472994	4.780675	50.73405
30	0.122450	37.13641	7.619866	4.886512	50.35721
31	0.123319	37.25602	7.761716	4.988665	49.99360
32	0.124175	37.37136	7.898783	5.087319	49.64253
33	0.125019	37.48269	8.031294	5.182649	49.30337
34	0.125852	37.59021	8.159461	5.274817	48.97551
35	0.126673	37.69413	8.283485	5.363974	48.65841
36	0.127483	37.79463	8.403556	5.450264	48.35155
37	0.128283	37.89188	8.519852	5.533821	48.05445
38	0.129071	37.98604	8.632542	5.614769	47.76665
39	0.129850	38.07727	8.741785	5.693227	47.48772
40	0.130618	38.16569	8.847732	5.769306	47.21727
Cholesky Ordering: LOG(EXPORT_00) LOG(REER_CPI) LOG(INVESTITIIC_00) LOG(IP)					

2. ANALIZA FLUXURILOR DIRECTE DE CAPITAL. EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST ȘI ROMÂNIA

Dalina ANDREI

Abrevieri utilizate în lucrare:

BNR	Banca Națională a României	
CE	Comerțul extrafrontiere	
CEE	țări(le) central și est-europene	Aluzie la procesul tranziției economice a anilor '90
CEFTA	Zona de Comerț Liber a Europei Centrale	Central European Free Trade Area
CMN	Companii (societăți) multinaționale (transnaționale)	
CSCI	Clasificarea Standard de Comerț Internațional	Asupra mărfurilor exportate-importate pe piețele internaționale (Națiunile Unite). Vezi și BEC: Broad Economic Categories
CSI	Comunitatea Statelor Independente	Federația Rusă și alte state din fosta URSS
FBC	Formarea brută a capitalului	
FBCF	Formarea brută a capitalului fix	Echivalentul investițiilor autohtone totale, în valori absolute sau relativ la utilizarea produsului intern brut (PIB)
FMI	Fondul Monetar Internațional	
G7	Grupul celor Șapte Țări Industrializate	Economii dezvoltate și influente în lume: SUA, Canada, Japonia, Marea Britanie, Franța, Germania și Italia.
GATT	Acordul General pentru Tarife și Comerț	"General Agreement for Tariffs and Trade" (premergător al Organizației Internaționale a Comerțului / WTO)
IDS	investiții directe în străinătate	Ale agenților economici autohtoni în străinătate

INS	Institutul Național de Statistică	România. Autoritatea unică, autorizată de statul român în prezentarea datelor statistice oficiale
ISD	investiții străine directe	Ale agenților economici străini în economia țării-gazdă
ISP	Investiții străine de portofoliu	Ale agenților economici străini în economia țării-gazdă
MCE	“Mari Categori Economice”	Asupra mărfurilor exportate-importate pe piețele internaționale (Națiunile Unite). Vezi și BEC: Broad Economic Categories
NC	“Nomenclatorul Combinat”	Asupra mărfurilor exportate-importate pe piețele internaționale (Națiunile Unite). Vezi și BEC: Broad Economic Categories
OCDE (OECD)	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică	Organizație a țărilor industrializate, cu influență asupra economiei mondiale.
ONRC	Oficiul Național al Registrului Comerțului	România
PIB	Produs intern brut	
UE	Uniunea Europeană	
UE-15	Vechile state membre UE (până în anul 2004, al aderării altor 10 state (UE-10) din Europa Centrală și de Est	Irlanda, Marea Britanie, Portugalia, Spania, Franța, Germania, Italia, Olanda, Danemarca, Belgia, Luxemburg, Suedia, Finlanda, Austria, Grecia.
UE-10	Noile state membre UE – valul central și est-european 2004, plus două țări mediteraneene	Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Ungaria, Slovenia, Cipru, Malta.
UE-8	Noile state membre UE – valul central și est-european 2004 exclusiv	Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Ungaria, Slovenia
UE8+2	Noile state membre (valul 2004 / numai țările ex-comuniste) + România și Bulgaria (valul 2007)	
UNCTAD	Organizația Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare	
WTO	Organizația Internațională a Comerțului	“World Trade Organization”

Principalele aspecte ale analizei fluxurilor directe de capital din Europa Centrală și de Est și România vor urmări: (1) *dinamica fluxului și distribuția stocului*; (2) *fluxurile și stocurile raportate la PIB și PIB pe locuitor*; (3) *localizarea surselor fluxurilor*. În urma studiului vor fi trase concluzii atât pentru întreaga zonă, cât și pe țări, cu accent pe România.

2.1. Dinamica fluxurilor și distribuția stocului ISD pe țări

Analiza dinamicii fluxurilor și distribuției stocului de ISD pe țări s-a realizat prin raportarea României la grupul țărilor candidate și/sau proaspăt admise la aderarea în UE (UE-8, plus România și Bulgaria¹).

Luând drept reper această raportare, poziția a patra în ceea ce privește nivelul fluxului mediu anual pentru România, dar și situația *cele mai înalte dinamici anuale pentru deceniul 1990-2004*, este reflectată în Tabelul nr. 2.1

Tabelul 2.1
ISD: fluxuri medii anuale în UE-8 + Bulgaria și România

Țara	milioane dolari				dinamica (%) față de anul anterior			
	1990-2004	1990-1994*	1995-1999	2000-2004	1990-2004	1990-1994*	1995-1999	2000-2004
Polonia	4659.0	929.6	5340	5920	37.0	98.4	34.2	2.9
Rep.Cehă	3577.3	766.0	3060	5219	43.6	34.3	79.3	9.9
Ungaria	2945.1	1608.8	3122	3247	30.1	3.8	58.8	11.9
România	1229.2	138.0	994	2100	77.1	125.8	73.2	51.9
Slovacia	886.1	234.5	335	2238	75.1	35.7	34.3	196.6
Bulgaria	629.9	49.4	412	1188	50.9	44.7	85.7	19.7
Estonia	393.6	153.0	301	631	41.3	64.6	23.3	50.0
Slovenia	348.8	117.2	201	636	50.2	13.8	6.5	-13.4
Lituania	378.5	30.8	398	498	73.1	3.6	97.6	62.4
Letonia	316.1	96.0	358	349	58.9	215.4	19.7	35.4
TOTAL (10)	15363.4	4123.2	14521.3	22025.3	30.9	56.3	40.3	11.4

Sursa: Calculele autorului după UN: IFS 2005.

¹ Vezi și Anexele 2.1 și 2.2

Afluxurile de capital străin cresc vizibil, pentru toate țările, de la primii ani și până spre finele intervalului, în timp ce dinamica fluxului apar atât de diferite, pe țări în cele trei subperioade delimitate mai sus. Pentru Republica Cehă, Ungaria, Bulgaria și Lituania, perioada 1995-1999 a reprezentat “vârful” dinamicii, iar după anul 2000 ritmul scade, cazual, până sub cel al primilor ani ai tranziției. Slovacia își păstrează vârful pe ultima perioadă, iar România, dimpotrivă, a preferat să reducă ritmul spre final, când stocul se acumulează și devine important. În Slovenia, ritmul de creștere a fluxurilor de ISD scade spre perioada 2000-2004 și, mai mult, afluxul ISD al Sloveniei a devenit chiar negativ, amintind de situația Germaniei și a altor țări din partea vestică a continentului.

În Tabelul 1.2 este prezentată situația stocurilor ISD de-a lungul intervalului 1990-1994.

Tabelul 2.2

Stocul ISD al perioadelor reprezentative în UE-8 + Bulgaria și România

Țara	milioane dolari			% din total		
	1994	1999	2004	1994	1999	2004
Polonia	4648	31348	60947	22.5	33.6	30.6
Rep.Cehă	3830	19132	45225	18.6	20.5	22.7
Ungaria	8044	23655	39891	39.0	25.4	20.1
România	690	5659	16157	3.3	6.1	8.1
Slovacia	1173	2850	9565	5.7	3.1	4.8
Bulgaria	247	2307	8248	1.2	2.5	4.1
Estonia	765	2268	5422	3.7	2.4	2.7
Slovenia	586	1590	4769	2.8	1.7	2.4
Lituania	154	2145	4635	0.7	2.3	2.3
Letonia	480	2268	4014	2.3	2.4	2.0
Total (10)	20616	93222	198872	100.0	100.0	100.0

Sursa: Calculele autorului după UN: IFS 2005.

Aici apare cel mai vizibil factor de inegalitate (diferențiere), specific procesului ISD, nelipsit nici în “noua” zonă a Europei Centrale și de Est: pe de o parte, stocul este calculat ca rezultatul fluxurilor (din Tabelul 2.1) însumate, iar, de cealaltă parte, dinamica și nivelul fluxului se potențează reciproc. Semnificația stocurilor ISD se extinde însă în zona central și est-europeană, apărând un aspect interesant al “*diferențierilor multiple*”: în loc să avem de a face cu dominanta unei țări sau a unui număr redus de țări, clasamentele sunt cele mai diferite – și mai ales schimbătoare în timp (Tabelul 2.3) – ceea ce poate indica o oarecare complexitate de comportament a fluxului de ISD al Europei Centrale și de Est.

Astfel, "cei trei mari" ai Europei Centrale și de Est - *Polonia, Cehia, Ungaria* - prezintă o schimbare importantă de locuri, de-a lungul deceniului, una dublă, în sensul în care Polonia avansează în top, urmată de Republica Cehă, pe locul următor, iar *Ungaria ajunge astfel pe locul al treilea, ca urmare a ritmului cel mai scăzut al dinamicii fluxului*¹ (atât pentru toată perioada, cât și, în special, pentru intervalul 1991-1995 /Tabelul 2.1).

Schimbări au loc și la mijlocul, dar și la sfârșitul clasamentului în speță, România reușește să avanseze două poziții, iar creșterea de peste 23 de ori a stocului său între 1994 și 2004 o ajută cu 4,8 puncte procentuale (Tabelul 2.3).

2.2. Raportări ale fluxurilor și stocurilor ISD

Nivelul *fluxului ISD în PIB* apare ca o chestiune rațională și semnificativă, dată fiind *interraportarea a două fluxuri*. Cu toate acestea, comportamentul haotic al fluxurilor ISD, în valori absolute, de la an la an, diluează semnificația acestei raportări. Dimpotrivă, *stocul ISD în PIB* înseamnă raportarea la fluxurile anuale de producție a valorii capitalului subscris (participațiilor), utilajelor și mijloacelor fixe, ceea ce condamnă acest raport chiar de la început la o semnificație mult diminuată. *Creșterea sistematică a stocului ISD (internaționalizarea capitalului autohton) poate fi comparată cu creșterea PIB, în speță cu creșterea economică efectivă – bunăoară, internaționalizarea capitalului autohton poate depăși sau nu creșterea economică*. Uneori, efectul internaționalizării este decalat în timp: internaționalizarea capitalului, într-o perioadă, poate atrage creșterea economică, cu totalitatea efectelor și reflectărilor ei particulare și colaterale într-o perioadă următoare. Dimpotrivă, *scăderea relativă a internaționalizării capitalului* poate avea la origine o paletă de cauze, de la creșterea economică superioară avansului capitalului străin până la diminuarea capitalului străin în valoare absolută, deci retragerea stocului ISD acumulat în perioadele anterioare. Semnificația stocului ISD în PIB se reafirmă, odată ce, ulterior, *economii naționale diferite* își pot compara între ele aceste raporturi, care vor indica, pentru fiecare, și gradul de deschidere economică către investitorii străini, și dimensiunea pieței autohtone - iar o economie națională cu o piață de dimensiuni mai mari este în mod natural mai închisă și mai puțin expusă internaționalizării, atât pe calea export-importurilor, cât și pe aceea a ISD-IDS.

¹ De mirare, nu-i așa, o astfel de remarcă tocmai pentru țara care a ieșit din totalitarism și, apoi, din tranziție cu o adevărată filozofie a ISD ?!

Tabelul 2.3

**Clasamente interțări după criteriul stocurilor ISD, în momentele reprezentative,
în UE-8 + Bulgaria și România (1994-2004)**

Ord.	STOC 1994			STOC 2004			Stoc 2004/stoc 1994			Dinamica ponderii stocurilor în 2004 (%)
x	x	mil,\$	%	x	mil,\$	%		x	Clasament	x
1	Ungaria	8044	39,0	Polonia	60947,0	30,6	Polonia	13,1	4	+8,1
2	Polonia	4648	22,5	Rep,Cehă	45225,0	22,7	Rep,Cehă	11,8	5	+4,2
3	Rep,Cehă	3830	18,6	Ungaria	39890,8	20,1	Ungaria	5,0	10	-19,0
4	Slovacia	1173	5,7	România	16157,0	8,1	România	23,4	3	+4,8
5	Estonia	765	3,7	Slovacia	9564,5	4,8	Slovacia	8,2	8	-0,9
6	România	690	3,3	Bulgaria	8248,4	4,1	Bulgaria	33,4	1	+3,0
7	Slovenia	586	2,8	Estonia	5422,1	2,7	Estonia	7,1	9	-1,0
8	Letonia	480	2,3	Slovenia	4768,7	2,4	Slovenia	8,1	7	-0,4
9	Bulgaria	247	1,2	Lituania	4634,8	2,3	Lituania	30,1	2	+1,6
10	Lituania	154	0,7	Letonia	4014,0	2,0	Letonia	8,4	6	-0,3
x	Total (10)	20615,8	100,0	Total (10)	198872,2	100,0		9,6		0,0

Sursa: Calculele autorului după UN: IFS 2005.

Tabelul 2.4 indică, pentru toate țările UE8 + 2 (România și Bulgaria), fără excepție, o creștere mult mai semnificativă a stocului ISD în PIB în prima perioadă (1994-1999) decât în cealaltă (2000-2003), martoră și a unor stocuri ISD crescute și a unei creșteri economice specifice perioadei și regiunii. Și la acest capitol regăsim o diferențiere specifică, respectiv un clasament aparte al economiilor din Europa Centrală și de Est. Este semnificativ pentru România felul în care se afla în anii de dinainte de 1994, pe ultimul loc, ponderea ISD în PIB crescând de zece ori până în 1999, și lăsând astfel în urmă numai Slovacia și Slovenia. Astfel, recâștiga și pe acest criteriu două poziții încă din 1999, dar rămânea în 2003 cu nivelul ISD în PIB al aceluiași an 1999: este vorba în realitate de un comportament oscilatoriu, respectiv de o creștere în anul 2000 (21,0%), urmată de coborâre în anii următori. Să menționăm aici și media mondială a stocului ISD în PIB, de 21,7%, față de care media UE 8+2 apare relativ ridicată, iar cifra corespunzătoare României ușor coborâtă.

Tabelul 2.4

**Stocul ISD în PIB, în anii 1994, 1999 și 2003
în UE-8 + Bulgaria-România**

(%)

Clasament	Țara	1994	1999	2003
1	Estonia	26.3	37.4	40.1
2	Rep.Cehă	3.7	29.7	38.7
3	Ungaria	12.6	45.6	36.5
4	Bulgaria	3.1	18.9	28.9
5	Letonia	7.7	28.7	27.2
6	Polonia	5.0	20.3	25.1
7	Lituania	1.5	18.9	18.5
8	România	1.8	18.3	18.3
9	Slovenia	2.4	6.9	13.2
10	Slovacia	3.3	10.7	12.8
x	Total (10)	5.5	23.8	27.3

Sursa: Calculele autorului după UN: IFS 2005.

Cealaltă raportare aparține nu numai ISD, dar este cu atât mai semnificativă: este vorba de raportarea *pe locuitor ISD și PIB pe locuitor* (Tabelul 2.5). Importante sunt aici două lucruri: primul este acela că discuția despre ISD și PIB (re)devine una complexă, cel puțin în sensul clasamentelor și a faptului că și interiorul grupului G8+2 este supus tot "diferențierilor multiple".

Tabelul 2.5

**Clasamente interțări după valorile per capita ale ISD și PIB,
în UE-8 + Bulgaria & România (1991-2003 & 2003)**

- dolari/locuitor -

	ISD /locuitor, din care:				PIB /locuitor	
	Media fluxurilor anuale: 1991-2003		Stoc la finele anului 2003		Mediu anual: 1991-2003	
	Clasamentul țărilor (1)	dolari/ pers.	Clasamentul țărilor (2)	dolari/pers	Clasamentul țărilor (3)	dolari /pers
1	Rep.Cehă	339,8	Rep.Cehă	3997	Slovenia	9459
2	Ungaria	259,3	Estonia	3607	Rep.Cehă	5788
3	Estonia	243,2	Ungaria	3364	Ungaria	4616
4	Slovenia	167,4	Slovenia	2126	Slovacia	3793
5	Slovacia	164,2	Slovacia	1771	Polonia	3449
6	Polonia	101,0	Letonia	1464	Estonia	3177
7	Letonia	108,8	Polonia	1416	Lituania	2649
8	Lituania	95,8	Lituania	1136	Letonia	2551
9	Bulgaria	56,9	Bulgaria	816	Bulgaria	1419
10	România	32,8	România	486	România	1222
	TOTAL (10)	250,6	TOTAL (10)	1683	TOTAL (10)	2942

Sursa: Calculele autorului după UN: IFS 2005.

Al doilea aspect este că, pe fondul diferențierilor, regăsim *România și Bulgaria pe ultimele locuri*.

Având în vedere că la capitolul populație cele două țări stau destul de diferit - ca și faptul că, spre exemplu, Polonia, singura țară din grup mai populată decât România, ocupă un loc semnificativ mai avansat - este evident că numărul ridicat al românilor este de vină în mai mică măsură pentru această poziție multiplu dezavantajată a economiei noastre.

O concluzie a celor de mai sus, pentru România, ne obligă astfel să abandonăm definitiv mai vechea idee a dezavantajării ei relative, în zonă, direct de capitalul internațional, în favoarea conștientizării altor două fapte coroborate: primul este nivelul fundamental (cronic) scăzut al activităților, producției și venitului pe locuitor (Tabelul 2.4), factorul cu impactul cel mai ridicat, în opina noastră; al doilea este nivelul relativ scăzut (sub 20%) al ISD în PIB (Tabelul 2.5). Dimpotrivă, mobilitatea capitalului internațional (vezi valorile absolute, dar mai ales dinamicile, în Tabelul 2.4 și celelalte, plus ANEXA 2.3) și-a dovedit, credem noi, resursele și afinitățile și pentru zona noastră.

2.3. Sursele ISD în țările central și est-europene

În această parte a analizei vom considera¹ același grup de țări, din care “iese”, pentru moment, România, făcând loc Croației (candidată la aderare în valul de după România-Bulgaria, alături de Turcia) și Federației Ruse, reprezentativă pentru celălalt grup est-european, care este CSI. Cu date despre România se va reveni separat, în continuare, cu calcule proprii.

Tabelul 2.6 indică, astfel, pentru anii de dinaintea primului val de aderare a țărilor central și est-europene postcomuniste, o situație “bi-polară”, din punctul de vedere al partenerilor de ISD.

Primul “pol” este cel devenit dominant încă cu câțiva ani înaintea primei aderări: am numit țările membre UE-15. Astfel, unele țări din grup se fac puternic dependente, nu atât de Uniune în ansamblu, cât direct, de unii parteneri unionali – este cazul Sloveniei, “legată” în proporție de aproape 50% de parteneri de investiții din *Austria*, sau cazul Estoniei, ancorată la aproape 40% de *Suedia*. Este drept că aceste economii, cu *ancoră ISD unică*, sunt dintre cele de dimensiuni absolute mai reduse. În altă categorie, regăsim economii central și est-europene “*dublu ancorate*” de parteneri UE, din punctul de vedere al ISD: Letonia, legată de parteneri străini ca *Suedia* și *Germania*; sau “*triplu ancorate*”: Republica Cehă și Ungaria, ambele cu *Germania*, *Olanda* și *Austria*; Polonia, cu *Olanda*, *Germania* și *Franța*, iar Slovenia, cu *Austria*, *Germania* și *Franța*.

Tabelul 2.6

Sursele ISD (stocuri) în câteva țări central și est-europene, înaintea primului val al aderării (1999 & 2000)

- % din total resurse de ISD -

Țările Anul	BLG 1999	R,CH 2000	UNG 2000	EST 2001	LET 2000	LIT 2000	POL 2000	SLVK 2000	SLVN 2000	CR 2000	RUS 2000
Țări dezvoltate, din care:	74,5	96,3	94,8	93,3	70,1	83,9	94,9	83,9	92,8	96,0	64,7
UE, din care:	57,9	84,1	80,3	80,3	50,5	64,3	81,4	77,1	84,0	64,9	27,9
Austria	5,6	11,1	12,2	0,2	0,5	0,7	3,3	14,5	45,6	20,0	0,0
Franța	2,7	4,3	6,5	0,9	0,0	1,1	12,5	3,2	10,7	1,9	1,6
Germania	19,3	25,5	25,8	2,6	11,1	7,4	19,0	28,7	12,6	23,3	7,8
Italia	1,7	0,8	2,7	0,6	0,1	0,2	4,4	1,5	5,4	2,6	0,0
Olanda	3,7	30,1	22,5	4,0	2,8	1,1	26,1	24,4	3,0	3,9	7,1
Suedia	0,3	1,4	0,9	39,5	12,6	17,3	3,5	0,0	0,5	2,5	3,8

¹ Din motive strict “defensive”, adică legate de existența informației.

Țările Anul	BLG 1999	R,CH 2000	UNG 2000	EST 2001	LET 2000	LIT 2000	POL 2000	SLVK 2000	SLVN 2000	CR 2000	RUS 2000
Belgia& Luxemburg	6,2	5,4	5,3	0,3	0,0	4,1	2,5	1,6	1,3	7,7	0,0
Marea Britanie	11,0	3,5	1,1	3,2	5,0	6,7	3,3	3,2	3,6	2,2	6,1
SUA	12,0	6,5	8,2	9,5	9,4	9,8	9,6	6,8	3,9	23,6	34,0
Țări în dezvoltare	17,2	2,3	2,1	4,8	5,3	0,1	2,1	0,0	3,1	3,5	20,0
Țări central și est-europene	8,2	1,4	0,8	2,2	18,1	10,9	2,6	16,1	4,0	0,9	0,0
Altele (nespecificat)	4,7	5,7	8,6	3,2	16,7	14,9	4,3	0,0	5,0	7,1	18,1
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Sursa: UN: WID (2003) (Tabelul 4).

Astfel, de partea cealaltă, a țărilor UE-15, mai tentate de Europa de Est par a fi, corespunzător, *Germania, Franța, Olanda și Austria*. După o diferențiere sau inegalitate tipică procesului și fluxului ISD, relația UE este dominată de aceste patru țări partenere. Pentru o țară central și est-europeană “tipică”, investițiile *germane*, uneori chiar cele *olandeze*, le depășesc sau le-au înlocuit de mult pe cele americane.

La celălalt “pol”, țările est-europene¹ păstrează și alternativa partenerilor de investiții americani² – este cazul firesc al *Rusiei*, mai puțin tentată de aderarea la UE³, dar și cu o piață autohtonă care nu se vede limitată la opțiunile investiționale ale vest-europenilor, ci forțată, fie să-și păstreze specificul, fie să-și caute o altă identitate – în care amintim dominantă ramurilor de bază (activităților de *resource-seeking*), ca și statutul destul de delicat de gestionat din punct de vedere strategic al unei țări și economii de anvergură uriașă. Rusia pare, și desigur nu numai aici, să se îndepărteze de “tiparul reprezentativ” al țărilor din Europa Centrală de Est. Pe lângă faptul că investițiile americane le depășesc aici pe cele din întreaga UE-15, investițiile din lumea a treia, în special din Asia, rămân la loc de cinste, concurând cu cele din lumea dezvoltată economic. Țări ca *Bulgaria*, dar mai ales *Croația* accentuează o apropiere de cel mai mare investitor al

1 Mai puțin cele central-europene sau membre ale valului 2004 al aderării (UE-8).

2 SUA sunt și deveneau la finele anului 2004 cel dintâi investitor în străinătate al lumii.

3 O uniune, la rândul ei, în încurcătură, dacă o astfel de opțiune s-ar pronunța vreodată, măcar pe partea rusească.

lumii, în 2004 și în mulți alți ani, care rămâne totuși proprie practic tuturor economiilor din regiune, într-o măsură mai mare sau mai mică.

Ca un alt aspect care se cere subliniat, să reamintim și felul în care, în mijlocul “confruntării”¹ între UE și SUA, ca investitori în Europa de Est, *țările baltice* fac tot un fel de “opinie separată”. Sunt, oarecum apropiate fie de investitorii *americani* (Letonia și Lituania, cu aproape 10 % contribuție americană la stocul ISD), fie de un partener zonal, cum este *Suedia*, fie în cazul lor se face vizibil și aspectul care nu poate rămâne cel din urmă: am numit *fluxul intracentral & est-european*. Acest din urmă stoc este estimat se fi ridicat, în anul 2000, la 5,6% din totalul celui aferent Europei de Est, respectiv la 8,1 miliarde dolari. Iar acesta este, specific pe țări, important pentru *Letonia* (18,1%), dar și pentru *Slovacia* (16,1%), *Lituania* (10,9%) și *Bulgaria* (8,2%).

Vizavi de întreg acest tablou prezentat, *România* se regăsește, din nou, într-o poziție de mijloc. Ca și pentru țările vecine, *Uniunea Europeană* era în 2004 responsabilă de 65% din stocul ISD al României (Tabelul 2.7).

Pe parcursul anului 2004, deși în fruntea partenerilor de ISD ai României rămânea *Olanda*, *Austria* și *Franța*, în anul următor, 2005, Austria chiar reușea să acapareze primul loc, ce e drept pentru scurtă vreme (după care Olanda revenea în frunte la finele anului), în vreme ce *Germania* se îndepărtează de România, încet dar sigur, de la an la an. Astfel, situația surselor ISD în România indică un procent al investițiilor provenite din UE-15 la nivelul Lituaniei și Croației, peste cel al Bulgariei, dar sub cele ale Ungariei, Cehiei și Poloniei.

Tabelul 2.7
Sursele ISD (stocuri) în România, la finele anului 2004²

- dolari, euro și % din total stoc al ISD -

CAPITOL	Firme	(%)	Dolari	(%)	Euro	(%)
TOTAL, din care:	107398	100,0	13573352	100,0	9955027	100,0
Țări dezvoltate*, din care:	65258	65,3	10451701	82,1	8689191	82,1
U.E., din care:	44475	44,5	8272477	65,0	6877458	65,0
Olanda	2021	1,9	2102092	15,5	1540517	15,5
Austria	3201	3,0	1663159	12,3	1218845	12,2

¹ Nutrim convingerea că nu este vorba de nicio reală confruntare între aceste mari entități pe terenul central și est-european, cel puțin în comparație cu alte confruntări economice reale între cele două spații ale lumii dezvoltate.

² Vezi ANEXA 2.4 pentru stocurile ISD în România, pe țări-sursă, la finele anului următor, 2005.

CAPITOL	Firme	(%)	Dolari	(%)	Euro	(%)
Franța	3645	3,4	1511138	11,1	1107437	11,1
Germania	12129	11,3	1090504	8,0	799175	8,0
Italia	16905	15,7	711009	5,2	521062	5,2
Marea Britanie	1957	1,8	565496	4,2	414423	4,2
SUA	4203	3,9	888367	6,5	651039	6,5
Țări în dezvoltare	36167	29,0	2667359	14,3	888153	14,3
Țări central & est-europene**	5953	6,0	378867	3,0	314977	3,0
Altele (nespecificat)	20	0,0	75425	0,6	62706	0,6

* OCDE   ** CEFTA

Sursa: ONRC (2005-2006)

Interesantă, pentru România, apare contribuția la fluxurile și stocul ISD și a *altor țări vest-europene*: vezi mai ales *Cipru* (locul 9, în stocul anului 2004/ cu 522 mil. dolari /433 mil. euro, ulterior membră a UE-10) și *Elveția* (locul 11, stoc 2004 / 399,9 milioane dolari /365,6 milioane euro)¹. Investitorii *americani* sunt prezenți în România la ponderea a ceea ce se întâmplă și în Cehia-Slovacia. Și în ceea ce privește *fluxul intracentral și est-european* România rămâne la un nivel mediu. De menționat aici drept semnificativ aproape numai afluxul ISD din *Ungaria* (locul 13, stoc 2004 /333,9 milioane dolari /277,6 milioane euro)².

Antilele Olandeze (locul 7, stoc 2004/650 milioane dolari/540 milioane euro) reprezintă sursa directă a mării investiții în SIDEX GALAȚI (ONRC: 2004); *Turcia* (locul 10, stoc 2004 /439,7 milioane dolari /355,5 milioane euro) are obiective de mai mică importanță; *Insulele Virgine Britanice* (locul 12, stoc 2004/344 milioane dolari /384 milioane euro) sunt contabilizate la originea investițiilor în portul Constanța și în alte obiective mai mici – de observat, astfel, că ISD pe relația acestor parteneri depășesc individual oricare investitor din UE-8, și chiar *China* (locul 17, stoc 2004 / 150,7 milioane dolari/125,3 milioane euro). Fluxurile din Antile și Virgine Britanice (de facto, paradisuri fiscale, în care, mai degrabă se investește) ascund, în realitate, investitori de alte nații și origini, în parte tot din economiile dezvoltate sau mai aproape de zona noastră.

1 Valorile ISD corespunzătoare acestor țări scad semnificativ ponderea în stocul total a UE-15.

2 Investiții care, curios, nu se limitează (cum ne-am fi așteptat) la zone din județele transilvănene.

Federația Rusă lipsea dintre primele 53 de țări investitoare direct în România, în același an 2004 (ONRC 2005) – autoimpunându-și “granița” zonei CSI. În România este prezent și un nivel ridicat al ISD din *lumea în dezvoltare* (14,3%), situație care ne apropie ușor de Bulgaria și de grupul țărilor membre ale CSI.

2.4. ISD pe ramuri de activitate în România și țările central și est-europene. “A doua industrializare” a României

Este bine știut faptul că ISD caută: fie (1) piața locală, fie (2) eficiența (exportul).

ISD orientate către piața locală provin de la CMN - companii multinaționale - integrate orizontal în abordarea acestei piețe. Ele își ridică rata proprie, relativ la piață, își înmulțesc punctele de vânzare și își reduc riscul de concurență (Zhang & Markusen 1999). Au avut prioritar în apariție și manifestare cel puțin în economiile UE-8. Sunt reprezentative prin servicii, dintre care - pentru cazul UE-8 - pe primele locuri reveneau cele bancare, cele de telecomunicații, comerț cu amănuntul și cele imobiliare. Recent, și unele servicii de business au început să se internaționalizeze și astfel “apar firme de peste mări pentru Republica Cehă, Ungaria și Polonia” (Hunya&Geisheker 2005).

Dimpotrivă, ISD orientate către eficiență și export provin de la societăți integrate vertical, cu scopul reducerii costurilor și securizării-diversificării resurselor (Narula & Dunning 2000). În a doua jumătate a deceniului ‘90, ISD pro-eficiență explodau în sectoarele manufacturate, iar cele pro-piața locală în serviciile financiare și asociate acestora. În ultimii ani, ISD pro-piață s-au extins la utilitățile locale, acum privatizate, iar cele pro-eficiență la serviciile de piață. ISD în sectoarele manufacturate, în schimb, treceau de la simplul tip pro-eficiență inițial la producții integrate în sistem rețea. Industria manufacturată atrăsese 38% din stocul ISD ale UE-8 la finele anului 2002 (Hunya&Geisheker 2005).

Ponderea era mai mare cu cinci până la zece ani în urmă, când privatizările erau în curs iar CMN își stabileau încă subsidiarii. Puține privatizări se mai derulau în ultimii ani, cu excepția ramurilor oțelului și chimiei, unde ISD erau orientate tot mai mult către export, “greenfield” (noi obiective industriale) și extinderi. În 2002, cele mai multe astfel de ISD reveneau industriei manufacturate din Polonia. Ungaria revenea pe locul al doilea, Cehia pe al treilea, iar Slovacia le urma pe acestea la o oarecare distanță.

Industria alimentară este poate cea mai importantă ramură între cele mai puțin orientate către export și, de aceea procentul de distribuire a stocului ISD este aici în oarecare declin. De cealaltă parte, cele mai orientate către export sunt sectoarele *construcții de autovehicule, echipamente electrice și optice și chimie. Industria mijloacelor de transport* apare chiar împărțită între trei țări receptoare de ISD. După totalul sumelor investite, *Ungaria* ocupă primul loc, dar și aici raporturile dau semne de schimbare în anii următori, cu ocazia noilor proiecte "greenfield" în derulare în *Cehia și Slovacia. Industria de echipamente electrice și optice* își are deocamdată cuibul tot în *Ungaria*, dar și aici *Cehia* revine cu putere din urmă. Poziția *Poloniei* e relativ slabă în industria electrică și electronică, dar mult mai puternică în industria chimică. Industria textilă și de îmbrăcăminte este și ea în declin în mai toate UE-8, în vreme ce investitorii se deplasează tot mai către est. În industria oțelului, ca regulă generală, privatizările au demarat ceva mai târziu, așa că stocurile ISD au crescut mai mult în ultimii ani. Sunt încă așteptate aici noi infuzii de capital, urmând modernizărilor operate. Pentru viitorul imediat, *industria automobilelor și aceea a ingineriei electrice și electronice* vor fi principalele sectoare de atracție a ISD orientate către export (Radošević & Roseik 2004).

Restructurarea *industriei automobilelor* în toată Europa de Est, spun autorii, a fost făcută integral de societățile străine. Societățile străine și-au crescut sensibil ponderea ocupării în ramură. În *Cehia, Ungaria și Polonia*, 70% din ocuparea în această industrie aparține societăților străine. Efectele ISD asupra creșterii economice, restructurării și ocupării sunt pozitive în această industrie. Integrarea economiilor est-europene în industria automobilelor a făcut posibilă și existența mai multor modele în țări diferite și revizuirea lanțului valoric cu recăștigarea unei valori adăugate mai importante pentru CMN. Puține activități au fost, în această industrie, realocate din țările occidentale – au avut loc, în principal, extinderi și expansiuni, fapte care arată cât de favorabilă a fost extinderea Uniunii pentru industria automobilelor. Țările din Est care reușeau să atragă ISD în acest sector aveau să beneficieze și de ocupare și de restructurare și de export, în măsură a dezvolta baze de ofertă proprii. Dezvoltarea și integrarea în rețelele internaționale au fost profunde în *Cehia și Ungaria*, au întâmpinat dificultăți în *Polonia* și sunt încă la început în *România și Slovacia*.

Productivitatea în industria automobilelor este peste media industriilor manufacturate și își întrevide și o bună perspectivă de creștere. Plantarea aici a marilor sectoare de asamblare a fost de natură a produce efecte importante, iar nevoia de dezvoltare a acestora cere, la rândul ei, baze proprii. Sunt de așteptat alți furnizori și mai mulți să se atașeze aici. Totuși,

realitatea viitoare în materie (dacă se va întâmpla sau nu așa) depinde de politicile sectoriale locale în favoarea ridicării nivelului aceleiași industrii.

Cele mai multe țări din Est au știut să-și atragă CMN din industria automobilelor. Și totuși rămânem aici încă departe de ridicarea nivelului acestei industrii, aceasta necesitând integrarea ISD cu vocația “training”-ului și cu inovația, mai precis cu politicile de susținere a inovației. În vederea susținerii ridicării nivelului industriei, țările din zonă ar trebui să aprecieze și să estimeze corect poziția în rețea a companiilor de specialitate situate în spațiul autohton. Aspectul a și fost recunoscut (implicit și explicit) de autorități, fapt pentru care au luat naștere programele de subcontractare în Cehia și cunoscutul “program integrator” în Ungaria. Relațiile interfirmă, emergente în lanțul valoric al industriei automobilelor, constituie o materie care se cere aprofundată. Ca o posibilă parte a programelor legate de Fondurile Structurale, este nevoie de extinderea, pe lângă locuri de muncă, a programelor de “training”. În completare ar putea veni politici de aglomerare (“clustering”) și rețele de învățământ făcând legătura între furnizori și asamblori.

Vizavi de aceste fapte, am văzut deja (în cele de mai sus) că România apare aici drept un “caz special”, în Europa Centrală și de Est, în ciuda multor similitudini de evoluție cu acest teritoriu. În Tabelul 2.8 este consemnată parțial situația *distribuirii stocului ISD*, la finele anului 2004, pe ramuri de activitate.

Tabelul 2.8

Distribuția stocului ISD, în România, la finele anului 2004, pe câteva ramuri de activitate

Ramuri	Sursa de date ¹ :		Diferențe: Col (1) – Col (2)
	BNR ¹	ONRC ²	
(0)	(1)	(2)	(3)
Total, din care:	100,0	100,0	0.0
Industrie**	53,8	56,6	-2.8
Comerț***	14,5	15,3	-0.8
Servicii****	27,6	16,6	+11.0
Construcții	1,1	1,8	-0.7

¹ BNR (2005).

² ONRC (2002, 2003, 2004, 2005).

Transporturi	1,1	7,1	-6.0
Turism*****	0,2	1,7	-1.5
Agricultură și alte activități*****	1,7	0,9	+0.8

* In ceea ce privește cele două surse de date, nu diferențierea procentelor (col.3) este importantă, ci, dimpotrivă, similitudinea cifrelor (pe rânduri, respectiv ramuri de activitate), care oferă un grad mai mare de certitudine asupra lor.

** Ambele surse includ industria extractivă (53,8% /BNR) și industria manufacturată (8,1% / BNR).

*** ONRC defalcă comerțul cu ridicata (7,3%) și respectiv cu amănuntul (8,0%).

**** ONRC specifică aici "servicii profesionale". Dată fiind diferența importantă a celor două cifre, nu trim convingerea că subzistă aici și o diferențiere de compoziție intrasectorială, în cele două viziuni.

***** BNR menționează aici "hoteluri și restaurante".

***** ONRC păstrează aici date exclusiv pentru agricultură.

Subliniem însă că reflecția noastră de aici este numai una *pe date parțiale*, întrucât cel puțin diferențierea datelor din cele două surse devine importantă, până la cifre ușor aberante (vezi cel puțin exemplele *serviciilor, transporturilor, și turismului*, în Tabelul 2.8). Numai Croația, și numai pentru fluxul anului 2003, mai apare cu o astfel de predominanță a *industriei*, în procesul și valoarea ISD – Ucraina și Rusia, din aria CSI, s-ar clasa pe locurile următoare după criteriul ponderii în industrie a capitalul străin investit. Țările central-europene și UE-8, plus Bulgaria (și chiar Croația, în anul următor, 2004) și-au valorificat mai degrabă *serviciile*.

Opinia noastră pleacă aici de la o filozofie a *importanței ramurilor de activitate*, deopotrivă pentru economia reală, performanțele economice și ponderea rezultatelor ramurilor în totalul PIB, ca și pentru nivelul total al investițiilor în care se include și capitalul străin (tabelul 2.9).

Tabelul 2.9

**Distribuția stocului ISD, în România, la finele anului 2004,
pe ramuri de activitate
(după datele BNR)**

Capitol	mil. USD*	mil. EUR*	% din total
TOTAL, din care:	15553	15040	100,0
Industrie, din care:	8377	8101	53,8
•Extractivă	1267	1225	8,1
•Prelucrătoare, din care:	7111	6876	45,7
••metalurgie	2049	1981	13,2
••alimente, băuturi și tutun	1147	1109	7,4
••mijloace de transport	889	860	5,7

Capitol	mil. USD*	mil. EUR*	% din total
••ciment, sticlă și ceramică,	624	603	4,0
••produse lemn și mobilă	524	507	3,4
••textile, confecții, pielărie	520	503	3,3
••tehnică de calcul, aparate electrice, radio-tv, comunicații	449	434	2,9
••prelucrare țitei, chimice, cauciuc, plastice	400	387	2,6
••mașini și echipamente	283	274	1,8
••alte ramuri prelucrătoare	225	218	1,4
Comerț	2260	2185	14,5
Servicii, din care:	4289	4148	27,6
•intermedieri financiare și asigurări	1769	1711	11,4
•poștă-telecomunicații	1643	1589	10,6
•servicii prestate întreprinderilor	877	848	5,6
Construcții	172	166	1,1
Transporturi	165	160	1,1
Hoteluri și restaurante	30	29	0,2
Alte activități	260	251	1,7

* Pentru aceste date, valorile în EUR sunt cele originale, respectând redactarea Balanței de Plăți Externe a României, începând chiar cu anul 2004, iar cele în dolari sunt calculate la cursul mediu EUR/USD al anului.

Sursa: BNR (2004).

Interesant apare faptul că, fie privind numai prin datele legate de capitalul investit și naționalitatea lui, România trăiește, practic, o “a doua industrializare”, la intervalul a două decenii de despărțire de prima dintre ele. Pe partea “asemănărilor”, *a doua industrializare* apare posibilă chiar în condițiile în care ideologia “ramurii conducătoare” a dispărut, iar agricultura rămâne ramura “de cealaltă parte”.

Credem că aspectul de față este atât de important încât de *predominanța ramurilor industriale*, în destinația capitalului străin, se leagă și performanțele și neîmplinirile procesului ISD în România¹, adică, *specificul românesc* în materie de ISD. Mai credem că, în economia desfășurărilor specifice, nu capitalul străin a ales, cel puțin nu în totalitate, o structură a distribuției resurselor și activității, ci opțiunea autohtonă a jucat

¹ Exemplu: nivelul scăzut al ISD de la începutul anilor '90 și cel per capita încă astăzi (Tabelul 2.2).

un rol comparabil, iar aceasta, fie în contextul unor guvernări politice succesive de stânga și de dreapta, fie în acela al “lipsei unei strategii de dezvoltare”, acuzată, de ceva vreme, de specialiștii români.

2.5. Concluzii

Așa cum se știe, economiile în tranziție întâmpinau substanțiale creșteri economice negative, în anii ‘90, pentru ca astăzi, după anii 2000, UE-8 să compenseze, iar zona central și est-europeană, inclusiv CSI, să privească cu mirare la declinul UE-15, zonă în care unii s-au și integrat, iar alții abia așteaptă să o facă.

Faptul că s-a raliat unei zone de flux ISD relativ mic a ferit România măcar de marile fluctuații ale fluxului mondial de la nivelul ultimilor ani . **Pe partea asemănarilor** procesului investițional în România cu cel al zonei din care facem parte, investițiile făcute de România în străinătate (IDS) se mențin încă nesemnificative, dar este numai o chestiune de timp până când țara noastră se va alătura furnizorilor de ISD.

O astfel de orientare va fi și la noi tot mai puțin controlată și controlabilă de către guvernul de la București, în favoarea controlului exercitat de marile CMN extinse pe teritoriul românesc.

De cealaltă parte – **aceea a specificității ISD pe teritoriul românesc** – două sunt trăsăturile majore, despre care cu anevoie s-ar afirma că ar putea fi corelate între ele. Primul este nivelul scăzut al ISD (flux și stoc) pe locuitor, corelat cu unul la fel de scăzut al PIB pe locuitor, dezavantajând România față de UE-8, plus Bulgaria, la care se poate adăuga chiar și nivelul relativ scăzut al ISD în PIB. Celălalt este opțiunea majoritară a ISD pentru industriile din România, în detrimentul serviciilor, ca în țările vecine, dar ne putem imagina și aici că o astfel de opțiune nu aparține exclusiv investitorilor străini, ci și autorităților românești.

În ciuda menținutei industrializării a României, acum cu capital străin, este evidentă schimbarea structurii industriei autohtone, pe parcursul ultimului deceniu și jumătate – de la industriile grele și constructoare de mașini de altădată, la industriile ușoare (textile, confecții, pielărie etc.), încărcate în special de manoperă, de astăzi. Industria s-a revitalizat în România în special cu ajutorul investitorilor europeni și din UE – atunci când ne referim în special la ramurile petroliere sau industria automobilelor, începută ambițios pe la noi încă din anii comunismului. Americanii par a fi preferat serviciile, iar chinezii (ca mai peste tot în afara țării lor) comerțul. Au rezistat, parțial, și industriile grele, cu tot cu mari complexe industriale de tip SIDEX sau TEPRO, dar mai mult cu investitori din afara Europei și/sau de cetățenie incertă. Este însă dificil de evaluat viitorul în lipsa unei strategii a

industriei naționale. Sau, poate, ceea ce putem aștepta de la viitorul pe termen mediu-lung ar fi întărirea, mai mult decât în cazul economiilor vecine, a profilului de țară în continuare exportatoare și deschisă mai mult internațional decât în sprijinul nivelului de trai autohton.

Bibliografie și surse de date

(i) Referințe bibliografice:

- Hunya, Gabor, Ingo Geisheker : *The Employment Effects of FDI upon in Centraq and Eastern Europe* The Vienna Institute for International Economic Studies. Wiiw Research Reports 321. August 2005
- (Narula & Dunning 2000).
- Narula, R. & Dunning, JH (2000): "*Industrial development, globalization and multinational enterprises: new realities for developing countries*". Oxford Development Studies. Vol. 28, p.141-167
- (Radosevič & Roseik 2004).
- Radosevic, S. & Rozeik, A (2004): "*Foreign Direct Investment and restructuring in the automotive industry in CEE*". Studiu făcând parte din Proiectul cu numele "Industrial Restructuring in the Accession Countries". Contract Nr. VC/2003/0367/ EU DG Employment
- (Zhang & Markusen 1999).
- Zhang, KH & Markusen, JR (1999): "*Vertical multinationals and host country characteristics*", în "Journal of Development Economics", vol. 59, p. 223-252

(ii) Date statistică:

- Banca Națională a României – *Buletin Statistic (1991-2004)*
(BNR 2004)
- Banca Națională a României: Investițiile Străine Directe în România, la 31 decembrie 2004, studiu anual inițiat la nivelul BNR, începând chiar cu acest an și având la bază sondaje pentru câteva firme alese de Instituție.
- Institutul Național de Statistică: *CANSTAT 2003, 2004*
ONRC (2005-2006)
- Oficiul Național al Registrului Comerțului ONRC): Sinteza Statistică a Societăților Comerciale cu Participare Străină la Capital (2002-2006)
- UN: *IFS (2005)*
United Nations: *International Financial Statistics 2005*

(UN: *WID 2003*)

United Nations: *World Investment Directory Volume VIII: Central & Eastern Europe 2003* p.4-7

(UN: *ESE 2004*)

United Nations / Economic Commission for Europe: *Economic Survey of Europe* No. 1 / 2004 p. 205

(UN: *WIR 2001*)

United Nations (2001) – *World Investment Report (2001): Promoting Linkages*. New York & Geneva

UNCTAD (1999)– *FDI and Development Series on issues in international investment agreements*. UN New York-Geneva. 1999

Anexa 2.1

**ISD-IDS în țările central și est-europene membre ale UE (UE 8) și în cele candidate
la aderarea în UE**

(Sursa & calculat după: UN: IFS 2005)

(A) ISD: Fluxuri anuale

- milioane dolari -

Ord	Țara	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1	Polonia	89	291	678	1715	1875	3659	4498	4908	6365	7270	9343	5714	4131	4123	6288
2	Rep.Cehă	X	X	X	654	878	2568	1435	1286	3700	6313	4987	5641	8497	2514	4454
3	Ungaria	x	1462	1479	2350	1144	4519	2274	2167	3343	3308	2770	3944	3013	2325	4184
4	România	x	40	77	94	341	419	263	1215	2031	1041	1037	1157	1144	1844	5316
5	Slovacia	x	x	x	199	270	236	351	174	562	354	2052	x	4104	559	x
6	Bulgaria	4	56	42	40	105	90	109	505	537	819	1002	813	905	1419	1803
7	Estonia	X	X	82	162	214	202	150	266	581	305	387	543	285	891	1049
8	Slovenia	x	x	111	113	128	176	185	321	216	107	136	503	1686	337	516
9	Lituania	X	X	X	30	31	73	152	355	926	487	379	446	713	179	773
10	Letonia	x	x	29	45	214	180	382	521	357	348	413	132	254	300	647
	TOTAL (10)	93	1849	2498	5402	5201	12121	9800	11717	18617	20351	22506	18893	24731	14491	25030

(B) ISD: Stocuri anuale

- milioane dolari -

Ord	Țara	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1	Polonia	89.0	380.0	1058.0	2773.0	4648.0	8307.0	12805.0	17713.0	24078.0	31348.0	40691.0	46405.0	50536.0	54659.0	60947.0
2	Rep.Cehă	X			654.0	1532.0	4100.0	5535.0	6821.0	10521.0	16834.0	21821.0	27462.0	35959.0	38473.0	42927.0
3	Ungaria	x		1479.0	3829.0	4973.0	9492.0	11766.0	13933.0	17276.0	20584.0	23354.0	27298.0	30311.0	32636.0	36820.0
4	România	x		77.0	171.0	512.0	931.0	1194.0	2409.0	4440.0	5481.0	6518.0	7675.0	8819.0	10663.0	15979.0
5	Slovacia	x			199.0	469.0	705.0	1056.0	1230.0	1792.0	2146.0	4198.0		4104.0	4663.0	4663.0
6	Bulgaria	4.0	59.9	101.4	141.4	246.8	337.2	446.2	951.0	1488.3	2307.1	3308.6	4121.5	5026.2	6445.6	8248.4
7	Estonia	X		82.3	244.5	458.9	660.4	810.6	1076.8	1657.3	1962.5	2349.8	2892.3	3176.8	4067.6	5116.2
8	Slovenia	x		111.0	223.6	351.7	527.6	713.0	1033.8	1249.3	1355.8	1491.7	1995.0	3681.1	4018.1	4534.2
9	Lituania	X			30.2	61.5	134.1	286.5	641.0	1566.5	2053.0	2431.9	2877.7	3590.2	3769.4	4542.5
10	Letonia	x		29.0	74.0	288.0	468.0	850.0	1371.0	1728.0	2076.0	2489.0	2621.0	2875.0	3175.0	3822.0
	TOTAL(10)	93.0	439.9	2937.7	8339.7	13540.9	25662.3	35462.3	47179.6	65796.4	86147.4	108653.0	123347.5	148078.3	162569.7	187599.3

(C) ISD: Dinamica anuală a fluxurilor*- variația % față de anul anterior -*

	Țara	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1	Polonia	X	1298	-26	-4	164	-14	21	363	6	52	22	-19	11	57	27
2	Rep.Cehă	X				34	192	-44	-10	188	71	-21	13	51	-70	77
3	Ungaria	X		1	59	-51	295	-50	-5	54	-1	-16	42	-24	-23	80
4	România	X		93	22	263	23	-37	362	67	-49	0	12	-1	61	188
5	Slovacia	X				36	-13	49	-50	223	-37	480			-86	
6	Bulgaria	X	1298	-26	-4	164	-14	21	363	6	52	22	-19	11	57	27
7	Estonia	X			97	32	-6	-25	77	118	-47	27	40	-48	213	18
8	Slovenia	X			1	14	37	5	73	-33	-51	28	270	235	-80	53
9	Lituania	X				4	132	110	133	161	-47	-22	18	60	-75	331
10	Letonia	X			55	376	-16	112	36	-31	-3	19	-68	92	18	116
	TOTAL (10)	X	1888	35	116	-4	133	-19	20	59	9	11	-16	31	-41	73

(D) ISD: Fluxuri per capita (1991-2003) și stoc per capita (2003)*- dolari / capita -*

	Țara	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003*
1	Polonia		7.6	17.7	44.5	48.7	94.8	116.5	126.8	164.5	187.9	241.4	147.6	107.0	106.8	1416
2	Rep.Cehă				63.5	85.2	249.3	139.3	124.9	359.2	612.9	484.2	547.7	825.0	246.5	3997
3	Ungaria		140.6	143.6	228.2	111.1	443.0	222.9	212.5	331.0	327.5	277.0	394.4	304.3	234.8	3607
4	România		1.7	3.3	4.1	15.0	18.5	11.6	4.8	90.3	46.3	46.1	51.7	51.1	82.7	486
5	Slovacia				37.5	50.0	43.7	65.0	32.2	104.1	65.6	380.0		760.0	103.5	1771
6	Bulgaria		6.2	4.9	4.7	12.5	10.8	13.0	60.8	65.5	99.9	123.6	101.6	113.1	179.7	816
7	Estonia			54.9	108.1	142.9	134.3	100.1	177.5	414.6	218.0	276.6	387.5	218.8	685.2	3364
8	Slovenia			55.5	56.3	64.1	88.0	92.7	160.4	107.8	53.3	68.0	251.7	843.1	168.5	2126
9	Lituania				8.2	8.5	19.6	41.2	95.8	250.1	139.0	108.3	127.4	203.6	52.7	1136
10	Letonia			11.2	17.3	82.3	72.0	152.8	208.4	148.8	145.0	172.1	55.0	110.4	130.4	1464
	TOTAL (10)		22.9	27.7	51.2	49.3	115.1	93.1	35.0	177.8	194.7	215.8	181.5	238.5	140.3	1683

* Stoc per capita. (2003).

(E) ISD: Fluxuri în PIB

- % -

Ord	Țara	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004*
1	Polonia	0.2	0.4	0.9	2.3	2.0	2.9	3.3	3.7	4.0	4.7	5.3	3.0	2.0	1.9	...
2	Rep.Cehă				2.0	2.1	4.9	2.5	2.7	5.6	11.1	8.8	8.8	10.6	2.5	...
3	Ungaria		4.4	4.2	6.7	2.9	11.3	5.5	5.2	7.3	7.3	6.0	7.4	4.1	2.6	3.7
4	România		0.3	0.6	0.6	1.2	1.5	1.0	3.9	6.0	3.5	3.3	3.1	2.5	3.2	6.5
5	Slovacia				1.8	1.9	1.4	1.9	0.9	2.7	1.8	10.4		15.0	1.5	...
6	Bulgaria		0.9	0.5	0.4	1.3	0.7	3.0	5.2	4.0	6.7	7.9	6.1	5.3	6.4	6.8
7	Estonia			58.0	17.1	12.3	7.8	4.6	7.3	9.9	5.8	7.0	9.2	3.6	8.8	8.6
8	Slovenia				1.0	0.9	1.1	1.2	1.8	1.0	0.5	0.7	2.7	7.0	1.1	1.5
9	Lituania				1.0	0.7	1.2	1.9	3.7	8.3	4.5	3.3	3.7	4.6	0.9	3.2
10	Letonia			2.4	1.8	5.7	4.1	7.5	9.1	5.2	4.8	5.4	1.6	2.7	2.6	...
	TOTAL (10)	0.1	1.5	1.9	2.8	2.1	4.0	3.1	3.7	4.9	5.6	5.9	4.5	4.9	2.4	7.4

* Datele pentru anul 2004 etc., din partea unora dintre țări, întârzie la organismele internaționale.

(F) ISD: Stocuri în PIB

- % -

Ord	Țara	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004*
1	Polonia	0.2	0.5	1.5	3.8	5.0	6.7	9.5	13.2	15.2	20.3	23.3	24.3	24.8	25.1	
2	Rep.Cehă				2.0	3.7	7.9	9.6	14.2	16.0	29.7	38.4	43.0	44.9	38.7	
3	Ungaria			4.2	10.9	12.6	23.8	28.4	33.7	37.5	45.6	50.5	51.3	40.8	36.4	32.7
4	România		0.3	0.9	1.3	2.0	3.5	4.6	7.8	13.1	18.5	21.2	20.9	19.6	18.3	19.5
5	Slovacia				1.8	3.3	4.0	5.9	6.5	8.5	10.7	21.3	20.1	30.3	24.3	19.0
6	Bulgaria		1.0	1.2	1.5	3.1	2.7	12.4	9.9	11.1	18.9	26.0	30.8	29.3	28.9	30.4
7	Estonia			58.0	25.8	26.3	25.6	24.8	29.4	28.4	37.4	42.6	49.0	40.6	40.1	41.2
8	Slovenia			0.0	2.0	2.4	3.4	4.7	5.7	5.8	6.9	8.0	10.5	15.3	13.2	12.9
9	Lituania			0.0	1.0	1.5	2.2	3.6	6.7	14.1	18.9	21.4	23.8	23.0	18.5	18.6
10	Letonia			2.4	3.0	7.7	10.7	16.7	23.8	25.2	28.7	32.6	32.4	30.0	27.2	
	Medie /țară (10)	0.1	0.4	2.2	4.3	5.5	8.5	11.3	14.7	17.1	23.8	28.3	29.1	29.3	27.3	55.3

* Datele pentru anul 2004 etc., din partea unora dintre țări, întârzie la organismele internaționale.

(G) IDS: fluxuri anuale*- milioane dolari -*

Nr. crt.	Țara /grupul de țări	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1	Rep. Cehă	X	X	X	-90.0	-116.0	-37.0	-155.0	-28.0	-125.0	-90.0	-43.0	-165.0	-211.0	-242.0	x
2	Estonia	X	X	-1.9	-6.2	-2.4	-2.5	-40.1	-136.6	-6.0	-83.0	-63.0	-200.0	-132.0	-148.0	-258.0
3	Ungaria	x	x	x	-11.0	-49.0	-43.0	4.0	-433.0	-278.0	-248.0	-589.0	-365.0	-282.0	-1663.0	-535.0
4	Letonia	x	x	-2.0	5.0	65.0	65.0	-3.0	-6.0	-54.0	-17.0	-12.0	-19.0	-4.0	-36.0	-109.0
5	Lituania	X	X	X	X	X	-1.0	-0.1	-26.9	-4.0	-9.0	-4.0	-7.0	-18.0	-37.0	-263.0
6	Polonia	x	7	-13.0	-18.0	-29.0	-42.0	-53.0	-45.0	-316.0	-31.0	-16.0	90.0	-230.0	-196.0	-806.0
7	Slovacia	x	x	x	-61.0	-14.0	-10.0	-48.0	-95.0	-145.0	376.0	-22.0	x	-3.0	-24.0	x
8	Slovenia	x	x	1.8	-1.3	2.9	-5.5	-7.6	-25.5	-11.0	-48.0	-65.0	-133.0	-153.0	-466.0	-498.0
X	UE-8	0.0	7.0	-15.1	-182.5	-142.5	-76.0	-302.8	-796.0	-939.0	-150.0	-814.0	-799.0	-1033.0	-2812.0	-2469.0
9	Cipru	-4.6	-14.6	-14.7	-12.3	-6.1	-27.6	-48.3	-44.2	-71.0	-183.0	-172.0	-249.0	-487.0	-539.0	-637.0
10	Malta	0.0	0.0	0.0	-0.9	1.0	-55.5	-53.9	-100.6	-25.0	-62.0	-26.0	-22.0	11.0	-20.0	-9.0
X	UE-10	-4.6	-7.6	-29.8	-195.7	-147.6	-159.1	-405.0	-940.8	-1035.0	-395.0	-1012.0	-1070.0	-1509.0	-3371.0	-3115.0
11	Bulgaria		X	X	X	X	X	8.0	28.5	1.7	0.0	-17.0	-3.0	-10.0	-28.0	-22.0
12	România		-18.0	-3.0	-4.0	-7.0	x	-2.0	x	9.0	9.0	-16.0	11.0	17.0	-16.0	-39.0
x	Total (12)	-4.6	-25.6	-32.8	-199.7	-154.6	-159.1	-399.0	-912.3	-1024.3	-386.0	-1045.0	-1062.0	-1502.0	-3415.0	-3176.0
x	Zona Euro (UE-12)	x	x	x	x	x	x	x	x	101630	209680	404820	175710	171160	158180	86370

Sursa: UN: IFS 2005.

Anexa 2.2

PIB în țările central și est-europene membre ale UE (UE 8), și în cele candidate la aderarea în UE
(Calculat după: UN: IFS 2005)

(A) Valori anuale*- milioane dolari* -*

		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004**
1	Polonia	58976	73530	72749	73136	92253	124738	134662	134190	157979	154371	174717	190802	203478	217787	
2	Rep.Cehă				33460	40950	51917	57526	48181	65734	56739	56861	63854	80113	99431	
3	Ungaria	34010	33038	35043	35236	39433	39879	41371	41359	46055	45119	46261	53219	74349	89305	112132
4	România	24726	11661	13107	15702	28168	27981	26863	31220	34134	29895	31003	36956	45216	58394	82152
5	Slovacia				11117	14084	17478	18050	18800	21170	19971	19711	20836	27442	36427	46515
6	Bulgaria	16071	6239	8204	9144	7970	12447	3588	9627	13385	12219	12728	13387	17154	22309	26470
7	Estonia			142	948	1744	2582	3272	3658	5842	5246	5512	5897	7825	10140	12131
8	Slovenia				11348	14708	15702	15105	18035	21494	19692	18655	18975	24040	30349	35129
9	Lituania			899	2972	4226	6026	7892	9585	11094	10840	11382	12095	15597	20340	24417
10	Letonia			1203	2466	3727	4375	5088	5757	6859	7246	7644	8101	9581	11687	
	TOTAL (10)	133784	124467	131347	195529	247262	303126	313417	320413	383747	361338	384473	424122	504796	596168	338946

* La cursul de schimb al zilei.

**Datele pentru anul 2004 etc., din partea unora dintre țări, întârzie la organismele internaționale.

(B) Valori per capita

- dolari* -

		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1	Polonia	1548	1925	1895	1900	2396	3232	3489	3467	4082	3989	4515	4930	5271	5642
2	Rep.Cehă				3249	3976	5040	5585	4678	6382	5509	5521	6199	7778	9748
3	Ungaria	3270	3177	3402	3421	3828	3910	4056	4055	4560	4467	4626	5322	7510	9021
4	România	1066	503	565	689	1235	1233	1183	124	1517	1329	1378	1650	2019	2619
5	Slovacia				2098	2608	3237	3343	3481	3920	3698	3650	3858	5082	6746
6	Bulgaria	1786	693	965	1076	949	1482	427	1160	1632	1490	1571	1673	2144	2824
7	Estonia			95	632	1163	1722	2181	2439	4173	3747	3937	4212	6019	7800
8	Slovenia				5674	7354	7851	7552	9018	10747	9846	9327	9488	12020	1517 5
9	Lituania			243	803	1142	1629	2133	2591	2998	3097	3252	3456	4456	5982
10	Letonia			463	948	1434	1750	2035	2303	2858	3019	3185	3375	4166	5081
	TOTAL (10)	1658	1540	1456	1853	2344	2879	2976	956	3665	3458	3686	4074	4868	5771

* La cursul de schimb al zilei.

Agencia Română pentru Investițiile Străine (ARIS)
adresându-se investitorilor străini¹

I. Date macroeconomice

Creșterea economică

Produsul intern brut era estimat să crească cu precădere pe seama valorii adăugate în servicii, industrie și construcții, contribuția însumată a acestora la PIB având să fie de 78,8%.

Dezinflația și deficitul de cont curent

În 2002, se înregistra un mix de excepție al creșterii economice: dezinflația se întărea, iar deficitul de cont curent scădea, având să ofere imaginea unei dezvoltări sustenabile pe termen mediu. Dezinflația continua în 2003, dar avea să crească deficitul de cont curent.

Ratingul

Ameliorarea poziției investiționale atrăgea creșterea ratingului României.

Investițiile străine directe

România a reușit progrese semnificative în macrostabilizare și creștere, în cursul ultimilor ani. Acestea, plus implementarea reformelor au îmbunătățit climatul investițional. Investitorii străini încep să vadă România ca pe o oportunitate de afirmare pe piață.

Comerțul exterior

După 1989 s-a trecut la liberalizarea masivă a exporturilor și importurilor, astfel că au rămas puține poziții de mărfuri supuse încă restricțiilor.

Șomajul

România dispune încă de o ofertă calificată de muncă pe o paletă largă și, corespunzător, destul de scăzut salarizată. Pentru unele calificări, această ofertă poate concura cu aceea din țări dezvoltate. Or, acesta poate constitui un factor important de opțiune pentru investitorii străini.

Salarizarea

Este relativ scăzută, conform datelor Institutului Național de Statistică, nu numai față de Europa Occidentală, dar și față de țări ale Europei Centrale și de Est. La finele anului 2003, salariul mediu era, în România, de 179 euro lunar.

---

¹ Traducere de pe site-ul ARIS.

II. Argumente pentru investitorii străini în România

- 1 rețele dezvoltate de telefonie mobilă, în sistem GSM
- 2 forță de muncă calificată, cu cunoștințe solide în tehnologii, IT și inginerie
- 3 resurse naturale bogate, inclusiv fertilitatea solului și resursele de petrol și gaze
- 4 prețuri competitive ale bunurilor în tranzit dinspre Marea Caspică și Marea Neagră, de o parte, și Europa Occidentală, de cealaltă
- 5 facilități extinse de navigație maritimă și fluvială. Constanța este cel mai mare port la Marea Neagră, iar accesul la canalul Rhin-Mein-Dunăre face legătura fluvială între Marea neagră și Marea Nordului
- 6 o infrastructură industrială dezvoltată, inclusiv pentru petrol și petrochimie
- 7 un important potențial turistic
- 8 o legislație asupra investițiilor, fără discriminare vizavi de toate sectoarele pieței
- 9 prezența băncilor internaționale și sucursalelor acestora: City-Bank, ABN-AMRO, ING, Chemical Bank, Creditanstalt etc.
- 10 relații diplomatice cu 176 țări
- 11 calitatea recent dobândită de membru al NATO
- 12 accesul la Uniunea Europeană
- 13 calitatea mai veche de membru al ONU și al altor organizații internaționale
- 14 tendința de creștere a ratingului de țară din partea Standard & Poors și Fitch Rating
- 15 acordarea statutului de economie de piață funcțională, din partea SUA și UE
- 16 aranjamente de comerț liber cu UE, AELS și CEFTA; alte aranjamente cu Israel, Moldova, Turcia, FYROM și Bosnia-Herțegovina. SUA au prelungit statutul Națiunii celei mai Favorizate, în relațiile comerciale; aranjamente și recunoașteri similare din partea și în relație bilaterală cu Federația Rusă, Belarus și Kazahstan; facilități acordate României în "Sistemul Generalizat de preferințe" de către: Canada, Japonia, Austria și Noua Zeelandă
- 17 România a devenit un factor de stabilitate în zonă, datorită stabilității ei economice și politico-legislative
- 18 stabilitate politică, începând cu puterea politică
- 19 factor de stabilitate, ca membru al NATO
- 20 garanție de stabilitate în sud-estul Europei
- 21 viitor membru al UE
- 22 stabilitate economică și sustenabilitate a creșterii în perspectivă
- 23 reducerea deficitului bugetar

- 24 privatizarea marilor companii naționale
- 25 restructurarea economică
- 26 asistență financiară permanentă pentru dezvoltare
- 27 interes crescând al investitorilor străini
- 28 acord stabil între guvern și marile confederații sindicale
- 29 fără mișcări sindicale de amploare
- 30 dialog permanent între puterea executivă și asociațiile angajaților
- 31 un nou Cod al Muncii
- 32 legislație stabilă și, acum, compatibilă cu acquisul comunitar
- 33 prevederi legislative similare cu cele din UE
- 34 un nou Cod Fiscal

Anexa 2.4**Stocul de capital străin (participații străine), în România,
pe țări-sursă, la 31 Dec. 2005**

Nr. crt.	Capitol	Firme		Capital subscris		
		Număr	Structură %	mii dolari	mii euro	Structură %
	Total, din care:	111579	100,00	15871826	13195300,7	100,00
1	Olanda	2288	2,05	2635583	2191134,7	16,61
2	Austria	3578	3,21	2305582	1916783,2	14,53
3	Germania	12898	11,56	1514839	1259386,0	9,54
4	Franța	4060	3,64	1501694	1248458,0	9,46
5	Italia	18747	16,80	922325,2	766790,0	5,81
6	SUA	4411	3,95	794117,4	660202,4	5,00
7	Antilele Olandeze	11		677632,6	563360,0	4,27
8	Marea Britanie	2203	1,97	641812,8	533581,5	4,04
9	Grecia	3164	2,84	607984,5	505457,8	3,83
10	Cipru	1712	1,53	585600,8	486848,8	3,69
11	Turcia	8989	8,06	488147,6	405829,5	3,08
12	Elveția	1516	1,36	444297,8	369374,2	2,80
13	Ungaria	5631	5,05	441857	367345,0	2,78
14	Insulele Vigine Britanice	228	0,20	379977,3	315900,3	2,39
15	Luxemburg	318	0,28	301280,9	250474,8	1,90
16	Spania	1214	1,09	222398,4	184894,5	1,40
17	China	8155	7,31	196706,7	163535,3	1,24
18	Suedia	851	0,76	112402,9	93448,0	0,71
19	Belgia	1494	1,34	79631,2	66202,7	0,50
20	<i>Fără cetățenie</i>	22	0,02	75423,8	62704,8	0,48
21	Liechtenstein	163	0,15	74929,8	62294,1	0,47
22	Japonia	177	0,16	73884,9	61425,4	0,47
23	Rep.Arabă Siria	4975	4,46	66228,7	55060,3	0,42
24	Coreea de Sud	91	0,08	57837,8	48084,4	0,36
25	Canada	1111	1,00	57395,3	47716,5	0,36
26	Liban	3132	2,81	49796,8	41399,4	0,31
27	Irak	5064	4,54	49053,1	40781,1	0,31
28	Insulele Marshall	8		48336	40184,9	0,30
29	Israel	3281	2,94	37045,2	30798,2	0,23
30	Danemarca	327	0,29	25324,9	21054,3	0,16
31	Irlanda	338	0,30	22662,4	18840,8	0,14
32	Iugoslavia	725	0,65	22629,1	18813,0	0,14

Nr. crt.	Capitol	Firme		Capital subscris		
		Număr	Structură %	mii dolari	mii euro	Structură %
33	Iran	2408	2,16	19726,6	16400,1	0,12
34	Panama	124	0,11	17592,7	14625,9	0,11
35	Iordania	2906	2,60	16963,7	14103,0	0,11
36	Moldova	2163	1,94	16722,7	13902,7	0,11
37	Argentina	28	0,03	13866,3	11527,9	0,09
38	Islanda	17	0,02	13101,2	10891,9	0,08
39	Gibraltar	30	0,03	12639,5	10508,1	0,08
40	Portugalia	158	0,14	11950,8	9935,5	0,08
41	Polonia	271	0,24	11928,0	9916,5	0,08
42	Bulgaria	609	0,55	11164,7	9282,0	0,07
43	Thailanda	15	0,01	11086,3	9216,8	0,07
44	Egipt	1173	1,05	11076,8	9208,8	0,07
45	Noua Zeelandă	16	0,01	11059,1	9194,2	0,07
46	Belize	15	0,01	11056,4	9192,0	0,07
47	Slovenia	65	0,06	10975,8	9124,7	0,07
48	Rep.Cehă	267	0,24	10578,9	8795,0	0,07
49	Finlanda	65	0,06	10394,3	8641,4	0,07
50	Ins. Bermude	4		9894,7	8226,1	0,06

Sursa: ONRC(2005-2006)

3. ANALIZA IMPACTULUI FLUXURILOR DIRECTE DE CAPITAL ASUPRA PERFORMANTELOR ECONOMIEI ROMÂNEȘTI, ÎNAINTE ȘI DUPĂ ADERARE

Lucian-Liviu ALBU

3.1. Introducere

După cum se cunoaște, comerțul internațional, fundamentat în principal pe diferențele în ceea ce privește costurile comparative, poate fi benefic pentru țările care iau parte la el. De asemenea, intrările de capital, așa-numitele investiții străine directe (ISD) reprezintă un factor esențial pentru creșterea economică în țările mai puțin dezvoltate, așa cum va fi cazul României după aderarea la Uniunea Europeană. Din nefericire însă există țări care se confruntă cu diverse probleme ce țin de politicile lor economice. În acest studiu sunt abordate câteva probleme de bază legate de dezechilibrele balanței de plăți, de instabilitatea ratelor de schimb (probleme, în general, de natură monetară, care apar din cauza utilizării de către țări sau grupe de țări a unor monede diferite) și, cel mai important, de fluxurile directe de capital.

În prima parte a analizei se explică pe scurt conținutul balanței de plăți și se analizează implicațiile unui deficit sau ale unui surplus. În continuare sunt subliniate principalele funcții ale pieței valutare și se abordează problematica determinării cursului de schimb de echilibru. Părțile a doua și a treia ale studiului sunt dedicate investigării determinantilor fluxurilor internaționale de capital și respectiv cadrului general al politicilor structurale. În a patra parte se analizează relația dintre economii, investiții și intrările nete de capital, iar în ultima parte se prezintă o aplicație pe cazul economiei românești în care modelul funcției de producție include investițiile străine directe.

3.2. Balanța de plăți, cursul de schimb și contul de capital

Balanța de plăți reprezintă un set de așa-numite conturi agregate, care înregistrează la nivel național toate tranzacțiile economice care au loc între rezidenții unei țări și rezidenții celorlalte țări într-o anumită perioadă, de regulă un an. În termeni generali, balanța de plăți cuprinde două componente mari: contul curent și contul de capital.

În contul curent se înregistrează atât transferurile “vizibile”, cât și cele “invizibile”. Importurile și exporturile “vizibile” se referă la bunurile comercializate de toate felurile, în vreme ce importurile și exporturile “invizibile” sunt în principal servicii, cuprinzând o serie de indicatori precum venitul net din serviciile oferite de rezidenți nerezidenților (turism, shipping, servicii financiare de asigurări și bancare), balanța cadourilor și transferurilor fondurilor emigranților, balanța granturilor acordate de guvern altor țări, dobânzi, profituri și dividende. Toate intrările de bani care rezultă din *exportul* “vizibil” și “invizibil” sunt înregistrate ca poziții de *credit* în conturi. Toate ieșirile de bani care rezultă din *importul* “vizibil” și “invizibil” sunt înregistrate ca poziții de *debit* în conturi. Rezultă că o devansare a exporturilor de către importuri va conduce la apariția unui *deficit* al contului curent, iar un exces al exporturilor în raport cu importurile va genera un *surplus* al contului curent.

Contul de capital cuprinde toate mișcările de capital din țară spre în afară și din străinătate în țară, atât pe termen lung, cât și pe termen scurt. Mișcările de capital pe termen lung includ investițiile directe, investițiile de portofoliu și împrumuturile interguvernamentale. Mișcările de capital pe termen scurt includ toate formele de împrumuturi private pe termen scurt și investițiile pe termen scurt, dintre care multe sunt destinate exploatarea diferențialelor internaționale în materie de rată a dobânzii. Contul de capital include, de asemenea finanțările oficiale necesare acoperirii oricărui deficit sau surplus global din restul conturilor. Tranzacțiile financiare oficiale includ schimbarea netă în rezervele țării, tranzacțiile nete cu Fondul Monetar Internațional și cu alte autorități monetare și împrumutul de valute străine. De vreme ce tranzacțiile de finanțare oficiale sunt incluse în conturi, ar trebui ca balanța de plăți să fie întotdeauna balanță în sens contabil. Totuși, aceasta nu înseamnă că balanța de plăți este mereu în echilibru. Astfel, dacă interpretăm poziția “finanțare oficială” ca fiind una de acomodare, de compensare (deoarece există doar datorită unui deficit sau surplus în restul conturilor), atunci putem defini un deficit sau un surplus referitor la balanța de plăți în următoarele două sensuri: un deficit există când valoarea componentelor debitului autonom o depășește pe aceea a componentelor

creditului autonom; un surplus există când valoarea componentelor creditului autonom o depășește pe aceea a componentelor debitului creditului autonom.

Să presupunem, de exemplu, că în cazul unei țări există un surplus al contului curent, dar și un deficit substanțial al contului de capital, care îl depășește în valoare absolută pe primul. Aceasta înseamnă că diferența va trebui să fie acoperită fie în anul curent, fie în viitor. Un deficit înregistrat într-un singur an poate să nu însemne dificultăți pentru țară, el putând fi acoperit eventual de surplusurile anilor viitori. Importantă este concentrarea autorităților pe dinamica pe termen lung a conturilor balanței de plăți. Doar în cazurile în care o țară are deficite care persistă mulți ani la rând se poate considera că acea țară întâmpină dificultăți serioase. Desigur, toate componentele contului curent, ca și ale contului de capital, sunt afectate de erori și omisiuni, poziție care, în anumiți ani, poate înregistra valori semnificative. Dacă însă această situație persistă mulți ani la rând, vor exista implicații dintre cele mai serioase. Printre efectele dezechilibrelor în balanța de plăți se pot menționa:

- În cazul unui deficit, țara va înregistra pierderi ale rezervelor sale valutare și se va îndatora din ce în ce mai mult față de autoritățile monetare din exterior. Este clar că acest trend nu poate funcționa la infinit de vreme ce atât rezervele, cât și sursele de împrumut sunt limitate.
- În cazul unui surplus, cu toate că țara va acumula rezerve (doar pe seama deficitului altor țări), se poate intra într-o perioadă de creștere a presiunilor inflaționiste, deoarece intrările nete de valută vor provoca creșterea ofertei interne de bani.
- În cazul unui deficit, va exista o presiune asupra ratei de schimb a monedei naționale care poate conduce la scăderea acesteia, iar în cazul unui surplus presiunea se va exercita în sens opus.

Autoritățile monetare și fiscale vor putea adopta diverse soluții, însă doar în contextul sistemului existent al ratei de schimb, după cum urmează:

- Politicile economice aplicate de autorități se bazează, adesea, pe așa-numitul management al cererii. Astfel, în cazul unui deficit ar putea fi adecvată o politică fiscală sau monetară orientată spre contracția cererii, adică s-ar putea reduce cererea agregată, inclusiv cererea pentru importuri, și, în același timp, să fie diminuate presiunile inflaționiste și astfel exportul să devină mai competitiv pe piețele mondiale. Rezultă că o politică bazată pe expansiunea cererii ar putea fi adecvată în cazul unui surplus. Din nefericire, astfel de politici pot intra în conflict cu obiectivele naționale privind reducerea șomajului, stabilitatea prețurilor sau creșterea economică. În particular, dacă o țară se confruntă cu un deficit și cu un șomaj ridicat,

atunci o politică de acest tip destinată echilibrării balanței de plăți va genera o creștere suplimentară a ratei șomajului.

- O soluție ar putea-o reprezenta pentru anumite țări intensificarea controlului asupra importurilor. Aceasta prezintă însă numeroase alte dezavantaje, în plus fiind foarte limitată în cazul României, având în vedere apartenența sa la Organizația Mondială a Comerțului și în contextul pregătirii sale pentru aderare la Uniunea Europeană în 2007.
- Soluția cea mai adecvată, pentru cazul României, o reprezintă modificarea cursului de schimb, având în vedere că deja a fost implementat sistemul cursului de schimb flexibil. În mod normal, o depreciere a monedei naționale este adecvată pentru a corecta un deficit, iar o apreciere a acesteia pentru corectarea unui surplus.

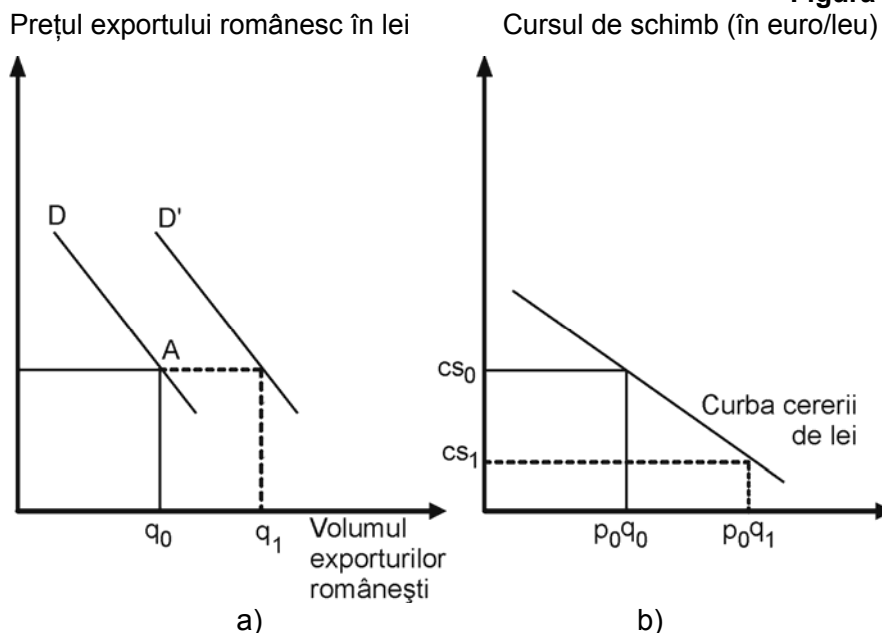
În România, pe fundalul unei creșteri înalte, în general, a volumului comerțului exterior, în ultima perioadă a devenit îngrijorătoare amplificarea deficitului balanței comerciale și, implicit, efectele sale în cadrul balanței de plăți. Expansiunea fără precedent a importurilor din ultima perioadă și eventual stimularea mai accentuată a exporturilor ar presupune, conform teoriei-standard, deprecierea în continuare a monedei naționale. Datele însă relevă că, după maximele cursului de schimb mediu din lunile noiembrie 2003 pentru dolarul american (3,410880 lei/dolar) și, respectiv, ianuarie 2004 pentru moneda europeană (4,109425 lei/euro) a urmat o perioadă de apreciere a monedei naționale dublată de o volatilitate crescută. Intrările masive de capital în România, care se înregistrează în ultima vreme, și sumele importante de valută transferate în țară de cei care lucrează în străinătate, precum și eventuale operațiuni de tip speculativ au creat presiuni asupra pieței valutare. În aceste condiții, autoritățile monetare au fost nevoite, din rațiuni care țin atât de politica de țintire a inflației, cât și de continuarea creșterii economice, să intervină tot mai des pe piață. Astfel, doar la nivelul unei zile (10 noiembrie 2005), în cadrul operațiunilor de sterilizare a lichidității din piața monetară BNR a atras de la băncile comerciale aproximativ 1,7 miliarde euro prin certificate de depozit la 3 luni (cu o dobândă medie de aproape 6%), determinând o nouă apreciere a leului. Ulterior, BNR și-a anunțat intenția de a-și reduce în mod progresiv intervenția, deși numeroși analiști consideră că aceasta încă nu s-a produs în mod efectiv.

Pentru a se derula tranzacțiile internaționale este necesară conversia monedei naționale în monedă străină și invers. Piața valutară permite tocmai această conversie într-un mod eficient și poate fi gândită ca fiind acea piață pe care ratele de schimb sunt determinate. Rata de schimb poate fi interpretată ca preț al unei monede naționale în termenii alteia. De asemenea, pe această piață se poate face distincție între rata de schimb

“spot” și rata “forward”. Prima este rata la care moneda națională poate fi actualmente schimbată pe o altă monedă, iar cea de-a doua este o rată agregată la care moneda națională poate fi schimbată în viitor pe o alta la o dată prestabilită (în mod uzual la 90 de zile). Existența pieței de schimb “forward” permite comercianților, pe de-o parte, să se apere contra riscurilor (*hedging*) și, pe de altă parte, poate permite apariția unor activități de tip speculativ (*speculative activity*) și a așa-numitului arbitraj al dobânzii (*interest arbitrage*). În condițiile liberalizării complete a contului de capital în România, este de așteptat ca aceste instrumente și activități ale pieței valutare - reflectând acțiuni care merg de la pura speculație până la strategiile de alocare a fondurilor între centrele financiare, pentru a fructifica la maximum diferențialele dobânzii - să se extindă rapid.

Deoarece rata de schimb se poate interpreta ca un preț al unei monede în termenii alteia, nivelul său de echilibru se va determina pe o piață valutară liberă în același mod în care se determină nivelul prețului de echilibru pe oricare piață a bunurilor (mărfurilor), adică prin intermediul forțelor cererii și ale ofertei. Concluziile, în cazul în care toți ceilalți factori se mențin constanți, sunt binecunoscute. De exemplu, în cazul României, să presupunem că poziția inițială este reprezentată de punctul A, astfel încât cererea totală de lei (egală cu valoarea totală a exporturilor românești) este $p_0 q_0$.

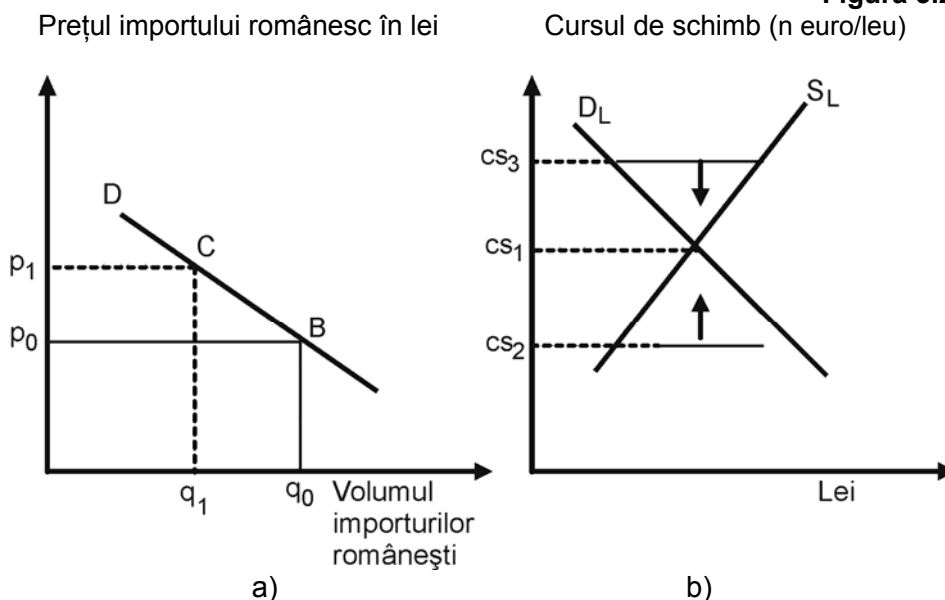
Figura 3.1

Să presupunem apoi că leul se depreciază în raport cu moneda europeană. Deprecierea va avea ca efect reducerea prețului în euro a exporturilor românești, astfel că ele devin mai ieftine pentru cumpărătorii europeni. Aceasta va conduce la o creștere a cererii UE pentru bunurile românești la oricare preț în lei – cu alte cuvinte, curba cererii UE se va deplasa spre dreapta graficului, de la D la D' , ca în figura 1a. După cum se observă în figură, valoarea exporturilor românești crește la p_0q_1 . Urmează o creștere a cererii pentru lei cauzată de o depreciere a cursului de schimb (euro/leu). Aceasta înseamnă că curba cererii pentru lei trebuie să aibă pantă descrescătoare de la stânga la dreapta graficului, ca în figura 3.1b.

Oferta de monedă națională, de lei în cazul României, apare deoarece importatorii români doresc să cumpere produse din exterior. În acest caz va trebui să examinăm cererea României pentru importuri, care este redată în figura 3.2, unde D reprezintă curba cererii românești pentru mărfuri din exterior, de exemplu din UE. Poziția inițială este reprezentată de punctul B , astfel încât oferta totală de lei (egală cu valoarea totală a importurilor românești) este p_0q_0 . În continuare să presupunem, ca mai sus, că moneda națională se depreciază în raport cu euro. Aceasta are ca efect creșterea prețului bunurilor din UE, făcându-le mai scumpe pentru importatorii români. Cererea României pentru importuri va scădea, aceasta fiind reprezentată de o mișcare de-a lungul curbei cererii, ca în figura 3.2a, de la punctul B la C . Noua ofertă de lei va fi p_1q_1 .

Figura 3.2

Acum urmează să determinăm dacă oferta de lei a crescut sau a scăzut ca urmare a deprecierei, adică va trebui să determinăm care este mai mare, p_1q_1 sau p_0q_0 . Răspunsul depinde de elasticitatea cererii României pentru importuri. Dacă ea este elastică, cantitatea importurilor va trebui să scadă într-o mai mare proporție decât au crescut prețurile lor, astfel ca valoarea totală a importurilor și oferta totală de lei să scadă. Dacă ea este inelastică, cantitatea importurilor va scădea într-o proporție mai mică decât creșterea prețurilor lor, astfel că oferta totală de lei va crește. În acest caz curba ofertei va fi anormală, cu pantă descrescătoare de la stânga la dreapta graficului. În plus, dacă curba cererii are o elasticitate egală cu unu, atunci oferta de lei ar putea rămâne neschimbată și curba ofertei de lei ar putea fi verticală. Cursul de schimb de echilibru (în cazul României exprimat ca euro/leu) este determinat prin intersecția cererii de lei cu oferta de lei. Aceasta se întâmplă pentru cs_1 pe graficul din figura 3.2b. Pentru toate celelalte cursuri de schimb va exista un dezechilibru. De exemplu, la un curs cs_2 cererea de lei pe piața valutară va devansa oferta. Date fiind forțele libere competitive, cursul de schimb va fi împins în sus și astfel se va întoarce spre cs_1 . Pentru un curs cs_3 , oferta de lei va depăși cererea și cursul de schimb va scădea, întorcându-se spre cs_1 .

Este clar că în figura 3.2b echilibrul reprezentat este stabil. Există, de asemenea, posibilitatea unui echilibru instabil, atunci când curba ofertei de lei prezintă o pantă descrescătoare, la fel ca în cazul curbei cererii de lei, dar mai mică în valoare absolută decât panta cererii (curba ofertei este mai puțin înclinată decât aceea a cererii). În acest caz există un echilibru, dar acesta este instabil. Stabilitatea sau instabilitatea echilibrului pe piața valutară are implicații importante în procesul de punere în practică a politicii ratei de schimb.

Cu toate că, în ultima vreme, datorită intervențiilor băncii centrale, deprecierea leului în raport cu cele două valute internaționale majore (euro și dolarul american) a fost oarecum stopată, totuși analiștii consideră că pe termen lung procesul va continua. De aceea, vom analiza în continuare câteva dintre implicațiile deprecierei monedei naționale, exprimată prin scăderea cursului euro/leu (ceea ce este echivalent cu creșterea cursului exprimat prin raportul lei/euro, așa cum apare de regulă în publicații). Astfel, o depreciere a leului va afecta imediat prețurile relative ale bunurilor comercializate: prețul în euro al exporturilor românești se va reduce iar prețul în lei al importurilor românești va crește. Aceste schimbări de preț, la rândul lor, vor cauza o creștere, cererii pentru exporturile românești și o scădere a cererii pentru importurile românești, astfel că, atâta vreme cât aceste modificări ale cererii vor putea fi realizate, ele vor afecta balanța de plăți a României. Efectele pe partea prețului ale deprecierei nu vor fi singurele, deoarece este probabil că venitul național al României va fi, de asemenea,

afectat. La rândul său, modificarea venitului va cauza schimbări în cererea pentru importuri, aceasta exercitând mai departe o influență asupra balanței comerciale. Ignorând pentru moment schimbările produse în venit, se poate afirma următoarea regulă: cu cât va fi mai mare elasticitatea cererii pentru exporturi românești, cu atât va fi mai mare creșterea valorii totale a exporturilor cauzată de depreciere. Doar în cazul în care cererea pentru exporturile românești ar fi perfect inelastică atunci valoarea totală ar rămâne neschimbată. În schimb, efectul deprecierei asupra valorii totale a importurilor românești este mai puțin certă deoarece, de această dată, prețul leului este crescut direct prin depreciere, iar o descreștere semnificativă în cerere este necesară pentru ca valoarea lor totală să scadă. În concluzie, notând elasticitatea cererii pentru importuri românești cu e_M , putem sintetiza rezultatele astfel:

- dacă $e_M < 1$, deprecierea va produce o creștere a valorii totale a importurilor;
- dacă $e_M > 1$, deprecierea va reduce valoarea totală a importurilor.

Este clar că dinamica balanței comerciale a României va depinde crucial atât de elasticitatea cererii pentru exporturile românești, e_X , cât și de elasticitatea cererii pentru importurile românești, e_M . S-a demonstrat că, presupunând că se pornește dintr-o poziție inițială de echilibru, balanța comercială se va îmbunătăți ca urmare a unei depreciere față de euro dacă $e_X + e_M > 1$ (această inegalitate este cunoscută în literatura de specialitate sub denumirea de condiția Marshall-Lerner). Cu toate că elasticitățile cererii în comerțul mondial sunt extrem de dificil de estimat, evidențele empirice sugerează că, pe termen lung, suma elasticităților este considerabil mai mare decât 1. Totuși, este posibil ca, pe termen scurt, condiția să nu fie satisfăcută. Una dintre cauze ar fi aceea că va trebui să treacă ceva timp până când importatorii români să găsească oferte alternative ca răspuns la creșterea prețurilor importului. La fel, probabil le va lua ceva timp cumpărătorilor din UE până să-și mărească achizițiile de exporturi românești în urma scăderii prețurilor. Deci, o depreciere poate cauza la început o deteriorare a balanței comerciale. Dar, probabil, după o anumită perioadă, de regulă un an, importatorii și exportatorii ar putea să răspundă la prețurile schimbate și balanța comercială să se amelioreze.

Pornind de la un model simplu keynesian se pot deduce și alte efecte ale deprecierei – efectul de venit (studiat de regulă în legătură cu absorbția), efectul de redistribuție, așa-numitul efect al iluziei monetare și respectiv efectul balanței reale, pe care însă nu le mai prezentăm în această analiză. Abordarea monetaristă susține că problemele balanței de plăți sunt de natură fundamental monetară și accentuează rolul jucat de piața monetară a unei țări în determinarea poziției sale în privința balanței de plăți. Această teorie, mai generală decât în cazul abordării absorbției, se aplică asupra

întregii balanțe de plăți (comparativ cu concentrarea în cazul modelului keynesian doar pe balanța comercială), presupunându-se că cererea totală de bani este o funcție stabilă de venitul național monetar și de ratele dobânzii. La echilibru, poziția balanței de plăți a unei țări va fi egală cu diferența dintre cererea totală de bani și cantitatea de bani creată intern. Aceasta înseamnă că un deficit va rezulta dacă autoritățile extind oferta de bani astfel încât să depășească cererea de bani. În planul politicii, implicația este că acea țară ar trebui să-și limiteze creșterea ofertei de bani, dacă se dorește menținerea echilibrului balanței de plăți. Efectul deprecierei, în acest context, ar fi corectarea unui deficit prin crearea unei inflații generale (cu țara aflată inițial la nivelul “natural” al șomajului), care ar putea reduce valoarea reală a ofertei de bani până ce cererea pentru bani și oferta autohtonă reală de bani devin egale. Acest mecanism de ajustare conduce la susținerea creșterii flexibilității ratelor de schimb. De asemenea, această abordare utilizează conceptul de expansiune a creditului intern, care este cea mai relevantă măsură a schimbărilor în oferta de bani. La bază, expansiunea creditului intern poate fi definită ca schimbarea actuală în oferta de bani a țării plus orice deficit sau minus orice surplus în balanța generală de plăți a țării. Astfel se produce o măsură a creșterii în oferta de bani care ar fi apărut în absența unui dezechilibru al plăților.

3.3. Determinanții fluxurilor internaționale de capital

Balanța comercială a unei țări sau exportul net reprezintă diferența dintre valoarea bunurilor și a serviciilor exportate și valoarea bunurilor și a serviciilor importate. Intrările nete de capital (*net capital inflows*) reprezintă diferența dintre achiziționarea de active interne de către străini și achiziționarea de active din exterior de către rezidenții autohtoni. Există o legătură precisă între cele două dezechilibre, care exprimă faptul că, în orice perioadă, suma dintre exportul net și intrările nete de capital este zero, adică:

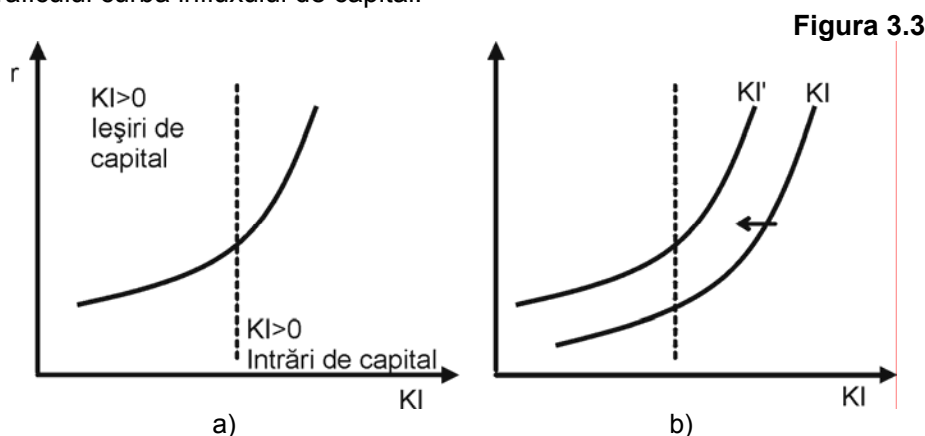
$$NX + KI = 0 \text{ sau } KI = -NX \quad (1)$$

unde NX reprezintă exportul net, iar KI intrările nete de capital.

Factorii de bază care determină atractivitatea unui activ sunt randamentul deținerii sale și riscul. Investitorii financiari caută randamente reale înalte. Astfel, menținând ceilalți factori constanți – gradul de risc și randamentele existente în exterior – o rată a dobânzii reale mai înaltă într-o țară stimulează intrările de capital, făcând activele interne mai atractive pentru investitorii străini. De asemenea, o rată reală mare a dobânzii interne diminuează ieșirile de capital, stimulând rezidenții autohtoni să investească în țara lor. Rezultă că, toate celelalte condiții fiind neschimbate, o rată reală mai mare a dobânzii interne conduce la influxuri nete de capital. În schimb,

o rată reală scăzută a dobânzii interne tinde să genereze ieșiri nete de capital, de vreme ce investitorii financiari vor căuta oportunități mai bune în exterior. În figura 3.3a este redată grafic legătura dintre intrările nete de capital într-o țară și rata reală a dobânzii predominantă în acea țară, r . Când rata reală a dobânzii interne este înaltă, influxul net de capital este pozitiv (achiziționarea de active autohtone de către străini este mai mare decât achiziționarea de active din străinătate de către rezidenți autohtoni). Dar, atunci când rata reală a dobânzii este mică, influxul net de capital este negativ (adică, țara traversează o perioadă în care se înregistrează ieșiri nete de capital).

Efectul riscului asupra fluxurilor de capital este opus celui al ratei reale a dobânzii. Pentru același nivel al ratei reale a dobânzii, o creștere a așa-numitului risc de țară și, implicit, al activelor autohtone reduce intrările nete de capital, de vreme ce investitorii străini devin mai puțin doriți să cumpere active interne, iar cei autohtoni devin tot mai interesați să cumpere active în exterior. De exemplu, instabilitatea politică, care provoacă creșterea riscului de a investi în țară, tinde să diminueze intrările nete de capital. În figura 3b este redat grafic efectul creșterii riscului asupra fluxurilor de capital. Astfel, pentru fiecare valoare a ratei reale a dobânzii interne, r , o creștere a riscului reduce intrările nete de capital, mutând spre stânga graficului curba influxului de capital.

3.4. Cadrul general al politicilor structurale

Comparativ cu politicile de control al cererii (denumite politici de stabilizare), politicile structurale diferă cel puțin din două puncte de vedere: 1) concentrarea mai mult pe creșterea economică decât pe controlul cererii interne și pe îmbunătățirea imediată a balanței contului curent (deci pe

absorbția rapidă a deficitelor); 2) timpul de reacție mai lung, necesar propagării efectelor alocative (cum sunt creșterea investițiilor în cele mai eficiente sectoare, combinată cu eliberarea de capital și forță de muncă din celelalte sectoare). Politicile din această categorie se fundamentează pe teoria supply-side și, de aceea, ele se mai numesc și politici de stimulare a ofertei (supply-side policies).

Politicile supply-side sunt orientate spre extinderea potențialului productiv prin sporirea ofertei factorilor de intrare, cum sunt forța de muncă și capitalul, și prin creșterea productivității. În acest sens, există, de regulă, trei direcții majore în cadrul politicii: diminuarea impozitelor (destinată creșterii ofertei de muncă și capital); scăderea ratei "șomajului natural"; stimularea reducerii costurilor de firmă.

În legătură cu diminuarea ratelor de impozitare, politica supply-side se concentrează mai mult pe efectele asupra ofertei de muncă și de capital decât pe efectele asupra cererii agregate. Astfel, se argumentează că impozitele asupra venitului personal influențează negativ oferta de muncă, iar impozitele asupra venitului firmelor le descurajează să investească și să se extindă. În consecință, prin reducerea taxelor și a impozitelor se poate stimula munca și asumarea riscului pentru afaceri și astfel se poate mări potențialul productiv și reduce rata șomajului. În ceea ce privește reducerea șomajului natural, politica guvernamentală ar trebui să asigure următoarele: stimularea propagării în masă a informațiilor referitoare la piața muncii (prin finanțarea unor centre și oficii eficiente care să ofere servicii în domeniul identificării locurilor de muncă disponibile și a condițiilor detaliate care se cer pentru ocuparea lor); finanțarea unor programe de recalificare și reciclare pentru șomerii care doresc să ocupe noile locuri de muncă, în concordanță cu cererea de pe piața muncii; asistența în domeniul mișcării în teritoriu a familiilor (prin oferirea de informații privind posibilitățile de școlarizare, de recreere ș.a., calitatea vieții, în general, în alte regiuni ale țării și, îndeosebi, prin acordarea de ajutor financiar pentru acoperirea, cel puțin parțială, a costurilor schimbării domiciliului și a locului de muncă și de facilități în cumpărarea locuințelor); asistență specială pentru ocuparea forței de muncă tinere (prin acordarea de consultanță în vederea dobândirii practicii în afaceri și informațiilor tehnologice și prin plata unor subvenții firmelor care permit aceasta tinerilor absolvenți); acordarea de subvenții firmelor care reduc orele de muncă mai mult decât numărul de salariați (prin încurajarea acelor firme care adoptă echipament tehnologic nou și care, în același timp, negociază cu succes cu sindicatele, convingându-le pentru soluția reducerii programului de lucru, în opoziție cu concedierile).

A treia direcție constă în reducerea costurilor reale cu forța de muncă ale firmelor prin diminuarea contribuției salariaților la fondul național de asigurări sociale, prin orientarea legislației în sensul limitării puterii de nego-

ciere a sindicatelor (proponere destul de controversată, de altfel) și oferirea unor avantaje suplimentare firmelor pentru fiecare nou salariat angajat.

Politicile structurale pot îmbrăca diverse forme, depinzând de natura economiei naționale și de problemele cărora trebuie să le facă față. Totuși, politicile de acest gen se pot clasifica în două mari grupe: politici de *stimulare a eficienței și alocării resurselor* și, respectiv, politici orientate spre *extinderea capacității productive* a economiei.

Prima grupă include toate măsurile vizând eliminarea distorsiunilor care provoacă discrepanțe între prețuri și costuri marginale. Astfel de distorsiuni pot fi generate, de exemplu, de controlul prețurilor, competiția imperfectă, impozite, subvenții și restricții impuse de sindicate. Atractivitatea politicilor care stimulează eficiența este dată de posibilitatea creșterii producției în condițiile unei cantități date de resurse fără reducerea consumului. Totuși, încercările de a elimina unele distorsiuni încă existente în economia românească întâmpină dificultăți în practică. În primul rând, dacă forța de muncă și capitalul nu se mișcă ușor de la un sector la altul, schimbările survenite în prețurile relative și stimulente pot genera șomaj pentru o perioadă lungă înainte ca ajustarea să poată fi finalizată. În al doilea rând, multe alte politici guvernamentale, care au obiective diferite de acela al eficienței economice (cum sunt: crearea de locuri de muncă, posibile subvenții la consumator, controlul prețurilor la unele produse de consum de bază, restricțiile asupra unor categorii de importuri etc.) pot crea noi distorsiuni. Modificările bazate pur pe eficiență trebuie să țină seama și de realitățile din țară. În fine, măsurile de politică macroeconomică suferă de anumite inconsistențe teoretice: una bine cunoscută, sugerată de teoria "second best" este aceea că, dacă o economie are multe distorsiuni majore, eliminarea numai a unora dintre ele nu va produce în mod necesar o creștere a eficienței pe ansamblu. În cazul economiei românești, în perioada de tranziție două au fost sursele ineficienței cu semnificație macroeconomică. Una a fost reprezentată de barierele artificiale puse în calea comerțului exterior. Tarifele, contingentările și alte restricții asupra comerțului și plăților au, de cele mai multe ori, impact negativ asupra volumului comerțului și al specializării și favorizează industriile de substituie a importului, ceea ce limitează eficiența și flexibilitatea firmelor, care ar trebui să fie expuse continuu competitivității internaționale. Există numeroase studii, inclusiv realizate sub egida UE, care au arătat, cu multă claritate că, atunci când țările și-au orientat strategiile spre exterior, rezultatele au fost mult mai bune, în termenii creșterii economice, ocupării și ajustării la șocurile externe, decât în cazul țărilor cu strategii orientate spre interior. Strategiile orientate spre exterior - care ar putea fi de interes și pentru România în unele cazuri - se caracterizează prin acordarea, desigur în cadrul permis de acordurile privind aderarea la UE, a unor facilități producătorilor interni pentru a exporta

produsele lor sau pentru a concura importurile. Din perspectivă istorică, succesul relativ al acestor politici a determinat eforturi considerabile pentru încurajarea, îndeosebi a țărilor în curs de dezvoltare, în anii '80, și a țărilor est-europene, după 1990, de a liberaliza comerțul lor exterior. O altă sursă a ineficienței, în unele țări din categoria celor menționate, o reprezintă distorsiunea asociată controlului prețurilor. De exemplu, guvernele fixează adesea prețurile produselor agricole la niveluri diferite de acelea de pe piețele mondiale. Astfel de politici au un puternic efect asupra nivelului și alocării producției agricole și asupra consumului. În unele sectoare, organizațiile comerciale de stat cumpără cea mai mare parte a producției firmelor. Dacă o organizație comercială încearcă să-și crească veniturile (sau să-și reducă pierderile) prin ridicarea prețurilor, ea plătește sub nivelurile mondiale. Aceasta frânează atât producția internă, cât și exporturile și poate duce la majorarea importurilor, generând astfel probleme bugetare guvernului. Evidențele empirice sugerează că mărirea prețurilor producătorului are tendința de a stimula producția, îndeosebi pe termen lung. Aceleași probleme apar în cazul prețurilor energiei. Dacă acestea sunt menținute sub prețurile de pe piața mondială, guvernul trebuie să absoarbă costul subvențiilor în bugetul său, iar economia, în general, va fi slab stimulată să modifice energointensivitatea producției și a consumului.

A doua grupă de politici se referă îndeosebi la stimularea investițiilor și a economisirii, în general. Rata de extindere a capacității economiei depinde, printre altele, de raportul dintre consum și investiții și de natura și calitatea capitalului nou pus în funcțiune. Pentru atingerea acestui obiectiv, politicile structurale adecvate sunt acelea care favorizează investițiile și economiile. Deoarece în țările mai slab dezvoltate există o constrângere severă din cauza unui capital disponibil redus, politicile orientate spre stimularea economiilor publice și private ar trebui să joace un rol special în cadrul programelor de ajustare care vizează creșterea economică. Pentru sectorul public, astfel de politici ar putea urmări facilitățile de ordin fiscal. În cazul sectorului privat însă, pentru mobilizarea economiilor private, accentul trebuie pus în principal pe politicile ratei dobânzii.

3.5. Economii, investiții și fluxul de capital

Fluxurile de capital internaționale au o relație strânsă cu economisirea și investițiile interne. În mod direct, intrările de capital conduc la creșterea potențialului de economisire, crescând fondurile disponibile pentru investiții în capital fizic, în vreme ce ieșirile de capital reduc volumul economiilor disponibile pentru investiții. Rezultă că influxul de capital poate susține creșterea economică dintr-o țară, iar fluxul spre exterior al capitalului o restrânge.

Pentru a determina relația dintre fluxul de capital, economii și investiții, apelăm la teoria keynesiană standard, care postulează că outputul total sau venitul, Y , este întotdeauna egal cu suma celor patru componente prin prisma cheltuielilor: consumul - C , investițiile - I , achizițiile guvernamentale - G , și exportul net - NX :

$$Y = C + I + G + NX \quad (2)$$

În continuare, extragem suma $C + G + NX$ din ambele părți ale acestei identități și obținem relația de definiție pentru investiții:

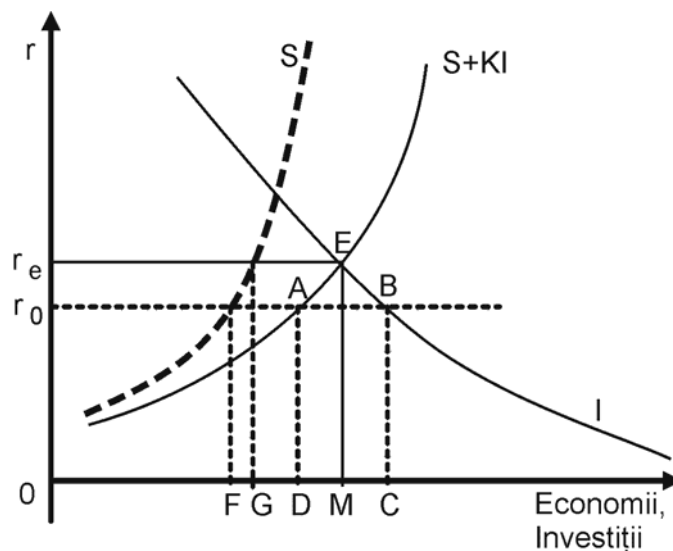
$$Y - C - G - NX = I \quad (3)$$

De asemenea, ținând cont că economiile naționale, S , sunt egale cu $Y - C - G$ și de relația (1) care postulează că suma dintre deficitul (surplusul) balanței comerciale și influxul de capital este egală cu zero (ceea ce implică $-NX = KI$) rezultă următoare relație pentru investițiile naționale:

$$S + KI = I \quad (4)$$

Acest rezultat prezintă importanță pentru deciziile la nivel macroeconomic, semnificând faptul că suma dintre volumul economiilor naționale, S , și intrările de capital din străinătate, KI , trebuie să fie egală cu investițiile interne în bunuri noi de capital, I . Cu alte cuvinte, într-o economie deschisă, masa de economii disponibile pentru investiții în țară include nu doar economiile naționale (economii ale sectoarelor privat și public) ci și fonduri provenite din economii realizate în străinătate. În aceste condiții, în cazul unei economii deschise, diagrama economii-investiții va include pe partea cererii investițiile, I , iar pe partea de ofertă totalul economiilor disponibile, adică suma $S+KI$, așa cum este redat grafic în figura 3. 4.

Figura 3.4

Se poate observa din figură că, pentru valori mari ale ratei reale a dobânzii interne, intrările nete de capital sunt pozitive, astfel încât curba $S+KI$ se plasează la dreapta curbei S , care exprimă doar economiile interne. Dar, pentru valori suficient de mici ale ratei reale a dobânzii, r , economia tinde să susțină ieșiri nete de capital, de vreme ce cei care fac economii se orientează în exterior pentru a beneficia de randamente mai ridicate pentru investițiile lor financiare. În acest caz curba $S+K$ tinde să se plaseze la stânga ofertei interne de economii, curba S . Se observă, de asemenea, că rata reală de echilibru a dobânzii interne într-o economie deschisă, r_e , este nivelul care face ca suma totală a economiilor oferite (incluzând influxul de capital din străinătate) să fie egală cu cantitatea de economii cerută pentru proiectele de investiții autohtone de capital. O țară care atrage o cantitate semnificativă de capital străin va avea un potențial mai mare de economii și de aici rezultă atât o rată reală mai mică a dobânzii, cât și o mai mare rată a investițiilor în capital nou. Cu toate că influxul de capital este în general benefic pentru țările care-l primesc, experiența mondială demonstrează că totuși pot exista unele riscuri. Astfel, țările care finanțează formarea capitalului autohton în primul rând prin influxuri de capital vor suporta plata dobânzilor și a dividendelor către investitorii financiari din exterior de la care s-au împrumutat. O serie de țări în curs de dezvoltare au traversat deja crize ale datoriei, generate de faptul că investițiile autohtone pe care ele le-au făcut cu ajutorul fondurilor externe nu au fost de cea mai bună calitate, ceea ce nu a permis returnarea împrumuturilor la termen către creditorii străini. Un avantaj al finanțării formării de capital autohton în primul rând pe baza economiilor interne este acela că beneficiile culese din investițiile de capital al țării rămân în țară, reîntorcându-se la investitorii financiari autohtoni (fiind disponibile din nou sub formă amplificată în perioada viitoare), în loc să fie cheltuite în afară pentru achitarea împrumuturilor externe.

3.6. Aplicație privind impactul investițiilor străine directe

Modelul folosit de noi pentru aplicații pe cazul economiei românești, dezvoltat într-o formă econometrică, presupune existența a 4 factori majori cu impact asupra dinamicii PIB (notat cu Y). Aceștia sunt: forța de muncă ocupată (L), exportul (X), investițiile interne (I_d) și respectiv fluxul investițiilor străine (I_f). Perioada de analiză, pe baza căreia s-au estimat coeficienții ecuației de regresie a fost 1997-2005.

Inițial se pornește de la un model al funcției de producție, care are la bază următoarea ecuație:

$$Y = g(L, X, K, F, t) \quad (5)$$

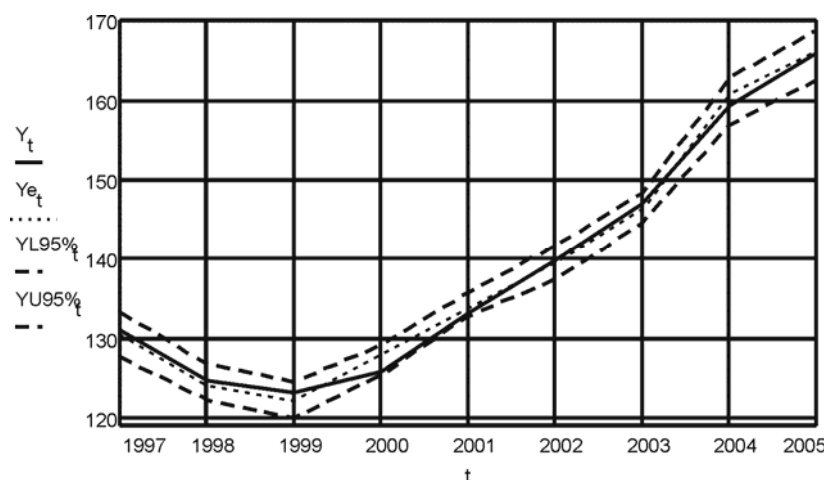
unde Y este PIB în termeni reali, L – forța de muncă ocupată, X – exportul, K – stocul de capital fix, F – stocul de capital străin, t – componenta trendului care captează progresul tehnic.

Pentru evitarea problemei dificile, în cazul economiei românești, a evaluării stocului de capital, în concordanță cu alți autori, am înlocuit rata de creștere a stocului de capital cu ponderea investițiilor în PIB, atât în cazul capitalului intern, cât și al celui străin (FDI). De asemenea, calculele au avut la bază estimările în dolari SUA (cu excepția forței de muncă ocupate pentru care s-a considerat numărul efectiv). În acest fel, forma finală a ecuației, pe care am utilizat-o pentru estimări, devine:

$$y = b_0 + b_1L + b_2X\% + b_3Id\% + b_4FDI\% \quad (6)$$

unde $Id\%$ ($= Id/Y$) reprezintă ponderea investițiilor interne (formarea brută de capital fix) în PIB, $FDI\%$ ($= FDI/Y$) este ponderea investițiilor străine directe în PIB, iar parametrii b_0 , b_1 , b_2 , b_3 și b_4 pot semnifica elasticitatea output-ului în raport cu munca, exportul, capitalul fix și respectiv capitalului străin.

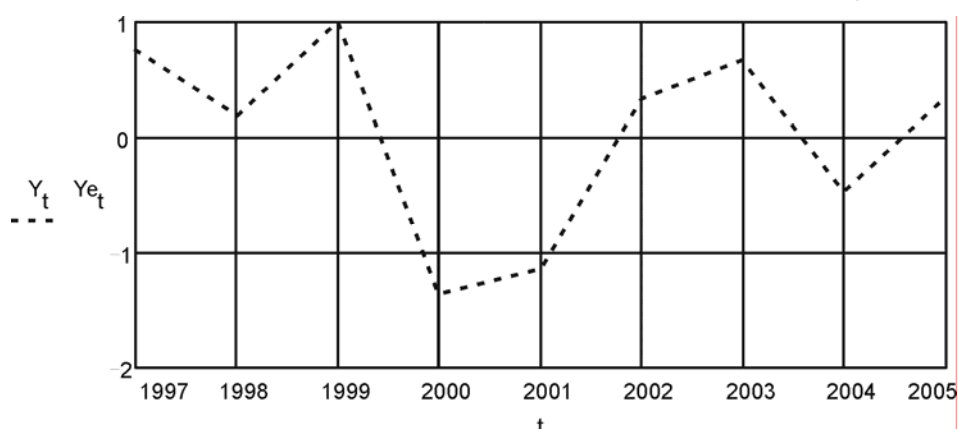
Figura 3.5

Sintetic, rezultatele estimărilor sunt prezentate grafic în figura 3.5 (linia continuă reprezintă PIB real exprimat în dolari PPP, în prețuri constante ale anului 2000; linia punctată este trendul estimat; cele două linii întrerupte delimitează intervalul de încredere statistic astfel: $YL95\%$ – limita inferioară și $YU95\%$ – limita superioară). Cu toate că intervalul de timp este scurt, se constată că seria reziduurilor prezintă caracteristicile unui proces staționar (așa cum se observă în figura 3.6). Detalii privind caracteristicile

statistice ale aplicării modelului pe cazul economiei românești sunt prezentate în anexa 3.1.

Figura 3.6

Rezultatele aplicației pe cazul economiei românești permit o analiză mai în detaliu privind factorii creșterii pentru perioada preaderare la UE, precum și unele considerații pentru viitor în perioada postaderare, după cum urmează.

Pentru perioada de analiză considerată se constată un impact clar negativ al ocupării forței de muncă asupra creșterii economice, reflectat de valoarea coeficientului din ecuația de regresie a PIB, anume -18,9 ($t=-4,588159239$). Pentru perioada preaderare (coincizând cu perioada finală a tranziției în România) impactul de sens contrar al ocupării asupra creșterii poate avea acoperire prin prisma analizei economice standard, putând fi explicat prin efortul de restructurare și reformă economică de după 1997, care a presupus, în primul rând, reducerea forței de muncă ocupate din rațiuni ce țin de principiul eficienței într-o economie de piață funcțională. Însă, pentru perioada postaderare (când accentul va trebui să se mute de la restructurare, reformă și chiar eliberarea forței de muncă excedentare la investiții și progres tehnic) este de presupus că ocuparea, deși într-o măsură mai mică decât alți factori cu impact pozitiv, va tinde să devină, într-un orizont rezonabil de timp, o sursă a creșterii, cel puțin în cazul exprimării acesteia prin valoarea absolută a PIB anual (pentru cazul PIB pe locuitor discuția este mai complexă). Astfel, după aprecierile noastre, în perioada postaderare coeficientul ocupării va continua să fie negativ, dar în valoare absolută se va diminua, tinzând, pentru un orizont de timp foarte lung, spre valori pozitive (în orice caz, aceasta nu se va produce decât după extinderea perioadei statistice de analiză până la nivelul celui de-al doilea deceniu al secolului actual).

Cu toate că, în literatura de specialitate, exportul este apreciat ca fiind unul dintre factorii esențiali ai deschiderii economiei și ai creșterii economice în perspectivă, rezultatele aplicației noastre arată că, în cazul economiei românești, exportul are un efect ambiguu asupra dinamicii PIB. În 1990, volumul exportului aproape s-a înjumătățit față de anul precedent (de la 10,5 la 5,8 miliarde dolari SUA). Din 1992, a început o creștere lentă a exportului, nivelul din 1989 fiind egalat abia în anul 2000. În ultimii ani însă dinamica exportului s-a accelerat, ajungându-se la un volum de aproximativ 27,7 miliarde dolari în anul 2005. Impactul ambiguu al exportului (exprimat ca raport între volumul acestuia și PIB) asupra creșterii economice este reflectat de valoarea mică a coeficientului corespunzător din regresie (dar și a lui t-statistic), anume -0,6 ($t=-1,462120529$). Ambiguitatea este reflectată și de faptul că, pentru perioade diferite, valorile coeficientului ponderii exportului în PIB alternează: -1,74 ($t=-1,761213977$ pentru 1990-2005, +0,21 ($t=+0,3122990392$) pentru 1992-2005, +0,15 ($t=+0,234284041$) pentru 1994-2005, -0,85 ($t=-1,72828482$) pentru 1996-2005, -0,64 ($t=-1,462120529$) pentru 1997-2005 etc. Pentru perioada preaderare pot exista, de asemenea, explicații pe baze economice, dacă se are în vedere și doar expunerea produselor românești (încă nu foarte performante) pe piețele externe care funcționează fundamental pe criterii de eficiență și, respectiv, conjunctura economică externă în materie de cerere pentru oferta de produse românească. Având în vedere că raportul dintre volumul exportului și PIB (așa cum apare variabila export în ecuația de regresie) va continua probabil să sporească pentru un număr însemnat de ani în perioada postaderare (marcând deschiderea și mai mare spre exterior a economiei naționale), este de presupus că valoarea coeficientului aferent exportului va deveni predominant pozitivă (iar valoarea lui t-statistic va deveni semnificativă, adică peste valoarea 2). De la un anumit moment însă, desigur relativ îndepărtat în timp (în orice caz după extinderea perioadei de analiză dincolo de mijlocul celui de-al doilea deceniu al acestui secol), valoarea coeficientului va avea probabil mai întâi o tendință de aplatizare, după care este posibilă chiar reînceperea scăderii sale.

În perioada preaderare, investițiile autohtone (exprimate ca pondere în PIB) au reprezentat principalul factor al creșterii, aceasta în condițiile în care, pe bună dreptate, majoritatea economiștilor subliniază criza investițională generală pe care a traversat-o economia românească în perioada de tranziție. Această observație este valabilă dacă avem în vedere reducerea drastică a ponderii investițiilor în PIB în primii ani ai tranziției (de la 29,9% în 1989 la doar 14,4% în 1991), dar și în a doua jumătate a deceniului trecut (de la 23% în 1996 la doar 17,7% în 1999). Începând însă cu anul 2000, investițiile și-au majorat continuu cota parte în PIB (ajungând la peste 23% în anul 2005). Ca în orice regresie care include o variabilă nivel (PIB) care

se presupune că pe termen lung are o dinamică pozitivă, în funcție de o variabilă pondere (investițiile interne, în acest caz), care în mod obiectiv are o limită superioară finită (în speță, ponderea maximă în PIB pe care o poate atinge în mod teoretic), coeficientul investițiilor interne în regresia ecuației PIB prezintă un trend general de scădere. De exemplu, în perioada de tranziție, incluzând aici și perioada preaderare, valorile acestui coeficient au variat în funcție de intervalul de timp considerat astfel: +3,17 ($t=+4,069621562$) pentru 1990-2005, +4,84 ($t=+5,31001848$) pentru 1992-2005, +5,38 ($t=+6,571132362$) pentru 1994-2005, +4,94 ($t=+8,801616772$) pentru 1996-2005, +3,96 ($t=+6,126237186$) pentru 1997-2005 etc. Cel puțin în primii ani ai perioadei postaderare (până la orizontul 2010-2015), având în vedere prognozele favorabile (inclusiv ale organismelor internaționale) privind dinamica economiei românești, este probabilă continuarea sporirii ponderii investițiilor în PIB și, pe această bază, o creștere relativ înaltă a PIB (5-6% anual). În cazul extinderii perioadei de analiză statistică până la nivelul primei jumătăți a deceniului viitor, apreciem că nivelul coeficientului investițiilor interne se va menține între +3 și +4, după care se va instala o perioadă de descreștere continuă, finalmente intrându-se în zona valorilor negative din ce în ce mai mari în valoare absolută.

La nivelul întregii perioade de după 1989, investițiile străine directe (exprimate în cadrul ecuației de regresie prin raportarea la PIB) au reprezentat al doilea factor semnificativ al creșterii economice (fiind devansate doar de investițiile interne). În prima parte a tranziției, până la nivelul lui 1996, fluxul investițiilor străine directe a fost nesemnificativ, volumul anual depășind doar în 1995 pragul de 400 milioane dolari SUA (419 milioane). În partea a doua a tranziției, în perioada 1997-2003, reformele, privatizarea și restructurarea economiei au avansat, fluxul de investiții străine directe intrând în mod corespunzător pe un nou palier: 1,2 miliarde USD în 1997, 2,0 miliarde USD în 1998, 1,0 miliarde USD pe an în 1999 și 2000, 1,1 miliarde USD pe an în 2001 și 2002 și 2,2 miliarde USD în 2003. Perioada preaderare a marcat un salt impresionant față de trecut: 6,4 miliarde USD în 2004 și respectiv 6,5 miliarde USD în 2005. Coeficientul aferent investițiilor străine directe a variat în perioada de tranziție, inclusiv cea preaderare, între valorile 2 și 3. De exemplu, valorile acestui coeficient au variat în funcție de perioada considerată astfel: +2,07 ($t=+1,224646233$) pentru 1990-2005, +2,87 ($t=+3,151497208$) pentru 1992-2005, +2,85 ($t=+3,63167542$) pentru 1994-2005, +2,08 ($t=+3,575395057$) pentru 1996-2005, +2,48 ($t=+5,025802895$) pentru 1997-2005 etc. În primii ani ai perioadei postaderare (cel puțin până la orizontul 2010), având în vedere prognozele internaționale care susțin menținerea unui aflus semnificativ de investiții străine în România, este probabilă menținerea coeficientului acestora în intervalul de valori 2-3. În cazul extinderii perioadei de analiză statistică

până la nivelul primei jumătăți a deceniului viitor, apreciem că nivelul coeficientului investițiilor străine s-ar putea diminua întrucâtva, plasându-se undeva în jurul valorii 2.

Bibliografie selectivă

- Albu L.-L. (1998): "Strain and inflation-unemployment relationship in transitional economies: a theoretical and empirical investigation" (monograph), *ACE-PHARE-F Project, CEES, January*, University of Leicester, Centre for European Economic Studies, Leicester, Brussels.
- Albu L.-L. (2002): *Macroeconomie non-lineară – teorie și aplicație*, Editura Expert, București.
- Albu L.-L., Pelinescu E., Scutaru C. (2004): *Modele și prognoze pe termen scurt – aplicații pentru România*, Editura Expert, București.
- Albu L.-L., Purica I., Dinu S., Uzlău C. (2005): "Privire de ansamblu asupra impactului aderării și considerații de ordin teoretico-metodologic", în *Evaluarea impactului aderării la Uniunea Europeană asupra variabilelor macroeconomice* (Coordonator: Albu L.-L.), Academia Română, INCE, Institutul de Prognoză Economică, București.
- Alesina A., Rodrik D. (1994): "Distributive Politics and Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, 109, 2, May.
- Barro R.J. (1999): "Inequality, Growth and Investment", *NBER Working Paper*, 7038, March.
- Barro R.J., Sala-i-Martin X. (1995): *Economic Growth*, McGraw-Hill, New York.
- Boschini A. (2002): *Advanced Macroeconomics*, Department of Economics, Stockholm University.
- Burmeister E. și Dobell A. R. (1970): *Mathematical Theories of Economic Growth*, Macmillan, London.
- Croushore D., Stark T. (2001): "A Real-Time Data Set for Macroeconomists", *Journal of Econometrics*, 105, November.
- Croux C., Forni M., Reichlin L. (2001): "A measure of comovement for economic variables: theory and empirics", *The Review of Economics and Statistics*, 83.
- Denison E.F. (1985): *Trends in American Economic Growth, 1929-1982*, Brookings Institution, Washington, D.C.
- Dobrescu E. (2000): *Macromodels of the Romanian Transition*, Editura Expert, București.

-
- Dobrescu E. (2002): *Tranziția în România. Abordări econometrice*, Editura Economică, București.
- Dobrescu E., Albu L.-L. (coordonatori) (2005): *Dezvoltarea durabilă în România – modele și scenarii pe termen mediu și lung*, Editura Expert, București.
- Dornbush R., Fisher S. (1990): *Macroeconomics*, Fifth Edition, McGraw Hill Book Co.
- Evans M. (2005): "Where Are We Now? Real-Time Estimates of the Macro Economy", NBER *Working Paper*, No. 11064, January.
- Hamilton J.D. (1994): *Time Series Analysis*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Heijdra B.J., Ploeg F. (2002): *The Foundations of Modern Macroeconomics*, Oxford University Press, New York.
- Iancu A. (2003): *Politică și economie*, Editura Expert, București.
- Iancu A. (coordonator) (2003): *Dezvoltarea economică a României – Competitivitatea și integrarea în Uniunea Europeană*, Editura Academiei Române, București.
- Khan M.S. (1989): "Macroeconomic Adjustment in Developing Countries: A Policy Perspective", *World Bank Research Observer*, 2/1, p. 23-38.
- Mankiw N.G., Romer D., Weil D.N. (1992): "A Contribution to the Empirics of Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, 107, p. 407-437.
- Romer P.M. (1989): "Capital accumulation in the theory of long-run growth", *Modern Business Cycle Theory* (Coordonator: Barro R.J.), Basil Blackwell, Oxford, p. 51-127.
- Todaro M. P. (2000): *Economic Development*, Addison-Wesley, New York.

Anexe

Anexa 3.1

Rezultatele modelului econometric

Multiple Regression Analysis

	X1:L	X2:X%	X3:Id%	X4:FDI%	Y:Y\$PPP
Mean	9.334011111	27.08888889	20.45555556	4.247777778	138.8666667
S.E.M.	0.1414402244	1.209848986	0.596543542	0.6852914582	5.180921197
S.D.(unbiased)	0.4243206731	3.629546957	1.789630626	2.055874375	15.54276359
Variance (unbiased)	0.1800480336	13.17361111	3.202777778	4.226619444	241.5775
Sum	84.0061	243.8	184.1	38.23	1249.8
N	9	9	9	9	9
Sum(x^2)	785.5542551	6709.66	3791.49	196.2055	175488.18
Sum(x)^2/N	784.1138708	6604.271111	3765.867778	162.3925444	173555.56
SS	1.440384269	106.8292732	133.8918796	275.9744926	1932.62

Covariance Matrix

	X1:L	X2:X%	X3:Id%	X4:FDI%	Y:Y\$PPP
X1:L	0.1800480336				
X2:X%	-1.267457361	13.17361111			
X3:Id%	-0.5308069444	4.151944444	3.202777778		
X4:FDI%	-0.4086474722	1.334347222	1.553638889	4.226619444	
Y:Y\$PPP	-5.718112083	35.36083333	23.95208333	23.53591667	241.5775

Correlation Matrix

	X1:L	X2:X%	X3:Id%	X4:FDI%	Y:Y\$PPP
X1:L	1				
X2:X%	-0.8229751985	1			
X3:Id%	-0.6990029385	0.6391984469	1		
X4:FDI%	-0.4684444007	0.1788215534	0.422269882	1	
Y:Y\$PPP	-0.8670222272	0.6268185358	0.8610961538	0.7365569013	1

Eigenvalues of Correlation Matrix

	#1	#2	#3	#4
Li	2.673423202	0.8478161089	0.3572881956	0.1214724931

Condition Number: Max(L1/Li) 22.00846574

Multicollinearity is not suggested: Condition Number<30 (Dillon and Goldstein).

ANOVA Table for Regression

Factor	SS	Df	Ms	F(cal)	P(F<=F(cal))	F(0.05)
Regression	1912.440318	4	478.1100794	94.77058573	0.0003248054	6.38823
Residual	20.17968237	4	5.044920592			
Total	932.62	8				

*** (P<=0.001)

SE=SQRT(VarR)	2.2460900
C.V.=SE/MeanY	0.0161744
PRESS (Predicted Residual SS)	211.8970418
AIC	44.8079588

Multiple Correlation Statistics

R^2 (Coefficient of Determination)	0.9895583807
R (Multiple Correlation Coefficient)	0.9947654903
R^2 (Adjusted R^2)	0.9791167613

Var(b) Matrix

	b1:L	b2:X%	b3:Id%	b4:FDI%
b1:L	17.00737626			
b2:X%	1.352311954	0.189872104		
b3:Id%	0.5781390228	-0.06859729042	0.4186739767	
b4:FDI%	1.00490437	0.09601975536	-0.07634482402	0.2441088704

Regression Coefficient

t(N-P-1;0.05) 2.776445105

Estimate	SE	t(cal)	P(T<=t(cal))	Lower 95%	Upper 95%	VIF
b0: 241.1061	52.1378	4.6244	0.00984	96.34839	5.8639	** (P<=0.01)
b1: L -18.9215	4.1240	-4.5882	0.01012	-30.37162	-7.4715	4.8558 *(P<=0.05)
b2: X% -0.6371	0.4357	-1.4621	0.21752	-1.84692	0.5727	3.96645 N.S.(P>0.05)
b3: Id% 3.9639	0.6470	6.1262	0.00359	2.16748	5.7604	2.12637 ** (P<=0.01)
b4: FDI% 2.4831	0.4940	5.0258	0.00735	1.11134	3.8548	1.63611 ** (P<=0.01)

Standard Regression Coefficient

	Estimate	SE
b1:L	-0.5165627582	0.1125860571
b2:X%	-0.1487777322	0.1017547659
b3:Id%	0.4564224027	0.07450289449
b4:FDI%	0.3284472007	0.06535218502

Partial Correlation Matrix

	X1:L	X2:X%	X3:Id%	X4:FDI%
X1:L				
X2:X%	-0.7837591681			
X3:Id%	0.8445627768	0.6219841709		
X4:FDI%	0.7788631298	0.4152197953	-0.8558533247	
Y:Y\$PPP	-0.9166935385	-0.5901697351	0.9506239517	0.929133199

Residual Output						
Durbin-Watson Ratio		1.860638528	t(N-P-2; 0.05/N)		7.184868894	
Sample #	Y: Y\$PPP	Yh (Predicted Y)	Residual (Y-Yh)	SE(Yh)	Yh Lower 95%	Yh Upper 95%
1	131	130.9952182	0.00478177	2.002816314	125.4345087	136.5559278
2	124.7	126.143483	-1.443483028	1.870986941	120.9487905	131.3381756
3	123.2	122.0184461	1.18155389	1.59210125	117.5980644	126.4388278
4	125.8	123.5961853	2.20381469	1.613244339	119.117101	128.0752697
5	133	134.4758293	-1.47582925	1.063728459	131.5224456	137.4292129
6	139.8	140.9089436	-1.10894364	1.422068981	136.9606472	144.8572401
7	147	147.7849731	-0.784973125	1.386136784	143.9364404	151.6335058
8	159.4	160.5332588	-1.13325877	2.124287792	154.6352903	166.4312272
9	165.9	163.3436625	2.556337467	1.728473812	158.5446499	168.1426752

4. IMPACTUL POLITICII SALARIALE ASUPRA AVANTAJULUI COMPARATIV. POSIBILITĂȚI ȘI LIMITE DE MĂSURARE

Steliana PERTȚ,
Valentina VASILE,
Maria POENARU

4.1. Considerații preliminare

4.1.1. Înainte de a “ataca” frontal din perspectiva racordării strategiilor și politicilor naționale în ceea ce privește costul muncii și relațiile sale cu competitivitatea (internă, externă), apreciem necesar să supunem atenției câteva concluzii din cercetările anterioare. Sunt, în opinia noastră concluzii care configurează cadrul în care se cer, astăzi și mâine, abordate relațiile complexe, întortocheate chiar, dintre dimensiunile și structura costului muncii, dinamica acestora, cu punctele forte (în măsura în care există), cu puncte slabe, riscuri și oportunități. Acestea creionează parametrii de bază care pot deveni linii de forță ale unei politici a costului muncii performante în plan societal și individual, convergentă cu politicile UE în domeniu, cu deciziile Consiliului European de Primăvară din martie 2005 (Bruxelles), privind „Linii Directoare Integrate pentru Creștere și Ocupare” (2005 – 2008).

Caseta nr. 1

Linii Directoare Integrate pentru Creștere și Ocupare vizând competitivitatea, costul muncii și dezvoltarea resurselor umane

Dintre **liniile macroeconomice** reținem:

- garantarea stabilității macroeconomice;
- utilizarea eficientă a resurselor;
- întărirea coerenței politicilor macroeconomice și structurale;
- asigurarea unei evoluții a salariilor care să contribuie la stabilitatea macroeconomică și la creștere.

Linii directoare microeconomice:

- asigurarea deschiderii și competitivității piețelor;
- creșterea și îmbunătățirea investițiilor în cercetare-dezvoltare;

- favorizarea inovației și adaptarea TIC;
- încurajarea utilizării durabile a resurselor și întărirea sinergiilor între protecția mediului și creștere;
- contribuții la crearea unei baze industriale solide.

Linii directoare pentru ocupare:

- politici de ocupare care să vizeze realizarea ocupării depline, ameliorarea calității și productivității muncii, întărirea coeziunii sociale;
- abordarea ocupării, a muncii bazate pe ciclul de viață al individului;
- crearea de piețe ale muncii care favorizează integrarea solicitanților de locuri de muncă și a persoanelor defavorizate;
- ameliorarea răspunsului la nevoile pieței muncii;
- favorizarea flexibilității conciliind securitatea ocupării și reducerea segmentării pieței muncii;
- evoluția salariilor și a celorlalte costuri ale muncii să fie favorabile ocupării;
- creșterea și îmbunătățirea investiției în capitalul uman;
- adaptarea sistemelor de educație și formare a noilor nevoi în materie de competențe.

Sursa: Construit după: Lignes Directrices Intégrées pour la croissance et l'emploi (2005 – 2008), Partie 2, Décision du Conseil, Bruxelles, COM (2005), 141 final.

4.1.2. *Competitivitatea* unei firme, a unui bun sau serviciu, a unei companii multinaționale, a unei economii naționale¹ este *rezultanta* acțiunii concomitente și cumulate a unui ansamblu de factori/elemente de natură diferită – economică, tehnologică, socioculturală, educativ-formativă, politică – care în interacțiunea lor determină, la un moment dat, *poziția* pe un anumit segment de piață a diferiților competitori/concurenți. Altfel spus, sub aspect economic competitivitatea – în calitate de concept și de proces în devenire – este expresia sintetică a capacității superioare a unui/unor operatori economici de alocare și valorizare a factorilor de producție și, respectiv de eficientizare *durabilă* a relațiilor/combinațiilor dintre aceștia în scopul sporirii și menținerii la cote ridicate a performanțelor economice, a profitabilității.

¹ *Abordarea noastră a relației dintre costul muncii și competitivitate are în vedere, înainte de toate, competitivitatea pe piețele externe, și numai în subsidiar pe piața internă, deși și aceasta are relevanța sa; acestea, de fapt, nici nu pot fi, în mod logic, separate. Un cost al muncii purtător de competitivitate pe piața externă, în speță pe piața unică europeană, implică și competitivitatea unor bunuri și servicii pe piața internă.*

Competitivitatea – în funcție de nivelul la care analiza se derulează – poate și este definită în moduri mai mult sau mai puțin diferite¹, toate având însă un nucleu comun, și anume:

- *caracterul cumulativ* și interferent al elementelor componente, al determinantilor care conferă o poziție superioară pe piață unui competitor în raport cu cei care operează pe aceeași piață, cu aceleași bunuri/servicii;
- capacitatea de a asigura în *mod durabil*, pe termen lung, un nivel ridicat, performant, al profitabilității factorilor de producție, priviți și analizați sistemic, în interacțiunea lor;
- „știința”, „abilitatea” de a satisface în timp util cerințele clienților comparativ cu concurenții săi, fie că este vorba de preț, fie că se au în vedere o serie de caracteristici calitative, evidențiate în prețul produsului sau al serviciului.

Astfel definită și caracterizată, competitivitatea este un concept și un proces atașat prevalent, dacă nu exclusiv, la oferta de bunuri și servicii marfare și nonmarfare.

4.1.3. Determinanții competitivității – indiferent de nivelul la care judecăm – sunt, în principal, următorii:

Costul bunului/serviciului care face obiectul unei tranzacții economice; acesta se poate exprima prin indicatori cum sunt: productivitatea; prețul factorilor de producție care au concurat la crearea bunului sau serviciului respectiv; o serie de variabile care țin de resursa umană/forța de muncă de tipul nivelului de educație, competență, organizare, calitatea managementului.

Calitatea cu cele trei dimensiuni ale sale, respectiv capacitatea de încorporare a inovațiilor și creațiilor științifice; conformitatea cu documentațiile tehnice și fiabilitatea produselor; capacitatea de anticipare și adaptare rapidă la modificările cererii; prestigiul și recunoașterea brandului etc. (Corneliu Russu, Nicoleta Hornianschi, 2006).

Dezvoltarea și valorificarea cât mai eficientă a **investițiilor intangibile** în: cercetare-dezvoltare-inovare și transfer tehnologic, educație și formare profesională continuă, în sănătate și, în fine, în management.

---

¹ În literatura economică circulă o multitudine de definiții ale competitivității; ca urmare directă a nivelului la care analiza acestora se situează (micro sau macroeconomic, intern sau internațional). În legătură cu aceste definiții, vezi lucrarea: Elena Pelinescu, coordonator : « Cursul de schimb și competitivitatea în perspectiva aderării la Uniunea Europeană », Editura Expert, București, 2006.

4.1.4. *Sporirea și menținerea competitivității pe piața/piețele concurențiale* – având în vedere multitudinea și complexitatea factorilor săi determinanți – se cere a fi privită în toate dimensiunile sale, sub numeroasele sale fațete. (Valentina Vasile, 2006).

Sigur, ceea ce apare, la prima vedere, evident, ca finalitate declarată este *competitivitatea bunurilor și serviciilor pe diferite segmente de piață*.

Dar, dacă luăm în considerare **resursa umană**, în speță **forța de muncă**, rolul său de **forță motrice** a oricărei activități economico-sociale, costul muncii apare ca un element determinant al competitivității bunurilor și serviciilor. Aceasta reprezintă un vector/axă transversal implicat - în măsură variată – pe întreg lanțul realizării competitivității deopotrivă pe piața internă și pe cea externă. Nu putem să nu reamintim în acest context că, în condițiile secolului 21, *resursa umană este o resursă strategică, a devenit - prin nivelul său de competență, de educație și formare profesională, prin capacitatea de anticipare și viteza de adaptare - factor de primă mărime al creșterii economice și al dezvoltării durabile. De aceea, mai mult decât oricând, poate, asigurarea competitivității utilizării resurselor umane prin punerea în operă a unui mecanism adecvat devine prioritate la nivel de companie până la nivel național și internațional*.

Din punctul de vedere al competitivității utilizării resurselor umane, problematica **costului muncii/forței de muncă** poate fi privită sub două aspecte, care, la rândul lor, ridică două sau mai multe semne de întrebare sau, de ce nu, creează dileme în gestionarea potențialului uman al firmei, națiunii etc.

În primul rând, ne referim la **costul comparativ mai redus al forței de muncă, al muncii** – indiferent de forma sa de măsurare și exprimare, respectiv cost unitar, cost total, pondere în structura costurilor de producție etc., este sau nu un avantaj competitiv sau doar unul comparativ? Dacă este competitiv, cât de durabil este acesta? Și, evident, cât de puternic este impactul său asupra costului total al bunurilor și serviciilor, atât sub forma prețului, dar mai ales sub cea a calității acestora?

În opinia noastră, **costul mai redus al muncii** poate fi și este în țările mai puțin dezvoltate un **avantaj comparativ** care, atâta vreme cât condițiile economice generale se mențin, este un mecanism de atragere temporară a investițiilor de capital străine sau autohtone, de sporire a profitabilității companiei, de menținere a acesteia pe piață în condiții de profitabilitate corespunzătoare, satisfăcătoare. Ca atare, o anumită perioadă, de regulă pe termen mediu, prezintă și caracteristici ale avantajului competitiv.

Pe de altă parte, menținerea costului muncii sub nivelul celui din țări mai dezvoltate cu care România are relații economice, generează o serie de **riscuri** pe piața internă și pe cea externă.

a) În primul rând, avem în vedere riscurile care rezultă din practica *dumpingului social* prin exportul de produse la prețuri inferioare prețului pieței, menținerii artificiale a costului muncii, adesea, sub nivelul productivității și calității muncii înmagazinate în produse. De aici, tensiunile pe piața externă a bunurilor și serviciilor și pe piața internă a muncii generate de dumpingul social, mai devreme sau mai târziu, sunt „amendate” atât de mediul economic cât și social: produsele sunt refuzate sau supuse unor taxe prohibitive pe piața (țărilor) importatoare.

Caseta nr. 2

Lohnul – o soluție?

„... politica costurilor reduse care a atras activități de tip lohn reprezintă doar o etapă ...” Experiența demonstrează că lohnul este „o formă flexibilă de delocalizare a producției, „vine” atunci când condițiile sunt relativ mai favorabile decât în alte spații economice și „pleacă” atunci când acest avantaj comparativ se atenuează”

Sursa: *Valentina Vasile, 2006*

În plan intern, dat fiind nivelul redus al salariului și complementelor salariale, generează *migrarea forței de muncă* spre alte zone profesionale, dar mai ales spre alte zone geografice. Chiar dacă salariile pe care le primesc pentru o muncă de valoare egală sunt inferioare celei de pe piața muncii din țara de destinație, acestea sunt sensibil mai mari decât cele realizate în țară. În ultimul timp, între România și țări cum sunt Spania sau Italia s-au încheiat acorduri bilaterale care reglementează și o serie de probleme de asistență și protecție socială.

Cine pierde, cine câștigă? Țara importatoare de forță de muncă mai ieftină **câștigă**, forța de muncă imigrantă contribuind la producerea PIB, la acoperirea unor nevoi deficitare de calificări sau de forță de muncă necalificată cu costuri mai reduse, în final, la sporirea durabilă a competitivității. În bună măsură este și un factor de aplatizare a presiunilor generate de îmbătrânirea demografică în țara de adopție.

Sigur, pot să apară și tensiuni pe piața muncii din țara-gazdă, diferite presiuni politice etc. Dar, în ansamblu, această mișcare migratorie pentru muncă este benefică pentru țara de destinație.

În plus, este avantajoasă sub aspect economico-financiar cu deosebire și pentru țara de plecare. O parte a câștigurilor obținute revin în țară sub forma transferurilor bănești. Faptul că, în ultimii ani, acestea sunt de ordinul miliardelor de euro contribuie la echilibrul balanței de plăți externe și, ceea ce interesează cu deosebire, **reduce presiunea asupra cursului de schimb**, fapt ușor de constatat dacă urmărim fluctuațiile acestuia în

perioadele în care intră masiv în țară bani de la forța de muncă plecată să lucreze în străinătate, atunci când acești oameni vin în concedii sau să-și petreacă sărbătorile.

Dincolo de aceste influențe nu putem să nu observăm o serie de consecințe fie pozitive, fie negative.

Între cele pozitive – vizibile mai ales în plan individual – înscrinem investițiile în locuințe și bunuri de lungă durată, elemente de o nouă cultură /filozofie a muncii, lansarea – deși încă modestă – în afaceri pe cont propriu. Dar, concomitent, la nivel global și familial, apar fenomene cu impact negativ vizând unele dintre acestea, **nivelul și competitivitatea viitoare** a produselor românești, poziția pe piața unică UE a bunurilor și serviciilor a României, pe piața muncii UE a forței de muncă din România. Fără a face un inventar complet, am spune, mai întâi, că **România se confruntă și se va confrunta cu un deficit de forță de muncă înalt calificată și cu calificare medie care se va transforma în pierdere/deficit de competitivitate**. În același timp, este vorba de depopularea unor localități, în special din zona Transilvaniei și din sudul țării, ca urmare a migrării tinerilor spre locuri de muncă mai performante și, evident, mai bine remunerate. În fine, din acest tablou – evident incomplet – nu pot lipsi aspectele legate de destrămarea familiilor, de părăsirea copiilor, de educația și formarea lor ca cetățeni responsabili într-o nouă Europă. Și, de ce nu, de efectele acestor fenomene în ceea ce privește delinvența juvenilă, consumul de droguri ș.a.

În final, putem conchide că, până în prezent, din variate motive obiective, dar mai ales subiective, costul forței de muncă, costul muncii din România a acționat prevalent ca un **avantaj comparativ**, și nu atât ca unul competitiv.

b) În al doilea rând, în România, costul muncii, ca dimensiuni și structură, are unele „particularități” cu impact mai curând negativ în planul competitivității în general, în cel al competitivității utilizării celei mai valoroase resurse a oricărei națiuni, a UE. Din această optică România este confruntată cu o serie de incompatibilități față de țările membre ale UE, de disfuncționalități ale pieței muncii care conduc la „risipă” și „pierderi” de potențial uman valoros, la formarea cu dificultate a unei noi „culturi a muncii”, a „participării”, a „responsabilității lucrătorului” și, evident, a „responsabilității sociale a companiei”. Care sunt în principal, acestea?

- *costul redus al muncii* comparativ cu cel din țările membre ale UE și nu numai. România înregistrează în termeni reali unul dintre cele mai reduse costuri ale forței de muncă în raport cu cel din țările europene, membre ale UE sau aflate în antecamera UE, chiar dacă în termeni nominali acesta a crescut continuu. Mai mult, în industria prelucrătoare, de exemplu, costul unitar al forței de muncă a scăzut

continuu, cu precădere în cazul activităților *labour intensive* (Maria Poenaru, 2003, Maria Poenaru, Valentina Vasile, 2006).

- *dezechilibre între costul muncii și costul celorlalți factori de producție, în condițiile creșterii costului vieții.* În politicile economice și ale multor companii forța de muncă a fost marginalizată. Ca urmare, în politicile salariale și de asistență socială s-au produs derapaje greu de depășit. Nu exagerăm prea mult dacă susținem că s-a ajuns la o **segmentare a pieței muncii** nu pe criterii de competență, performanță, productivitate, calitate etc., ci pe criterii de „putere” inclusiv sindicală și/sau a echipei de conducere;
- *structura costului muncii, la rândul ei, este deformată:* plata directă pentru muncă este relativ redusă, taxarea forței de muncă – via cheltuieli pentru asistență și securitate socială – rămâne încă mare, chiar dacă impozitul asupra salariului sub forma cotei unice s-a redus, fiind în prezent de 16% (cca 1/3 din cheltuielile sociale suportate de angajator și angajat în 2006);
- *relațiile dintre competență → performanță → productivitate → venit sunt viciate* de o serie de paraziți din sfera economică și extraeconomică. Menținerea în mod artificial a costului muncii la cote joase prin politica salariilor mici nu este în orice condiții o rețetă antiinflaționistă. Dacă prin politica de salarii se stimulează și remunerează performanța, sporirea ofertei de bunuri și servicii, atunci salariul și, în genere, costul muncii pot acționa ca suport al unei competitivități înalte. Altfel, asistăm la o multitudine de rupturi, tensiuni și presiuni. Și aceasta, cu atât mai mult cu cât salariul nu mai este un preț al muncii în accepția clasică, ci un **barem negociat între partenerii sociali** în care cel mai puternic dintre aceștia își impune „legea”. Tocmai de aceea relațiile de care aminteam mai sus se cer cu sfințenie respectate de fiecare dintre parteneri. Ca în oricare alt domeniu și aici este nevoie de **echilibru**, de raționalitate și judecăți dintr-o perspectivă mai largă, pe termen mediu și lung, după cum este nevoie ca fiecare dintre parteneri să-și respecte obligațiile asumate.
- ocuparea forței de muncă, deși într-o oarecare redresare, rămâne o zonă „calamitată” mai ales în orașele/județele monoindustriale. Crearea de noi locuri de muncă, de mai bună calitate, performante pentru forța de muncă calificată se menține sub cota necesară. Tranziția de la școală la activitate se face cu dificultate.
- în fine, pentru a ne opri aici cu identificarea unor „particularități” și disfuncții în gestionarea costului forței de muncă, (re)amintim că *relația dintre cererea viitoare de calificări, de competențe, a pieței muncii și oferta sistemului de educație și formare profesională inițială*

și pe parcursul vieții este, practic, fracturată. Pe de altă parte, nu există preocupări sistematice de studiere și anticipare a acestor nevoi viitoare nici la nivel de agent economic, nici regional și nici național.

Planurile Naționale de Acțiune pentru Ocuparea Forței de Muncă sunt, încă, prea puțin legate de cererea viitoare de competențe, ca și de cea de formare pe tot parcursul vieții. *Piața muncii – privită din această perspectivă – este, într-o anumită măsură, tributară unui model depășit de ocupare.* Ceea ce, fără îndoială, nu poate fi suport al unei competitivități viitoare, nici al produselor și nici al ocupării și utilizării forței de muncă.

Totodată, sistemul de educație și formare profesională de-a lungul întregii vieți, în ciuda unor costisitoare și „chinuite” reforme, nu se ridică încă la nivelul exigențelor dictate de imperativul unei competitivități înalte și durabile. Calitatea învățării, deschiderea instituției școlare către viață, către lumea muncii rămâne, încă, blocată.

Dincolo de declarații politice, racordarea la standardele europene ale educației și formării profesionale este un obiectiv care abia urmează a fi realizat.

4.1.5. Integrarea României în UE va pune în termeni noi problematica costului muncii și a salariului, ceea ce va conduce la acțiuni adesea foarte dificile și chiar nepopulare, care să favorizeze apropierea de standardele europene în domeniu, reducerea decalajelor care ne despart în prezent. Acesta va fi un proces relativ îndelungat, care cere strategii și politici coerente, capabile să se constituie în pârguri ale sporirii competențelor resurselor umane, ocupării și gestionării eficiente a capitalului uman. În acest fel, costul muncii va deveni suport și garant al sporirii competitivității.

De aceea, în continuare, ne vom concentra atenția în direcția identificării obiectivelor, a instrumentelor și mecanismelor capabile să facă din utilizarea forței de muncă și, respectiv, din costul muncii un stimulent al sporirii performanțelor economice la nivel de companie și național. Iar, din România, o prezență activă pe piața unică a UE.

4.2. „Reabilitarea” costului muncii – o necesitate. De ce?

Costul muncii/forței de muncă în România se menține încă scăzut, iar pe termen lung, în anii '90, a marcat o tendință de scădere. Exigențe derivând din relația *costul muncii – competitivitate* abordată și înțeleasă în plenitudinea ei, ca expresie a *avantajului competitiv* și nu numai, sau prevalent a *unuia comparativ*, ca și cele decurgând din Liniile Directoare

Integrate (LDI) pentru creștere și ocupare lansate de Consiliul European de Primăvară (Bruxelles, martie 2005) impun regândirea în teoria și practica economică a gestionării costului muncii. Avem în vedere tratarea sa nu în sine, ca un element autonom, ușor de manevrat, ci integrarea în politica generală de creștere, stabilizare macroeconomică și ocupare a forței de muncă, utilizarea, de facto, ca instrument de sporire a competitivității în sensul său cel mai larg, de valorificare performantă a potențialului economic de care economia României (mai) dispune.

4.2.1. De ce reabilitare? Am oscilat între doi termeni, cel de **reabilitare** și respectiv cel de **relansare**. În cele din urmă, pe baza unor judecăți pe care le apreciem drept corecte, raționale, am optat pentru cel de REABILITARE. Care au fost argumentele care stau la baza acestei opțiuni? În opinia noastră, sintagma de „relansare a costului muncii” ar fi condus vrând-nevrând, în mod obligatoriu, la impunerea creșterii costului muncii ca unic mecanism de depășire a unor dificultăți cu care economia și societatea românească se confruntă. Aceasta nu ar fi dus automat la sporirea competitivității. Dimpotrivă, ar fi putut provoca creșterea prețurilor bunurilor și serviciilor și, pe cale de consecință, o anume pierdere de competitivitate. Evident că o asemenea poziție ar fi lipsită de sens și credibilitate.

Reabilitarea costului muncii, în accepțiunea sa cea mai largă, vizează, în opinia noastră, o serie de elemente interconectate. Unele dintre acestea sunt componente intrinseci ale costului muncii sau ale forței de muncă, privit, de asemenea, în integralitatea sa. Altele însă sunt variabile exogene ale conceptului și procesului de formare și evoluție a costului muncii. Numim aici ansamblul elementelor mediului economico-social, al elementelor care definesc durabilitatea socială și de mediu drept condiții ale unei creșteri economice sănătoase. În acest context, din perspectiva eficientizării pe termen mediu și lung a sistemului de legături dintre costul muncii, performanță și competitivitate, avem în vedere o baterie de elemente convergente și/sau complementare:

- *dimensiunea /mărimea* ca atare a costului muncii, în general, și/sau a costului salarial, care poate fi corect determinată, supra- sau subestimată, nu în sine, privită autonom, ci în relația sa cu alte agregate economice și sociale și cu obiectivele-țintă stabilite la un moment pentru politicile economice și sociale. De asemenea, dacă ieșim din cadrul firmei și/sau din cel național, acesta se va înscrie într-o anumită marjă a unor diferențe relative, evident cu impact asupra veniturilor și, în genere, asupra eficienței utilizării resurselor umane;
- *relația directă dintre performanțele economice → calitate → productivitate → competitivitate → cost al muncii*. Altfel spus, în ce măsură

venitul/salariul, ca expresie a costului muncii, este recompensatoriu și, în consecință, stimulează performanța și susține competitivitatea;

- *structura internă a costului muncii*, care este mărimea alocată pentru rezultate cantitative și calitative ale muncii și partea care reprezintă așa-numitul salariu social, respectiv rata de taxare/impozitare a angajatului și angajatorului. Pe baza cunoașterii acestei structuri, a „presiunii” pe care fiecare dintre componentele sale o exercită asupra costului muncii, se poate acționa în sensul relaxării costurilor indirecte, al sporirii plății pentru rezultatele muncii, astfel încât costul muncii să capete în măsură sporită atributul de „avantaj competitiv”.
- echilibrul dintre costul, respectiv prețul factorilor de producție, deopotrivă a celor clasici/tradiționali și așa-numiților „neofactori” a căror importanță și pondere sporesc în economia și societatea bazată pe cunoaștere. Cu atât mai mult cu cât performanțele din economie și societate depind în măsură tot mai mare de investițiile în factorii intangibili (cercetare și inovare, educație și formare profesională continuă, capital uman și social, management etc.).

4.2.2. În al doilea rând, abordarea costului muncii în România în relația sa cu competitivitatea, se face în contextul integrării în UE. Or, și din acest punct de vedere în plus față de cele deja menționate, sunt necesare câteva sublinieri.

După cum se știe, UE a declanșat, cu ani în urmă, o ofensivă în plan economic, de recuperare a decalajelor care o despart de competitorii săi, înainte de toate de SUA. În martie 2000, prin Strategia de la Lisabona, Consiliul European își fixa drept obiectiv ca, la orizont 2010, economia Uniunii „... să devină cea mai competitivă din lume”. Cinci ani mai târziu, Consiliul European de Primăvară din martie 2005 (Bruxelles), pe baza analizei comparate a dezvoltării economiei UE și respectiv a celei a SUA, făcea constatarea că aceste decalaje nu numai că nu s-au redus, ci au crescut. Această contraperformanță a UE a fost alimentată de factori cum sunt:

- rata de participare/de activitate mai slabă în UE decât în SUA, deși manifestă o tendință moderată de creștere (între 2000 și 2003 a sporit de la 61,9% la 62,9%, încă departe de ținta stabilită la Lisabona în 2000). „Rata de ocupare relativ scăzută, conjugată cu un număr de ore de muncă relativ mai redus, arată că Europa dispune de o rezervă de forță de muncă neutilizată. O parte importantă a forței de muncă potențiale este lăsată de „izbeliște” (Jachère), neputând să contribuie la ameliorarea nivelului de viață” (Lignes Directrices Intégrées pour la Croissance et L’Emploi, Exposé de Motifs, 2005).
- rata redusă de creștere a productivității în Uniune în raport cu cea din SUA. Și, ceea ce este mai preocupant, de câteva decenii **creșterea**

productivității în UE tinde să se reducă. Într-o anumită măsură acest proces poate fi explicat prin inserția pe piața muncii europene a unui număr mare de lucrători cu calificare redusă. Cea mai mare contribuție revine însă *comportamentului investițional al întreprinderilor, încetării progresului tehnologic, ca și difuzării relativ lente a tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor (TIC)*. În prezent, se menționează în documentele Summitului de Primăvară al Consiliului European din martie 2005, mai mult de o treime din diferențele în nivelul de viață (PIB/locuitor) între UE și SUA reprezintă rezultatul ecartului dintre productivitatea orară a celor două entități. De aceea, la nivelul CE, sporirea ratei de creștere a productivității muncii devine provocarea majoră pentru creșterea competitivității în Uniune. De aceea, relansarea în martie 2005 a Strategiei Lisabona este centrată pe creștere și ocupare: „... *relansarea creșterii este vitală pentru prosperitate, ea poate să atragă ocuparea deplină și constituie baza justiției sociale, a unei societăți în care fiecare are șansa sa. „Întoarcerea” la creștere este, de asemenea capitală pentru locul Europei în lume, pentru ca aceasta să fie în măsură să mobilizeze resursele care să-i permită să facă față unei multitudini de provocări internaționale*” (Jose Manuel Durrao Barroso, Verheugen, 2005).

Noua orientare a Strategiei Lisabona urmărește câteva obiective majore:

- Europa să devină mai atractivă pentru investitori și lucrători;
- cunoașterea și inovarea să devină motorul creșterii europene;
- politicile Uniunii să permită întreprinderilor să creeze mai multe locuri de muncă, de calitate mai bună.

Deficitul de competitivitate al UE în raport cu SUA și unele țări asiatice poate fi înlăturat doar prin creșterea mai rapidă a productivității prin: îmbunătățirea competențelor forței de muncă, intensificarea investițiilor și utilizarea tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor (TIC) (Recomandations de la Commission relative aux grandes orientations de politiques économiques (2005 – 2008).

Coerența politicilor macroeconomice și structurale (Linia directoare integrată nr. 4) acordă atenție, printre altele, utilizării salariului, subordonării evoluției acestuia la *realizarea stabilității macroeconomice și încheierii reformelor structurale*. Dar, salariul poate îndeplini această funcție numai în condițiile *în care creșterea acestuia se află, pe termen mediu, în relație riguros corectă cu cea a creșterii productivității, iar ambele sunt conciliabile, compatibile, cu o rată a rentabilității care permite realizarea de investiții care susțin creșterea productivității și a capacității de ocupare a forței de muncă*. De aceea, luând în considerare efectele negocierilor salariale și, cu deosebire, tendințele persistente de creștere a prețului petrolului și

materiilor prime, pe piața globală, în permanență în politicile de salarii se cere urmărită influența acestora asupra creșterii costului muncii și a competitivității prețurilor.

Presupunând că LDI, marile orientări de politică economică stabilite la Bruxelles, în martie 2005, vor fi realizate cu participarea și cooperarea tuturor țărilor membre, este evident că **vectorul fundamental al depășirii așa-zisei „euroscloze”, a reducerii decalajelor față de SUA și unele țări din Asia, îl reprezintă compatibilitatea dintre nivelul și evoluția salariilor nominale, a costului muncii în general, stabilitatea prețurilor și evoluția productivității**. Sigur, această relație – ca dimensiune – nu este unică pentru toate statele membre, dimpotrivă, cade sub incidența diferențelor locale /naționale de calificare, de competență managerială, de calitatea guvernării, de condițiile locale ale funcționării pieței muncii, de flexibilitatea și capacitatea acestora de a asigura noi locuri de muncă de calitate mai bună, concomitent cu sporirea competențelor forței de muncă.

4.2.3. Dar, problema sporirii competitivității, a compatibilității dintre exigențele creșterii acestora și sporirea costului muncii, se cere privită și din perspectiva globalizării economiilor, a piețelor, respectiv a utilizării potențialului economic, material și uman, astfel încât remunerarea resurselor umane să fie recompensatorie, iar dumpingul social – realizat prin costuri ale muncii reduse să fie cât mai limitat. Or, aici, frontul de luptă este foarte larg; include astăzi alături de vechii competitori – SUA, Europa în speță UE, Japonia, așa-ziii tigrii asiatici, noi actori – cu o piață de desfacere considerabilă – cum sunt India și China, de exemplu. Și, este vorba nu numai de industrii clasice, tradiționale – în care regula este menținerea costului muncii la cote joase –, ci și de industrii de vârf, de tehnologia informațiilor și comunicațiilor cu mare potențial de creare a unor locuri de muncă deopotrivă de antrenare și, respectiv de acompaniere. Într-o perspectivă ceva mai îndepărtată, aceasta ar putea provoca modificări de esență în ce privește modelele de ocupare a forței de muncă, de educație și formare profesională continuă și, nu în ultimul rând, deplasări în relațiile economice externe ale țărilor membre ale UE.

4.2.4. România, în perioada de tranziție – așa cum deja am arătat și se cunoaște –, în ciuda costului redus al muncii, a suferit o *pierdere de competitivitate, iar evoluția descendentă a acesteia pare a fi persistentă*. În prezent se află aproximativ la jumătatea clasamentului „Topului Competitivității Economice” realizat de World Economic Forum pentru anul 2006. Astfel, între cele 125 de țări dezvoltate și emergente pentru care s-a realizat ierarhia competitivității economice, ocupă locul 68, față de anul 2005, pierzând un loc. De remarcat, că celelalte țări din Est membre ale UE

– cu excepția Bulgariei – ocupă poziții net superioare poziției României, unele dintre ele câștigând locuri în clasament, altele cedând. Astfel, **Estonia** ocupă locul **25**, câștigând un loc față de 2005 (26); **Cehia** își menține locul **29**; **Slovenia** ocupă locul **33**, pierzând 3 locuri în clasament comparativ cu anul 2005; **Letonia** locul **36** un spor de 3 poziții (39), **Lituania** și **Ungaria**, clasate pe locul **40** și respectiv **41** au pierdut fiecare câte **6** locuri față de clasamentul anterior. Am amintit aceste date cel puțin din două rațiuni pe care le apreciem majore. **Prima** privește faptul că **intrarea** în UE (cazul celor 10 țări care au aderat la 1 mai 2004) nu asigură automat rezolvarea unor probleme economice cheie, presante, cum sunt cele menționate. Din contră, dacă nu sunt susținute de reforme și capacitate de absorbție a fondurilor europene pe măsură, de o guvernare eficientă și echilibrată sub aspect economic și social, cel puțin pe termen scurt au efecte nedorite în ce privește competitivitatea, productivitatea, stabilitatea prețurilor și, pe cale de consecință, nivelul și calitatea vieții, nemaivorbind de faptul că, în toate aceste țări, salariul și costul muncii erau sensibil superioare celor din România.

A doua rațiune este legată de faptul că UE poate oferi sprijin sub formă de **consultanță** de calitate în majoritatea situațiilor, **ajutor financiar considerabil**, dar *transpunerea acestora în câștig de productivitate orară, cu deosebire, de competitivitate și venituri este covârșitor determinată de politicile macroeconomice și structurale din fiecare țară, de respectarea în politica economică de către toți actorii economici și partenerii sociali a unor sacroprincipii purtătoare de eficiență, prosperitate și bunăstare*. Într-un anume fel, aceste sublinieri se vor o atenționare pentru România care să conducă la valorizarea oportunităților și, respectiv, la minimizarea riscurilor care s-ar putea produce prin încălcarea unor principii sau relații dintre agregate economice de bază.

În contextul menționat - intrarea României în UE la 1 ianuarie 2007 - creșterea mai rapidă a productivității și competitivității, recompensarea muncii în funcție de performanță devine una dintre cele mai mari provocări, astfel încât decalajele față de UE 15/25 să fie recuperate într-un interval de timp economic rezonabil și social benefic. În contextul studiului nostru, aceasta înseamnă, printre altele, **abordarea echilibrată, corectă din perspectiva științei economice, a costului muncii, ca factor de susținere a creșterii productivității, competitivității economice și a stabilității prețurilor, iar pe de altă parte renunțarea la practicile care fac, pe termen mediu și lung, un factor de descurajare „de subminare” a obiectivelor amintite**. Aceasta nu înseamnă neapărat, în orice condiții sau cu orice preț, un cost al muncii scăzut, salarii nominale/reale nerecompensatorii, purtătoare de tensiuni/presiuni sociale costisitoare în

plan societal și individual. Dimpotrivă, implică **echilibru** între costul muncii, pe de o parte, și costul celorlalți factori de producție, inclusiv a neofactorilor, în structura internă a costului muncii și salariului, venituri din muncă recompensatorii, capabile să susțină creșterea economică sănătoasă și dezvoltarea durabilă. Cu alte cuvinte, implică compatibilitate între sporirea costului muncii/salariului pe de o parte, creșterea productivității, a competitivității, menținerea în limite rezonabile a stabilității prețurilor.

Care sunt **oportunitățile** de care dispune România pentru a reconcilia – via costul muncii – procesele amintite și care sunt **riscurile** la care se expune dacă acest proces de reconciliere/compatibilizare nu reușește?

Cât privește **oportunitățile**:

- România dispune de un însemnat potențial de muncă (în jurul a 15 milioane de persoane cu vârste de 15–64 ani, marcat de o tendință de reducere după 2005), cu o structură demografică, pe vârste, mai favorabilă decât cea din majoritatea țărilor membre ale UE, deși nu poate fi neglijată accelerarea fenomenului de îmbătrânire demografică apărut după 1990.
- Potențialul uman nu este suficient valorificat în interiorul țării comparativ cu o rată de ocupare a populației în vârstă de muncă de cca 63%, media UE, rata de ocupare a populației în vârstă de muncă în România era 57,7% și pe un trend de scădere (!).
- Sub aspect calitativ, al competențelor forței de muncă – deși și în acest domeniu s-au înregistrat pierderi de calificare –, o parte a forței de muncă este bine pregătită, a sporit ponderea celor cu pregătire medie și superioară. Structura ocupării forței de muncă, în prezent oarecum dezechilibrată, se poate transforma într-un avantaj prin crearea de locuri de muncă în ramuri de vârf (TIC), în servicii pentru firme și populație etc. Dacă avem în vedere că o parte relativ redusă din populația ocupată este angajată la filiale ale societăților multinaționale din România care plătesc salarii superioare, este de așteptat ca ocuparea în domenii de vârf din industrie, cercetare-dezvoltare, inovare, educație și formare profesională continuă să împingă spre creșterea salariilor și a costului muncii.
- O rată (chiar dacă influențată de dimensiunea migrației temporare pentru muncă) a șomajului mai redusă decât în UE.
- Apariția unor deficite de forță de muncă indusă cu deosebire de migrația pentru muncă (în construcții, de exemplu, dar nu numai), ceea ce oferă posibilități de formare și inserție pe piața muncii a unei părți a absolvenților și, respectiv, a populației neocupate. România – cu o populație de cca 22 milioane de locuitori – oferă condiții pentru dezvoltarea unei piețe interne importante, atractive pentru actorii

economici și cei străini. Aceasta contribuie nu numai la crearea a noi locuri de muncă, de calitate mai bună, ci și la investiții de susținere a creșterii productivității și competitivității. Coerența se va manifesta ca o **oportunitate** de prim ordin pe o piață internă în dezvoltare.

- Actorii economici români, companiile cu capital românesc sau mixte dispun de atuuri pentru a pătrunde pe diverse segmente de piață /nișe de pe piețele externe. Din această optică, potențialul uman din România este competitiv.
- Creșterea economică, relativ înaltă comparativ cu media europeană, 5%-7% începând din anul 2000 față de 1%-2%. Un asemenea ritm de creștere, bine gestionat prin politici guvernamentale și la nivel de companie, va permite sporirea ratei de investire (formarea brută de capital fix), diferențiată pe domenii de activitate în funcție de priorități pe termen mediu și lung. Este vorba de **investiții durabile** generatoare de locuri de muncă, înainte de toate de bună calitate, purtătoare de productivitate și competitivitate ridicate. Printre priorități, de altfel bine cunoscute, se numără: infrastructura, care a beneficiat și beneficiază de investiții masive din fonduri proprii și/sau din surse nerambursabile ale UE, respectiv împrumuturi; cercetare-dezvoltare-inovare; tehnologia informațiilor și comunicațiilor; educație și formare profesională continuă; sănătate și asistență socială; marketing inclusiv în ce privește calificările și competențele viitoare etc. Acestea sunt, în general, domenii de activitate creatoare de **locuri de muncă de antrenare** și respectiv de **acompaniere**, în general mai bine retribuite, cu o productivitate superioară. În cele din urmă, chiar dacă costul muncii este mai ridicat, dat fiind nivelul competențelor și respectiv calitatea bunurilor și serviciilor oferite, competitivitatea acestora va spori.
- Reformele structurale în curs de derulare conjugate cu stabilizarea macroeconomică, precum procesul de dezinflație, care, în timp, va evolua spre stabilizarea prețurilor, se numără, de asemenea, printre oportunitățile de care România dispune.

Pentru a conchide, am spune că, după intrarea în UE, problema cea mai importantă nu va fi atât și, poate, nici în prim plan concurența companiilor din UE pe piața internă/unică a acesteia, cât bătălia pe care România trebuie să o ducă pentru a valorifica, în folosul **competitivității sale economice, oportunitățile de care dispune**. Numai astfel deficitul de competitivitate care atrage după el un nivel scăzut al veniturilor, tensiuni sociale etc. poate fi depășit. **Integrarea în UE implică soluționarea, pe termen mediu, a acestui vector de bază al creșterii și dezvoltării durabile, al prosperității și întăririi coeziunii sociale.** În acest proces de

durată, complicat, multidimensional și multifactorial determinat, factorul cel mai important, declanșator și propulsor, în opinia noastră, este **calitatea resurselor umane, înțeleasă, în sensul său cel mai cuprinzător, ca nivel de competență în continuă dezvoltare, ca anticipare a nevoilor de competențe viitoare, ca management performant etc.**

Tocmai de aceea **investiția în educație și formare profesională pe tot parcursul vieții**, fie că este vorba de cea publică, cea privată a firmelor sau cea a familiei sau a celui interesat, devine, poate, *cea mai importantă verigă a lanțului competitivității bunurilor și serviciilor produse în România, a utilizării forței de muncă, pe piața internă, ca și pe piețele externe, fie ea cea comunitară, fie cea extracomunitară.*

Cât privește **riscurile**, dacă pe termen lung, integrarea în UE va fi un pilon de creștere și dezvoltare durabilă, de întărire a coeziunii economice și sociale, pe termen scurt și chiar foarte scurt apar o serie de **riscuri** a căror origine se cere căutată în starea nivelului de dezvoltare economică la intrarea în UE, în dimensiunea decalajelor, care trebuie depășite, în stadiul reformelor economice și structurale, ca și în necesitatea accelerării transpunerii în viață /practică a acquisului comunitar.

În esență, riscurile pot fi contabilizate astfel:

- Întârzieri, blocaje în derularea **reformelor structurale** deja antamate, cu efecte dintre cele mai nocive asupra creșterii economice sănătoase, sporirii productivității și competitivității, a veniturilor etc. În acest segment răspunderea cea mai mare revine guvernării, calității managementului administrativ, iar din perspectiva implementării, tuturor operatorilor de pe piață.
- Slabă coordonare/coerență a pachetului de politici economice și sociale care generează blocaje, fracturi, ineficiențe, deficit de competitivitate;
- Riscul creșterii ratei inflației, a unor puseuri inflaționiste determinate de ajustarea unor prețuri, înainte reglementate administrativ, a unor presiuni asupra creșterii salariilor, începând cu cel minim, finanțări bugetare ale unor cheltuieli de protecție socială. Toate acestea pot afecta ținta inflației în anii următori sau, în cazul cel mai fericit, vor încetini ritmul dezinflației.
- **Promovarea unor politici de salarii și venituri mici**, prea puțin legate de performanțe, de calitatea muncii. Deși, aparent, acestea asigură pe termen scurt, din punctul de vedere al costului muncii, un avantaj comparativ, pe termen lung se transformă într-un dezavantaj (vezi „fuga” producției în lohn spre alte zone și/sau „importul” de forță de muncă din zone cu salarii mici prin imigrație).

- **Deficitul contului curent, al balanței de plăți** – care deja a atins cote îngrijorătoare - poate, la rândul lui, să crească, printre altele din cauza raportului dintre import și export în favoarea primului, cel mai adesea ca urmare a unei slabe competitivități economice pe piețele externe.
- **Creșterea deficitului bugetar**, în bună măsură pe seama cofinanțării proiectelor finanțate covârșitor de UE și, respectiv, a contribuției pe care România, ca țară membră, o va plăti la bugetul UE.
- Politicile fiscale – prin **impozitarea indirectă** cu deosebire - pot conduce la disfuncționalități în mixul de politici economico-financiare și pot accentua presiunea fiscală suportată de agenții economici și de populație.
- **Mentținerea unei rate reduse a investițiilor** în general, a celor în tehnologiile de vârf cu deosebire, atât la nivel global, cât și, mai ales, la nivel de companie.
- **Viteză lentă de modernizare tehnologică** și a ofertei de bunuri și servicii de calitate, astfel încât acestea să răspundă cererii, solicitărilor clienților.
- **Marketing axat insuficient** pe cererea viitoare, asociat cu un comportament de minimă rezistență, de „supraviețuire”, a multor firme, mai ales mici și parțial mijlocii.
- **Presiuni – prin negocieri colective** – asupra creșterii salariilor și costului muncii care adesea se abat de la echilibrul care trebuie să existe între nivelul și evoluția salariului, cea a productivității și, în cele din urmă, a competitivității. Relațiile dintre partenerii sociali (bi/tripartite) se cer a fi puse pe baze sănătoase, prin informarea corectă a salariaților și transparență. Forțarea într-un sens sau altul de către una din părțile negociatoare conduce la deformări și derapaje, în ultimă instanță, la deficit de productivitate, de eficiență, de competitivitate.

4.3. Direcții și mecanisme de acțiune

4.3.1. Promemoria

Din analizele anterioare a rezultat că:

a) România are de depășit un serios handicap în ceea ce privește competitivitatea economică, inclusiv utilizarea și remunerarea performantă a forței de muncă.

b) Parțial, o bună bucată de timp, deficitul de competitivitate a fost substituit de **avantajul comparativ** și doar în mică măsură accidental sau

punctual de cel competitiv, ca urmare, înainte de toate, a costului mai scăzut al muncii /forței de muncă, iar, până la un anumit prag, de calitatea factorului uman, de nivelul său de calificare și competență.

c) Intrarea României în UE la 1 ianuarie 2007 și procesul de integrare efectivă pun problema competitivității economice și a costului forței de muncă în termeni noi, de priorități ale unei creșteri economice sănătoase, neinflaționiste și ale dezvoltării durabile. Ca stat membru al UE, România este „condamnată” să respecte directivele și orientările majore de politică economică stabilite la reuniunea Consiliului European de Primăvară din martie 2005. Ca urmare, programele de creștere și dezvoltare economico-socială, de ocupare a forței de muncă, de educație și formare profesională a resurselor umane pe tot parcursul vieții, de inovare tehnologică etc. se cer elaborate și aplicate prin prisma liniilor directe integrate pentru creștere și dezvoltare. Mai precis, integrate în viziunea globală a UE, dar adecvate contextului național. Acesta nu este un proces ușor, ci unul complicat, care necesită, dincolo de voința politică, colaborarea și cooperarea tuturor actorilor/operatorilor pentru a valorifica la maximum oportunitățile de care dispune și a evita riscuri, capcane, efecte perverse ale unor măsuri de politică economică.

4.3.2. Obiective globale

- Asigurarea coerenței dimensiunilor economice, sociale și de mediu ale dezvoltării. Politici economice sustenabile puse în slujba durabilității sociale și de mediu.
- **Creștere economică sănătoasă**, cu o rată superioară mediei UE și respectiv dezvoltare durabilă.
- **Sporirea gradului de participare a resurselor de muncă la activitatea economică**, respectiv a ratei de ocupare a populației în vârstă de muncă, astfel încât la orizont 2010 România să se apropie de ținta stabilită în Strategia de la Lisabona revizuită în 2005 (o rată totală de ocupare de 70%, o rată de ocupare a femeilor de 60% și, mai mult, o rată de ocupare a populației de 55-64 de ani de 50%).
- **Sporirea ratei de investiții la nivel global, local și de companie**, concomitent cu orientarea acestora spre domenii de vârf și/sau creatoare de locuri de muncă de calitate mai bună.
- **Investiții mai mari** în capitalul uman.
- **Sporirea în ritmuri superioare celor medii ale UE a productivității muncii** aparente (PIB/persoană ocupată) și, mai ales, a productivității muncii orare.
- **Recuperarea** în bună măsură a **deficitului de competitivitate** față de țările membre ale UE.

- **Respectarea riguroasă**, pe termen mediu și lung, a **corelației** dintre **creșterea costului muncii**, **sporirea productivității** și a **competitivității**.

4.3.3. *Obiective specifice*

- **Compatibilizarea /concilierea costului salarial, a costului muncii cu sporirea productivității muncii** în scopul unei competitivități economice mai înalte; evitarea situației fie de subestimare, fie de supraestimare a costului muncii, ambele cu efecte descurajante, contraperformante în ce privește menținerea unei rate constant ridicate de creștere a productivității și competitivității.
- **Gestionarea pe criterii economice** a costului diferiților factori de producție în scopul realizării **echilibrului** între diversele elemente de costuri care concură la formarea prețului unui bun și/sau serviciu, astfel încât acestea – luând în considerare și calitățile pe care le dețin – să fie competitive.
- **Optimizarea structurii interne a costului muncii**. Aici, în mod necesar, se cere a fi avute în vedere mai multe elemente, cum sunt:
  - a) echilibrul dintre remunerarea performanțelor obținute (salariul direct) în relație cu nivelul de competență, pe de o parte, iar pe de alta, celelalte elemente/complemente salariale cu funcție de asigurare a reproducției forței de muncă cel puțin la același nivel calitativ;
  - b) echilibrul dintre contribuțiile angajatului și, respectiv, ale angajatorului rezultate din sistemul de taxare a forței de muncă, astfel încât acesta să nu frâneze crearea a noi locuri de muncă în „favoarea” stimulării muncii la negru sau gri;
  - c) raportul dintre costul muncii interne și costul pe piața externă a muncii pentru același nivel de competență, respectiv pentru muncă, astfel încât să descurajeze migrația externă temporară pentru muncă și să stimuleze folosirea în țară a potențialului de muncă, obturând canalele migrației ilegale. Sublinierea acestor aspecte are valoare pentru identificarea instrumentelor cu care trebuie operat cu precădere într-un moment sau altul.
- **Întărirea coeziunii economice și sociale** prin politici de salarii, costuri ale muncii recompensatorii și eficiente pentru individ, companie și economia națională în ansamblu.
- Ameliorarea legislației muncii, sporirea flexibilității pieței muncii; întărirea legăturii dintre cererea de forță de muncă și oferta de calificări, respectiv dintre piața muncii și piața educației și formării profesionale pe tot parcursul vieții.

4.3.4. Direcții și mecanisme de acțiune

Fără discuție, acestea trebuie să răspundă la cel puțin trei cerințe strâns legate: a) valorificarea optimă, cu eficiență sporită, a oportunităților identificate de noi și a altora care pot să apară pe parcurs; b) minimizarea până la eliminare a unor riscuri; c) acestea trebuie să fie coerente, riguros coordonate și convergente cu marile orientări de politică economică ale UE. Câteva dintre aceste direcții, pe care le apreciem esențiale pentru studiul nostru:

- **continuarea în ritm accelerat și consolidarea reformelor economico-sociale și a celor structurale** în vederea asigurării unui mediu economic și social sănătos, capabil să genereze și să susțină performanța, să evite/limiteze unele tensiuni/presiuni sociale costisitoare sau unele efecte perverse ca rezultat al încetirii reformelor;
- **ameliorarea calității guvernării** – la nivelul central și local – astfel încât să se asigure în permanență coerența economică, la fiecare nivel, în fiecare program economico-social a dimensiunilor: economice, sociale și de mediu. Continuarea proceselor de **descentralizare** a administrației publice, întărirea rolului, funcțiilor și răspunderii organelor locale în gestionarea potențialului de care acestea dispun;
- promovarea unei viziuni anticipative/prospective în managementul macro și microeconomic, la nivel central și, respectiv local;
- îmbunătățirea și folosirea corectă a mecanismelor de alocare a resurselor materiale, financiare și umane în așa fel încât atuurile de care România dispune să fie valorificate în folosul creșterii economice sănătoase, neinflaționiste, al dezvoltării durabile, al sporirii în ritmuri constant înalte a productivității, calității și competenței capitalului uman, competitivității economice, stabilității prețurilor.
- **deschiderea mai puternică a piețelor**, sporirea concurenței inclusiv prin multiplicarea competitorilor pe piață, astfel încât zona de acțiune /influența unor monopoluri de tip oligopol existente în prezent să fie îngustată, iar profitabilitatea firmelor, așezată în limitele normale ale unei piețe funcționale;
- **distribuția corectă, echitabilă, a surselor creșterii**, ceea ce echivalează cu eficientizarea relațiilor dintre rentabilitatea firmei – profit – rata /volumul investițiilor – mărimea și dinamica salariului și a costului salarial;
- **coerență, coordonare și convergență** a mixului de politici economice-financiare și sociale, astfel încât echilibrele macroeconomice, stabilitatea prețurilor și ținta de inflație să nu fie (prea mult) deranjate, deturnate de la funcțiile lor. Relațiile dintre aceste agregate și procese economice se cer atent supravegheate, altfel orice abatere

atrage după sine costuri suplimentare, deficit de productivitate, de competitivitate. În acest cadru, o atenție specială merită relația dintre politica fiscală și cea monetară în procesul de dezinflație. Până în prezent, **politica monetară**, promovată de banca centrală se pare că a dus greul procesului de dezinflație. Ca urmare, capacitatea acesteia de influență /intervenție, dacă nu s-a epuizat, s-a redus semnificativ. În consecință, în perioada următoare, **centrul de greutate în mod firesc se va deplasa spre politica fiscală** care, inteligent gândită și înțelept folosită, poate juca un rol important în atingerea obiectivelor stabilite. Dar, pentru aceasta legislația poate fi încă îmbunătățită.

- păstrarea deficitului bugetar în limite rezonabile, în jurul a 1,5%-2%, astfel încât să nu devină nesustenabil. Continuarea eforturilor de mai bună colectare a veniturilor.
- **îmbunătățirea regimului de taxare/impozitare a investițiilor intangibile** – cercetare-dezvoltare-inovare, transfer tehnologic, tehnologii ale informației și comunicațiilor, educație și formare profesională pe tot parcursul vieții, marketing și management, precum și a veniturilor persoanelor care își desfășoară activitatea în aceste domenii;
- **aprofundarea reformei pieței muncii**, sporirea gradului de flexibilitate, adaptabilitate și mobilitate a firmelor și lucrătorilor. Din această perspectivă se cere studierea atentă a nevoilor viitoare de competențe și calificări, fluidizarea comunicării dintre piața bunurilor și serviciilor → piața muncii → piața educației și formării profesionale pe tot parcursul vieții, și, nu în ultimul rând, sporirea responsabilității sociale a companiei în relație cu angajații săi;
- **investiții mai mari, eficient alocate în capitalul uman și social** în concordanță cu rolul și funcțiile decisive ale acestora în economia și societatea bazată pe cunoaștere, informații și comunicații, cu valențele de a produce valoare adăugată superioară, plus de productivitate și de competitivitate. Aceasta este condiție sine qua non a ajustării dinamice a cererii și ofertei de competențe, de creare /funcționare a unei economii prospere, benefică pentru toți membrii săi;
- **sporirea ratei de ocupare a forței de muncă** prin stimularea **tranziției de la școală la activitate**, prin inserția prioritară pe piața muncii a **tinerilor absolvenți** a căror rată de șomaj este de câteva ori mai mare decât rata medie, precum și **reinserția** – prin mecanismele formării profesionale continue – **a șomerilor de lungă durată**; **flexibilizarea**, în funcție de noile realități din economie, a paternului/modelului de ocupare; reducerea și evitarea pe cât posibil a pensionării anticipate care „apasă” asupra bugetului de asigurări sociale;

- **menținerea în țară**, prin crearea de locuri de muncă de calitate, performante, **a forței de muncă înalt calificate** și încurajarea **revenirii în țară** a celor care lucrează în străinătate, fără a obstrucționa libera circulație a forței de muncă;
- așezarea sistemului de distribuție a veniturilor, a salariilor și complementelor salariale pe baze sănătoase, respectarea corelației dintre **nivelul și creșterea performanțelor economice, competențele factorului uman** → **nivelul și dinamica productivității muncii și în final sporirea competitivității**. În condițiile menționate, sporirea salariilor și a costului muncii nu are caracter inflaționist și nu va juca în direcția sporirii prețurilor. Încălcarea sistematică a acestei legități a funcționării eficiente a economiei atrage după sine, chiar dacă nu imediat, derapaje, efecte perverse costisitoare și dificil de asanat;
- optimizarea structurii interne a costului muncii prin:
  - a) ponderea importantă a plății pentru rezultatele muncii;
  - b) complemente salariale echilibrate, fie sub forma unor bonusuri pentru performanțe de excepție, fie a unor plăți cu funcții de protecție socială și/sau a unor contribuții pentru plăți amânate;
  - c) taxare echilibrată a muncii deopotrivă a angajatului și angajatorului. În prezent, acesta din urmă are pondere ridicată în formarea costului muncii, ceea ce descurajează crearea a noi locuri de muncă și angajarea de forță suplimentară și „susține” piața subterană a muncii care are, încă, dimensiuni însemnate;
- dezvoltarea **parteneriatului public – privat** în realizarea unor proiecte economice;
- consolidarea și îmbunătățirea **parteneriatului social** (bi, tri și multipartit), așezarea sa pe criterii economice și sociale controlabile, realiste, informarea corectă a lucrătorilor și partenerilor sociali asupra unor probleme vitale ale firmei, localității, economiei, transparență însoțită de respectarea obligațiilor asumate de fiecare partener social. Îmbunătățirea legislației în domeniu.

Bibliografie

- CCE (2005) Lignes Directrices Intégrées pour la Croissance et l'Emploi (2005-2008); Recommandations de la Commission relative aux grandes orientations des politiques économiques des États membres et de la Communauté (en application de l'article 99 du traité CE); Proposition de Décision du Conseil relative aux lignes directrices pour la politique des États membres (en application de l'article 128 du traité CE), Bruxelles, COM (2005) 141 final, 2005/0057 (CNS)
- Pelinescu, Elena – coordonator (2006) Cursul de schimb și competitivitatea în perspectiva integrării în Uniunea Europeană, Editura Expert, București
- Russu, Corneliu, Horniaschi, Nicoleta (2006) Competitivitatea – criteriu determinant al eficienței procesului de integrare europeană, în Elena Pelinescu – coordonator – op. cit. p. 41 - 63
- Vasile, Valentina (2006) Documentare privind metodologiile compatibile cu cele din UE privind determinarea costului unitar al forței de muncă, în Elena Pelinescu, op. cit. p. 240 - 265
- Poenaru, Maria (2003) Influența costului forței de muncă asupra volumului și structurii exportului, în vol. „Evoluții structurale ale exportului în România, Editura Expert, București
- Poenaru, Maria, Vasile, Valentina (2006) Analiza evoluției sectoriale a costului forței de muncă în România, în Elena Pelinescu – coordonator, op. cit., Editura Expert, București
- CCE (2005) Lignes Directrices Intégrées pour la Croissance et L'Emploi, Exposé des Motifs, Bruxelles, COM (2005) 141, final
- Jose Manuel Durrao Barroso, Verheugen (2005) Travaillons ensemble pour la croissance et l'emploi. Un nouvel élan pour la stratégie de Lisbonne, Communications du Président Barroso en accord avec le vice-président Verheugen, Bruxelles, COM (2005) 24
- CCE Recommandations de la Commission relative aux grandes orientations des politiques économiques (2005 – 2008), COM (2005 141 final, partie 1

5. ÎNVĂȚĂMINTE DIN EXPERIENȚA UE PENTRU ORIENTAREA POLITICII ROMÂNEȘTI ÎN DOMENIUL CREȘTERII COMPETITIVITĂȚII

Corneliu RUSSU
Nicoleta HORNIANSCHI

Creșterea competitivității a devenit, în ultimele decenii, o coordonată primordială a strategiilor de dezvoltare socioeconomică ale majorității țărilor lumii, în primul rând ale celor mai dezvoltate, a strategiilor de dezvoltare sectorială în cadrul economiilor naționale, precum și a strategiilor de firmă. Afirmarea viguroasă a fenomenului contemporan al globalizării, care a lărgit la scară mondială aria înfruntării economiilor, sectoarelor și firmelor, a accentuat importanța competitivității acestora pentru poziționarea lor favorabilă în întrecerea internațională și a obligat, în consecință, la luarea unor măsuri ample și concertate de stimulare a acțiunii factorilor determinanți și de valorificare superioară a efectelor lor.

Gama largă și complexitatea deosebită a factorilor determinanți ai competitivității la cele trei niveluri menționate, diversitatea formelor de manifestare a acestora, dificultățile metodologice și disponibilitățile informaționale uneori limitate de evaluare a nivelului ei, toate acestea impun ca orice demers științific care are ca obiect competitivitatea (produselor/serviciilor, firmelor, sectoarelor, regiunilor, țărilor) să fie făcut cu rigoarea științifică atinsă până în prezent în această privință, să fie puternic ancorat în realitățile, uneori derutante, ale vieții economice și să fie prudent în încercările de generalizare a unor concluzii trase pe cazuri specifice.

Încercarea de evidențiere a celor mai relevante învățăminte care pot fi desprinse din experiența Uniunii Europene în materie de stimulare a factorilor determinanți de creștere a competitivității, de evaluare a nivelului acestora și de concepere și aplicare a politicilor specifice, este simțitor facilitată dacă, în prealabil, se face o scurtă trecere în revistă a principalelor aspecte teoretice, metodologice și pragmatice ale conceptului de competitivitate, precum și a tendințelor dominante care se fac simțite la nivel mondial în acest domeniu. Aceste aspecte reies din studiile care au finalizat cercetările efectuate în cele două etape precedente, din anii 2004 și 2005, ale prezentului proiect, reluarea lor într-o formă succintă fiind făcută doar cu scop de rememorare.

5.1. Recapitulare sintetică a problemelor noționale, metodologice și pragmatice ale competitivității

Conceptul de competitivitate a constituit, de-a lungul anilor, teren de înfruntare a unor opinii care s-au etalat într-o gamă largă atât la numeroase dezbateri științifice desfășurate sub egida unor prestigioase foruri internaționale și naționale, cât și în literatura de specialitate. În ciuda efervescenței pe care a generat-o, se poate aprecia că, până în prezent, nu există o definiție larg acceptată a competitivității și nu a fost încă dezvoltat un model cuprinzător pentru formalizarea conținutului acesteia. Stadiul actual al cercetărilor în domeniu lasă deci câmp deschis disputelor conceptuale privind competitivitatea.

a) Conceptul de competitivitate continuă să constituie un teren larg de înfruntări de viziuni și opinii pe plan teoretic, științific și pe cel pragmatic, al politicilor industriale care au ca obiectiv central creșterea semnificativă a competitivității la nivelul industriilor naționale și al sectoarelor acestora, precum și al strategiilor de firmă care urmăresc același obiectiv la nivel microeconomic.

Astfel, o parte importantă a comunității științifice consideră mai potrivită aplicarea conceptului de competitivitate firmelor și produselor, în timp ce o altă parte apreciază că industriile și națiunile pot fi, de asemenea, entități de referință pentru studiul competitivității. Un grup distinct de cercetători argumentează că regiunea, în cadrul statului, este entitatea cea mai indicată pentru analiza nivelului competitivității, exemplele cel mai des citate în sprijinul acestei poziții fiind Silicon Valley pentru industria semiconductoarelor, nordul Italiei, în zona orașului Milano, pentru industria textilă, și aria Pusan în Coreea pentru industria de încălțăminte. Pe măsura dezvoltării și consolidării « blocurilor economice » de tipul UE, NAFTA, ASEAN și APEC ca entități distincte, se dezvoltă o nouă pistă de cercetare în care « blocul » devine entitatea de referință a analizei competitivității, ceea ce va conduce la un nou concept - « competitivitatea de bloc ».

Definirea conceptului de competitivitate rămâne deci încă o problemă controversată, poziție justificată de diversitatea apreciabilă de definiții vehiculate în literatură, din care se pot desprinde însă câteva elemente comune:

- abilitatea de a produce bunuri/servicii sau de a desfășura activități care să determine creșterea semnificativă a veniturilor este formularea cea mai frecvent întâlnită;
- definițiile au un grad ridicat de generalitate, neraportându-se în general la o anumită entitate de referință (produs, serviciu, firmă, sector industrial, economie regională, economie națională);

- pe lângă creșterea veniturilor, ocuparea forței de muncă și creșterea standardului de viață sunt alte criterii de referință pentru aprecierea competitivității.

b) Perspectivă de tratare a competitivității, din punctul de vedere al nivelurilor de referință, sunt multiple – focalizarea asupra nivelului firmei, al sectorului industrial, al industriei în ansamblu, al unei regiuni, național, internațional (blocuri economice), mondial.

O primă perspectivă asupra competitivității este cea focalizată asupra **nivelului firmelor**, pe acest plan problema fiind aparent mai simplă în lumina ideii că firmele care supraviețuiesc sunt competitive, iar cele care ies de pe piață nu sunt. În realitate însă firmele există și acționează în condiții foarte diferite de costuri, tehnologie și rate ale profitului (vezi Aiginger and Pfaffermayr, 1997, și literatura de specialitate privind persistența diferențelor de profit). Unele firme stabilesc prețuri egale cu costurile medii, altele își amplifică inovarea sau rentele de monopol. Se poate pune întrebarea: Este acest al doilea grup de firme mai competitiv decât primul?

Un raport pentru președintele Statelor Unite (President's Commission on Industrial Competitiveness Report, USA, 1985) conchide că o firmă este competitivă dacă poate produce bunuri și servicii de calitate superioară sau cu costuri mai reduse decât producătorii săi interni sau externi. Luată ad litteram, o asemenea viziune conține și afirmația implicită că firma aflată la un nivel mediu din punctul de vedere al calității și costurilor este, prin definiție, necompetitivă.

Într-o asemenea perspectivă, importantă este problema identificării factorilor determinanți ai competitivității specifici fiecărei firme și a căilor de maximizare a efectelor benefice ale acestor factori. De exemplu, numeroase studii au avut drept obiect analiza comparativă a firmelor japoneze și a celor americane, în vederea identificării problemelor cu care se confruntă firmele americane și a surselor de avantaje competitive specifice firmelor japoneze; rezultatele acestor studii au fost convergente, conducând la concluzia că firmele americane sunt dezavantajate în raport cu cele japoneze pe două planuri: cel al sistemului birocratic și cel al relațiilor manager-salariați. În plus, activitatea celor dintâi se bazează pe sistemul puțin flexibil al producției de masă, iar activitatea lor de C-D și designul produselor nu au o legătură strânsă cu propria producție.

O a doua perspectivă de tratare a competitivității este cea corespunzătoare **nivelului sectoarelor** (sau industriilor, în accepția lui M. Porter), la care, pe lângă factorii determinanți la nivelul firmelor, se adaugă factori specifici planului mezoeconomic – dinamica sectorului (rata de creștere a acestuia), dimensiunile pieței specifice, grupurile strategice existente în sector etc.

Teoria “firmei competitive” relevă, implicit, faptul că realizarea “competitivității la nivel național” nu se bazează numai pe simpla existență a factorilor specifici sectorului și țării respective (cunoscuta “înzestrare cu factori” din teoria avantajului comparativ), ci este puternic influențată de factorii specifici firmelor, care determină valorificarea diferențiată a acțiunii primilor factori.

Noile studii asupra competitivității beneficiază de o abordare mult mai sistematică prin integrarea celor două categorii de factori menționați - cei specifici țării și cei caracteristici firmelor - în analiza specializării industriale.

În ceea ce privește perspectiva de tratare a competitivității la **nivel național**, o contribuție apreciabilă o reprezintă Modelul lui Porter (Porter, 1985), care are multe valențe interpretative și definește patru determinanți ai avantajelor competitive ale unei țări: înzestrarea cu resurse; mediul de afaceri; industriile înrudite și de sprijin; cererea de bunuri și servicii pe piața internă. Noutatea și forța modelului constau în cuprinderea concomitentă a factorilor specifici firmei, industriei și țării. Prin introducerea conceptului de industrie în model, Porter integrează ambele perspective ale competitivității - cea microeconomică și cea macroeconomică. Trebuie precizat că modelul a fost conceput inițial pentru a analiza economiile țărilor avansate care și-au încheiat ciclul revoluției industriale.

Apreciind virtuțile modelului, trebuie ținut seama de faptul că, totuși, la nivel mondial, peste 160 națiuni din cele 185 membre ale Organizației Națiunilor Unite se află în stadiul de “subdezvoltare” sau “în curs de dezvoltare” și, în consecință, nu beneficiază de acțiunea conjugată și stimulatorie a acestor patru factori. Pentru a se dezvolta, economiile respective au nevoie de un model care să explice nu numai ce factori trebuie să dețină, ci și să prevadă “cine” ar putea crea acești factori și “cum”. Pornind de la această constatare, a fost propus (Dong-Sung Cho, 1998) un nou model al competitivității, mai dezvoltat, așa-numitul «Model al celor 9 factori ai competitivității internaționale».

O altă perspectivă de tratare a problematicii competitivității, care s-a afirmat puternic în ultima perioadă, este cea focalizată asupra **nivelului blocurilor economice internaționale**, conceptul de “competitivitate a blocului” impunându-se ca urmare a performanțelor apreciabile înregistrate de blocurile deja constituite – EU, NAFTA, ASEAN, APEC etc. Acest tip de competitivitate este deosebit de important pentru Uniunea Europeană, obiectivul primordial al acesteia fiind, firesc, combinarea avantajelor competitive ale Statelor Membre astfel încât să se obțină rezultanta unui nivel ridicat de competitivitate a întregului bloc.

Extinzând conceptul de “competitivitate a blocului” mai departe, ultimul nivel de competitivitate ar fi cel **mondial** – “global competitiveness”, care ar cuprinde toate “națiunile” și toate “blocurile”. Competitivitatea la nivel

“global” este un concept ce nu poate fi comparat cu o altă entitate din universul cunoscut, dar ar putea fi, în schimb, măsurată, comparând trecutul cu prezentul sau prezentul cu viitorul posibilităților de acțiune pe piața globală.

c) Din punct de vedere teoretic, conceptul de competitivitate se sprijină pe două subconcepte – **avantajul comparativ** și **avantajul competitiv** - intens vehiculate atât în literatura de specialitate, cât și în politica industrială și de integrare, în a căror definire și utilizare se constată, uneori, existența anumitor confuzii.

Între cele două concepte există diferențe esențiale atât în ceea ce privește conținutul cât, mai ales, în privința mecanismului lor de acțiune.

Teoria avantajului comparativ, care aduce în prim plan “influența determinantă a abundenței resurselor relativ ieftine dintr-o economie națională asupra structurii sale industriale”, este depășită și, în mare parte, infirmată de realitățile economiei moderne, având influențe profund negative asupra specializării industriilor naționale.

Teoria avantajului competitiv propune o abordare dinamică, preponderent microeconomică, care scoate în evidență faptul că specializarea eficientă a industriei naționale depinde, în primul rând, de capacitatea competițională a firmelor pe piața națională și pe cea internațională, de viteza de asimilare a progresului tehnic de către acestea, precum și de potențialul lor inovativ.

Cele două concepte, chiar dacă sunt profund diferite, prin conținut, mecanism și implicații, nu trebuie, potrivit opiniei noastre, contrapuse. Se poate considera mai degrabă că, din punct de vedere teoretic, ele reprezintă trepte (momente) distincte în procesul evolutiv al științei economice, în efortul acesteia de a-și perfecționa și adecva continuu conceptele și instrumentele de analiză la realitățile din ce în ce mai complexe ale economiei contemporane. Facem această afirmație ținând seama de faptul că noul concept, mai evoluat, al avantajului competitiv, fără a nega contribuția înzestrării cu factori asupra competitivității, mută, în schimb, centrul de greutate al determinanților acesteia, așa cum este normal, la nivelul firmei creative și creatoare, cea care este, în fond, singura entitate economică generatoare de competitivitate.

În dezbaterea științifică asupra conceptului de competitivitate, credem că esențială este precizarea obiectivului urmărit în abordarea acesteia, și anume:

- Dacă se urmărește procesul creării, menținerii și dezvoltării avantajului competitiv ce asigură, finalmente, competitivitatea, analiza trebuie cantonată la nivelul firmei, întrucât aceasta constituie singura entitate în care se desfășoară procesul respectiv și care este furnizor de competitivitate;

- Dacă se urmăresc nivelul competitivității și posibilitățile de comensurare a acesteia, situația este complet diferită întrucât, deși se realizează numai la nivelul firmei, efectele competitivității firmei se propagă către treptele superioare de agregare, ele putând fi mai mult sau mai puțin precis evaluate în funcție de aria de cuprindere, de instrumentele utilizate și de percepția impactului efectelor la nivelul economiei naționale.

În condițiile actuale ale economiei mondiale, pentru România, ca și pentru celelalte țări est-europene, problema specializării internaționale pe baza avantajului competitiv are o importanță vitală, determinată nu numai de considerente de ordin economic (capacitatea de reducere în timp a decalajelor nefavorabile existente în privința nivelurilor de dezvoltare față de țările avansate), dar și de cele privitoare la conectarea structurală cu lumea industrializată și de accesarea treptată la standardele de productivitate și, implicit, la nivelul de prosperitate specific acesteia.

Realizarea acestui deziderat presupune însă un feed-back continuu, cu efect regulator, al nivelului competitivității, care să asigure creșterea continuă a acesteia prin folosirea inteligentă a influențelor pozitive și negative ale factorilor determinanți ce acționează la scară națională și mondială.

d) Evoluția viziunii de tratare a competitivității la oricare dintre nivelurile menționate mai sus este marcată puternic de **fenomenul contemporan al globalizării**, care constă în conectarea din ce în ce mai strânsă a piețelor naționale, în crearea la scară mondială a unor mecanisme de alocare (instituții, politici, reglementări, acorduri) care acționează pe piețele factorilor, ale bunurilor și serviciilor, în extinderea la scară continentală și planetară a producției, cercetării – dezvoltării și comercializării produselor și serviciilor.

Prin forța cu care se manifestă, fenomenul globalizării se afirmă ca unul ireversibil și, în consecință, orice demers științific sau în domeniul politicilor industriale trebuie, obligatoriu, să țină seama de resorturile acestui fenomen și de implicațiile sale ample și extrem de diversificate pe planul cadrului instituțional și al mecanismelor funcționale ce trebuie create la nivelul supranațional și suprastatal, al adâncirii interdependențelor în ariile progresului științific și tehnologic, producției și comercializării bunurilor și serviciilor, protecției mediului.

În mod logic, globalizarea ar trebui să ducă, lent dar inexorabil, la o anumită omogenizare economică, tehnologică și culturală. Realitatea demonstrează însă că, dimpotrivă, decalajele economice, științifice, tehnologice, culturale, dintre regiunile și țările lumii se adâncesc, că asimetriile și inegalitățile dintre ele devin din ce în ce mai accentuate.

Impactul acestei realități asupra competitivității firmelor, sectoarelor, regiunilor și țărilor este evident și obligă la adoptarea unei atitudini pronunțat proactive de stimulare, prin strategii de firmă, strategii sectoriale și politici industriale naționale, a factorilor determinanți ai competitivității, în vederea creșterii susținute a acesteia în ritmul impus de “mareea” globalizării, dar și de imperativul reducerii decalajelor negative pe care le înregistrează țările în curs de dezvoltare față de cele industrializate. Rolul acestor strategii și politici este de a mări capacitatea firmelor, sectoarelor și economiilor naționale de confruntare pe piețele internaționale, deziderat realizabil numai pe baza îmbunătățirii competitivității prin stimularea cercetării-dezvoltării și inovării, reducerea costurilor, ridicarea nivelului calitativ, modernizarea aparatului tehnic, flexibilizarea producției, conectarea strânsă a acesteia la cererea pieței, integrarea în rețele tehnologice, de producție și de comercializare.

În noile condiții generate de fenomenul globalizării, se schimbă radical accentul în modelele de dezvoltare industrială de pe creșterea capacităților productive pe dezvoltarea “capabilităților”, respectiv a înzestrării cu factori apti să creeze și să consolideze avantaje competitive durabile. Acțiunea acestor factori determinanți pentru creșterea competitivității a fost stimulată de producerea unor transformări profunde în activitățile de producție și comercializare, cum ar fi (Pencea, 2005):

- emergența unor structuri de producție, cercetare-dezvoltare și inovare și comerciale de factură calitativ nouă, alianțe strategice între firme, clustere industriale (aglomerări de firme cu subfurnizori performanți), rețele locale (networks), legături contractuale pe termen lung cu furnizori și clienți etc.;
- restructurarea strategică (efectuată într-o viziune pe termen lung) a proceselor productive, constând în adâncirea specializării, externalizarea unor activități conexe, relocalizarea proceselor și a activităților în scopul realizării unei eficiențe superioare a activităților desfășurate, integrarea în rețele de producție, inovative și de comercializare etc.;
- trecerea progresivă în dezvoltarea industrială de la modelul axat pe valorificarea avantajelor comparative, bazat pe înzestrarea cu factorii tradiționali, pe cel în care neofactorii – capacitatea de inovare, managementul, organizarea, cultura organizațională, marketingul, capacitatea de stabilire de parteneriate și de încheiere a alianțelor strategice, reputația firmei, imaginea de marcă – joacă rolul esențial în creșterea competitivității.

e) O tendință care se manifestă viguros în eforturile țărilor și firmelor de creștere a competitivității este cea a **valorificării superioare a avantajelor de locație**, o formă de avantaje care se alătură celor competitive.

În studiul elaborat în anul 2004, în cadrul primei etape a acestui proiect, s-au făcut precizări sumare privitoare la formele concrete de manifestare a avantajelor de locație.

Vectorul principal al procesului de globalizare, menționat anterior, îl constituie companiile multinaționale (transnaționale - CTN), care au contribuit la globalizarea unor industrii (a automobilelor, farmaceutică, electronică, a prelucrării țicleiului și petrochimică, a echipamentelor de telecomunicații), la crearea unei noi configurații a diviziunii internaționale a muncii prin descompunerea lanțurilor de producție și comercializare în activități și procese care pot fi dispersate geografic în funcție de considerente de eficiență. Delocalizarea activităților productive se face potrivit unor strategii concepute la scară mondială în funcție de rezultatele analizei comparative a ofertelor de amplasare locală, în care criteriile de înzestrare locală cu factori - nivelul redus al impozitării, existența infrastructurilor adecvate, disponibilitatea forței de muncă ieftine și calificate, abilitatea de inovare a produselor/proceselor, de asimilare rapidă a acestora și de difuzare rapidă a lor în economie, existența know-how-ului tehnologic, flexibilitatea piețelor în raport cu schimbările structurale, condițiile avantajoase de amplasare a investițiilor și unităților de producție - sunt determinante.

Forța redutabilă a CTN, care rezidă, finalmente, în competitivitatea lor superioară, este determinată, pe lângă potențialul lor productiv, de comercializare și financiar apreciabil, și de capacitatea lor de a valorifica superior avantajele de locație oferite de diferite țări și regiuni. Valorificarea superioară a acestor avantaje se realizează pe multiple căi: crearea de rețele bine articulate de filiale - de regulă, de producție și comercializare - în diferite țări, între filiale existând legături puternice de cercetare & dezvoltare, aprovizionare, producție și comercializare, în domeniul operațiunilor financiare, în cel al cooperării în producție; coordonarea activității filialelor, care se bucură de largă autonomie de funcționare în mediul local, potrivit unei strategii stabilite la scară mondială; urmărirea primordială a eficienței globale a companiei în raport cu eficiența activității fiecărei filiale.

Întrucât existența avantajelor de locație a devenit un criteriu primordial de referință în luarea deciziilor de implantare a CTN într-o țară sau regiune, politicile industriale ale țărilor și cele de dezvoltare regională au început să conțină părți din ce în ce mai consistente consacrate creării și dezvoltării factorilor locali ca un atu concurențial de prim ordin în lupta de atragere a investitorilor străini.

Experiența mondială a demonstrat că asigurarea pe baze durabile a creșterii competitivității țărilor sau regiunilor în care sunt atrase CTN, investitorii străini în general, este condiționată de natura resurselor locale antrenate în procesul de dezvoltare economică, precum și de natura activităților transferate. Cu privire la natura factorilor locali care determină

avantajele de locație, este evident că preponderența celor intangibili – capacitatea inovativă, managerială, organizatorică, de marketing, de asimilare a know-how-ului tehnologic, nivelul de calificare a forței de muncă, cultura națională sau organizațională – asigură o bază mult mai solidă pentru creșterea durabilă a competitivității. În ceea ce privește natura activităților transferate, dacă acestea reclamă calificări inferioare și nu sunt dependente de prezența celorlalți factori intangibili menționați, este foarte probabil să fie pierdute în favoarea altor locații, pe măsura creșterii salariilor și diminuării avantajelor de cost; dimpotrivă, activitățile transferate care se bazează pe utilizarea factorilor locali intangibili, deci activitățile intensive din punct de vedere tehnologic, care reclamă cunoștințe și abilități superioare, sunt mult mai stabile în cadrul locației respective, întrucât investiția străină s-a făcut, în măsură însemnată, în dezvoltarea competențelor locale, efectele de durată ale acesteia menținând, logic, pe locația respectivă, investiția făcută pentru a-și asigura valorificarea superioară.

Valorificarea avantajelor de locație de către țările-gazdă are, în același timp, și un revers: CTN – care dețin cea mai mare parte a drepturilor de proprietate intelectuală întrucât sunt principalele generatoare și cumpărătoare de rezultate ale inovării (produse/servicii, tehnologii și sisteme) - împiedică difuzarea acestor rezultate și tind să mențină monopolul asupra celor mai valoroase. În acest sens acționează și acordurile Trade Related Intellectual Property Rights negociate în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului, care, stipulând întărirea semnificativă a drepturilor de proprietate intelectuală, fac mult mai dificil accesul țărilor-gazdă la cele mai performante tehnologii noi.

f) În cursa mondială pentru creșterea competitivității, firmele cele mai reprezentative din principalele blocuri economice și țări care animă această cursă - Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, Japonia, țările industrializate din Asia de Sud-Est - folosesc **arme strategice diferențiate** pentru valorificarea prin pârgii eficiente a avantajelor competitive diferențiate pe care le dețin (Russu, 2001). Aceste arme strategice, dată fiind forța apreciabilă de influență a actorilor menționați, devin treptat tendințe în competiția mondială, fiind însușite progresiv de țările mai puțin dezvoltate, pe măsura creșterii nivelului lor de dezvoltare economică și de modernizare.

Astfel, **principalele atuuri ale firmelor americane** în competiția mondială sunt următoarele:

Dimensiunea mondială a activității majorității firmelor americane mari, obligate să opereze la această scară pentru a fi competitive pe piața internă care, la rândul ei, are dimensiuni apreciabile; în acest sens, trebuie arătat că, de exemplu, firmele americane ocupau poziții dominante, încă de la începutul ultimului deceniu al secolului trecut, într-o serie de industrii – petrolieră, a automobilelor, electronică, chimică, de echipamente industriale,

aeronautică, informatică, alimentară. Poziția dominantă a firmelor americane în competiția mondială s-a întărit în continuare, realitate determinată, în primul rând, de implantarea globală a acestora și de potențialul lor apreciabil în materie de inovare tehnologică;

Diferențierea semnificativă a modului de operare pe piețele străine în funcție de caracteristicile economice, instituționale, socioculturale ale acestora, realizată prin:

- studierea minuțioasă a mecanismelor specifice fiecărei piețe străine, inițiată cu mult timp înaintea penetrării acesteia;
- adaptarea atentă la exigențele cumpărătorilor de pe aceste piețe, la modelele socioculturale specifice la nivel național și regional, la preferințele autorităților publice din țările-gazdă în materie de producție și comercializare, ceea ce le permite să exploateze rapid și profitabil oportunitățile pe măsura apariției lor;
- urmărirea recuperării rapide a investițiilor în paralel cu exercitarea presiunii puternice a acționarilor americani asupra propriilor firme în ceea ce privește nivelul dividendelor;
- posedarea unui potențial inovațional apreciabil, susținut de un efort intens în domeniul activităților de cercetare și dezvoltare, inovare și difuzare tehnologică;
- angajarea în strategii ofensive de creștere semnificativă a dimensiunii economice și a celei geografice a activităților desfășurate prin achiziții de firme mai mici, luări de participațiuni la firme mari din țările-gazdă, încheieri de alianțe cu mari firme autohtone (principiul care guvernează aceste operațiuni strategice este sublinierea provenienței naționale autohtone a bunurilor și serviciilor produse, și nu a celei "americane");

Practicarea unui management ofensiv, dinamic și penetrant, cu un pronunțat caracter științific, orientat precumpănitor spre luarea deciziilor pe termen scurt, luate individual și operativ la nivelul firmelor și transmise în jos pe scară ierarhică, bazat pe definirea clară a responsabilităților individuale de conducere și de execuție, pe dinamism organizațional, pe profesionalismul angajaților și evaluarea frecventă a performanțelor individuale, pe leadership ferm și directiv, pe control managerial concentrat asupra performanțelor individuale

Firmele din Uniunea Europeană folosesc, la rândul lor, în competiția mondială, următoarele arme strategice specifice:

- Stimularea alianțelor strategice între firme, cooperarea în materie de cercetare-dezvoltare și restructurare, acestea fiind considerate căi eficace pentru sporirea forței lor competitive pe piețele internaționale;

- Orientarea precumpănitoare a investițiilor în străinătate efectuate de marile firme vest-europene spre Statele Unite, penetrarea pe această piață nefiind stânjenită de formalități administrative complicate ca în Europa (în industria farmaceutică, de exemplu, Uniunea Europeană are o poziție competitivă puternică, fapt care a permis penetrarea în forță a producătorilor europeni pe piața americană);
- Relocalizarea unităților de producție a anumitor firme în zone recunoscute pentru excelența factorilor de producție (forță de muncă, infrastructuri) sau care asigură costuri de producție mai reduse;
- Achiziționarea de întreprinderi de către firme din interiorul Uniunii Europene în scopul întăririi potențialului lor productiv și comercial pe piețele-țintă, în replică producându-se și achiziții, de către firme din afara Uniunii, ale unor întreprinderi din interiorul acesteia, ca o cale de penetrare rapidă pe piețele comunitare;
- Absorbția de întreprinderi mici și mijlocii cu poziție competitivă slabă, care sunt totuși suficient de atractive și performante pentru a stârni interesul firmelor mari;
- Intensificarea integrărilor verticale în amonte și în aval în scopul controlării filierelor de producție, a fuzionărilor și a creării de *joint ventures* pentru realizarea economiei de scară, a colaborărilor în domeniul cercetării-dezvoltării, a utilizării eficiente a canalelor de distribuție;
- Încheierea frecventă a unor acorduri bilaterale de marketing, între firme comunitare, prin care fiecare se angajează să vândă produse celeilalte părți pe piețele pe care are o poziție competitivă puternică;
- Practicarea unui "management european", în curs de cristalizare și afirmare în competiția europeană, ale cărei caracteristici previzibile ar fi următoarele: concentrarea asupra realizării unității în diversitate prin acceptarea diversității politice, economice, sociale și culturale a mediilor de afaceri naționale și stimularea extinderii și consolidării elementelor comune pe care le prezintă mediile respective; conturarea progresivă a "viziunilor strategice" la nivel comunitar și mondial; descentralizarea accentuată a activității firmelor transeuropene prin structurarea acestora pe unități de afaceri strategice și asigurarea preponderanței relațiilor informale (teleconferințe, reuniuni de lucru) în cadrul raporturilor de muncă; asigurarea congruenței obiectivelor urmărite de firmele transeuropene cu cele vizate la nivel local, regional și național în țările comunitare; stimularea mobilității internaționale a resurselor umane - manageri, specialiști, executanți -, prin promovarea comunicațiilor, a schimburilor interculturale și a instruirii transculturale.

Japonia, al treilea mare actor de pe scena economică mondială, oferă un exemplu ilustrativ pentru efectele benefice ale armonizării - prin mecanisme, abil concepute - a politicii industriale la nivel național cu strategiile de firmă. Această armonizare a stat la baza “miracolului japonez”, care a constatat în faptul că, după cel de al Doilea Război Mondial, economia japoneză a cunoscut cea mai accelerată creștere, ajungând la un moment dat să acopere 20% din volumul comerțului mondial și permițând țării să devină creditoare netă pentru numeroase alte țări.

Aceste succese remarcabile s-au datorat unor modificări profunde produse în industria japoneză, orientată printr-o politică de asigurare a coeziunii strategiilor de firmă, de valorificare eficientă a oportunităților de pe piața mondială pentru care industria era pregătită să le exploateze, precum și de concentrare asupra unui număr limitat de industrii-cheie care dețineau avantaje competitive substanțiale și ocupau circa 20% din populația activă.

Pe coordonatele stabilite prin politica industrială națională, firmele japoneze au folosit precumpănitor următoarele arme strategice:

- Adoptarea pe scară largă a Managementului Calității Totale (TQM), care oferă premise solide pentru dobândirea și amplificarea unor avantaje competitive apreciabile în raport cu firmele străine concurente;
- Integrarea TQM în eforturile de creștere a productivității astfel încât reducerea costurilor de producție, determinată de această creștere, să nu se realizeze în detrimentul calității, respectiv al competitivității bunurilor / serviciilor produse;
- Capitalizarea puternică, apelarea în măsură redusă la credite bancare;
- Realizarea unor niveluri reduse ale venitului din investiții (*return on investment*) și perioade de recuperare a investițiilor (*pay-back*) mai lungi decât firmele concurente (raporturile prețuri/beneficii ale acțiunilor celor mai mari firme s-au situat, în medie, la circa 94%, iar venitul din investiții la aproximativ 8%);
- Investirea părții precumpănitoare din profit în cercetare-dezvoltare, în calitate și în investiții pe piețele străine;
- Urmărirea unor obiective din ce în ce mai ambițioase pe măsura consolidării și dezvoltării economice și a creșterii potențialului inovativ al firmelor. În acest sens, trebuie subliniat faptul că, dacă în deceniul 6 și începutul deceniului 7 al secolului trecut firmele japoneze urmau o strategie imitativă de produs cu costuri scăzute, de la începutul deceniului 8 ele s-au dovedit capabile să lanseze produse de calitate, intensive din punctul de vedere al cercetării-dezvoltării, cu care au inundat piața mondială;

- Apelarea intensă la infrastructura pentru export asigurată de peste 6000 de firme de comerț, puternic dezvoltate și implantate pe toate piețele lumii; forța de penetrare a acestor firme de export, susținută de infrastructura excelentă de care dispun (canale de distribuție, mijloace de publicitate, puncte de relații etc.) au constituit un avantaj competitiv redutabil pentru industria japoneză;
- Implantarea susținută în străinătate a unor unități de producție (îndeosebi în Statele Unite, Marea Britanie și Franța), dar și unități de cercetare-dezvoltare, după exemplul firmei Mazda;
- Adoptarea de strategii ofensive, chiar agresive, de marketing, bazate pe cheltuieli mari pentru publicitate, prețuri scăzute de vânzare a produselor și servicii postvânzare de înalt nivel; studierea piețelor regionale și naționale se face temeinic, urmărindu-se identificarea punctelor slabe ale firmelor concurente și determinarea măsurii în care acestea satisfac cu produse/servicii cererile clienților.

Cei patru "tigri asiatici" – Coreea, Taiwan, Singapore și Hong-Kong -, precum și noile țări industrializate din Asia de Sud-Est – Thailanda, Malaezia, Indonezia, Filipine -, sunt încă departe de a forma un pol de putere economică pe scena mondială, dar prezintă interes pentru modul în care s-au pregătit pentru confruntările internaționale și au reușit să se integreze cu succes în circuitele mondiale.

Beneficiind de avantajul forței de muncă ieftine și abundente și împrumutând mult din modelul japonez de expansiune mondială, primele patru țări menționate au reușit o dezvoltare spectaculoasă, care le-a transformat în competitori redutabili pe piețele internaționale. Dezvoltarea lor a fost axată pe anumiți factori motori (*factor-driven development*), inițial de tipul forței de muncă ieftine și, treptat, transformați în potențial tehnologic și inovator din ce în ce mai înalt. La începutul anilor '90, deja, multe țări din Asia de Sud-Est erau recunoscute pentru Producerea Echipamentelor Originale (*Original Equipment Manufacture – OEM*), apreciată în țările dezvoltate pentru calitate și prețuri competitive.

În competiția mondială, competitivitatea produselor provenind din aceste țări rezidă atât în calitatea lor, cât și în campaniile de marketing deosebit de agresive, destinate să le promoveze pe piețele internaționale, campanii susținute de mari agenții de comerț internațional localizate îndeosebi în Hong-Kong și Singapore.

O tendință manifestată în eforturile țărilor de creștere a competitivității industriilor lor naționale este urmărirea tot mai accentuată a **dezvoltării pe baze durabile a industriei**, care presupune adoptarea unor măsuri destinate să asigure, în principal, competitivitatea superioară a produselor/serviciilor oferite pe piețele internaționale și protejarea mediului, fiind rezultatul acțiunii unui mare număr de factori economici, sociali și politici

aflați în interacțiune. În acest context, un rol important revine politicilor de stabilizare macroeconomică, celor privind promovarea inovării și educația, adoptate în condițiile în care economia mondială influențează tot mai mult activitatea și performanța sectorului industrial.

Practica țărilor dezvoltate evidențiază existența unor factori determinanți ai dezvoltării pe baze durabile a industriei: competențele profesionale, efortul tehnologic propriu, investițiile străine directe, plata de redevențe și de drepturi de licență către străinătate, infrastructura modernă, ecoeficacitatea.

În ceea ce privește relația dintre acești factori, practica țărilor care au devenit dezvoltate a dovedit că efortul tehnologic național și investițiile străine directe se pot completa în unele cazuri, dar își pot face concurență în altele. Astfel, investițiile străine directe contribuie la transferul și utilizarea în țările-gazdă a tehnologiilor de producție, dar pot în mai mică măsură să constituie sau să transfere capacități reale de inovare.

Pentru societățile transnaționale, transferul în țările-gazdă al activităților de cercetare-dezvoltare și punerea în funcțiune a unor capacități tehnologice moderne se dovedesc adesea nerentabile, chiar și în acelea care au atins un nivel de dezvoltare industrială suficient pentru ca transferul să fie viabil. Din acest motiv, Japonia, Republica Coreea și Taiwanul, în eforturile lor susținute de dezvoltare tehnologică, au limitat apelarea la investiții străine directe numai în etapele critice ale industrializării lor, atunci când căutau să-și dezvolte capacități locale de inovare; în aceste țări, întreprinderile naționale au fost obligate să achiziționeze pe bază de licență sau să copieze tehnologiile din străinătate și să investească în mijloacele necesare pentru a le asimila și îmbunătăți.

În multe țări în curs de dezvoltare nu există totuși un conflict între cercetarea-dezvoltarea națională și investițiile străine directe. Cercetarea-dezvoltarea națională, implicit cheltuielile pe care întreprinderile producătoare le consacră acestor activități, sunt, în general, neglijabile, astfel încât investițiile străine directe constituie, adesea, cel mai bun mijloc care asigură accesul la noile tehnologii, la informații și însușirea de competențe superioare. De asemenea, în țările industrializate nu există un conflict între cercetarea-dezvoltarea națională și investițiile străine directe, capacitățile locale puternice atrăgând activități de cercetare-dezvoltare ale companiilor transnaționale și beneficiind plenar din acest proces.

În țările nou industrializate, riscul lipsei de complementaritate între cercetarea-dezvoltarea națională și investițiile străine directe este prezent.

Riscul este totuși real numai pentru țările care au competențele necesare pentru a constitui capacități viabile de cercetare-dezvoltare și au ales calea dezvoltării acestora limitând investițiile străine. Totuși, unele țări care au urmat această cale nu și-au putut crea capacități de inovare

eficiente, ci au acumulat din ce în ce mai mult întârzieri pe plan tehnologic. Alte țări, dimpotrivă, și-au creat și dezvoltat capacitățile necesare punerii la punct a tehnologiilor și inovărilor avansate, limitând investițiile străine directe.

Dezvoltarea pe baze durabile a industriei impune îmbunătățirea permanentă a factorilor determinanți, realizată însă în paralel în toate etapele dezvoltării. Experiența a demonstrat că țările au nevoie de combinații diferite ale factorilor determinanți în etape diferite ale industrializării. De exemplu, țările mai puțin industrializate au nevoie de mai multe competențe profesionale de bază, în timp ce țările mai avansate pe calea industrializării au nevoie de activități de cercetare-dezvoltare și de competențe de vârf. Factorii determinanți se pot combina în diferite moduri, în funcție de strategiile de dezvoltare adoptate. Astfel, o problemă dificilă pentru multe țări este cea a opțiunii ce trebuie efectuată între dezvoltarea tehnologiilor pe baza activităților de cercetare-dezvoltare naționale și importul de tehnologii gata făcute prin intermediul investițiilor străine directe. Țările au efectuat în moduri diferite această opțiune. Unele, precum Republica Coreea, au limitat investițiile străine directe și au încurajat cercetarea-dezvoltarea națională. Altele, precum Irlanda și Singapore, au orientat investițiile străine directe spre sectoarele de vârf și au dus o politică de promovare a activităților novatoare ale societăților transnaționale. Alte țări, majoritatea, nu au urmat o strategie bine definită în materie de cercetare-dezvoltare națională sau de investiții străine directe și au lăsat modernizarea tehnologiilor să fie efectuată de forțele pieței.

Factorii determinanți ai dezvoltării durabile a industriei tind să se maturizeze și consolideze pe măsura creșterii nivelului de dezvoltare socioeconomică a fiecărei țări, ei putând fi combinați în diferite moduri, în funcție de dimensiunea piețelor, amplasarea geografică a unităților productive și a piețelor acestora, resursele naturale disponibile, presiunile externe, politicile economice, baza inițială de competențe și capacități.

De exemplu, analiza efortului național în materie de cercetare-dezvoltare și a intensității investițiilor străine directe efectuate în diferite țări, ca factori determinanți ai dezvoltării industriale durabile a acestora, pune în evidență câteva aspecte relevante:

- cercetarea-dezvoltarea națională și accesul la tehnologiile străine prin intermediul investițiilor străine directe și al licențelor au un efect benefic apreciabil asupra competitivității industriei;
- cercetarea-dezvoltarea națională are un rol vital în creșterea competitivității industriale, fapt care pune în evidență necesitatea efortului tehnologic național chiar din primele stadii ale dezvoltării industriale;

- achiziționarea sub licență a tehnologiilor străine și-a diminuat semnificativ rolul în ultimii ani;
- investițiile străine directe câștigă în importanță datorită rolului crescând al sistemelor integrate de producție în economia mondială și impactului din ce în ce mai mare pe care îl au transferul de tehnologii și exporturile societăților multinaționale, ca elemente dinamice ale competitivității industriei țărilor în curs de dezvoltare;
- rolul care revine competențelor naționale crește continuu și rapid, capitalul uman împreună cu tehnologia având o influență directă asupra performanței competitive a industriei;
- în majoritatea țărilor, cheltuielile consacrate activităților de cercetare-dezvoltare au crescut semnificativ și constant în ultimii ani, printre excepții (Ungaria, Polonia, Portugalia etc.) înscriindu-se și România;
- cele mai intense eforturi în domeniul respectiv au fost efectuate de marile țări industrializate (Germania, SUA, Japonia), precum și de țări mai mici, ca Finlanda, Suedia și Elveția;
- un efort în domeniu, aflat în proces de amplificare, a fost făcut de Canada, Franța, Israel și Regatul Unit, în cazul Italiei și Irlandei acesta fiind însoțit și de creșterea semnificativă a nivelurilor relative ale competențelor.

Un caz interesant este cel al Irlandei, a cărei reușită deosebită s-a datorat, în principal, efectelor conjugate ale investițiilor străine directe și ale valorificării superioare a capitalului uman. Deoarece Irlanda a moștenit o bază tehnologică și industrială slabă, ea a căutat să stimuleze atragerea societăților transnaționale din sectoarele de activitate de vârf. Intrarea în UE a contribuit la sporirea interesului societăților transnaționale pentru economia irlandeză. În plus, Irlanda a recurs, în mare măsură, la asistența UE pentru a-și dezvolta infrastructura fizică. Reorientarea spre sectoare avansate ale industriei prelucrătoare a necesitat forță de muncă de calificare superioară, țara devenind un lider mondial în ceea ce privește numărul de înscrieri în instituțiile de învățământ superior, situându-se înaintea Germaniei, SUA și Regatului Unit în ceea ce privește ponderea studenților din învățământul superior tehnic în totalul populației.

Principalele țări industrializate depun eforturi mari în domeniul cercetării-dezvoltării și sunt, în același timp, mari beneficiare ale investițiilor străine directe. În cea mai mare parte a acestor țări, intrările de investiții străine directe au o dublă utilitate: atragerea a noi tehnologii și sprijinirea companiilor transnaționale să beneficieze de rezultatele activităților de cercetare-dezvoltare locale. Între aceste țări, care se specializează din ce în ce mai mult pe planul inovării, fluxurile de tehnologie sunt intense în ambele

sensuri. Republica Coreea este singura țară care, având o poziție tehnologică solidă, nu a fost dependentă de investițiile străine directe.

Situația existentă în Irlanda și în Singapore evidențiază faptul că țări care s-au industrializat mai târziu pot să obțină rezultate impresionante încurajând investițiile străine directe, ceea ce nu a împiedicat intensificarea efortului lor național în domeniul cercetării-dezvoltării, deși acesta rămâne inferior nivelului atins de țările care au adoptat strategii mai autonome.

Cea mai mare parte a țărilor în curs de dezvoltare continuă să se afle în partea de jos a scării tehnologice, iar potențialul lor inovativ nu dă semne de creștere vizibilă. Unele dintre ele au reușit să atragă un volum apreciabil de investiții străine directe, dar numai câteva au reușit să se integreze în sistemele mondiale de producție.

Trebuie subliniat faptul că atât strategia bazată pe cercetarea-dezvoltarea națională cât și cea orientată spre investițiile străine directe permit să se dobândească tehnologii străine, dar în mod diferit. Prima strategie este mai autonomă și presupune investiții mai însemnate în perfecționarea competențelor. Pentru țările care au început mai târziu industrializarea, această strategie este mai riscantă, deoarece presupune, în general, recurgerea în mare măsură la politici industriale voluntariste. Strategia axată pe investițiile străine directe poate permite țărilor să progreseze mult, fără ca în acest scop să investească în cercetarea-dezvoltarea națională, dar, cu timpul, țările respective își amplifică efortul investițional în activitățile respective, mai cu seamă atunci când societățile transnaționale implantează pe teritoriul lor activități novatoare. Destul de puține țări au reușit să combine puternica dependență de investițiile străine directe cu puternica creștere a capacităților de cercetare-dezvoltare naționale și acelea care au reușit acest lucru au recurs, în mare măsură, la politici industriale intervenționiste (cazul Irlandei și al Singaporelui).

Competitivitatea țărilor care exportă produse de vârf (îndeosebi din domeniul electronicii și informaticii) este datorată fie inovării naționale, fie participării la sisteme mondiale integrate de producție. Țările care se află în frunte sunt marile puteri industriale care ocupă, în general, un loc de prim plan în exporturile de produse de vârf. Pe ultimele locuri se află țările în curs de dezvoltare, care se specializează în operații de montaj și încercări.

g) O ultimă tendință afirmată pe plan mondial care prezintă interes din punctul de vedere al demersului nostru este cea manifestată în **formularea și aplicarea la nivel național a politicii industriale în contextul globalizării.**

Reprezentând un set coerent de măsuri și acțiuni destinate să reglementeze funcționarea piețelor (factorilor, bunurilor și serviciilor) și comportamentul firmelor pe acestea, politica industrială constituie, pe de o parte, un instrument de intervenție a statului în activitatea economică

puternic contestat de numeroși specialiști de autoritate, iar pe de altă parte, o necesitate determinată de imperfecțiunile mecanismelor pieței pe care intervenția respectivă urmărește să le corecteze.

În contextul globalizării, câmpul de acțiune al guvernelor, ca responsabile ale conceperii și aplicării la scară națională a politicii industriale, pare să se reducă în favoarea acțiunii corporațiilor transnaționale (CTN), care realizează noi configurații ale diviziunii internaționale a muncii și determină noi modele ale dezvoltării industriale la scară mondială, regională și națională. Experiența mondială demonstrează însă că, în majoritatea țărilor lumii, rolul statului în dezvoltarea industriei naționale, în structurarea acesteia și în stimularea ei pentru atingerea unor paliere superioare de competitivitate rămâne foarte important, suferind un proces de redefinire și de adaptare la un context dinamic, puternic modificat de fenomenul globalizării (Iancu, 2002).

Drept urmare, guvernele stabilesc politici industriale care, sintetizând experiența națională în materie de dezvoltare și valorificând experiența altor țări, precizează orientările generale, prioritățile, căile de acțiune și instrumentele necesare modernizării industriei și creșterii competitivității acesteia. În funcție de diversitatea caracteristicilor fiecărei economii naționale - nivelul înzestrării cu factori, nivelul dezvoltării socioeconomice, potențialul inovațional, modelul sociocultural specific, gradul de integrare în fluxurile comerciale și financiare internaționale etc. -, există, firesc, o multitudine de modele ale dezvoltării industriale adoptate de diferite țări. Analiza acestor modele permite identificarea unor linii de forță comune majorității lor, precum și a numeroase elemente specifice care le individualizează, le particularizează în raport cu caracteristicile fiecărei economii.

Evidențierea elementelor comune ale politicilor industriale adoptate în diferite țări oferă reperele necesare oricărui demers de stabilire și aplicare a unei politici industriale moderne, dinamice, consonante cu tendințele manifestate pe plan mondial în acest domeniu și cu particularitățile economiei naționale, capabilă să asigure polarizarea și orientarea eforturilor la scara întregii țări spre realizarea unei economii performante, înalt competitive, puternic și eficient integrată în circuitele internaționale, capabilă de o dezvoltare organică durabilă. Elementele comune cele mai pregnante regăsite în diferitele modele de politici industriale adoptate în țările lumii sunt trecute sintetic în revistă în continuare.

Obiectivul creșterii semnificative a competitivității economiei și, implicit, a sectoarelor acesteia, a ramurilor industriale și a firmelor din cadrul ei, este unul definitoriu pentru politica industrială modernă, adoptată în ultimii ani în țările cele mai avansate sau în blocurile de asemenea țări. În vederea realizării acestui obiectiv cardinal, politica industrială prevede căi, mecanisme și instrumente de acțiune care să asigure modificarea profundă

a structurilor industriale în sensul creșterii rapide și semnificative a ponderii industriilor tehnologic intensive, caracterizate prin producții cu valoare adăugată mare, slab material- și energointensive, bazate pe cunoaștere, inovare și competențe superioare, în defavoarea industriilor tradiționale, mature, aflate în declin, al căror rol în complexul economic național devine secundar.

Trebuie precizat că stabilirea și urmărirea acestui obiectiv sunt proprii politicilor industriale definite în ultimii ani, ca efect al unei evoluții a viziunilor strategice produsă pe fondul dezvoltării generale și modernizării economice.

În perioada de început a acestei modernizări, obiectivul urmărit a fost crearea unui sistem industrial puternic, cu un potențial productiv în creștere rapidă, capabil să satisfacă inițial cererea internă și apoi și pe cea externă. Căile de realizare a acestui obiectiv au evoluat și ele – la început, substituirea importurilor de către producția autohtonă, stimulată prin protecție vamală și destinată să acopere cererea internă, iar apoi promovarea exporturilor, asociată însă, de regulă, cu menținerea protecției pieței interne. În această perioadă, politicile industriale au avut o pronunțată dimensiune verticală, sectorială, constând în susținerea selectivă a unor industrii în declin sau cu dificultăți de ajustare structurală – siderurgia, construcțiile navale, industria textilă, chimia de mare tonaj etc.

Intensificarea exporturilor a determinat însă creșterea apreciabilă a volumului schimburilor internaționale și, implicit, intensificarea concurenței pe piețele internaționale, ceea ce a generat imperativul creșterii competitivității pentru a rezista cu succes pe aceste piețe. Drept urmare, politicile industriale au început să se axeze din ce în ce mai manifest pe noul imperativ, căile de răspuns evoluând ca și în perioada de industrializare: în anii '60 – concentrarea activității productive în firme puternice, în "campioni naționali", capabile să realizeze economii de scară și reducerea costurilor pentru a fi competitive pe piețele internaționale; în anii '70 – deconcentrarea activității productive prin stimularea creării de întreprinderi mici și mijlocii, accentuarea dimensiunii verticale, selective, a politicilor industriale prin susținerea industriilor intrate în declin (siderurgia, construcțiile navale); începând din anii '80 – ajustarea structurală profundă a industriei în ansamblu prin creșterea ponderii industriilor emergente, înalt competitive ele însele și cu mare potențial de îmbunătățire a competitivității în restul economiei, bazate pe cunoaștere și inovare și care utilizează forță de muncă superior calificată.

Creșterea importanței investițiilor intangibile pentru creșterea competitivității – în cercetare-dezvoltare, inovare și difuzarea tehnologiilor, în instruirea forței de muncă, în servicii intelectuale (consultanță, expertiză, studii de benchmarking etc.) – denotă conștientizarea tot mai profundă în demersurile de stabilire și aplicare a politicilor industriale a faptului că țările

își pot valorifica superior avantajele competitive pe care le posedă în capacitatea de utilizare eficientă a cunoștințelor și abilităților, a potențialului lor creativ.

Cunoașterea și inovarea devin, astfel, pilonii de bază ai eforturilor de creștere a competitivității. Aceasta semnifică intensificarea și ameliorarea eforturilor pe planul educației, formării profesionale și cercetării, în scopul punerii la dispoziția industriei a cunoștințelor necesare, precum și dezvoltarea puternică a noilor tehnologii, îndeosebi a celor informatice și de comunicații, a biotehnologiilor și nanotehnologiei, a know how-ului și abilităților necesare aplicării lor. Dezvoltarea potențialului inovativ se concretizează în creșterea apreciabilă a ratei de înnoire și perfecționare a produselor, serviciilor și tehnologiilor, fiind necesară, în acest scop, asigurarea condițiilor favorizante dinamizării proceselor inovative.

Recunoașterea importanței determinante a investițiilor intangibile pentru creșterea competitivității și, implicit, pentru dezvoltarea durabilă a economiei, se concretizează în politica industrială în alocarea de resurse sporite pentru educație și pregătire profesională, pentru cercetare-dezvoltare, inovare și difuzare tehnologică, în promovarea și consolidarea legăturilor stabile universitate-industrie, în stimularea firmelor de a se angaja în activități tehnologic-intensive și de a-și dezvolta culturi organizaționale axate pe creșterea productivității, ridicarea nivelului calității și îmbunătățirea permanentă a competitivității.

Asigurarea competiției corecte pe piețele interne și pe cele externe prin promovarea concurenței loiale și deschiderea largă a piețelor către libera competiție. În abordarea acestui element definitoriu al politicilor industriale moderne se urmărește menținerea permanentă a echilibrului între cerințele creșterii competitivității, ale menținerii concurenței corecte pe piață, ale menținerii unui nivel corespunzător de protecție a mediului și ale dezvoltării economice durabile.

Măsurile preconizate în acest sens sunt diferențiate în funcție de actorii economici vizați: întreprinderile mici și mijlocii sunt încurajate să se creeze și să se dezvolte prin asigurarea unui mediu de afaceri prietenos pentru ele, facilitarea accesului lor la sursele de finanțare prin adoptarea unor formule avantajoase de creditare, inclusiv pentru firmele cu capital-risc, oferirea de servicii specializate de sprijin (consultanță, expertiză, informare, instruire), înlesnirea accesului pe piețe; firmele mari, cu potențial economic redutabil, sunt beneficiare, în contextul globalizării, ale unor măsuri de dereglementare, care exprimă poziții mai flexibile ale guvernelor față de tendințele de concentrare prin fuziuni și absorbții, de încheieri de alianțe strategice, de creare de firme mixte și încheieri de acorduri, considerate mișcări strategice destinate să le sporească forța competitivă fără să aducă atingere intereselor consumatorilor; firmele aflate în proprietate publică sunt

puse pe picior de egalitate cu cele private în competiția de pe piață, urmărindu-se limitarea implicării statului în activitatea productivă prin privatizarea totală sau parțială a acestor firme și îmbunătățirea managementului lor pentru creșterea competitivității.

Stimularea parteneriatului public-privat în conceperea și aplicarea politicii industriale, ca expresie a adâncirii continue a cooperării dintre autoritățile publice și mediul de afaceri pentru găsirea celor mai bune soluții necesare creșterii performanțelor industriale, în final a competitivității, ceea ce semnifică faptul că, în definirea și aplicarea cu succes a acestei politici autoritățile publice împart cu sectorul privat responsabilități importante.

În acest sens, autoritățile publice și patronatele cooperează strâns pentru realizarea unor acțiuni comune destinate să sporească forța competitivă a firmelor, cum ar fi difuzarea celor mai bune practici interne și internaționale din domeniul activităților productive, efectuarea analizelor benchmarking de competitivitate a produselor, serviciilor și firmelor, crearea de centre de asistență tehnică în vederea sprijinirii eforturilor inovaționale ale firmelor și a acțiunilor acestora pentru creșterea competitivității, dezvoltarea centrelor de productivitate în cadrul sectoarelor industriale, orientate spre clienți, difuzarea largă a informațiilor privitoare la nivelul și structura cererii și ofertei de pe piețele specifice, la parametrii constructivi și funcționali ai celor mai bune produse comercializate pe aceste piețe, la tendințele manifestate la nivel mondial, european și național în privința calității și prețului produselor, la posibilitățile de colaborare și cooperare cu firme de profil similar din țară și străinătate etc.

În procesul de cooperare, autoritățile publice își extind sprijinul acordat patronatelor și firmelor încurajând dezvoltarea și modernizarea capacităților de producție prin achiziționarea de echipamente și tehnologii performante, stimularea transferului de know-how managerial, de marketing, financiar și de gestiune de către producători, difuzarea de informații pertinente privind contractele guvernamentale internaționale încheiate sau în curs de negociere, achizițiile publice, proiectele majore de investiții în infrastructură etc.

La rândul lor, patronatele pot oferi, cu sprijin guvernamental, în strânsă legătură cu autoritățile publice de specialitate și apelând la expertiza cadrelor universitare și de cercetare, o gamă largă de servicii necesare întreprinzătorilor autohtoni și străini - asistență în negocierea contractelor cu investitorii străini și cu furnizorii de echipamente, în realizarea alianțelor strategice și crearea holdingurilor, consultanță pentru identificarea surselor de finanțare a investițiilor și a căilor eficiente de acces la sursele respective, furnizarea de informații permanent actualizate despre situația curentă și tendințele piețelor, produselor/serviciilor, calității acestora etc.

Elaborarea și aplicarea politicii industriale prin mecanisme “de jos în sus” (*bottom up*), ca altă expresie a adâncirii cooperării dintre autoritățile publice și mediul de afaceri, în sensul că demersul conceperii și implementării politicii respective se realizează cu implicarea largă a agenților din sectorul public și din cel privat, a unităților de cercetare din mediul academic și universitar, a organizațiilor neguvernamentale cu preocupări în domeniu. Mecanismul menționat presupune furnizarea de informații, prognoze și sugestii de către agenții economici și unitățile de cercetare, trierea și analizarea acestora de către organismele guvernamentale, conturarea în comun a coordonatelor și căilor preconizate de acțiune pentru aplicarea politicii industriale.

Într-o asemenea abordare, politica industrială apare, concomitent, ca o construcție deosebit de complexă, bazată pe un volum apreciabil de informații agregate, și ca un instrument folosit de autoritățile publice care motivează puternic agenții economici, prin faptul că au participat nemijlocit la definitivarea sa, să depună toate eforturile pentru materializarea prevederilor sale.

Progresele considerabile, înregistrate în ultima perioadă în domeniile tehnologiei informației și ale comunicării, facilitează funcționarea mecanismului elaborării și aplicării politicii industriale și îi asigură acestea un plus substanțial de funcționalitate, realism și flexibilitate, în consonanță cu complexitatea crescândă a activității economice la nivelul firmelor, al sectoarelor economice și al economiilor naționale, precum și cu dinamismul tot mai accentuat imprimat de procesul globalizării.

Instrumentele specifice politicii industriale au cunoscut în ultimele două decenii o vizibilă modificare a orientării lor – de la accentul pus în trecut pe instrumentele de intervenție directă (subvenții, regimuri sectoriale preferențiale, comenzi publice etc.) la cele de intervenție indirectă, axate, îndeosebi, pe îmbunătățirea calității factorilor (facilitarea accesului la finanțare, stimularea cercetării-dezvoltării și a instruirii forței de muncă, oferirea de servicii de specialitate, încurajarea spiritului antreprenorial, a creării și consolidării aglomerărilor industriale - *clusters* - și a rețelelor locale - *networks* - de firme, bănci, unități de cercetare academică și universitară, unități de furnizare a utilităților).

La gama instrumentelor enumerate legate de această schimbare de accent, se adaugă altele, pe care practica economică le-a conturat progresiv și care se dovedesc deosebit de eficace - difuzarea celor mai bune practici - *best practices* -, proces în care sunt implicate camerele de comerț și industrie, agențiile regionale de dezvoltare etc. -, analizele de benchmarking la nivel de produse/servicii, firme, sectoare, informări periodice ale firmelor cu privire la politica economică și socială a executivului, *lobby*-ul practicat de asociațiile patronale pentru apărarea intereselor firmelor,

informarea periodică a firmelor cu privire la reglementările noi adoptate în diferite domenii care le afectează activitatea (fiscalitate, dreptul muncii, ecologie, infrastructuri, calitatea produselor/serviciilor, asigurări etc.).

5.2. Tablou sintetic: competitivitatea Uniunii Europene comparativ cu cea a principalilor actori economici de pe scena mondială

Studiile elaborate în cele două etape precedente ale acestui proiect, finalizate în anii 2004 și 2005, au conturat cu claritate ideea că Uniunea Europeană și-a propus, prin Comunicarea Comisiei Europene către Consiliul European, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor, în documentul intitulat "O politică a competitivității industriale pentru Uniunea Europeană", elaborat în 1994, reluarea creșterii economice și consolidarea reînnoirii europene pe baza creșterii susținute a competitivității (Commission of the European Community, 1994). Acest obiectiv programatic a fost reiterat de Consiliul European de la Lisabona, din primăvara anului 2000, precum și în alte documente programatice adoptate ulterior (European Commission, 2001).

5.2.1. Realități consemnate în Raportul Comisiei Europene privind competitivitatea din anul 2003

Începând din anul 1994, când prin Rezoluția Consiliului Industriei s-au stabilit bazele întocmirii anuale a Raportului privind Competitivitatea, Comisia Europeană elaborează un asemenea raport, în cadrul căruia se pune accentul pe analiza comparativă a evoluțiilor în domeniul productivității din UE și din SUA. De exemplu, Raportul pe anul 2003 prezintă comparații detaliate și dezagregarea pe factori a creșterii productivității, ca măsură de maximă relevanță a competitivității, în UE comparativ cu SUA.

În ciuda obiectivelor ambițioase pe care și le-a propus prin documentele menționate, economia UE trece printr-o perioadă dificilă, creșterea economică a acesteia încetinindu-se vizibil după lucrările Consiliului European de la Lisabona din anul 2000, la unele dintre Statele Membre încetinirea mergând chiar până la stagnare. Deși în utilizarea forței de muncă, s-au înregistrat, în anii 2001 și 2002, evoluții pozitive constând în crearea a circa 2,5 milioane locuri noi de muncă, multe cu timp de lucru parțial (ceea ce a făcut să scadă numărul mediu de ore lucrate pe muncitor), în anul 2003 creșterea s-a stopat și rata șomajului a început să sporească. Trebuie, de asemenea, să se țină seama de faptul că stimularea

creării de locuri de muncă (sau împiedicarea dispariției de locuri de muncă) în perioade de creștere economică modestă determină reducerea semnificativă a productivității.

Creșterea productivității în UE a fost redusă începând de la mijlocul anilor '90, moment de la care evoluția acesteia a început să fie divergentă cu cea înregistrată în SUA; pe ansamblul perioadei 1996-2002, diferența cumulativă între creșterea PIB real din UE și cel din SUA a fost de circa 8 puncte procentuale, cea dintre creșterile productivității pe angajat a fost de aproximativ 9 puncte procentuale, iar cea dintre creșterile productivității pe oră lucrată a fost de 4,5 puncte procentuale în favoarea celei de a doua entități.

Nivelul indicatorului PIB/locuitor a crescut cu rate comparabile în UE și SUA, în perioada 1996-2002 creșterea cumulativă fiind de aproximativ 14 puncte procentuale, aceasta reflectând creșterea demografică mai mare în SUA (circa 10%) față de UE (circa 2%), ceea ce a anulat avantajul creșterii mai mari a PIB real în prima entitate; drept urmare a creșterii aproximativ similare a standardului de viață pe care îl reflectă nivelul indicatorului respectiv, în anul 2002 PIB/locuitor în UE a fost cu circa 30% inferior celui înregistrat în SUA. Între țările comunitare, diferențele înregistrate în ceea ce privește creșterea PIB real au fost, de asemenea, semnificative: creșteri mari în Irlanda, Grecia și Spania, creștere redusă în Germania. Toate Statele Membre, cu excepția Germaniei, au înregistrat accelerarea creșterii economice, iar Irlanda, Finlanda și Luxemburg au avut rate superioare celei realizate de SUA. În plus, Irlanda, Grecia, Finlanda, Austria, Belgia și Luxemburg au depășit SUA în ceea ce privește rata creșterii productivității orare în perioada 1996-2002. Diferențele sunt explicate de decalajul menționat dintre standardele de viață din UE și SUA (circa 30 puncte procentuale), determinat în proporție de 14 puncte procentuale de nivelul productivității orare superioare din SUA, de 4 puncte procentuale de numărul mediu de ore lucrate superior din SUA și de 12 puncte procentuale de rata inferioară a utilizării forței de muncă în UE.

Dacă în perioada 1990-1995 creșterea anuală a productivității orare în UE a fost superioară cu circa un procent celei înregistrate în SUA, în perioada 1996-2002 tendința s-a inversat, creșterea medie anuală afișată de SUA depășind-o cu circa 0,3 puncte procentuale pe cea din UE. Raportul pe anul 2003 privind competitivitatea al Comisiei Europene subliniază faptul că diferența menționată se datorează, în bună măsură, investițiilor mai consistente făcute în economia americană în tehnologiile informației și comunicării (TIC), care au contribuit la creșterea semnificativă a productivității.

În perioada 1990-1995, capitalul investit în TIC a contribuit la creșterea productivității orare cu 0,2 puncte procentuale în UE și cu 0,32 puncte procentuale în SUA; în perioada 1996-2001, aceleași contribuții la

creșterea productivității au fost de, respectiv, 0,34 puncte procentuale și 0,57 puncte procentuale. Între Statele Membre ale UE, contribuțiile cele mai semnificative ale investițiilor în TIC la creșterea productivității, în perioada 1990-2001, s-au înregistrat în Irlanda, Finlanda și Suedia, iar cele mai reduse, în Portugalia, Spania și Germania.

Un caz de succes apreciabil în creșterea competitivității îl prezintă Irlanda, care în perioada anilor '90 a depășit media UE în termeni de PIB/locuitor și de productivitate orară, medie care a fost însă inferioară celei în termeni de Produs Național Net și de salariu mediu. Dintre țările cu nivel de dezvoltare mai redus, Grecia și Portugalia au înregistrat, de asemenea, rate de creștere a productivității superioare mediei. Dintre țările cu nivel înalt de dezvoltare, cele mai semnificative succese au fost înregistrate de Suedia, Finlanda, Olanda și Danemarca, care și-au axat strategia pe îmbunătățirea educației, a cercetării și difuzării tehnologiilor noi, pe prudență fiscală și reforme instituționale – coordonate definite de Agenda Lisabona –, ceea ce le-a permis realizarea unor combinații abile de salarii ridicate și de sisteme cuprinzătoare de bunăstare socială.

Marea Britanie a fost singura țară mare membră a UE în care TIC au avut o influență semnificativă asupra creșterii productivității, deși nivelul productivității orare a fost inferior celui mediu comunitar, în condițiile în care utilizarea forței de muncă a crescut marcant. Germania a abordat mai atent rigiditățile care au împiedicat creșterea mai puternică a productivității și a producției, începând să efectueze reformele structurale necesare creșterii economice și creării de locuri de muncă. Franța prezintă un nivel al productivității superior mediei comunitare și a extins utilizarea forței de muncă prin reducerea numărului de ore lucrate săptămânal de angajați.

Concluzia raportului menționat pe anul 2003 este că reducerea decalajelor existente în defavoarea UE, comparativ cu SUA impune îmbunătățirea semnificativă a utilizării forței de muncă și a eficienței cu care aceasta lucrează în procesele productive. Aceasta presupune, în esență, creșterea investițiilor în educație, în cercetare-dezvoltare și difuzarea noilor tehnologii, precum și efectuarea reformelor structurale necesare flexibilizării accentuate a piețelor produselor și muncii, toate acestea constituind coordonatele majore de acțiune stabilite de Agenda Lisabona pentru atingerea obiectivelor de creștere a competitivității.

5.2.2. Evoluții consemnate de Raportul Comisiei Europene privind competitivitatea pe anul 2004

Raportul reiterează ideea, subliniată și în raportul anual precedent, potrivit căreia, după cel de al Doilea Război Mondial, productivitatea în Europa Occidentală a crescut într-un ritm superior celui înregistrat în SUA,

ulterior anului 1995 situația inversându-se însă, în sensul că în SUA creșterea productivității a fost cu un procent superioară celei din Europa Occidentală, în timp ce șomajul a atins un minim istoric în SUA și s-a menținut la un nivel constant înalt în UE.

Raportul acordă o atenție deosebită rolului sectorului public în creșterea productivității în cadrul economiilor comunitare, fapt justificat de ponderea apreciabilă a acestui sector în UE și în majoritatea țărilor industrializate. În acest sens, Agenda Lisabona preconizează ample reforme ale sectorului public din Statele Membre, în vederea amplificării contribuției acestuia la creșterea competitivității și la atingerea obiectivelor ambițioase pe care le-a fixat Agenda.

La scara EU-15, în anul 2003, ponderea forței de muncă utilizate în sectorul public a fost de 16,7% (în SUA – 15,7%, în Japonia – 8,7%), cu diferențe apreciable între Statele Membre (Suedia – 31,7%, Danemarca – 30,4%, Franța – 23,0%, UK – 18,8%, Germania – 11,1%, Olanda – 11,0%). Dată fiind dimensiunea sectorului public, productivitatea muncii înregistrată în cadrul acestuia influențează în măsură determinantă nivelul ei la scară națională, având un impact puternic asupra sectorului privat.

Căile prin care sectorul public influențează productivitatea sunt detaliate în continuare.

a) **Taxarea** - prin care se pot distorsiona prețurile relative în economie și influența astfel stimulentele economice (dorința de angajare în activități întreprinderiale, de investire etc.).

În anul 2002, nivelul mediu al taxelor pe ansamblul EU-15 reprezenta 40,5% din PIB, în timp ce în SUA și în Japonia era sub 30%. Între țările comunitare, diferențele dintre nivelurile taxării globale erau semnificative: Suedia – 51% din PIB, Danemarca – 49%, Franța – 44%, Germania – 40%, UK – 36%, Irlanda – 29%.

Două tipuri de taxe interesează în mod deosebit din punctul de vedere al impactului lor asupra competitivității – cele asupra muncii și cele care influențează spiritul întreprenorial și inovarea. Taxarea muncii influențează stimulentele acordate pentru munca prestată și cele pentru formarea și dezvoltarea capitalului uman. Studiile empirice au demonstrat că modul de taxare a muncii are o influență semnificativă asupra participării pe piața muncii, îndeosebi a persoanelor cu venituri mici, a femeilor căsătorite și a părinților unici, neafectând, în schimb, angajarea bărbaților și a persoanelor cu salarii mari. Pe celălalt plan, creșterea capitalului uman determină îmbunătățirea calității muncii și, implicit, a productivității, precum și procesul de difuzare a tehnologiilor, care afectează indirect productivitatea muncii și a capitalului. Taxarea întreprinderilor determină stimulente pentru crearea de întreprinderi și influențează comportamentul investițional al firmelor, precum și fluxurile de investiții străine directe (ISD).

b) Cheltuielile guvernamentale în cercetare-dezvoltare, educație și infrastructuri, dezvoltarea industriilor de înaltă tehnologie fiind condiționată de intensitatea cercetării-dezvoltării în domeniile respective și de disponibilitățile forței de muncă înalt calificate. Necesitatea stringentă a efectuării de către UE a unor eforturi financiare apreciabile în domeniile menționate este evidențiată de unele cifre relevante:

- În Europa Occidentală sunt 5 cercetători la 1000 de muncitori, față de 8 în SUA și 9 în Japonia;
- Cheltuielile publice cu educația (cca 5%) și cheltuielile totale consacrate cercetării și dezvoltării (cca 1,9%), ca pondere în PIB, nu au evoluat deloc în a doua jumătate a anilor 90;
- Cheltuielile consacrate TIC au crescut sensibil începând cu mijlocul anilor 90, dar au rămas inferioare celor din SUA;

Creșterea eficienței cheltuielilor publice este determinată de rațiuni evidente – reducerea datoriei publice și reducerea taxării trebuie realizate în condițiile în care “îmbătrânirea” populației, în numeroase țări, conduce la creșterea cheltuielilor publice pentru pensii și sănătate.

Corelația dintre dimensiunea cheltuielilor guvernamentale și productivitatea muncii prezenta, de asemenea, diferențe semnificative între țările comunitare în anul 2003. Cel mai reprezentativ caz este cel al Irlandei, care a înregistrat un nivel ridicat al productivității și un nivel redus al cheltuielilor guvernamentale. Statele Membre cu cele mai ridicate niveluri ale cheltuielilor guvernamentale – Republica Cehă, Suedia și Danemarca -, au realizat, în schimb, productivități sub nivelul mediei UE. Statele baltice au înregistrat niveluri reduse atât ale productivității, cât și ale cheltuielilor guvernamentale.

Destinația cheltuielilor publice în UE-15 în anul 2001 era relevantă pentru prioritățile acesteia: 18,7% din PIB pentru protecția socială (această poziție de cheltuieli reprezintă elementul cel mai marcant de diferențiere a UE de SUA și de Japonia, unde cheltuielile respective reprezintă 7%, respectiv 10%); 6,8% - sănătate (puțin peste nivelul din SUA); 6,4% - servicii publice generale *; 5,0% - educație (ușor sub nivelul SUA); 1,7% - apărare (mai puțin de jumătate din nivelul SUA).

Infrastructurile asigurate de sectorul public cuprind drumuri și autostrăzi, apa și sistemele de canalizare, locuințe, capitalul public de

---

* Serviciile publice generale cuprind: cheltuielile organismelor legislative și executive, afacerile financiare și fiscale, afacerile externe; ajutorul economic străin; servicii generale; cercetarea de bază; cercetarea-dezvoltarea, servicii publice generale; tranzacțiile datoriei publice; transferuri între nivelurile guvernamentale.

cercetare-dezvoltare și reprezintă un factor important pentru reducerea costurilor firmelor, creșterea potențialului lor productiv, atragerea investitorilor și crearea de firme. Studiile efectuate în UE demonstrează că investițiile în infrastructuri publice au un impact pozitiv asupra producției, productivității și creșterii economice, deși în unele cercetări s-a ajuns la concluzia că, adesea, impactul pozitiv nu este semnificativ, iar uneori este chiar negativ, ca reflex al faptului că o parte însemnată a investițiilor publice au influență indirectă asupra productivității (locuințe sociale, lucrări de gospodărire a apei și canalizare etc.). Evidențele empirice demonstrează, de asemenea, că infrastructurile publice au în SUA un impact nesemnificativ sau „slab” asupra productivității, iar în țările UE, un impact mult mai consistent.

Implicarea guvernului în activitatea de educație este determinată de externalitățile ample și deosebit de benefice ale acestei activități la scara întregii societăți, de necesitatea corectării disfuncționalităților pieței, de realizarea economiei de scară și de rațiuni distribuționale.

Susținerea din cheltuieli publice a activităților de cercetare-dezvoltare, respectiv stimularea dezvoltării unei economii inovative, este determinată de faptul că firmele inovează individual sub nivelul optimului social. Rațiunea este susținută de studiile empirice, care au demonstrat că rata socială a venitului rezultat din activitățile de cercetare-dezvoltare este dublă față de rata individuală a aceluiași venit.

c) Reglementările guvernamentale, destinate să corecteze disfuncționalitățile pieței și să garanteze drepturile economice de bază și realizarea unor obiective sociale (protecția consumatorului, protecția mediului), dar a căror respectare generează costuri pentru firme și indivizi și le limitează posibilitățile opționale.

Este evident că nivelul calitativ al cadrului reglementativ și eficiența în sectorul administrației publice influențează semnificativ costurile de producție ale firmelor și modalitățile în care acestea își organizează activitatea, îndeosebi prin reglementările privitoare la concurență, la intrarea pe piețe și la piețele produselor.

Concurența pe piață este tratată ca un factor determinant al creșterii eficienței și competitivității, care acționează pe trei căi: prin alocarea eficientă a resurselor, pe baza egalizării ratei marginale a transformării cu rata marginală a substituției; prin organizarea eficientă a producției în firme, pe care le obligă să devină mai eficiente pentru a se menține pe piață; prin stimularea activităților inovative (introducerea concurenței pe piețele monopoliste stimulează inovarea până la un anumit nivel al deconcentrării economice pe aceste piețe).

Cercetările au pus în evidență faptul că economia SUA prezintă un nivel al reglementărilor mai puțin împovăraător decât în alte țări, ceea ce a

condus la o concurență mai intensă pe piețe. T. Bayouni et al. (2004) au estimat că intensificarea competiției pe piețele muncii și produselor din UE la nivelul celor corespondente din SUA ar determina creșterea PIB în aria euro cu peste 12%, în condițiile în care investițiile ar spori cu peste 20%, iar numărul de ore lucrate cu peste 10%.

În industria prelucrătoare, reformele în domeniul reglementărilor au privit, îndeosebi, simplificările administrative și liberalizarea comerțului. Cele mai consistente dereglementări s-au produs însă în alte sectoare, în afara industriei prelucrătoare, în care piețele – din cauza economiilor de scară mari și a eșecurilor de penetrare pe acestea – sunt mai restricționate prin reglementări privind intrarea, prețurile și aprovizionarea.

În sectorul serviciilor, liberalizarea piețelor s-a produs, îndeosebi, în industriile-rețea - telecomunicații, energie electrică, gaze, transporturi feroviare, transporturi aeriene, servicii poștale -, ceea ce a avut un impact pozitiv asupra productivității și competitivității. Astfel, piața telecomunicațiilor a fost complet liberalizată începând din ianuarie 1998, efectul fiind că prețurile au scăzut cu circa 23% între 1996 și 2000, deși concentrarea a rămas încă ridicată pe piață.

Referitor la reglementările privitoare la mediu, prin acestea se stabilesc standarde de stimulente pentru determinarea firmelor de a adopta comportamente ecologice responsabile, ceea ce implică schimbări tehnologice în procesele de producție și, inevitabil, costuri mai ridicate. Efectele acestor măsuri asupra productivității și competitivității sunt determinate de intensitatea concurenței de pe piață și de modalitățile de acoperire a costurilor de conformitate cu standardele de mediu (acoperirea se poate face, de exemplu, prin reducerea cheltuielilor alocate activităților de cercetare-dezvoltare, ceea ce va afecta însă negativ competitivitatea). M. Porter și C. Van der Linden consideră că reglementările judicioase pot stimula firmele să identifice căi eficiente de reducere a costurilor de conformitate cu standardele de mediu, economiile care rezultă compensând lejer, aceste costuri (Porter, 2000, Porter and Van der Linden, 1995). În plus, ei demonstrează, prin cazuri concrete ilustrative, că firmele pot dobândi, prin introducerea tehnologiilor "curate", avantajul competitiv al "primei mișcări pe piață" când, ulterior, alte țări vor introduce reglementări mai severe privind protecția mediului. În sprijinul acestei viziuni, un studiu al OCDE ajunge la concluzia că politicile de mediu generează, cel mai adesea, stimulente consistente pentru intensificarea cercetării-dezvoltării și restructurarea firmelor (OCDE, 2001).

Analizele efectuate au evidențiat că țările cu sectorul public redus au performanțe economice și administrative deosebite (Luxemburg, Japonia, Austria, Norvegia, Olanda); țările cu sectoare publice ample prezintă

distribuții ale veniturilor mai apropiate; țările cu cele mai scăzute performanțe economice și administrative sunt Grecia, Portugalia și Italia.

Limitarea cheltuielilor publice, îmbunătățirea performanțelor economice ale sectorului public și modernizarea acestuia prin introducerea pe scară largă a TIC au constituit, în consecință, obiectivele reformelor structurale realizate în ultima perioadă în sectorul respectiv, în majoritatea țărilor comunitare și în celelalte țări industrializate. Principalele reforme realizate în sectorul public au constat în:

- îmbunătățirea managementului resurselor umane, prin apropierea practicilor de diferențiere a salariilor în funcție de performanțe, de angajare, licențiere și promovare, de cele din sectorul privat;
- introducerea Managementului Calității Totale (TQM) în producția de servicii publice și crearea unei culturi manageriale axate pe satisfacerea cerințelor cetățeanului și pe “contabilizarea” rezultatelor sunt, de asemenea, coordonate principale ale reformelor operate în sectorul public;
- introducerea pe scară largă a TIC, începând din anii '90, a reprezentat un instrument eficace de îmbunătățire a performanțelor sectorului public; eEurope 2005 Action Plan, e-Government Policy în Statele Unite, US Government Programme etc. sunt programe ample privitoare la utilizarea TIC în sectorul public);
- privatizarea și apelarea la furnizori privați de servicii (*outsourcing*) constituie, de asemenea, căi eficace de creștere semnificativă a eficienței activităților desfășurate în sectorul public.

O coordonată esențială a eforturilor UE în ansamblu și a țărilor comunitare de creștere a competitivității este stimularea intensă a cercetării-dezvoltării (C-D) și inovării, inclusiv prin sectorul public al acestor activități. Principalele tendințe afirmate în ultimii ani pe acest plan au fost:

- reevaluarea cheltuielilor publice alocate activităților de C-D, impusă de constrângerile bugetare;
- angajarea tot mai accentuată a cercetării academice, finanțată din fonduri publice, în sprijinirea nemijlocită a inovărilor industriale;
- menținerea unor misiuni specifice, precum securitatea națională, sănătatea publică și explorarea spațiului, considerate domenii esențiale spre care sunt direcționate cheltuielile publice alocate cercetării științifice;
- întărirea legăturilor universitate-industrie, în vederea amplificării contribuției cercetării de bază universitare la intensificarea inovărilor și la creșterea performanțelor economice (este de semnalat, în acest sens, faptul că unele universități și-au dezvoltat “spiritul antreprenorial”, înregistrând succese în identificarea și atragerea unor noi

surse de finanțare a activității lor), realizată prin formarea de parcuri științifice în proximitatea universităților, difuzarea rezultatelor cercetării universitare în activitatea productivă, stimularea brevetării și acordării de licențe de către universități;

- stimularea creșterii cheltuielilor private în C-D, ținând seama de realitatea că, în această privință, ponderea cheltuielilor respective în PIB reprezenta în UE-15, în anul 2002, 1,3%, față de 1,86% în SUA și 2,26% în Japonia (în anul 2001), în timp ce pe planul cheltuielilor publice alocate C-D nu existau decalaje între cei trei competitori mondiali. Pentru reducerea decalajelor menționate, Consiliul European de la Barcelona, din anul 2002 a decis creșterea investițiilor brute în C-D de la 1,9% la 3,0% din PIB până în 2010, industria contribuind cu 2/3 din totalul cheltuielilor de C-D (European Commission, 2003);
- lărgirea gamei de instrumente directe și indirecte utilizate de guverne pentru stimularea activității tehnologice, cum ar fi: finanțarea din fonduri publice a C-D în laboratoare, universități și investiții, investiții în formarea și dezvoltarea capitalului uman, extinderea protecției brevetelor, amplificarea stimulentei fiscale pentru C-D, la acestea adăugându-se măsuri care privesc și alte sectoare dar care au un impact deosebit asupra activităților de C-D (politică concurenței, reglementările în unele sectoare sensibile, ca industria farmaceutică și cea a telecomunicațiilor).

Dezvoltarea cercetării academice în relație cu inovarea industrială este dependentă de structura industriei, contribuția cercetării la inovare variind sensibil între sectoarele industriale, așa cum demonstrează A. Marsili în tabelul următor.

Tabelul nr. 5.1

Intensitatea contribuției cercetării academice la inovarea industrială din diferite sectoare

Nivelul contribuției	Activități de dezvoltare Discipline de inginerie	Activități bazate pe cercetare Științe de bază și aplicative
Foarte înalt	Computere	Farmaceutică
Înalt	Aerospațială Vehicule cu motor Telecomunicații și electronică Echipamente electrice	Produse petroliere Produse chimice Produse alimentare
Mediu	Instrumente Mașini neelectrice	Metale de bază Materiale de construcție
Redus	Produse din metal	Textile

Nivelul contribuției	Activități de dezvoltare Discipline de inginerie	Activități bazate pe cercetare Științe de bază și aplicative
	Produse din cauciuc și materiale plastice	Hârtie
Domenii științifice relevante	Matematică Informatică Inginerie mecanică și electrică	Biologie Chimie Inginerie chimică

Sursa: Adaptat după A. Marsili (1999), citat în: A. J. Salter and R. M. Martin. *The economic benefits of publicly funded basic research*, *Research Policy*, 30, 2001, pp. 509-532

Sectoarele industriale diferă în mare măsură în ceea ce privește oportunitățile tehnologice pe care le prezintă și nivelul veniturilor realizate din inovări. Studiile efectuate la nivelul firmelor industriale au pus în evidență faptul că există o certă relație de complementaritate între C-D publică și cea privată, ceea ce constituie un factor important de sprijinire a eforturilor guvernamentale destinate asigurării unei baze cât mai largi în economie pentru activitățile inovative.

În UE, activitățile de C-D se desfășoară în trei sectoare – cel al afacerilor, cel universitar și cel guvernamental. Ponderea cheltuielilor pentru C-D în sectorul afacerilor era, în 2002, în UE-15, de 1,3%, sensibil mai redusă comparativ cu cea din SUA – 1,86% și cu cea din Japonia – 2,26%; în schimb, în privința cheltuielilor publice (guvernamentale și din învățământul superior), nu existau diferențe semnificative în același an de referință (UE-15: 0,68%; SUA: 0,65%). În noile State Membre ale UE (cele 10 integrate în 2004), cheltuielile publice și private dedicate C-D sunt mult mai reduse comparativ cu cele din UE-15, în principal din cauza ponderii reduse a cheltuielilor din domeniul învățământului superior, în condițiile în care acest sector și-a mărit semnificativ ponderea cheltuielilor în PIB la nivel UE-15, de la 0,30% în 1981 la 0,42% în 2002, tendință similară cu cea înregistrată în SUA în aceeași perioadă de referință.

La nivelul UE-15, ponderea în PIB a cheltuielilor publice destinate C-D (GOVERD) s-a redus în aceeași perioadă de la 0,32% la 0,20%, reducerea fiind mai accentuată după anul 1990, îndeosebi ca urmare a reducerilor drastice ale acestor cheltuieli în Franța și Marea Britanie.

Finanțarea C-D din învățământul superior în țările UE se face precumpănitor din fonduri publice, dar între 1981 și 2001 finanțarea acelorași activități din fonduri private s-a dublat. În aceste condiții, ponderea finanțării publice a C-D din învățământul superior (HERD) s-a redus de la 89% în 1990 la 81% la sfârșitul anilor '90, tendință similară cu cea înregistrată în SUA (74% și, respectiv, 71% în aceiași ani de referință).

Cele mai ridicate ponderi în PIB ale GOVERD și HERD s-au înregistrat în Finlanda, Suedia, Franța și Olanda, iar cele mai reduse în Portugalia, Grecia, Spania, Irlanda și în noile 10 State Membre. Cheltuielile cele mai ridicate pentru C-D din învățământul superior s-au înregistrat, de asemenea, în Suedia, Finlanda, Austria și Olanda.

Relația dintre cheltuielile publice și cele private dedicate C-D prezintă corelații pozitive între țările comunitare, în sensul că țările cu rate mai mari ale HERD au și rate mai ridicate ale cheltuielilor private dedicate C-D; în schimb, coeficientul de corelație între GOVERD și cheltuielile dedicate C-D de sectorul de afaceri (BERD) nu este semnificativ statistic la nivelul de 5%.

Stimularea activităților de C-D se face prin subvenții directe și prin facilități fiscale (sistemul de taxare). "Generozitatea" facilităților fiscale (măsurată cu Indexul B) diferă în limite largi între țările comunitare: cele mai favorizante medii fiscale pentru activitățile de C-D au fost cele din Spania și Portugalia, iar cele mai puțin favorabile – în Germania, Suedia, Belgia și Finlanda.

Și dozarea finanțării directe (prin subvenții) cu cea indirectă (prin taxare) prezintă diferențe între țările comunitare: Franța și Marea Britanie au o pondere ridicată a subvențiilor acordate C-D din marile firme din industria prelucrătoare și le asigură acestora, în același timp, condiții de taxare foarte avantajoase; Finlanda, Italia și Suedia își concentrează eforturile asupra subvențiilor directe; Spania și Portugalia îmbină stimulente financiare generoase cu niveluri relativ scăzute ale subvențiilor; Suedia și Finlanda nu prezintă o finanțare directă sau indirectă substanțială a activităților de C-D, dar au înregistrat, în schimb, niveluri ridicate ale cheltuielilor private dedicate C-D la nivelul firmelor (în Finlanda, de exemplu, o asemenea situație este explicată de faptul că, în structura industriei în ansamblu ponderea sectoarelor de înaltă tehnologie este apreciabilă, ceea ce obligă la realizarea unor eforturi susținute de finanțare a C-D în aceste sectoare pentru menținerea competitivității lor).

Impactul finanțării publice a C-D asupra acestor activități din sectorul privat al întreprinderilor este evidențiat de elasticitatea C-D private în raport cu cea finanțată din fonduri publice, care variază între 0,20 și 0,13 și este înalt semnificativă. Cercetările au demonstrat că, la nivelul UE, pentru C-D finanțată din afară creșterea marginală cu 1 euro a finanțării publice determină o creștere a finanțării private autohtone de 0,93 euro, ceea ce denotă un impact pozitiv al finanțării publice a C-D asupra finanțării activităților respective din sectorul privat.

Intensitatea C-D din sectorul privat este determinată de numeroși factori: structura industriei; ritmul creșterii producției; intensitatea concurenței; politicile de dereglementare a activității economice; protecția drepturilor de proprietate intelectuală (brevete și licențe); nivelul finanțării

universităților și a laboratoarelor publice (rezultatele cercetării academice generează difuzarea pozitivă a cunoștințelor, facilitând C-D din sectorul privat și contribuind la creșterea substanțială a productivității); intensitatea finanțării guvernamentale a activităților de C-D prin sprijin financiar direct și acordarea de facilități fiscale.

Contribuția diferiților actori implicați în activitățile de C-D la creșterea stocului de cunoștințe științifice se evaluează pe baza numărului de publicații științifice, de brevete obținute, de citări în general și de articole științifice intens citate în publicații recunoscute pe plan internațional. Studiile au demonstrat că țările cu cele mai înalte niveluri ale indicelui citărilor prezintă o creștere semnificativă peste medie a cheltuielilor dedicate C-D din sectorul public (Austria, Spania, Finlanda, Irlanda), ceea ce este reflexul unei productivități științifice marginale mai înalte; cele mai scăzute productivități științifice marginale au fost înregistrate în Japonia, Suedia și Portugalia. Între țările comunitare, Suedia, Germania, Finlanda și Olanda au înregistrat cele mai ridicate niveluri de brevetare în raport cu forța de muncă utilizată, iar Cipru, Slovacia și Letonia - cele mai reduse niveluri ale aceluiași indicator.

Concluziile care pot fi desprinse din prezentarea sintetică a aspectelor abordate mai sus, privitoare la stimularea activităților de C-D în scopul creșterii competitivității ar fi următoarele:

- Activitățile de C-D din sectorul public și din cel privat sunt profund complementare, realitate determinată atât de corelarea direcțiilor de cercetare din cele două sectoare astfel încât să nu se producă suprapuneri, eforturi paralele și repetări, cât și de conlucrarea frecventă a specialiștilor din ambele sectoare la rezolvarea problemelor complexe;
- C-D din sectorul public contribuie semnificativ la creșterea productivității și competitivității și creează efecte de difuzie extrem de benefice asupra activităților de C-D din sectorul privat;
- În perioada 1990-2002 s-a intensificat mult C-D din sectorul privat, fapt explicabil prin creșterea cheltuielilor alocate C-D din universități, ceea ce a determinat amplificarea semnificativă a efectelor pozitive ale difuzării cunoștințelor generate de cercetarea academică;
- Intensificarea cheltuielilor pentru C-D din universități a stimulat astfel, în măsură însemnată, creșterea PIB, efectele activităților respective desfășurate în învățământul superior fiind substanțial mai mari decât resursele consumate, ceea ce indică efecte substanțiale de difuzare a cunoștințelor;
- Creșterea intensității activităților de C-D din sectorul privat a fost determinată, în principal, de orientarea puternică a acestor activități

- spre industriile de înaltă tehnologie și, în măsură semnificativ mai redusă, de stimulentele fiscale și de sprijinul financiar direct acordate;
- Se apreciază că realocarea factorilor de producție către industriile de înaltă intensitate tehnologică prin creșterea flexibilității piețelor actuale ale factorilor și accelerarea reformelor acestora va constitui calea principală pentru intensificarea semnificativă a C-D din sectorul privat;
  - Prin cele două componente ale sale – C-D publică și cea universitară -, sectorul public al activităților de C-D are un impact pozitiv asupra intensității C-D din sectorul privat, efectul acestor activități din învățământul superior fiind semnificativ mai substanțial decât cel al activităților respective din sectorul guvernamental;
  - Rata venitului din investițiile efectuate în C-D universitară și impactul acesteia sunt superioare celor înregistrate în C-D privată, datorită efectelor apreciabile de difuzie asociate cercetării academice;
  - Rolul deosebit al C-D din învățământul superior în creșterea economică și îmbunătățirea competitivității accentuează necesitatea integrării mai puternice a reformelor privind domeniul educației în eforturile UE și ale Statelor Membre de intensificare a C-D și inovării ca factori primordiali ai creșterii competitivității.

5.2.3. Alte aspecte relevante privind competitivitatea industriei Uniunii Europene în economia mondială

a) Pe ansamblu, Statele Membre ale UE sunt din ce în ce mai conștiente de necesitatea îmbunătățirii mediului economic general al întreprinderilor. Acțiunile în curs vizează mai cu seamă reducerea formalităților administrative și a costurilor legate de crearea a noi întreprinderi, simplificarea procedurilor de transmitere a acestora, promovarea mecanismelor de ajutor public și privat în favoarea întreprinderilor, precum și a investitorilor providențiali (business angels), modificarea modului de abordare a falimentului. Totuși, deși Europa este la fel de aptă ca SUA să creeze noi întreprinderi, acestea din urmă întâmpină adesea, pe vechiul continent, mai multe dificultăți în calea dezvoltării lor. Cultura întreprenorială în UE trebuie stimulată mult mai intens pentru a se dezvolta.

b) Deși au fost realizate progrese pe calea economiei cunoașterii, UE a rămas în urmă față de principalii concurenți în ceea ce privește investițiile și performanțele. Investiția în cercetare și inovare este adesea mai rentabilă în alte părți ale lumii și industria s-a orientat din ce în ce mai mult spre alte zone geografice în cursul ultimilor ani. În prezent, 40% din cercetarea efectuată de principalele întreprinderi europene se desfășoară în afara Uniunii. Lărgirea UE nu va face decât să amplifice acest fenomen. Viitoarele State Membre și țările candidate, cu baza lor de competențe și costurile lor

inferioare, au șanse să devină țări de primire atrăgătoare pentru activitățile de C-D.

c) În ultimii ani, structura pe ramuri a economiei UE a cunoscut transformări însemnate, ponderea sectorului serviciilor în totalul producției crescând de la 52% în 1970 la 71% în 2001, în timp ce industria prelucrătoare a cunoscut, în aceeași perioadă, o diminuare de la 30% la 18%. În contextul terțiarizării economiei nu s-a mai acordat atenție suficientă industriei prelucrătoare, apreciindu-se că aceasta nu ar mai avea de jucat un rol-cheie într-o economie a cunoașterii și într-o societate a informațiilor și a serviciilor. Această tendință este rezultatul acțiunii a doi factori: pe de o parte, creșterea puternică a productivității în industria prelucrătoare, comparativ cu cea din sectorul de servicii și, pe de altă parte, sporirea veniturilor populației, care a avut drept efect mărirea într-o proporție mult mai mare a cererii de servicii.

Se cuvine evidențiat faptul că interdependența dintre sectorul de servicii și industria prelucrătoare a crescut de-a lungul timpului, serviciile destinate întreprinderilor industriale reprezentând, în anul 2000, cca 40% din PIB, legăturile puternice dintre cele două domenii de activitate fiind rezultatul atât al externalizărilor de activități din partea industriei prelucrătoare, cât și al dezvoltării serviciilor asociate anumitor produse sau legate de acestea.

d) În condițiile creșterii concurenței mondiale, majoritatea sectoarelor industriale europene au depus eforturi considerabile pentru a-și perfecționa infrastructurile de producție și a adopta noi forme de organizare mai performante. Datorită investițiilor în bunuri de echipament și activităților de cercetare desfășurate prin forțe proprii sau în colaborare cu mediile științifice, cunoștințele cele mai recente au fost asimilate în numeroase activități din industriile textilă, alimentară, agricolă și a pescuitului, construcții de mașini, chimie și mobilă. Aceste sectoare, considerate de tehnologie redusă sau medie, utilizează, în prezent, în producție, tehnologii inovante, fapt care a impus creșterea nivelului de calificare al lucrătorilor – fenomen ce, într-o măsură mult mai mare decât sporirea ponderii în producția totală a sectoarelor de înaltă tehnologie, explică creșterea ponderii forței de muncă înalt calificate.

Reorientarea cererii industriei spre niveluri tot mai ridicate de pregătire a forței de muncă a coincis cu sporirea continuă a duratei medii necesare pentru formarea populației active din UE. Cu toate acestea, cheltuielile publice pentru educație și formare, ca pondere în PIB, au scăzut de la 5,7% în 1990 la 5% în 2001, fapt care se află în contradicție cu unul dintre obiectivele Strategiei de la Lisabona, care constă în creșterea substanțială a investițiilor pe cap de locuitor în ceea ce privește educația și formarea resurselor umane.

e) Investițiile substanțiale efectuate în protecția mediului au avut drept rezultat, în condițiile creșterii cu 30% a producției industriale în 2001 față de 1985, diminuarea emisiilor de bioxid de carbon cu 11% și de gaze acide cu cca 50%.

f) Industria europeană rămâne un element dominant în schimburile economice internaționale, deși ponderea UE în exporturile mondiale a scăzut de la media de 19,3% în perioada 1991-1995 la 18,4% în anul 2002, în condițiile în care ponderea lor în SUA a scăzut de la 15,1% la 12,1% și în Japonia de 12,8% la 8,2%. Se cuvine menționat faptul că, în anumite sectoare-cheie, precum industria automobilului, aeronautică sau anumite tipuri de echipamente de telecomunicații, întreprinderile europene se situează pe primul loc pe plan mondial.

Chiar dacă în UE s-au înregistrat îmbunătățiri însemnate ale productivității muncii, creșterea acesteia în industria prelucrătoare în perioada 1996-2000 a fost inferioară nivelului înregistrat în SUA (3,2% față de 5,5%). Această situație are drept consecință deteriorarea îngrijorătoare a potențialului de creștere economică al UE și un risc evident în ceea ce privește competitivitatea industriei europene. Pe de altă parte, chiar dacă anumite întreprinderi europene sunt inovatoare de clasă mondială, ponderea mică a brevetelor și a activităților de cercetare-dezvoltare în UE în comparație cu principalii concurenți evidențiază faptul că, pe ansamblu, rezultatele europene privind inovarea rămân insuficiente. Astfel, ponderea cercetătorilor în populația activă totală era de 5,1% în UE, 7,4% în SUA și 8,9% în Japonia.

Această situație explică performanțele concurențiale mai puțin încurajatoare al UE, în anumite sectoare ale economiei în care valoarea adăugată este cea mai ridicată. Industria electronică și industria mașinilor de birou și a calculatoarelor sunt două exemple evidente de sectoare cu puternică intensitate a cunoștințelor în care UE trebuie să-și îmbunătățească rezultatele. În anul 2000, ponderea UE în exporturile OCDE din aceste două industrii era de 16,4% și, respectiv de 12,3%, comparativ cu 23,7% și, respectiv 24%, în cazul SUA.

Analizele efectuate evidențiază faptul că UE tinde să se specializeze în industriile de medie sau înaltă tehnologie și în sectoarele aflate în plină maturitate și cu o intensitate puternică a capitalului. Chiar dacă este esențial să se păstreze atuurile dobândite de aceste sectoare, care dețin o pondere însemnată în producția totală și în numărul locurilor de muncă, UE caută să-și întărească poziția încurajând tehnologiile înalte, precum tehnologia informației și a comunicării, electronica, biotehnologia, nanotehnologia, domenii în care se situează în urma principalilor concurenți. Industriile axate pe noile tehnologii constituie nu numai o sursă de cunoaștere, ci sunt și

propagatoare ale acestora în ansamblul economiei, fiind, totodată, elemente determinante ale unei creșteri economice și ale unei productivități puternice.

g) Ca urmare a creșterii importanței pieței interne și a introducerii monedei unice (euro) și datorită tendințelor manifestate pe plan mondial privind consolidarea și restructurarea activității agenților economici, industria europeană a cunoscut un amplu proces de fuzionări și achiziționări, în a doua jumătate a anilor '90. Fuzionările și achiziționările au atins maximul numeric în anul 2000, cu 16.750 operațiuni, an după care s-a înregistrat un regres; ca urmare însă a dispersării tot mai accentuate a agenților economici, este posibil ca aceste operațiuni să înregistreze o nouă creștere în viitor. Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) integrate treptat în ciorchini industriali și rețele de producție joacă un rol esențial, asigurând cca 2/3 din locurile de muncă din industrie și generând peste 60% din totalul valorii adăugate. Acest tip de întreprinderi stimulează dinamica concurențială a economiei, obligând marile întreprinderi să-și sporească eficacitatea și să inoveze. Numeroase IMM europene au devenit actori mondiali pe anumite nișe de piață.

Noile modele organizatorice, în care marile întreprinderi operează adesea prin realizarea unei producții la nivel european pe baza constituirii de rețele de subcontractare, au întărit, de asemenea, importanța IMM. Tehnologiile informației și ale comunicării permit marilor întreprinderi să genereze rețele de furnizori foarte ramificate care pot număra sute de IMM. Performanțele marilor întreprinderi depind tot mai mult de competitivitatea furnizorilor lor de dimensiune mică și mijlocie care, la rândul lor, sunt tributari situației economice a marilor lor parteneri. Întreprinderile integrate în ciorchini de inovare, care în cea mai mare parte sunt IMM, devin elementul dinamic al peisajului industrial european, precum și sursă de idei novatoare.

Anumiți ciorchini din UE, precum cei care există în domeniul biotehnologiei (în regiunile München și Stockholm, unde întreprinderile participante provin adesea din universități) sau al industriei textile (în nordul Italiei) sunt de anvergură mondială. Rețelele de furnizori largite au întărit legăturile dintre sectoarele economiei aparent fără relații, precum și între diferite țări și regiuni ale UE. De exemplu, anumite întreprinderi, inclusiv IMM din Europa Centrală, depind de cererea de motoare și de alte componente din partea întreprinderilor constructoare de nave implantate în diverse zone geografice; de asemenea, IMM din industria textilă sunt dependente de calitatea, disponibilitatea și costul fibrelor sintetice produse de filaturi pe baza materiei prime elaborate de industria chimică. Se cuvine totuși a fi evidențiat faptul că relativ puține întreprinderi mici și microîntreprinderi ating în UE dimensiunea critică necesară pentru a se putea

confrunța eficient cu marile întreprinderi și pentru a pătrunde pe piețele străine.

h) Principalele provocări pe care le-a generat și le generează în continuare lărgirea UE trebuie, de asemenea, să fie luate în considerare din unghiul impactului lor asupra eforturilor de creștere a competitivității.

- Țările candidate au înregistrat o creștere rapidă în cursul ultimilor cinci ani, datorată mai cu seamă reformelor economice și investițiilor externe. Totuși, ajungerea din urmă a statelor din UE și realizarea obiectivelor Strategiei de la Lisabona necesită investiții însemnate în capitalul fizic și uman ca să se îmbunătățească substanțial productivitatea în condițiile în care resursele financiare autohtone sunt limitate. Situația nu se prezintă uniform în anul 2001 în ceea ce privește investițiile străine, acestea înregistrând 59 euro pe locuitor în România, comparativ, de exemplu, cu 527 euro în Republica Cehă și 302 euro în Slovacia;

- Uniunea lărgită va fi mult mai diversificată din punctul de vedere al nivelurilor de trai înregistrate în diferite țări și regiuni. În acest sens se apreciază că ecarterul dintre PIB ce revine pentru 10% din persoanele cele mai bogate și cel ce revine pentru 10% din persoanele cele mai sărace la scara populației UE va fi de aproape două ori mai mare decât în prezent, iar peste un sfert din populația Uniunii va trăi în regiuni cu un PIB pe locuitor inferior nivelului de 75% din media europeană;

- Gradul de utilizare a forței de muncă într-o Uniune lărgită va fi de 62,6%, adică puțin mai redus decât în Statele Membre actuale, dar creșterea numărului locurilor de muncă poate să se accelereze chiar înainte de integrarea noilor veniți, dacă viitoarele state membre pun în aplicare noi reforme conform priorităților definite în comun cu Uniunea Europeană;

- Structura industriei și a locurilor de muncă din țările candidate diferă sensibil de aceea a statelor membre actuale, baza industrială a acestor țări fiind orientată spre sectoarele cu tehnologie redusă sau medie, ceea ce face să fie necesare fonduri financiare însemnate pentru modernizare și re tehnologizare; la această realitate se adaugă cea, mult mai îngrijorătoare, a ponderii considerabil mai mari a agriculturii în structura ansamblului economiei;

- Nevoile de infrastructură ale țărilor aspirante la integrare sunt importante. Îmbunătățirea infrastructurilor de transport, care deschide accesul acestora la piața unică europeană, va costa cca 100 miliarde de euro. Această cifră reprezintă 1,5% din PIB al viitoarelor State Membre până în anul 2015;

- Restructurări industriale profunde vor mai fi necesare în țările candidate, îndeosebi în siderurgie și în construcțiile de mașini, unde rămân importante supracapacități de producție, precum și în sectoarele aflate încă

în proprietate publică și care vor putea avea dificultăți în înfruntarea unei concurențe sporite.

i) Analizarea prin prisma a trei factori determinanți - competențele, activitățile de C-D și infrastructura - evidențiază următoarele aspecte privind situația existentă în țările integrate recent în Uniunea Europeană sau aflate în curs de integrare și în cele industrializate:

- cheltuielile cu C-D au crescut în general, cu excepția unor țări intrate în Uniunea Europeană în ultimul val sau aflate în curs de aderare (Ungaria, Polonia, România) și a Portugaliei;

- cele mai mari eforturi pentru stimularea activităților de C-D sunt de semnalat în mari țări industrializate (Germania), precum și în cazul Finlandei și Suediei;

- un efort de C-D inferior mediei, dar aflat în progres, este de semnalat în cazul Franței și în cel al Regatului Unit;

- un efort de C-D inferior mediei, în condițiile în care nivelurile relative la competențe au crescut considerabil, s-a înregistrat în cazul Irlandei și al Italiei.

Reușita Irlandei s-a datorat, în principal, efectelor conjugate ale investițiilor străine directe și ale valorificării superioare a capitalului uman. Deoarece Irlanda a moștenit o bază tehnologică și industrială slabă, ea a căutat să stimuleze atragerea societăților transnaționale din sectoarele de activitate de vârf. Intrarea în UE a contribuit la sporirea interesului societăților transnaționale pentru economia Irlandei. În plus, Irlanda a recurs în mare măsură la asistența UE pentru a-și dezvolta infrastructura fizică. Reorientarea Irlandei spre activități ale industriei prelucrătoare avansate a necesitat un număr mare de muncitori calificați, țara devenind un lider mondial în ceea ce privește numărul înscrierilor în instituțiile de învățământ superior, situându-se înaintea Germaniei, SUA și Regatului Unit, în ceea ce privește ponderea studenților din învățământul superior tehnic în totalul populației.

j) Deși principalele țări industrializate depun eforturi mari pentru stimularea activităților de C-D, ele sunt în prezent mai tributare investițiilor străine directe. În cea mai mare parte a acestor țări, intrările de investiții străine directe au o dublă utilitate: ele atrag noile tehnologii și, de asemenea, ajută societățile transnaționale să beneficieze de C-D locală. Fluxurile de tehnologie sunt intense în ambele sensuri între aceste țări, care se specializează din ce în ce mai mult pe planul inovării. Republica Coreea este singura țară care are o poziție tehnologică solidă și care nu a depins deloc de investițiile străine directe.

Situația existentă în Irlanda și în Singapore evidențiază că țări care s-au industrializat mai târziu pot să obțină rezultate impresionante încurajând investițiile străine directe, ceea ce nu a împiedicat intensificarea

efortului lor național în domeniul C-D, deși acesta rămâne inferior nivelului atins în țările care au adoptat o strategie mai autonomă.

Cea mai mare parte a țărilor în curs de dezvoltare continuă să se afle în partea de jos a scării tehnologice, fără ca C-D națională să se intensifice în mod vizibil. Unele dintre ele au reușit să atragă un volum apreciabil de investiții străine directe, dar numai câteva au reușit să se integreze în sistemele mondiale de producție.

k) Atunci când sunt încununate cu succes, atât strategia bazată pe C-D națională cât și cea orientată spre investițiile străine directe permit să se dobândească tehnologii străine, dar în mod diferit. Prima strategie este mai autonomă și presupune investiții mai însemnate în perfecționarea competențelor. Pentru țările care au început mai târziu industrializarea, această strategie este, de asemenea, mai riscantă, deoarece ea presupune în general recurgerea în mare măsură la politicile industriale voluntariste. Strategia axată pe investițiile străine directe poate permite țărilor să progreseze mult fără ca în acest scop să investească în C-D națională, dar, cu timpul, țările care au urmat această strategie de succes au tendința să investească mai mult în C-D, mai cu seamă atunci când societățile transnaționale implantează în acestea anumite activități novatoare. Destul de puține țări au reușit să combine dependența puternică de investițiile străine directe cu creșterea puternică a capacităților de C-D naționale, și acelea care au reușit acest lucru au recurs, în mare măsură, la politici industriale intervenționiste (Irlanda).

l) La nivel mondial, datele statistice demonstrează clar că nivelul ridicat de competitivitate al țărilor care exportă produse de vârf (îndeosebi din domeniul electronicii) este datorat fie inovării naționale, fie participării la sisteme mondiale integrate de producție. Țările care se află în frunte sunt marile puteri industriale, care ocupă în general un loc de prim plan în exporturile de produse de vârf. Pe ultimele locuri se află țările în curs de dezvoltare, care se specializează în operații de montaj și încercări.

m) Experiența mondială, inclusiv a Uniunii Europene, cu privire la rolul factorilor determinanți în obținerea unor performanțe industriale ridicate, permite sublinierea următoarelor aspecte:

- C-D națională, precum și accesul la tehnologiile străine prin intermediul investițiilor străine directe și a licențelor, exercită un efect puternic asupra performanțelor industriei;

- C-D națională deține rolul principal în creșterea competitivității economiei, fapt care pune în evidență necesitatea efectuării unui efort tehnologic național chiar din primele stadii ale dezvoltării industriale;

- achiziționarea sub licență a tehnologiilor străine și-a diminuat sensibil rolul în ultima perioadă, cedând progresiv locul dezvoltării cercetărilor proprii pentru realizarea de produse și procese noi;

- investițiile străine directe câștigă în importanță datorită rolului crescând al sistemelor integrate de producție în economia mondială și impactului din ce în ce mai mare pe care le au transferul de tehnologii și exporturile societăților multinaționale ca elemente dinamice ale competitivității industriei țărilor în curs de dezvoltare;

- rolul care revine competențelor crește, capitalul uman împreună cu tehnologia având influență directă asupra performanțelor industriei.

Faptul că nivelul ridicat al factorilor determinanți nu generează performanțe competitive ale industriei este cauzat de alți factori, precum situația politică și macroeconomică, politica industrială, construcția instituțională, accesul la piețele externe, războaie, tulburări interne, catastrofe naturale.

5.3. Repere oferite de experiența Uniunii Europene în domeniul creșterii competitivității. Materializarea învățămintelor desprinse din această experiență în industria românească

Creșterea competitivității economiei în ansamblu și a industriei, îndeosebi, în contextul globalizării, reprezintă obiectivul major al strategiei de dezvoltare durabilă a oricărei țări, fie puternic industrializată, fie în curs de dezvoltare. Urmărirea cu consecvență a atingerii acestui obiectiv s-a concretizat în faptul că, în perioada 1981-2002, la nivelul economiei mondiale, creșterea producției industriale totale și a celei a industriei prelucrătoare au fost mai mari decât creșterea produsului intern al tuturor țărilor.

Accelerarea progresului tehnologic și globalizarea piețelor la nivel regional, continental și mondial, fenomene care marchează tot mai accentuat dezvoltarea economică modernă, au multiplicat oportunitățile de creștere semnificativă a competitivității activităților economice, dar au generat, în același timp, noi dificultăți.

În țările membre ale Uniunii Europene, marile direcții de acțiune vizând nemijlocit sau indirect creșterea competitivității la nivelul firmelor, regiunilor, sectoarelor, Statelor Membre și la cel comunitar sunt definite prin politicile industriale pe care autoritățile publice le stabilesc pentru ansamblul Uniunii și pentru fiecare țară în parte. Aceste politici trasează orientările și măsurile privind promovarea investițiilor industriale, restructurările sectoriale, utilizarea forței de muncă, promovarea activităților de C-D, inovare și difuzare tehnologică, susținerea întreprinderilor mici și mijlocii, rolul întreprinderilor publice, dezvoltarea regională, protecția mediului, adâncirea

concurenței pe piețele factorilor, produselor și serviciilor, dereglementarea, comerțul și investițiile internaționale, cooperarea internațională.

Politica industrială, de fapt un ansamblu coerent de politici complementare specializate stabilite pentru fiecare dintre nivelurile și domeniile menționate, conturează astfel marile axe de acțiune care converg spre atingerea acelorași obiective finale – creșterea competitivității, asigurarea concordanței ofertei cu cererea, sporirea capacității de a face față presiunilor concurenței internaționale.

Politica industrială a Uniunii Europene reprezintă un complement al politicilor industriale ale statelor membre. Fiecare dintre aceste țări își stabilește o politică proprie, ale cărei obiective, orientări majore și mijloace de acțiune sunt stabilite în funcție de factori specifici precum nivelul de dezvoltare economică și socială al țării, gradul specializării sale industriale și integrarea sa în diviziunea internațională a muncii, avantajele competitive pe care le posedă, problemele sale regionale.

Politicile industriale ale țărilor comunitare au cunoscut, în cursul ultimelor trei decenii, schimbări semnificative din punctul de vedere al orientărilor lor majore și al mijloacelor de acțiune preconizate. Cunoașterea acestor modificări, precum și a condiției actuale a politicilor industriale adoptate la nivelul Uniunii Europene și la cel al Statelor Membre, este necesară pentru o țară ca România, candidată la integrare și angajată într-un efort național susținut de modernizare puternică a economiei și a întregii societăți, de însușire progresivă a atributelor de creștere economică stabilă și durabilă, eficiență superioară și competitivitate înaltă. Necesitatea este determinată de faptul că experiența Uniunii și a țărilor comunitare în materie de creștere a competitivității oferă repere interesante de referință și teme de reflecție factorilor de decizie și specialiștilor din alte țări, angajați în eforturi de stabilire a direcțiilor majore de acțiune pentru modernizarea economiilor lor și dezvoltarea acestora pe baza amplificării și consolidării avantajelor competitive pe care le prezintă.

Principalele repere ce pot fi identificate în concepția și experiența Uniunii Europene și a Statelor Membre în domeniul creșterii competitivității, care pot servi ca “ancore” de referință în eforturile consacrate acestui domeniu ale autorităților publice și ale agenților economici publici și privați din România, sunt trecute sintetic în revistă în continuare.

5.3.1. Concepția și modul de implementare a politicii industriale

Oficializată la începutul anilor '90 prin documentul “Politica economică într-un mediu deschis și concurențial: liniile directoare pentru o abordare

comunitară¹ și reiterată consecvent prin documentul “O politică a competitivității industriale pentru Uniunea Europeană”², **politica industrială a Uniunii Europene și-a schimbat accentul pus în deceniile precedente pe susținerea industriilor în declin și stimularea activităților economice cu perspective promițătoare** (printr-o abordare specific selectivă, verticală sau sectorială), **într-unul pus pe stimularea jocului liber al forțelor pieței și pe ameliorarea mecanismelor de funcționare a acestora** (printr-o abordare neutrală, orizontală). În funcție de accentul nou pus în orientarea eforturilor de creștere a competitivității, măsurile luate de autoritățile publice urmăresc fie să intensifice acțiunea mecanismelor pieței, fie, dacă este cazul, să le corecteze, astfel încât să le amplifice contribuția la ameliorarea calității factorilor de producție utilizați în activitatea economică (forța de muncă și infrastructurile) și să stimuleze utilizarea lor eficientă.

Acest prim reper de referință necesită unele considerații suplimentare privitoare la modul și perioada în care s-a produs schimbarea modelului de politică industrială, precum și la factorii care au determinat această schimbare.

În acest sens este de reamintit faptul că, în evoluția politicii industriale în cadrul Uniunii Europene, pot fi identificate cinci etape³:

- 1958-1975, în care a fost caracteristică dominanța politicilor industriale naționale, cea comunitară, fără a fi oficializată și a dispune de o bază consensuală puternică, limitându-se la prevederi privind concurența și înlăturarea barierelor comerciale între statele membre;
- 1975-1985, a cărei principală trăsătură a fost preponderența abordării intervenționiste, justificată de cerința de a face față condițiilor economice nefavorabile (recesiune, inflație, șomaj) și materializată în subvenții acordate pentru restructurarea și modernizarea anumitor sectoare (siderurgie, chimie, construcții navale, textile și confecții), în finanțarea proiectelor de C-D realizate în cooperare în sectoarele de înaltă tehnologie, precum și în ridicarea de bariere comerciale în raporturile cu restul lumii;

1 *European Commission. Industrial Policy in an Open and Competitive Environment: Guidelines for a Community Approach*, COM (90) 556, Brussels, 1990.

2 *European Commission. An Industrial Competitiveness Policy for the European Union*, COM (94) 319 final, Brussels, 1994.

3 *Vezi, în acest sens: L. Croitoru, C. Russu, C. Târhoacă, H. Van Zon (expert UE). Romania's Industrial Policy in Light of EU Accession, Pre-Accession Impact Studies (PAIS 1), European Institute of Romania, 2003, pp. 17-19.*

- 1985-1990, în care s-au pus bazele pieței unice europene, destinată să permită forțelor pieței să acționeze la nivel comunitar și să stimuleze valorificarea avantajelor economiei de scară și creșterea competitivității;
- 1990, primul document oficial, menționat deja, de politică industrială, care precizează obiectivele urmărite – crearea și consolidarea mediului de afaceri favorabil, abordarea pozitivă a ajustărilor structurale evitând recursul la politici industriale defensive sau protecționiste, deschiderea largă a piețelor, în cadrul și în exteriorul Comunității, către concurență;
- 1991- până în prezent, în care politica industrială a devenit coerentă și aplicabilă în cadrul pieței unice europene, pe baza prevederilor Art. 157 (130) ale Tratatului de la Maastricht care definește orientarea puternică spre piață a politicii respective.

Schimbarea menționată a modelului de politică industrială a Uniunii Europene, de la cel vertical, sectorial, la cel orizontal, neutral, a durat, așa cum reiese din etapizarea de mai sus, peste două decenii. În perspectiva integrării în Uniunea Europeană în anul 2007, România trebuie să facă eforturi intense pentru a realiza schimbarea de model menționată într-un interval mult mai scurt, în acest sens documentul oficial de politică industrială adoptat în anul 2002 ¹ precizând că **obiectivul general al acestei politici este creșterea competitivității, întărirea capacității de ajustare a economiei țării la cerințele piețelor internaționale, în condițiile globalizării economiei mondiale.**

Deși, în prezent, nu se mai face nici o referire la acest document, el rămâne singurul oficial de politică industrială a României și, în consecință, logic ar fi să înceapă un demers amplu - în care să fie implicat un evantai larg de specialiști din organisme guvernamentale, mediul universitar, mediul academic, organizații patronale și sindicale, din activitatea productivă -, de analiză, îmbunătățire și punere de acord a prevederilor documentului cu realitățile prezente ale economiei românești și internaționale.

Coordonatele majore ale politicii industriale definite în document se înscriu în tendințele manifestate pe plan mondial și corespund, în linii generale și la nivel de intenții, principiilor politicilor industriale ale țărilor comunitare și ale Uniunii Europene în ansamblu, în sensul că denotă o puternică orientare spre piață și spre stimularea forțelor concurențiale.

---

¹ Guvernul României, Hotărârea nr. 657/2002 privind aprobarea documentului "Politică industrială a României"

Documentul oferă repere privind prioritățile și direcțiile întrevăzute de realizare a ajustărilor structurale menite să asigure modernizarea și eficientizarea substanțială a activității industriale pe baza îmbunătățirii semnificative a competitivității produselor, firmelor și sectoarelor industriale. În acest sens, documentul asigură:

- evidențierea coordonatelor evoluției prezente și viitoare ale industriei naționale, în contextul internaționalizării piețelor și al globalizării economiei mondiale;
- exprimarea oficială a angajării autorităților guvernamentale de a dezvolta o industrie modernă și competitivă, angajată consecvent într-un proces de dezvoltare durabilă;
- lansarea unor semnale, relevante pentru investitorii străini și pentru operatorii economici autonomi, privind perspectivele dezvoltării industriei naționale;
- specificarea celor mai potrivite căi, măsuri și acțiuni prin care industria națională poate reduce decalajul existent în raport cu țările comunitare;
- precizarea măsurilor prioritare pentru pregătirea economiei naționale în vederea integrării în structurile Uniunii Europene.

Potrivit coordonatelor definite în documentul oficial de politică industrială a României, aceasta este una precumpănitor orizontală, care prevede măsuri neutrale și acțiuni destinate să stimuleze investițiile intangibile și spiritul de antreprenariat în scopul intensificării proceselor de ajustări structurale. Acest tip de politică industrială este concordant cu cel adoptat de Uniunea Europeană, experiența comunitară în domeniul respectiv constituind sursa de inspirație primordială pentru demersul specialiștilor români de a defini obiectivele, căile de acțiune, instrumentele specifice și măsurile concrete de implementare a politicii.

Se poate conchide că politica industrială a României, așa cum a fost conturată în documentul menționat, este concordantă cu principiile, orientările și instrumentele de lucru ale Uniunii Europene specifice domeniului, în sensul că pune corect accentul pe utilizarea instrumentelor proprii economiei de piață, consideră că apelarea la forțele pieței presupune disciplina strictă a tuturor agenților economici și că aceste forțe nu conduc la îmbunătățirea performanțelor în sectoarele cu piețe deficitare și pentru care nu există instituții adecvate de sprijin sau, dacă există, își îndeplinesc deficitar funcțiile specifice. În consecință, politica preconizată prin documentul menționat nu implică eliminarea intervențiilor guvernamentale, justificate în cazurile de eșec al piețelor și atunci când soarta unor sectoare sensibile, de interes strategic, este amenințată. O asemenea abordare cu evidentă definiție sectorială este concordantă cu practica multor state

membre ale Uniunii Europene și a altor țări dezvoltate, în sensul că, în condițiile “orizontalizării” tot mai accentuate a politicilor industriale, abordarea verticală, sectorială, nu a fost abandonată, în perioadele de recesiune aceasta fiind chiar revigorată la nevoie.

5.3.2. Armonizarea factorilor determinanți ai politicii industriale și alegerea mijloacelor de acțiune

Stabilirea măsurilor specifice politicii industriale, alegerea tehnicilor și mijloacelor de acțiune cele mai eficace pentru stimularea creșterii competitivității industriale și îmbunătățirea cadrului de acțiune al agenților economici sunt efectuate sub **influența anumitor factori sau cerințe și în vederea realizării mai multor obiective.**

- **Reducerea puternică a costurilor bugetare pentru sprijinirea sectoarelor și a întreprinderilor aflate în dificultăți de ajustare structurală** este o cerință care a fost impusă de multiple rațiuni – orientarea tot mai accentuată a cheltuielilor bugetare spre alte domenii cu nevoi crescânde în societatea modernă (educație, cercetare-dezvoltare, asistență socială, asigurări sociale etc.), restrângerea continuă a implicării statului în activitatea economică, expunerea nediferențiată a sectoarelor și întreprinderilor la presiunile pieței etc.

În România, realizarea acestei cerințe s-a făcut prin adoptarea Legii nr. 143/1999 privind ajutorul de stat, care este aliniată la practica comunitară în domeniul ajutorului de stat. Potrivit acestei legi, actele normative prin care s-au instituit scheme de ajutor de stat sau ajutoare individuale existente la data intrării în vigoare a legii au fost compatibilizate cu prevederile legislației comunitare.

În mod similar cu legislația europeană, legislația națională grupează ajutoarele de stat în patru mari categorii, în funcție de obiectivul principal urmărit la acordare, după cum urmează:

- ajutoare de stat pentru agricultură și pescuit (care fac obiectul unui capitol distinct);
- ajutoare de stat pentru obiective orizontale: cercetare-dezvoltare; mediul înconjurător; întreprinderi mici și mijlocii; comerț; economisirea energiei; salvare-restructurare; combaterea șomajului; pregătire profesională; alte obiective;
- ajutoare de stat pentru obiective sectoriale, respectiv ajutoare acordate sectoarelor sensibile din punct de vedere concurențial: oțel; construcții navale; alte sectoare ale industriei prelucrătoare; transporturi; turism; servicii financiare; media și cultură;

- ajutoare regionale care se acordă pentru: zone pentru care au fost elaborate programe de dezvoltare regională altele decât zonele defavorizate; zone defavorizate.

Amendamentele aduse legii privind ajutorul de stat au fost făcute în scopul îmbunătățirii supravegherii și controlului ajutoarelor de stat, al evaluării acestora și efectelor lor asupra pieței, precum și pentru identificarea ajutoarelor de stat ilegale, acordate fără notificare și autorizare prealabilă.

Satisfacerea cerinței menționate este reflectată și de reducerea continuă a volumului ajutorului de stat acordat global la nivel național, cea mai mare pondere a acestuia fiind orientată spre industria prelucrătoare în ansamblu și industria cărbunelui, așa cum relevă cifrele înscrise în tabelul următor.

Tabelul nr. 5.2

**Ajutorul de stat global identificat la nivel național
(exceptând agricultura, pescuitul și transporturile)**

	2001	2002	2003	2004
Valoarea (milioane euro)	2013,5	860,6	894,0	1479,1
Ponderea în PIB (%)	4,5	1,8	1,8	2,5
Din valoarea totală, acordat pentru (%):				
- industria prelucrătoare	66,5	51,7	34,6	45,6
- industria cărbunelui	4,3	7,0	24,0	14,3

Sursa: Consiliul Concurenței. Raport privind ajutoarele de stat acordate de România în perioada 2002-2004, București, 2005, pag. 10.

Din tabel rezultă că ponderea cea mai ridicată în ajutorul național global (ANG) acordat în 2004 a fost înregistrată de *renunțările la venituri* (82,3%), respectiv *scutirile și reducerile la plata obligațiilor fiscale ale agenților economici față de stat, scutirile și reducerile la plata majorărilor de întârziere (ajutoare fiscale), acordate pentru privatizare și restructurare*.

Garanțiile de stat, o altă formă a ajutorului de stat, au avut în anul 2004 o pondere de asemenea ridicată (20,6% din ANG), explicată de încredințarea prestării de către anumite firme a unor servicii de interes economic general.

Ajutorul de stat de natura *cheltuielilor bugetare* a avut în anul 2004 o pondere de 17,7% în ANG (34,8% în 2001), cea mai mare pondere în cadrul acestor cheltuieli având-o *subvențiile directe pe produs* acordate de Ministerul Economiei și Comerțului pentru industriile cărbunelui, lignitului, minereurilor feroase, neferoase, radioactive, rare și nemetalifere.

Structura ajutorului național global de natura cheltuielilor bugetare s-a modificat profund în perioada 2001-2004 în sensul menționat mai sus,

respectiv al reducerii semnificative a participării cu capital a statului la acordarea ajutoarelor respective, așa cum rezultă din tabelul următor.

Tabelul nr. 5.3

Evoluția structurii ajutorului național global de natura cheltuielilor bugetare, acordat în perioada 2001-2004 (%)

	2001	2002	2003	2004
Cheltuieli bugetare	100	100	100	100
din care:				
Subvenții, alocații, subvenționarea dobânzii, alte sume nerambursabile	32,2	89,5	93,0	91,7
Participarea cu capital a statului	67,8	10,5	7,0	8,3

Sursa: Consiliul Concurenței. Raport privind ajutoarele de stat acordate de România în perioada 2001-2004, București, 2005, p. 13.

- **Asigurarea unui impact cât mai extins al măsurilor luate este o cerință facilitată de caracterul orizontal, neutral, al acestora.**

Într-adevăr, măsurile de politică industrială cu definiție orizontală se adresează în egală măsură tuturor agenților economici, indiferent de sectorul sau industria în care aceștia acționează, ceea ce conferă măsurilor respective o forță deosebită, în sensul că își exercită efectele pe zone mari ale economiei. Activitățile cele mai vizate de măsurile cu caracter orizontal sunt cercetarea-dezvoltarea, inovarea și difuzarea tehnologiilor, instruirea profesională, protecția mediului, economisirea energiei, stimularea creării și consolidării întreprinderilor mici și mijlocii, adică activitățile care interesează în mod egal toate sectoarele economiei.

În România, materializarea răspunsului la această cerință, conturată de experiența comunitară, s-a făcut în forme foarte diverse, care se vor regăsi în continuare pe parcursul acestei lucrări atunci când se tratează teme de care sunt legate formele respective.

- **Lărgirea câmpului de aplicare a acestor măsuri în sectoare diferite, unele complementare sau având legături mai slabe cu activitatea industrială** (transporturi, telecomunicații, bănci, piața financiară etc.). Un număr semnificativ de măsuri de dereglementare, de exemplu, s-au referit la alte sectoare economice decât cel industrial, dar impactul acestora asupra activității industriale a fost deosebit de important, constând în reducerea costurilor de funcționare a agenților economici și îmbunătățirea eficienței alocării resurselor.

În România, această cerință a determinat realizarea sau inițierea unor măsuri de facturi foarte diferite, aplicate sau în curs de aplicare în

sectoarele menționate și având un impact semnificativ, de cele mai multe ori benefic, asupra activității industriale, cum ar fi: întărirea capacității administrative de planificare și administrare a investițiilor la scară mare din infrastructura de transport, implementarea acquisului tehnic, social, al siguranței și al mediului în domeniul transportului rutier, extinderea infrastructurii de comunicații, continuarea proiectelor pentru realizarea noi linii electrice aeriene de 400 KV, adoptarea legii privind atribuirea contractelor de achiziție publică, alinierea progresivă a legislației la acquisul comunitar în domeniul TVA până la data aderării, alinierea la acquis în domeniul accizelor, transpunerea directivei privind raporturile compania mamă-filiale, întărirea supravegherii sectorului bancar în conformitate cu recomandările Uniunii Europene, finalizarea procesului de liberalizare a contului de capital potrivit angajamentelor asumate în procesul de negociere, îmbunătățirea colectării veniturilor bugetare, aplicarea unitară a legislației din domeniul luptei contra evaziunii fiscale, reducerea graduală a arieratelor din economie și împiedicarea formării de noi arierate, monitorizarea reducerii arieratelor la marii contribuabili industriali, din transporturi etc.

- **Menținerea condițiilor de concurență normală în cadrul economiei naționale și la nivel internațional**
- **Deschiderea puternică a agenților economici, a economiei în ansamblu, către piețele internaționale.**

5.3.3. Intensificarea investițiilor intangibile

Orientarea puternică, începând din a doua jumătate a anilor '80, spre abordarea orizontală - care presupune măsuri accesibile tuturor agenților economici, indiferent de sectorul căruia îi aparțin și de dimensiunea lor - a vizat, în principal, îmbunătățirea semnificativă a calității intranților în activitatea productivă, a determinat **intensificarea fără precedent a investițiilor intangibile**, respectiv a celor destinate stimulării intense a C-D, a inovării și difuzării tehnologice, a formării și perfecționării forței de muncă în vederea creșterii nivelului de calificare a acesteia, facilitării accesului agenților economici la "serviciile profesionale" (informare și documentare, expertiză tehnică, consultanță tehnologică, managerială, financiară, contabilă, juridică, ecologică).

Recunoașterea rolului determinant al activelor intangibile în eforturile de creștere a competitivității activității productive a devenit, astfel, o trăsătură calitativ dominantă a politicilor industriale, în cursul anilor '90. Recunoașterea a fost determinată de faptul că majoritatea factorilor de decizie și a specialiștilor au ajuns la concluzia, confirmată de practica activității economice, că îmbunătățirea și adaptarea la "*state of art*" a tehnologiilor (de pro-

ducție, tehnologice, manageriale, comerciale, financiare etc.) și a întreprinderilor reprezintă cea mai bună soluție pentru creșterea competitivității lor.

În scopul facilitării acestei adaptări, care este adesea stânjenită de nivelul insuficient al know-how-ului necesar, de lipsa “viziunilor strategice” și de experiența practică precară a anumitor întreprinderi, îndeosebi a celor mici și mijlocii, au fost concepute și aplicate numeroase programe destinate să susțină și să intensifice investițiile intangibile la nivelul Uniunii Europene și la cel al statelor membre.

În România, politica guvernamentală în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și inovării a fost marcată de schimbări profunde de orientare și conținut, determinate de perspectiva integrării în Uniunea Europeană și de cerința înscrierii pe coordonatele Spațiului European al Cercetării. Principalele schimbări produse în această politică, care reflectă însușirea principiilor, metodelor și instrumentelor comunitare în domeniu, au fost următoarele:

- asumarea, prin Documentul de poziție pentru capitolul 17 “Știință și cercetare”, a angajamentului de “realizare a unei finanțări adecvate a sistemului cercetare-dezvoltare-inovare, cu atingerea unui nivel al cheltuielilor alocate acestuia de circa 1% din PIB în anul 2007”;
- alinierea la orientările Uniunii Europene în domeniul cercetării-dezvoltării în sensul atingerii până în anul 2010 a țintei de minimum 3% din PIB a nivelului cheltuielilor totale alocate acestuia (obiectivul “3%” stabilit de Consiliul European de la Barcelona din anul 2002, din care minimum 2% din partea industriei), precum și al implementării Planului de acțiuni pentru atingerea obiectivului 3%, adoptat de Comisia Europeană în aprilie 2003;
- participarea la Programul-Cadru CDI al Uniunii Europene – PC6 2002-2006 și la implementarea Spațiului European al Cercetării (potrivit Memorandumului de înțelegere cu UE privind asocierea României la PC6 – noiembrie 2002, și HG nr. 368/2003 cu privire la plata contribuției României și la condițiile de participare la acest program);
- realizarea angajamentelor asumate prin acordurile și tratatele bilaterale și internaționale în domeniul științei și tehnologiei, inclusiv prin convențiile de aderare la organisme și organizații internaționale în domeniu;
- începerea pregătirii cadrului instituțional și a mecanismelor de utilizare a fondurilor structurale.

Schimbările produse pe coordonatele menționate s-au materializat în acțiuni legislative și reglementative care au configurat organizarea și mecanismele sistemului național de CDI, cele mai semnificative fiind:

- Adoptarea pachetului legislativ specific – Legea nr. 319/2003 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 65/2002 privind Statutul

personalului de cercetare-dezvoltare, Legea nr. 324/2003 pentru aprobarea OG nr. 57/2002 privind Cercetarea Științifică și Dezvoltarea Tehnologică, Legea nr. 50/2003 de aprobare a OG nr. 14/2002 privind înființarea și funcționarea parcurilor științifice și tehnologice, HG nr. 128/2004 de aprobare a Programului național de dezvoltare a infrastructurii de transfer tehnologic și inovare – INFRATECH;

- Extinderea până în anul 2006 și actualizarea Planului național de cercetare-dezvoltare și inovare (HG nr. 614/2004);
- Introducerea începând din anul 2003 a instrumentelor de finanțare complementare Planului național CDI, respectiv planurile sectoriale și programele nucleu de cercetare-dezvoltare ale instituțiilor de profil;
- Corelarea mai bună a politicilor din domeniul CDI cu celelalte politici guvernamentale (industrială, de investiții, de utilizare a forței de muncă, de dezvoltare regională, de mediu etc.), prin introducerea planurilor sectoriale de cercetare și includerea componentei CDI în Programul Operațional Sectorial pentru creșterea competitivității economice, finanțat din fonduri structurale UE începând din anul 2007 și coordonat de Ministerul Economiei și Comerțului;
- Creșterea cerințelor de conformare tehnico-economică a activității agenților economici la standardele Uniunii Europene (nivel tehnologic, norme de calitate, norme de protecția mediului etc.), ceea ce a determinat sporirea sensibilă a cererii acestor agenți de proiecte CDI;
- Creșterea vizibilității și a implicării internaționale a comunității științifice și tehnice din România, participarea mai intensă a acesteia la circuitele științifice și tehnologice internaționale.

Pe coordonatele de creștere a competitivității conturate de experiența Uniunii Europene, Ministerul Educației și Cercetării, prin Autoritatea de Cercetare, a lansat elaborarea unui proiect de “Strategie națională pentru cercetare, dezvoltare și inovare pentru perioada 2007-2013”, în cadrul căruia se va ține seama de tendințele și abordările specifice din spațiul comunitar. Proiectul urmărește să asigure participarea comunității științifice din România pe parcursul desfășurării sale și să stimuleze interesul diferitelor categorii de utilizatori ai rezultatelor activităților de CDI, pe baza utilizării cunoștințelor și experiențelor reușite din țările comunitare. Proiectul, cu o durată de 18 luni, are ca obiective:

- elaborarea Strategiei naționale de CDI pentru perioada 2007-2013, care să precizeze instrumentele programatice și/sau de proces, instrumentele de finanțare, sistemul de control și evaluare al performanțelor;
- elaborarea Planului Național CDI pentru perioada 2007-2013, care să precizeze profilul programelor, rezultatele așteptate, indicatorii de

evaluare etc. și să cuprindă propuneri privind procedurile și mecanismele de contractare, finanțare, monitorizare și control, precum și alte instrumente programatice.

Pentru asigurarea integrării României în Spațiul European de Cercetare și a armonizării cu politicile Uniunii Europene și cu sistemul european de cercetare-dezvoltare, obiectivul urmărit prioritar în etapa actuală a fost acela al amplificării participării comunității științifice și tehnice românești la Programul Cadru 6 (PC 6) al Uniunii. În acest sens s-au dezvoltat centre de excelență științifică și tehnologică și au fost lansate, prin Planul Național de Cercetare, programe noi privind tehnologiile societății informaționale și biotehnologiile, potrivit celor șapte priorități tematice ale PC 6.

Deși la nivelul anului 2004 cheltuielile totale pentru cercetare-dezvoltare au reprezentat în România 0,42% din PIB, din care circa 0,21% din PIB au fost cheltuieli ale agenților economici, continuă eforturile de aliniere progresivă la orientările recente ale politicii Uniunii Europene care, potrivit strategiei stabilite la Consiliul European de la Barcelona din anul 2000, a fixat ținta de minimum 3% din PIB a nivelului cheltuielilor totale de cercetare-dezvoltare până în anul 2010 (obiectivul "3%").

O reușită care trebuie, de asemenea, consemnată în ceea ce privește transpunerea în România a experienței comunitare în domeniul investițiilor intangibile este inițierea programului amplu de constituire și dezvoltare a parcurilor științifice și tehnologice. Această formă de organizare reprezintă o modalitate eficientă de îmbunătățire a relațiilor universități-industrie, respectiv de intensificare a contactelor eficiente dintre cercetarea universitară și mediul economic, îndeosebi cel industrial. Forma s-a impus în deceniile șapte și opt ale secolului trecut, ca o reacție în țările dezvoltate la problemele recesiunii economice, ale creșterii șomajului și declinului industriilor tradiționale, prin stimularea dezvoltării de activități economice bazate pe tehnologii noi, promovarea transferului și difuzării noilor tehnologii și utilizarea eficientă a potențialelor locale de dezvoltare.

Formele concrete pe care le îmbracă aceste parcuri sunt diversificate, potrivit Ghidului UNIDO 1991 acestea fiind caracterizate prin următoarele: a) **parcul științific**, care are ca scop: facilitarea transferului de tehnologie de la învățământ sau cercetare la firmele din perimetrul parcului sau la altele învecinate; dezvoltarea afacerilor bazate pe rezultate ale cercetării universitare sau din institute distincte de profil; sprijinirea dezvoltării unor firme a căror activitate este axată pe rezultate ale cercetării. Parcul se crează în apropierea unei universități cu activitate de cercetare intensă sau a unui centru de cercetare avansată, b) **centrul tehnologic**, axat pe sprijinirea uneia sau mai multor firme care aplică tehnologii de vârf rezultate din cercetări efectuate și în afara cadrului universitar. Vocația centrului este precumpănitor legată de producție și de oferirea unor servicii,

inclusiv de desfacere a produselor, firmelor interesate; c) **centrul de inovare**, care oferă facilități (echipamente de birotică, accesul la surse de finanțare sau la rețele de cercetare, consultanță de specialitate) întreprinderilor mici și mijlocii nou create, profilate pe realizarea de produse și tehnologii de înalt nivel, care incumbă deci și un risc ridicat; d) **incubatorul de afaceri**, care cuprinde firme nou create pe care le orientează spre utilizarea de noi tehnologii și crearea de locuri de muncă și le sprijină prin oferirea de facilități comune (clădiri modulare, secretariat, calculatoare, accesul la infrastructura de comunicații) și servicii profesionale de susținere (consultanță managerială, tehnologică, financiară, juridică etc.). În accepție largă, incubatorul de afaceri desemnează gama de organizații care, sub diferite forme, îi sprijină pe întreprinzători să-și dezvolte și materializeze ideile.

În România au apărut, începând din anul 1992, „centre de inovare și transfer de tehnologie” și „centre de implementare a invențiilor”¹, creându-se pe baza lor două rețele naționale pentru transfer de tehnologie.

Centrele de tipul celor menționate s-au înmulțit rapid și au cunoscut treptat diversificarea statutelor lor juridice, în sensul că au căpătat următoarele forme: i) societăți comerciale (Centrul „Transilvania” Brașov); ii) societăți nonprofit (Centrul de inovare și afaceri INCERC – Galați); iii) subunități fără personalitate juridică funcționând în cadrul unor institute de cercetări (ZECASIN - în cadrul Institutului de Cercetări pentru Chimie, CITAF – în cadrul Institutului de Cercetare și Proiectare Tehnologică pentru Construcții de Mașini); iv) unități funcționând pe baza unui contract de asociere (CASSTIL S.A. București). De asemenea, obiectul activității acestor centre de inovare și transfer de tehnologie s-a diversificat apreciabil, constând în activitate de cercetare științifică orientată spre piață (realizarea de studii la cererea beneficiarilor), de producție, de import-export, de servicii.

Ca urmare a condițiilor favorizante asigurate pentru crearea acestor centre, îndeosebi finanțarea guvernamentală a rețelelor de centre de inovare și transfer tehnologic, în circa doi ani s-au înființat circa 30 de asemenea unități. Asigurarea capitalului de pornire s-a făcut din Fondul Special de 1% rezultat din contribuția tuturor agenților economici. Finanțarea celor două rețele menționate s-a făcut din fonduri publice, până în 1994 Fondul Special fiind o resursă de finanțare de referință, deși a fost conceput ca una provizorie și temporară. Dacă, în primii doi ani de

---

¹ Steliana Sandu. *Inovare, competență tehnologică și creștere economică*, Editura Expert, București, 2002, pp. 189-191.

existență, Fondul Special a avut o anumită stabilitate, începând din 1993 dificultățile întâmpinate încă de la început s-au amplificat, îndeosebi din cauza întârzierilor frecvente în colectarea cotei de 1% de la agenții economici. Sistarea, doi ani mai târziu, a sprijinului public pentru cele două rețele a determinat încetarea activității în majoritatea centrelor care le compuneau.

Dificultățile pe care le-a întâmpinat crearea și, mai ales, menținerea centrelor de inovare și de transfer de tehnologie, experiența dobândită prin înființarea și funcționarea acestora în România și în țările dezvoltate au condus la următoarele concluzii:

- dezvoltarea afacerilor prin relația universitate-industrie este condiționată de numeroși factori – cererea reală de produse și tehnologii care să facă obiectul cercetărilor în universități și al aplicării lor prin intermediul centrelor; recunoașterea de către factorii de decizie vizați a importanței și eficacității acestei forme de cercetare, indispensabilă asigurării unui cadru economic general stimulat pentru inovare; infrastructura cercetării științifice și producției, capabilă să permită aplicarea unor tehnologii noi și complexe; sursele de finanțare care pot fi accesate; existența unor universitari care să posede deopotrivă personalitate științifică și abilități antreprenoriale indispensabile operării cu succes concomitent în mediul științific și în cel de afaceri; capacitate antreprenorială puternică; relațiile cu persoane și cu instituții din mediul de afaceri specific activității centrelor respective, indispensabile pentru pătrunderea rapidă pe piață a acestora, obținerea de oferte și accederea la piețe potențiale de desfacere;
- centrele trebuie să se creeze în cadrul universităților care efectuează cercetări fundamentale și aplicative de înalt nivel științific, recunoscute de comunitatea științifică națională și internațională, și care pot oferi suportul de cunoaștere indispensabil funcționării eficiente a centrelor;
- cercetătorii implicați în crearea și funcționarea acestor centre trebuie să posede și cunoștințe manageriale adecvate, să fie capabili să promoveze inovarea pe baza cunoașterii detaliate a cererii reale de produse și tehnologii de pe piață;
- finanțarea din fonduri publice a activității acestor centre, cel puțin o perioadă de la demararea lor, este indispensabilă.

Concluziile rezultate pot constitui tot atâtea direcții de acțiune pentru remedierea deficiențelor care încă grevează funcționarea parcurilor științifice și tehnologice industriale și le diminuează contribuția la relansarea activității industriale în regiunile în care sunt amplasate.

În ceea ce privește celălalt domeniu major al investițiilor intangibile – **dezvoltarea resurselor umane** - importanța crescândă acordată rolului determinant pe care factorul “resurse umane” îl are în procesele de ajustare

structurală la nivel de firme și de sectoare a fost reflectată în România de accentul tot mai puternic pus, în politica privind forța de muncă, pe formarea, reciclarea și reinserția profesională a salariaților, în detrimentul sprijinului acordat pentru menținerea locurilor de muncă, prin care se genera riscul menținerii în activitate a industriilor și întreprinderilor ineficiente și al perpetuării, astfel, a dezechilibrelor structurale.

Reforma sistemului de educație românesc, care cuprinde pregătirea, formarea și perfecționarea resurselor umane, a început în anul 1997, fiind orientată spre asigurarea răspunsurilor la provocările generate de "*societatea cuaternară*" sau "*societatea informațională*", în care fluxul real de bunuri și servicii este înlocuit de fluxul informațional specific "*economiei virtuale*". Pentru sistemul de educație, societatea cunoașterii, în care formarea și perfecționarea continuă a resurselor umane devine factorul decisiv al progresului pe termen lung, generează o serie de cerințe specifice:

- pregătirea forței de muncă pentru asimilarea eficace a impactului noilor tehnologii ale cunoașterii și comunicațiilor;
- reflectarea adecvată, în programele de instruire, a fenomenului globalizării, văzut, îndeosebi, ca interdependență economică, tehnologică și culturală, precum și a impactului acestuia asupra activității fiecăruia;
- promovarea educației globale (curricule flexibile și inovative, învățământ interactiv, mobilitatea accentuată a participanților la procesul de învățământ) ca instrument pentru promovarea globalizării și ca efect al acesteia;
- îmbunătățirea calității procesului de învățământ prin adoptarea standardelor educaționale comune pentru diferite profesii, asigurarea procedurilor adecvate pentru îmbunătățirea calității instituțiilor și programelor educaționale recunoscute la nivel național.

Reforma sistemului educațional, care trebuie să fie sistemică, rapidă și cuprinzătoare, s-a desfășurat pe coordonatele stabilite prin Legea nr. 84/1995 a educației, modificată apoi sub forma Legii nr. 151/1999, Legea nr. 128/1997 privind statutul personalului didactic, precum și prin alte legi, ordonanțe și decizii guvernamentale vizând accelerarea procesului de reformă.

Principalele realizări înregistrate în domeniul reformei sistemului de învățământ și formare profesională după anul 1999, pe coordonatele trasate de aceste legi, au fost următoarele: creșterea capacității instituționale, adecvarea progresivă a ofertei sistemului la cererile de pe piața muncii, modernizarea în măsură redusă a conținutului programelor de învățământ, îmbunătățirea criteriilor și procedurilor de evaluare și certificare, precum și a celor de recunoaștere a diplomelor și calificărilor. Învățământul obligatoriu a fost extins la zece ani, iar vârsta de intrare la școală a fost redusă de la șapte la șase ani, fiind necesară însă îmbunătățirea semnificativă a calității

procesului de învățământ și asigurarea transparenței calificărilor. În scopul de a se asigura accesul îmbunătățit al absolvenților la piața muncii, s-au realizat modificări semnificative structurale și în programele de învățământ profesional și al instruirii, considerat obligatoriu. De asemenea, a crescut coerența cadrului legislativ referitor la formarea continuă, noul Cod al Muncii, în vigoare din martie 2003, stabilind obligativitatea angajatorilor de a asigura accesul salariaților lor la programe de formare și perfecționare.

5.3.4. Reconsiderarea rolului ajutoarelor de stat

Sprijinirea întreprinderilor și firmelor prin **ajutoare de stat** a reprezentat și continuă să reprezinte o problemă sensibilă, în privința căreia s-au produs, în cea de a doua jumătate a secolului trecut, schimbări semnificative în optica de abordare și în modalitățile de soluționare. Problema importantă a ajutoarelor de stat a fost deja abordată la paragraful b) de mai sus, dar necesită unele comentarii suplimentare.

În domeniul ajutoarelor de stat, poziția Uniunii Europene este clară: acordarea ajutoarelor de stat nu se justifică decât în cazurile în care acestea contribuie la corectarea disfuncționalităților pieței sau promovează schimbările structurale; doar în aceste situații ajutoarele de stat sunt puse în slujba interesului comun, în sensul că pot contribui la dezvoltarea unor structuri industriale competitive, capabile să asigure crearea de locuri de muncă. În consecință, ajutoarele de stat nu trebuie acordate agenților economici ineficienți care, prin subvenții publice, urmăresc acoperirea propriilor pierderi cauzate de ineficiența activității desfășurate și nu realizarea ajustărilor structurale imperioase pentru creșterea competitivității lor.

Ajutoarele de stat distorsionează, neîndoelnic, concurența pe piața liberă și, în consecință, instanțele comunitare au stabilit postulatul incompatibilității intervențiilor publice cu mecanismele economiei de piață, primatul politicii concurenței în raporturile cu politicile industrială și comercială, precum și cadrul reglementativ al ajutoarelor.

Trebuie subliniat însă că schimbarea de filozofie a ajutoarelor de stat a reclamat în țările membre ale ansamblului comunitar câteva decenii, interval de timp în care pot fi identificate mai multe etape, fiecare cu caracteristicile ei distinctive ¹:

- etapa reconstruirii și modernizării economice, 1945-1965, în care statul a acordat subvenții importante pentru investiții, inclusiv

---

¹ Vezi, în acest sens, Luminița Chivu, C. Ciutacu - *Evoluția concepțiilor privind politica ajutoarelor de stat în Europa*, Revista Universității de Petrol-Gaze Ploiești, nr. 1/2006.

întreprinderilor private, practicând precumpănitor politici de economie mixtă destinate să construiască “poluri publice structurante”;

- etapa deschiderii frontierelor, 1965-1974, în care măsurile de politică industrială “verticale”, sectoriale, destinate să stimuleze prin ajutoare publice “campionii naționali”, s-au îmbinat cu cele “orizontale”, neutre, ajutoare acordate pentru concentrări economice, stimularea dezvoltării și amenajarea teritoriului;
- etapa reconfigurării industriale, 1974-1981, în care intervenția statului a continuat să fie viguroasă prin sprijinirea unor ample programe de restructurare tehnologică și a unor sectoare aflate în dificultăți de ajustare structurală; ajutoarele pentru stimularea activităților de C-D au crescut sensibil;
- etapa “reindustrializării” și a restructurării, 1981-1988, în care s-au produs extinderea sectorului public, adâncirea interfeței cercetare-industrie, stimularea creării și consolidării întreprinderilor mici și mijlocii, consolidarea aparatului productiv național prin susținerea în continuare a acelorași sectoare confruntate cu dificultăți de ajustare structurală (textile, siderurgie, construcții navale);
- etapa de după anul 1988, caracterizată prin preponderența tot mai accentuată a politicii industriale orizontale, neutre, destinată să îmbunătățească simțitor mediul de afaceri al întreprinderilor, îndeosebi dimensiunile fiscală și juridică ale acestuia, să stimuleze investițiile intangibile în C-D și formarea și dezvoltarea profesională.

Din evoluția prezentată reiese că, începând din deceniul 7 al secolului precedent, Comisia Europeană și-a cristalizat progresiv o politică coerentă de acordare a ajutoarelor de stat anumitor sectoare sau mari firme, punctul de plecare constituindu-l o comunicare¹ care stabilește principiul fundamental valabil și în prezent potrivit căruia, în cadrul Pieței Unice, concurența nu trebuie distorsionată. Acordarea ajutoarelor de stat trebuie să constituie deci o excepție, justificată doar în cazurile când ajutoarele respective contribuie la atingerea anumitor obiective economice și sociale a căror realizare este obstrucționată de mecanismele pieței sau este posibilă dar în perioade inacceptabil de lungi sau reclamând costuri excesive.

Un aspect important care trebuie reținut, rezultat din articolul 87 (1) al Tratatului de instituire al Comunității Europene (TCE), este că nu contează forma ajutorului de stat – direct (subvenții) sau indirect (facilități fiscale etc.), ci efectele economice ale acestuia. Astfel, potrivit articolului menționat, o

---

¹ COM (78) 221 final, mai, 1978.

măsură de sprijin care constituie obiect al intervenției statului în economie este calificată drept ajutor de stat dacă îndeplinește cumulativ patru condiții:

- implică folosirea, directă sau indirectă, de resurse publice;
- conferă avantaje beneficiarului;
- este selectivă;
- distorsionează concurența, ceea ce are efecte negative asupra comerțului dintre statele membre.

Referitor la prima condiție, trebuie precizat că, în viziunea TCE, noțiunea de ajutor de stat acoperă atât intervențiile care implică cheltuieli directe de la bugetul statului (subvenții directe, subvenționarea de către stat a unor împrumuturi bancare), cât și formele de sprijin care diminuează veniturile bugetului de stat (anularea și amânarea plăților de datorii publice, acordarea de facilități fiscale constând în reducerea sau scutirea de impozite, reducerea sau amânarea plății contribuțiilor la sistemul de asigurare socială pentru salariați etc.). De asemenea, acordarea garanțiilor de stat pentru obținerea de împrumuturi bancare prezintă elemente specifice ajutorului de stat, din moment ce oferă beneficiarului creditului posibilitatea de obținere a unei rate a dobânzii mai avantajoase în raport cu situația în care s-ar fi obținut împrumutul fără garanția statului.

Cea de a doua condiție este clarificată în jurisprudența comunitară prin definirea ajutorului de stat drept “orice măsură de sprijin, indiferent de forma sa, având ca efect reducerea cheltuielilor ce revin în mod normal agenților economici, chiar dacă nu este vorba despre o subvenție în sensul strict al cuvântului, însă are aceeași natură și efecte”.

Cea de a treia condiție se referă la faptul că art. 87 menționat mai sus este aplicabil măsurilor de sprijin care “favorizează anumiți agenți economici sau anumite sectoare de activitate”, adică au un caracter selectiv, implicit un potențial ridicat de distorsionare a concurenței.

Ultima condiție este prezentă în legislația comunitară privind ajutorul de stat prin faptul că aceasta se aplică numai în cazurile în care acordarea ajutorului produce externalizări negative între statele membre, altfel spus condiția este întrunită când beneficiarii unui ajutor au o piață de desfacere externă sau când agenți economici din alte state membre concurează cu beneficiarii pe piața internă a statului care a acordat ajutorul.

Dacă art. 87 (1) al TCE interzice, în principiu, intervențiile statului care întrunesc cele patru condiții menționate, paragrafele (2) și (3) ale aceluiași articol prevede anumite excepții, cele mai relevante din punct de vedere practic fiind cele care se referă la ajutoarele de stat acordate pentru:

- promovarea dezvoltării economice a unor regiuni în care nivelul de trai este foarte scăzut sau nivelul șomajului este foarte ridicat [art. 87 (3)(a)];

- facilitarea dezvoltării anumitor activități economice sau zone economice, cu condiția ca ajutorul să nu afecteze negativ, într-o măsură inacceptabilă, comerțul intracomunitar.

Pentru asigurarea respectării prevederilor comunitare referitoare la acordarea ajutorului de stat, TCE a stabilit un sistem de control *ex ante*, de către Comisia Europeană, al aprobării ajutorului, precum și unul *ex post*, de monitorizare de către aceeași Comisie a modului de aplicare a măsurilor aprobate.

Totodată, Statele Membre au obligația respectării clauzei *stand still*, potrivit căreia nu vor pune în aplicare nici o măsură de acordare a unui ajutor de stat care nu a fost notificată Comisiei Europene spre aprobare, în caz contrar Comisia putând ordona suspendarea acordării ajutorului acordat fără notificare prealabilă.

Coordonatele generale ale legislației comunitare în materie de acordare a ajutorului de stat, respectiv acquisul comunitar în acest domeniu, se regăsesc în legislația românească specifică, în principal Legea nr. 143/1999 privind ajutorul de stat, cu modificările și completările adoptate prin Legea nr. 603/2003 a ajutorului de stat, la care se adaugă alte legi, regulamente și instrucțiuni complementare. Asigurarea deplinei compatibilități a cadrului legislativ românesc cu cel comunitar presupune efectuarea în continuare a unor ajustări și adaptări (de exemplu, Legea nr. 603/2003 menționează că ajutoarele cu caracter social acordate consumatorilor, precum și cele legate de dezastre naturale și condiții excepționale nu trebuie notificate, fiind suficient un aviz al Consiliului Concurenței pentru a fi acordate; normele comunitare stipulează însă că ajutoarele de stat cu aceste destinații, deși sunt compatibile, trebuie totuși notificate, de aici decurgând cerința de modificare a legii respective).

5.3.5. Asigurarea unui mediu de afaceri favorabil întreprinderilor, îndeosebi din punct de vedere fiscal

Acest reper, menționat și în paragrafele precedente, este important întrucât experiența a demonstrat că existența unui mediu de afaceri “prietenos”, favorizant pentru intensificarea activității economice, reprezintă astăzi o pârghie mai eficace de încurajare a comportamentului investițional al agenților economici decât cea a încitațiilor fiscale vizând stimularea nemijlocită a acestui comportament. Măsurile destinate să simplifice și să ușureze regimul fiscal privitor la întreprinderi, să incite băncile să furnizeze capitalurile necesare agenților economici, să încurajeze investițiile de capital-risc în întreprinderi nou-create sunt printre cele mai frecvent luate în ultimii ani, tocmai în scopul de a flexibiliza și a spori rolul stimulator al cadrului reglementativ.

În acest sens, o prioritate a programelor guvernamentale în România privește îmbunătățirea semnificativă a mediului de afaceri, îndeosebi în scopul încurajării investițiilor private autohtone și străine pe baza reducerii sau înlăturării barierelor administrative. Principalele acțiuni destinate îmbunătățirii mediului de afaceri și stimulării investițiilor au fost:

- Simplificarea procedurilor de înregistrare și de autorizare a funcționării noilor firme;
- Adoptarea Codului Unic de Înregistrare a societăților comerciale;
- Îmbunătățirea reglementărilor privitoare la intrarea și la ieșirea de pe piață a firmelor;
- Asigurarea transparenței decizionale și a comunicării dintre guvern și mediul de afaceri, în scopul fundamentării politicilor guvernamentale pe baza parteneriatului public-privat și al cunoașterii mai bune a acestora de către agenții economici;
- Reorganizarea activităților de control al activității agenților economici prin reunirea acestor activități în cadrul Autorității Naționale de Control, înființarea Registrului Unic de Control;
- Adoptarea Codului fiscal și a Codului de procedură fiscală;
- Adoptarea Legii privind promovarea investițiilor străine directe, înființarea Agenției Române pentru Investiții Străine și revizuirea mecanismului de înregistrare și organizare a evidenței investițiilor străine;
- Simplificarea procedurilor vamale.

Se poate aprecia că principalele repere de referință pe care le-am identificat în experiența Uniunii Europene în materie de creștere a competitivității se regăsesc, cu adaptările de rigoare, în orientările, acțiunile și măsurile specifice inițiate în România sub presiunea cerințelor Uniunii de aliniere la acquisul comunitar și/sau ca efect al inițiativelor proprii la nivel guvernamental și la cel al agenților economici. Eforturile făcute pe acest plan la toate nivelurile activității economice trebuie apreciate ca atare, deși rămân încă numeroase acțiuni de întreprins pentru a asigura, la data prevăzută a integrării României în Uniunea Europeană, condițiile indispensabile maximizării avantajelor și reducerii costurilor pe care le presupune acest act istoric pentru țara noastră.

5.4. Posibile orientări ale politicii românești în domeniul creșterii competitivității

Începând din anul 2000, industria românească a înregistrat semne din ce în ce mai evidente de redresare, de apropiere de nivelurile înregistrate în

anul 1989 ale celor mai relevanți indicatori ai activității economice, precum și de aliniere treptată la cerințele economiei moderne de productivitate înaltă, eficiență superioară și competitivitate. Progresele înregistrate după acea dată, îmbucurătoare după o perioadă de peste un deceniu de recul economic și industrial, pot fi sintetizate în câteva realizări-cheie: producția industrială înregistrată în anul 2004 a fost cu circa 32% mai mare decât cea din 2000, valoarea exportului s-a dublat, dar structura acestuia a fost marcată de schimbări nesemnificative, iar nivelul productivității muncii a crescut cu circa 60%.

5.4.1. Evaluare sintetică a competitivității industriei prelucrătoare românești și a sectoarelor acesteia

Performanțele în continuă îmbunătățire din ultimii ani ale economiei și industriei românești au fost consemnate obiectiv în rapoartele pe anii 2003, 2004 și 2005 ale Comisiei Europene privind progresele României pe calea integrării, precum și în ultimele rapoarte globale asupra competitivității. Pe de altă parte, IMD World Competitiveness Report 2004 consemna că România se situa pe locul 54 într-o ierarhie a țărilor stabilită după criteriul competitivității globale (care include: performanțele economice, eficiența guvernului, eficiența afacerilor, infrastructurile), după ce în 2003 se situase pe locul 51, comparativ, în același an, 2004, cu Ungaria – locul 42, Republica Cehă – 53, Slovenia – 45, Italia – 51, Polonia – 57.

Comerțul exterior al României oferă o imagine relevantă asupra competitivității industriei, ca fiind sectorul economiei cu cea mai mare contribuție la schimburile economice externe. În anul 2004, exportul s-a cifrat la nivelul-record de 23,5 miliarde dolari SUA, iar importul (fob) la 30,2 miliarde dolari (pentru edificare reamintim că, în anul 1991, exportul și importul-fob se situau la numai 4,3 și, respectiv 5,4 miliarde dolari SUA. Rezultă că, în perioada 1991-2004, exporturile au sporit de 5,5 ori, iar importurile de 5,6 ori.

Cert este că activitatea de comerț exterior a constituit motorul principal al creșterii economice, creșterea acesteia devansând pe cele ale altor indicatori macroeconomici, cum sunt produsul intern brut, producția industriei prelucrătoare, formarea brută de capital fix. Deosebit de îmbucurătoare este constatarea că sectorul privat și-a intensificat în măsură considerabilă participarea la această activitate: în 2004, ponderea sectorului privat a fost de 69% la export și 75% la import (în anul 1991, sectorul privat deținea o pondere de numai 16% în comerțul exterior, iar în 1996 de 51% la export și 48% la import).

Structura pe mărfuri a comerțului exterior a marcat anumite evoluții, cu îmbunătățiri încă modeste, ale fluxurilor de export și ale celor de import,

ca reflex al progreselor înregistrate în procesul de restructurare a economiei naționale. Astfel, la export, produsele textile și pielăria au continuat și în anul 2004 să dețină primul loc, dar ponderea lor în totalul exporturilor s-a diminuat la 30,0%, față de 32,7% în 2000 și 34,1% în 1998. Produsele industriei constructoare de mașini, inclusiv electrotehnice, au devenit a doua grupă ca importanță (a treia în 1996) cu o pondere în ascensiune: 24,4% în 2004, comparativ cu 19,3% în 2000 și 14,1% în 1996. În același interval s-a înregistrat diminuarea ponderii în totalul exporturilor a metalelor, produselor chimice și, în ultimii ani, a produselor agroalimentare, în special, sub efectul anilor agricoli nefavorabili.

La import, importurile de mașini și utilaje au ocupat locul dominant, ponderea lor ajungând la 34,9% în 2004 față de 31,5% în 2000 și 27,6% în 1996. Pe locul doi s-au situat importurile de produse textile, ca expresie a specificului producției și exportului în lohn. Importurile de produse minerale s-au diminuat sensibil, ponderea lor fiind în 2004 de 13,5% (23,5% în 1996).

Relevantă pentru competitivitatea industriei românești este, de asemenea, orientarea geografică a comerțului exterior, în care ponderea legăturilor comerciale cu Uniunea Europeană, o piață cu exigențe deosebite, este apreciabilă: în 2004, ponderea exporturilor către țările comunitare era de 73,0%, iar cea a importurilor de 65,1%, față de 56,6% și, respectiv, 52,5% în 1997.

Un factor semnificativ de impulsionare a comerțului exterior a fost deschiderea piețelor prin acorduri de comerț liber, dezvoltarea economică asigurând creșterea valorilor de comerț, îndeosebi cu țările dezvoltate.

Cu toate progresele înregistrate, competitivitatea industriei românești rămâne încă modestă, fapt ilustrat de diferențele semnificative înregistrate de România față de țările cele mai dezvoltate din Uniunea Europeană în ceea ce privește indicatorul valoarea adăugată brută pe locuitor, al cărui nivel este de aproape zece ori mai redus; diferențe mai mici, dar totuși importante, se înregistrează și față de restul țărilor comunitare. De altfel, trebuie subliniat faptul că, după anul 1995, evoluția nivelului valorii adăugate brute în industrie s-a situat permanent sub cea a producției industriale, evoluțiile divergente ale celor doi indicatori semnificând realitatea îngrijorătoare a existenței unui consum de resurse superior valorii nou-create, adică a unei activități productive ineficiente cauzate de competitivitatea scăzută a produselor industriale.

Contribuția sectoarelor industriale la producerea acestei stări a fost însă diferită, în sensul că există sectoare ale căror produse și servicii se dovedesc realmente competitive pe piețele internaționale, reușind să se mențină sau chiar să cucerească cote mai mari pe piețe recunoscute ca având un nivel ridicat de exigență (SUA, țări membre ale Uniunii Europene), alături de sectoare aflate în declin vizibil, incapabile să facă față, cu

produsele lor, competiției pe piața internă cu cele ale firmelor străine. Analiza potențialului sectoarelor industriale de generare a VAB după anul 1996, când a apărut decalajul menționat în defavoarea VAB, evidențiază faptul că, în cadrul industriei prelucrătoare, unele sectoare s-au dovedit performante, înregistrând ponderi ale VAB superioare mediei (industria tutunului, pielărie și încălțăminte, prelucrarea lemnului, edituri, poligrafie și reproducerea înregistrărilor pe suporti, alte produse din materiale nemetale, construcții metalice și produse din metal, mașini și echipamente, echipamente și aparate radio, tv și comunicații, aparate și instalații medicale, de precizie, optică și ceasornicărie), altele s-au situat, cu variații nesemnificative, aproximativ la nivelul mediei, iar unele au fost sub medie, necesitând eforturi intense pentru modernizarea și eficientizarea lor superioară (prelucrarea țiteiului, cocsificarea cărbunelui și tratarea combustibililor nucleari, chimie și fire sintetice și artificiale, metalurgie).

Prin prisma acestor cifre și situații concrete relevante pentru nivelul de competitivitate al activității industriale din România, pe ansamblul industriei prelucrătoare și pe sectoarele acesteia, apar evidente cerințele de îmbunătățire semnificativă a nivelului respectiv, amplificate de perspectiva apropiatei integrări a României în Uniunea Europeană, implicit de cea a confruntării producătorilor români cu presiunile concurențiale din Piața Unică Europeană. Creșterea necesară a competitivității industriale reclamă măsuri adecvate desfășurate pe diferite planuri, derivate dintr-o concepție unitară, conturată în funcție de rezultatele unei analize detaliate și cuprinzătoare a avantajelor competitive reale, existente și potențiale, pe care le prezintă produsele/serviciile și sectoarele industriale, de coordonatele dezvoltării economice și sociale în perspectivă a României, precum și de tendințele afirmate pe plan mondial, cu deosebire în Uniunea Europeană.

Demersul amplu și deosebit de complex de stabilire a direcțiilor principale de acțiune pentru creșterea semnificativă a competitivității industriale trebuie să se axeze, în opinia noastră, pe găsirea celor mai judicioase răspunsuri și instrumente de materializare a acestora la câteva probleme esențiale, a căror rezolvare adecvată poate influența benefic progresul industriei românești și capacitatea acesteia de a face față cu succes cerințelor pieței internaționale, în contextul globalizării.

5.4.2. Accentuarea specializării industriale și a complementarității cu industria europeană

Alternativele specializarea economiei naționale sau diversificarea activităților productive din cadrul acesteia au constituit, o lungă perioadă, obiect de dispută în comunitățile științifice economice și la nivelul factorilor de decizie din activitatea economică. Balanța a înclinat însă în mod decisiv

în favoarea specializării, în condițiile progresului științific și tehnologic contemporan și ale fenomenului globalizării nici o țară nemaiurmărind diversificarea peste anumite limite raționale ale activităților ei productive. Diversificarea excesivă a industriei românești urmărită în perioada regimului economiei centralizate, care a condus la o tot mai pronunțată autarhizare economică a țării, a fost dureros sancționată după anul 1989, când lipsa de competitivitate a produselor/serviciilor și firmelor industriale românești pe piețele internaționale, cauzată tocmai de diversificarea excesivă, a determinat, alături de alți factori, contractarea puternică a cererii pentru asemenea produse/servicii și, implicit, a producției lor.

Crearea și consolidarea avantajelor competitive – de costuri, tehnologice, de calitate, de imagine de marcă etc. – la nivelul economiei, al sectoarelor acesteia, al sectoarelor industriale și al firmelor, care a devenit arma strategică cea mai redutabilă în înfruntarea de pe piețele internaționale, se bazează tocmai pe specializarea progresivă a entităților economice enumerate, pe ideea esențială că dobândirea unui nivel superior de competitivitate este condiționată de adâncirea specializării în domeniile în care se dispune de avantaje competitive reale sau potențiale în raport cu competitorii.

Lipsa, după anul 1989, a unei politici industriale a României care să fi fost axată pe crearea și valorificarea superioară a avantajelor competitive existente sau potențiale, și-a manifestat efectele negative în câteva direcții majore: **restructurarea insuficientă a industriei prelucrătoare** în ansamblu și a sectoarelor acesteia, din cauza atât a lipsei unor semnale clare privitoare la obiectivele executivului de “forjare” progresivă a unei noi structuri industriale, mai performante și mai competitive, cât și a incapacității multor firme de a aplica strategii adecvate (de externalizare a unor activități de sprijin, de economie de gamă, de economie de scară); **valorificarea deficitară a avantajelor de locație** de care dispune sau pe care le poate oferi România; atragerea modestă a investitorilor străini, **nivelul redus al investițiilor străine directe** comparativ cu nivelurile înregistrate în celelalte țări din Europa Centrală și de Est; **precaritatea potențialului inovațional**, conectarea deficitară a activităților de cercetare-dezvoltare, inovare și difuzare tehnologică la cerințele activității productive etc.

Identificarea nivelului optim de specializare/diversificare a industriei prelucrătoare românești presupune găsirea – de către specialiști în dezvoltarea industrială, factori de decizie din organismele guvernamentale și din unitățile productive, Camerele de Comerț și Industrie, membri ai comunității științifice, patronate, sindicate, asociații profesionale – a răspunsurilor și soluțiilor corespunzătoare acestora la câteva întrebări esențiale.

Ce se produce?

În ce măsură există o concordanță între nomenclatorul de produse/servicii oferite de firmele producătoare și gama cererii efective de produse/servicii de pe piața internă și de pe piețe internaționale?

Care sunt parametrii constructivi și funcționali ai produselor industriale românești comparativ cu cei ai produselor străine, pentru a identifica zonele în care diferențele existente fac practic imposibilă dobândirea de avantaje competitive?

Care sunt piețele pe care produsele/serviciile industriale românești s-au dovedit competitive sau, cu unele îmbunătățiri, pot deveni competitive?

Care produse/servicii industriale românești pot fi complementare unor produse/servicii realizate de firme din țările Uniunii Europene și care sunt perspectivele angajării firmelor respective în relații de colaborare și de cooperare?

Există potențial propriu de cercetare-dezvoltare și de finanțare pentru creșterea competitivității produselor/serviciilor industriale românești cu cerere pe piețele străine sau trebuie acționat pe alte căi - achiziționarea de licențe, crearea de societăți mixte cu firme străine sau angajarea în relații de cooperare cu acestea?

Diversificarea și gradul de integrare a producției actuale pot fi susținute din punct de vedere tehnologic și financiar, sau este necesară reconsiderarea nomenclatorului de fabricație și a rețelei de cooperare în vederea adâncirii specializării și a valorificării superioare a avantajelor economiei de scară?

Care este cea mai bună strategie de integrare la nivel sectorial în rețelele internaționale sau regionale de producție și comercializare – prin specializare pe produse finale, pe bază de complementaritate (pe componente) sau mixtă?

Care este ponderea firmelor care au aplicat sistemul Managementului Calității Totale (TQM) potrivit tendințelor actuale și cerințelor Pieței Unice Europene, respectiv care au obținut certificarea că își desfășoară activitatea în baza standardelor internaționale stabilite în acest sens?

Cum se produce și se vinde ?

În ce măsură infrastructura tehnică și tehnologiile existente corespund cerințelor de calitate a producției și produselor/serviciilor, de eficiență economică superioară, de competitivitate și protecție a mediului?

Este suficient potențialul financiar existent pentru a susține eforturile intense de creștere a productivității totale a factorilor și a competitivității produselor/serviciilor oferite (a valorii adăugate incorporate în acestea)?

Care este cea mai bună strategie care poate fi adoptată în domeniul vânzărilor (organizarea canalelor de distribuție, acțiunile promoționale etc.),

astfel încât să se intensifice promovarea pe piețele internaționale a produselor/serviciilor românești care s-au dovedit competitive și au suscitât interesul cumpărătorilor?

În ce măsură asociațiile de tip holding la scară internațională, în care să se integreze și firme românești, pot fi o soluție eficientă pentru producția și comercializarea la un nivel superior de eficiență a produselor/serviciilor industriale realizate de aceste firme?

Ce abilități de producție și comercializare ale firmelor de vârf din țările Uniunii Europene le lipsesc firmelor românești și cum poate fi organizat un transfer eficient de know-how în acest sens, în favoarea celor din urmă?

Găsirea, pe o largă bază consensuală a specialiștilor implicați, a celor mai judicioase răspunsuri la aceste întrebări poate conduce treptat la conturarea unei structuri a industriei care să răspundă dublului imperativ menționat: adâncirea specializării industriale în vederea atingerii unui nivel superior de competitivitate al produselor/serviciilor industriale românești și extinderea complementarității între sectoare, firme și activități industriale din România și din țările comunitare. Acționarea în aceste două direcții esențiale este determinantă pentru viitorul industriei prelucrătoare românești, dacă se are în vedere faptul că aceasta va continua să joace rolul central în dezvoltarea de ansamblu a economiei românești, că expansiunea industriei extractive este drastic limitată de situația resurselor și că reducerea intensității energetice a întregii activități economice condiționează competitivitatea acesteia.

Documentul menționat mai sus privind politica industrială a României schițează, pe bază de analize și studii previzionale, principalele modificări structurale preconizate în cadrul industriei prelucrătoare, conturate astfel încât să asigure:

- valorificarea superioară a avantajelor competitive conferite de tradiția activității industriale din unele sectoare, de existența unui know how de producție și comercializare asigurat de firme străine sau dobândit prin achiziționarea de licențe, de înzestrarea favorabilă cu anumiți factori de producție (materii prime din producția internă, forță de muncă de calificare adecvată și cu costuri reduse);
- difuzarea rezultatelor favorabile obținute de numeroase firme pe planul competitivității și al câștigării de poziții avantajoase pe piața internă și pe piețele internaționale;
- sporirea contribuției industriei prelucrătoare la redresarea și modernizarea altor sectoare ale economiei naționale, în primul rând agricultura și infrastructurile de transport și de telecomunicații;
- dezvoltarea susținută a activităților industriale de medie și înaltă tehnologie, cu intensitate ridicată a capitalului și a muncii de calificare superioară, cu valoare adăugată semnificativă, ponderea acestora

fiind o măsură relevantă a gradului de modernitate și competitivitate a industriei.

În raport cu aceste obiective, modificările structurale pe termen mediu propuse în documentul oficial menționat, care pot fi reținute cu actualizările necesare, sunt următoarele (exprimate în ponderea industriilor respective în valoarea totală a producției industriei prelucrătoare):

- **dezvoltarea posibilă a industriilor:** confecțiilor, încălțăminte, mobilei și prelucrării lemnului, prelucrării țiclei, mașinilor și echipamentelor, metalurgică, a sticlei, ceramicii și materialelor de construcții, tractoarelor, mașinilor agricole, mijloacelor de transport, informaticii și electronicii, alimentară și a băuturilor;
- **menținerea la un nivel relativ constant a ponderii industriilor:** chimică, a celulozei, hârtiei și cartonului, a cauciucului și maselor plastice, a mașinilor și echipamentelor electrice.

Este evident că, pentru industriile menționate, cuvântul hotărâtor în ceea ce privește viitorul lor îl va avea, neîndoiește, piața, cu fluctuațiile ei de prețuri și de conjuncturi, cu oportunitățile pe care le oferă, dar și cu amenințările pe care le prezintă. Valorificarea eficientă a acestor oportunități și evitarea amenințărilor potențiale depinde, în ultimă instanță, de capacitatea firmelor de a-și dezvolta competențe distinctive și avantaje competitive, într-un cuvânt de a fi capabile să înfrunte concurența aflată în intensificare continuă pe piața internă și pe piețele internaționale. Prin măsuri adecvate de politică industrială, statul poate să amplifice această capacitate în industriile în care există avantaje competitive certe și potențiale, precum și în cele care prezintă un interes strategic deosebit. Principalii factori care vor influența evoluția în perspectivă a sectoarelor industriale, alături de rolul determinant al pieței, vor fi:

- ritmul realizării restructurărilor tehnologice, financiare, organizatorice și manageriale, destinate să îmbunătățească semnificativ productivitatea totală a factorilor și competitivitatea produselor/serviciilor;
- capacitatea de adaptare eficientă a producției la cerințele dinamice ale piețelor internă și internațională, la regulile și standardele care guvernează funcționarea acelor piețe;
- nivelul înzestrării cu factori tangibili și al disponibilității factorilor intangibili (capacitatea de cercetare-dezvoltare, inovare și difuzare tehnologică, nivelul de calificare a forței de muncă);
- capacitatea de găsire a surselor de finanțare pentru modernizarea activității productive;
- valorificarea avantajelor de locație în vederea atragerii mai intense a investițiilor străine directe;

- dezvoltarea serviciilor industriale, îndeosebi a celor profesionale (consultanță financiară, de marketing, informatică, ecologică, juridică).

Din perspectiva acestor considerații se poate conchide că, pe planul adâncirii specializării și complementarității sectoarelor industriei prelucrătoare românești cu cele corespondente din Uniunea Europeană, **politica industrială a României și, implicit, evoluția industriei și a sectoarelor industriale, trebuie să se înscrie pe următoarele coordonate principale:**

- a) Forjarea progresivă a unei structuri a producției industriale prin armonizarea cerinței de adâncire a specializării cu cea de asigurare a complementarității față de țările comunitare, atât la nivelul industriei în ansamblu, cât și la cel al sectoarelor industriale, în vederea creșterii competitivității lor și a valorificării superioare a avantajelor competitive existente și potențiale;
- b) Compatibilizarea structurilor intrasectoriale cu cele existente și de perspectivă în țările Uniunii Europene, ceea ce semnifică, de asemenea, adâncirea complementarității anumitor sectoare, firme și producții din România cu cele corespondente din țările comunitare;
- c) Stimularea proceselor de restructurare a agenților economici, în vederea creșterii capacității lor de a acoperi cererea internă și de a îmbunătăți structura și eficiența bunurilor și serviciilor exportate;
- d) Asigurarea dezvoltării pe baze durabile a industriei românești, prin încurajarea competiției corecte și efective între firme și dezvoltarea unui mediu favorabil pentru afaceri și pentru antreprenoriat, ceea ce semnifică dezvoltarea intensivă a întreprinderilor mici și mijlocii ca un sector puternic al economiei, expunerea marilor firme la rigorile pieței, reducerea semnificativă a ajutoarelor de stat și direcționarea mai bună a acestora către măsuri orizontale, îmbunătățirea și simplificarea sistemului reglementativ, îndeosebi a regimului de impozite și taxe pentru firme;
- e) Promovarea alianțelor strategice, a holdingurilor și a grupurilor de companii, în scopul creșterii capacității operatorilor economici de a înfrunta cu succes presiunile concurenței internaționale, în contextul procesului de globalizare, a potențialului lor de valorificare a avantajelor economiei de scară și a economiei de gamă;
- f) Creșterea puternică a potențialului național de cercetare-dezvoltare, inovare și difuzare tehnologică, inclusiv a celui la nivel microeconomic, pentru valorificarea la un nivel adecvat a avantajelor specializării și complementarității producțiilor;
- g) Acordarea tot mai fină a ofertei sistemului de educație și de instruire profesională cu cerințele crescânde ale specializării industriei și complementarității acesteia cu industriile țărilor comunitare;

- h) Îmbunătățirea semnificativă a mediului de afaceri prin asigurarea desfășurării corecte a competiției pe piață, stabilirea unui cadru legal coerent și stabil, capabil să asigure definirea clară și respectarea strictă a drepturilor de proprietate, întărirea disciplinei financiare, respectarea strictă a obligațiilor contractuale ale agenților economici;
- i) Corelarea judicioasă a politicilor strâns legate de politica industrială – politica concurenței, politica comercială, politica în domeniul cercetării-dezvoltării și inovării, politica de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii, politica de dezvoltare regională, politica privind protecția mediului, politica în domeniul educației; creșterea coeziunii obiectivelor urmărite pe planurile economic, social și ecologic, impactul general și coerența politicilor urmate pe aceste planuri fiind evaluate în raport cu obiective stabilite pe termen lung.

Reluând ideea subliniată anterior, modalitatea de abordare și de angajare pe aceste direcții majore trebuie să fie una precumpănitor orizontală, care să prevadă măsuri neutrale și acțiuni destinate să stimuleze investițiile intangibile și spiritul de antreprenoriat, în scopul intensificării proceselor de ajustări structurale și de modernizare a activității industriale. Prevalența abordării orizontale nu exclude recursul la politici verticale sau sectoriale. Apelarea la asemenea politici trebuie însă restrânsă simțitor doar la cazurile speciale, în care interesul național pentru perspectivele anumitor sectoare sau firme industriale sau problemele sociale grave joacă un rol cu totul deosebit.

5.4.3. Creșterea semnificativă a potențialului inovațional național și al firmelor

Una dintre cele mai eficace căi de creștere a competitivității industriei, sectoarelor industriale, firmelor și produselor/serviciilor industriale românești este îmbunătățirea modului de desfășurare și a efectelor activităților de cercetare-dezvoltare, amplificarea contribuției acestora la înnoirea și modernizarea continuă a produselor și tehnologiilor, accelerarea proceselor de transfer în activitatea productivă a rezultatelor acestor activități și de difuzare a lor în toate domeniile sferei productive. Aceasta este principala rațiune pentru care dezvoltarea economico-socială a țărilor industrializate s-a axat, din ce în ce mai accentuat, în ultimele decenii, pe promovarea pe diverse căi și printr-o gamă în continuă extindere de mijloace a progresului științific și tehnologic, factorul determinant al capacității societății de a se moderniza și a atinge niveluri calitativ superioare ale dezvoltării. Reamintim, în acest sens, că Uniunea Europeană a definit principalii factori care asigură creșterea puternică a competitivității industriei europene pe arena mondială, și anume cunoașterea, inovarea și spiritul antreprenorial.

Într-o economie mai puțin dezvoltată, cum este cea a României, intensificarea puternică a investiției în educație, cercetare-dezvoltare, inovare și difuzare tehnologică, transfer tehnologic reprezintă o cale sigură pentru reducerea decalajelor semnificative care o despart de economia țărilor dezvoltate și asigurarea unei creșteri economice durabile, stabile, puțin sensibilă la fluctuațiile conjuncturale.

Politica științei și tehnologiei, complementară politicii industriale, va trebui să fie marcată de o serie de schimbări profunde impuse atât de necesitatea amplificării semnificative a contribuției cercetării-dezvoltării și inovării la creșterea competitivității economice și la dezvoltarea economică de ansamblu, cât și de perspectiva aderării României la Uniunea Europeană, care va determina alinierea la cadrul instituțional și la mecanismele funcționale specifice acestor activități, definite în acquis-ul comunitar. Principalele coordonate ale acestei politici - care considerăm că este necesar să fie urmate - sunt detaliate în continuare.

Alinierea la orientările din ultimii ani ale Uniunii Europene potrivit cărora, conform Strategiei stabilite la Consiliul European de la Lisabona din anul 2000, cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică joacă rolul esențial în creșterea competitivității economice, presupune, în primul rând, **creșterea apreciabilă a ponderii cheltuielilor totale pentru cercetare-dezvoltare la 3% din PIB până în anul 2010**, potrivit obiectivului "3%" stabilit la Consiliul European de la Barcelona din anul 2002, din care minimum 2% din partea industriei. Creșterea va trebui să fie orientată, în primul rând, spre îmbunătățirea infrastructurii fizice și a calității resurselor umane de care dispun aceste activități: dezvoltarea unor centre cu dotări și condiții de lucru moderne, sprijinirea accesului cercetătorilor români la facilitățile de cercetare din cadrul Uniunii Europene, dezvoltarea infrastructurii informatice și de comunicații din unitățile de cercetare-dezvoltare, dezvoltarea rețelei naționale de calculatoare pentru cercetare și învățământ și conectarea acestora la rețelele naționale corespunzătoare ale țărilor comunitare.

Reamintim că România înregistrează una dintre cele mai mici ponderi ale cheltuielilor totale de cercetare-dezvoltare în PIB – 0,42% din PIB în anul 2004, din care circa 0,21% din PIB reprezintă cheltuieli ale agenților economici, în condițiile în care media UE în anul 2000 a fost de 1,90%, iar alte țări foste socialiste au înregistrat niveluri mult superioare (în 1998, Republica Cehă – 1,27%, Federația Rusă – 0,93%, Slovacia – 0,86%, Polonia – 0,73%, Bulgaria – 0,59%).

Creșterea ponderii în PIB a cheltuielilor totale alocate cercetării-dezvoltării pentru atingerea țintei de minimum 3% din PIB trebuie să se realizeze nu prin sporirea contribuției fondurilor publice (a cărei pondere a scăzut de la 54,9% în 1996 la 43,0% în 2001, înscriindu-se în tendința firească consemnată în țările dezvoltate), ci prin mărirea contribuției

agenților economici, a altor surse – învățământ, asociații profesionale nelucrative, surse proprii -, precum și a fondurilor din străinătate, ale căror ponderi s-au amplificat continuu în ultimii ani.

Stimularea formării și dezvoltării centrelor de excelență, asigurarea în domenii economice de importanță a surselor interne de expertiză științifică și tehnologică de nivel înalt

Această coordonată presupune identificarea unităților de cercetare-dezvoltare performante, în vederea îmbunătățirii modului de alocare a fondurilor publice consacrate sectorului, realizată prin evaluarea și acreditarea periodică și sistematică, pe baza sistemului european de criterii de evaluare, a tuturor unităților de cercetare-dezvoltare. Aprecierea pe baze riguroase a calității activității și a rezultatelor acestor unități se face la nivel național de un organism specializat de evaluare instituțională, care contribuie atât la stabilirea priorităților în domeniile performante de cercetare-dezvoltare, cât și la îmbunătățirea alocării pentru aceste domenii a fondurilor publice.

O direcție de acțiune necesară va trebui să o constituie dezvoltarea activităților de cercetare-dezvoltare în sistem rețea, în care să fie integrate unități din țările comunitare și din România, ceea ce va contribui substanțial la dobândirea expertizei științifice și tehnologice de nivel înalt în domeniile economice importante.

Continuarea construcției instituționale a infrastructurii de transfer tehnologic și de inovare, respectiv a dezvoltării și consolidării entităților specializate în difuzarea, transferul și valorificarea în economie a rezultatelor cercetării-dezvoltării. Dezvoltarea parcurilor științifice și tehnologice

Infrastructura de transfer tehnologic și inovare presupune stimularea formării de parteneriate între instituțiile de cercetare-dezvoltare și agenții economici, intensificarea redobândirii de către întreprinderi a funcției proprii de cercetare-dezvoltare (cercetarea-dezvoltarea de firmă), îndeosebi în sectoarele de înaltă tehnologie, stimularea creșterii cererii agenților economici pentru produse ale activităților de cercetare-dezvoltare, sprijinirea creării și consolidării de întreprinderi inovative, în primul rând în domeniile tehnologice avansate.

Crearea instituțiilor specializate în domeniul transferului tehnologic și al inovării s-a intensificat după anul 2003, ca urmare a adoptării unei hotărâri de guvern privind constituirea, evaluarea și acreditarea entităților din infrastructura de inovare și transfer tehnologic (centre de transfer tehnologic, centre de informare tehnologică, centre incubatoare de afaceri inovative, oficii de legătură cu industria), precum și a creării Programului național "Dezvoltarea infrastructurii de inovare și transfer tehnologic – INFRATECH (aprobat prin HG nr. 128/2004), îndeosebi la nivel regional, destinat să sprijine logistic și financiar crearea instituțiilor specializate

necesare, precum și a parcurilor științifice și tehnologice. Potrivit acestor reglementări, în perioada 2003-2004 au fost autorizate să funcționeze 19 entități din infrastructura de inovare și transfer tehnologic (la Arad - 1, București - 13, Cluj-Napoca - 1, Craiova - 1, Iași - 1, Galați - 1, Timișoara - 1).

Dezvoltarea resurselor umane din domeniul cercetării-dezvoltării și inovării potrivit modelului european de cariere științifice

Potențialul uman de cercetare al României, exprimat prin numărul de cercetători/1000 locuitori, este mult mai scăzut în comparație cu cel din țările Uniunii Europene și din majoritatea țărilor în tranziție (numărul de cercetători/1000 persoane ocupate, în anul 2002: România - 2,96; UE 15 - 5). Stoparea exodului de cercetători valoroși, în cadrul căruia o pondere importantă o au tinerii, către alte locuri de muncă mai atractive din țară și din străinătate, este posibilă prin îmbunătățirea condițiilor de muncă în unitățile de profil, aplicarea unui sistem atractiv de retribuire și asigurarea perspectivelor stimulative de dezvoltare profesională și de carieră.

Intensificarea cercetării de firmă și valorificarea superioară a rezultatelor cercetărilor în producția industrială

Absența activității de C-D și a funcției de C-D în cea mai mare parte a unităților productive reduce drastic potențialul de inovare al acestora și grevează puternic șansele lor de restructurare și modernizare tehnologică.

Importanța deosebită a cercetării de firmă este subliniată de faptul că evaluarea periodică a performanțelor inovative ale firmelor europene, efectuată pe bază de cercetări statistice selective (Community Innovation Survey), folosește doi indicatori relevanți - ponderea firmelor cu activitate de C-D și ponderea firmelor în care produsele noi și îmbunătățite au o contribuție substanțială în cifra de afaceri și în export.

Este relevant, în acest sens, faptul că, la nivel european, 51% din numărul întreprinderilor productive sunt inovative pe plan tehnologic, în timp ce în România, la nivelul anului 2001, pentru care au existat date statistice oficiale, numai 5,2% din numărul întreprinderilor din industria prelucrătoare aveau funcție proprie de cercetare-dezvoltare (comparativ cu 10,1% în 1999 și 7,4% în 2000); dintre aceste întreprinderi inovative, 2,4% realizau exporturi, ponderea valorii produselor noi și modernizate realizate cifrându-se la circa 10% din valoarea totală a exporturilor românești. Circa 17% din numărul total al întreprinderilor active din economie erau inovative, cifra de afaceri a acestora având o pondere de circa 42% din cifra de afaceri totală a întreprinderilor active (MEdC, 2005).

Cea mai mare parte a întreprinderilor inovative din industria prelucrătoare erau din sectoare tradiționale - mașini și aparate electrice (26,7%), mijloace de transport rutier (23,1%), mașini și echipamente (20,2%), chimie și fibre sintetice și artificiale (19,1%), prelucrarea țiteiului, cocsificarea cărbunelui și tratarea combustibililor nucleari (7,7%); în unele sectoare de

medie și înaltă tehnologie, ponderea întreprinderilor cu activitate de creație proprie a fost, în anul menționat, mai ridicată decât media pe industria prelucrătoare (echipamente, aparate radio, televiziune și comunicații – 25,0%, aparatură și instrumente medicale, optică și ceasornicărie – 16,1%), deși și acestea au înregistrat un recul față de anii precedenți. În industria prelucrătoare, ponderea întreprinderilor cu produse și tehnologii noi și modernizate a fost mai redusă decât cea a întreprinderilor cu activitate proprie de cercetare-dezvoltare: astfel, în același an de referință, doar 150 de întreprinderi, adică 0,35% din numărul de întreprinderi active din industria prelucrătoare, aveau în producție produse și tehnologii noi și modernizate (în anul 2000, ponderea acestora a fost de 0,47%).

Potențialul inovativ al întreprinderilor a fost sensibil diferit în funcție de dimensiunea acestora: ponderea întreprinderilor inovative a fost, în același an de referință, de 53,7% din numărul întreprinderilor mici, de 29,7% din cel al întreprinderilor mijlocii și de 16,6% din cel al întreprinderilor mari. Pe domenii de activitate, ponderea numărului întreprinderilor inovative din industrie era de 73% și din servicii de 27% (comerț – 12%; tranzacții imobiliare – 10%, transporturi și telecomunicații 4,7%).

Intensificarea participării cercetătorilor români la programele-cadru ale Uniunii Europene

Documentele Uniunii Europene consacrate politicii în domeniul științei și tehnologiei acreditează ideea că, în prezent, succesul în activitatea de cercetare este condiționat de stabilirea relațiilor de parteneriat și de colaborare științifică între unități și cercetători din diferite țări, de angajarea în proiecte internaționale de anvergură.

Contribuția financiară a României la bugetul Programului-Cadru 5 al Uniunii Europene a fost „semnificativă pentru o țară cu resurse limitate” (45,6 milioane euro în perioada 1999-2002), dar participarea cercetătorilor români la acest program nu poate fi considerată satisfăcătoare, comunitatea științifică autohtonă beneficiind doar parțial de avantajele participării. Astfel, rata de acceptare a proiectelor propuse de cercetătorii români pentru finanțare în cadrul programelor europene de CDI a fost de 18,8% în anul 2001, comparativ cu Republica Cehă – 29,4%, Ungaria – 25,9%, Polonia – 22,1%, Bulgaria – 21,6%, și mult mai scăzută în raport cu alte țări dezvoltate din afara Uniunii Europene (Elveția - 40,5%, Norvegia – 38,9%) (Sandu, 2002).

Căile prin care se poate asigura intensificarea participării cercetătorilor români la programele cadru comunitare, în primul rând la Programul-Cadru 6 de Cercetare și Dezvoltare Tehnologică, reieșite din experiența acumulată în acest sens, sunt multiple:

- folosirea programului de Foresight în cadrul Planului Sectorial de Cercetare-Dezvoltare, în scopul perfecționării sistemului de planificare

- a politicilor în domeniu;
- întărirea capacității administrative a instituțiilor din domeniul cercetării pentru maximizarea beneficiilor care vor rezulta în urma participării cercetătorilor români la Programul Cadru 6, inclusiv sporirea personalului din instituțiile de coordonare a politicilor din acest domeniu și crearea unui oficiu de legătură la Bruxelles pentru coordonarea participării României la PC 6;
  - corelarea strânsă a programelor naționale de cercetare-dezvoltare cu cele ale Uniunii Europene și finanțarea prioritară a proiectelor în colaborare;
  - asigurarea funcționării eficiente a Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică, implicit a organismului intermediar de administrare a instrumentelor structurale pentru domeniul cercetare-dezvoltare;
  - sprijinirea mobilității cercetătorilor, inclusiv a accesului cercetătorilor români la facilitățile majore de cercetare existente în cadrul Uniunii;
  - instituirea de programe de specializare a tinerilor cercetători, ținând seama de cerințele dimensiunii europene a carierelor științifice;
  - aplicarea unui sistem de bonificații pentru institutele de cercetare științifică-dezvoltare tehnologică și cercetătorii implicați în realizarea de proiecte finanțate de către Uniunea Europeană;
  - stimularea formării rețelelor naționale de cercetare, îndeosebi în domenii relevante pentru Spațiul European al Cercetării, și conectarea acestora cu rețele existente în țări comunitare;
  - intensificarea diseminării informațiilor și a activităților de asistență pentru participanții la proiecte, cu ajutorul rețelei Punctelor Naționale de Contact constituită în acest scop;
  - intensificarea activităților promoționale, de consultanță și de training privind prioritățile Programelor Cadru de Cercetare și Dezvoltare Tehnologică la nivel regional, instituțional și al programelor naționale de Cercetare-Dezvoltare și Inovare.

5.4.4. Amplificarea capitalului uman

Procesul istoric actual de trecere de la civilizația de tip industrial la cea postindustrială, intensivă din punctul de vedere informațional și al cunoașterii, pe care îl parcurg în prezent multe dintre țările lumii, în primul rând cele dezvoltate, evidențiază rolul determinant al capitalului uman în dezvoltarea societății, calitatea resurselor umane, apreciată prin prisma nivelului lor de instruire, devenind hotărâtoare. Această realitate este întărită de evidența faptului că, în prezent, puterea economică a țărilor se măsoară nu numai în termenul sumei valorilor nou-produse (PIB), ci și în cel al potențialului inovațional național, al calității forței intelectuale și umane

naționale, exprimată, finalmente, în capacitatea de a genera idei noi și de a inova, în sensul aplicării ideilor în toate sectoarele de activitate.

Capitalul uman, la rândul lui, este determinat de numeroși factori profund interconclionați și exprimă atât capacitatea factorului uman de a participa adecvat la activitatea economică și socială, cât și potențialul uman și social de autoinstruire și de autodezvoltare profesională. Accelerarea fără precedent a progresului științific și tehnologic și fenomenul globalizării generează noi provocări, de factură calitativ superioară, pentru eforturile de creștere semnificativă a capitalului uman, ceea ce impune adoptarea unor politici și măsuri destinate să răspundă adecvat imperativelor prezente – adecvarea ofertei educaționale la cererea de pe piața muncii, dezvoltarea abilităților specializate, policalificarea, instruirea continuă etc.

Procesul amplu și complex de transformare a învățământului într-un pilon puternic al dezvoltării economice și sociale a României, al modernizării semnificative a societății românești, este în curs și trebuie să continue cu și mai mare intensitate pentru alinierea deplină a sistemului de învățământ din România la standardele Uniunii Europene și crearea condițiilor favorabile recunoașterii internaționale a diplomelor și calificărilor obținute în țară.

Din punctul de vedere al obiectului demersului nostru - creșterea competitivității activității industriale -, analiza modificărilor cantitative produse în ultimii ani în privința populației școlare din învățământul de toate gradele cu profil tehnic industrial demonstrează că există, în linii generale, premise diferențiate pentru asigurarea în perspectivă, cel puțin pe plan cantitativ, a industriei cu forța de muncă necesară. Dacă numărul specialiștilor cu studii superioare se prefigurează ca suficient pentru numeroase sectoare industriale (energie, electronică, electrotehnică, chimie, industrie ușoară, industrie alimentară) și în restrângere pentru altele (industrie extractivă, metalurgie, construcții de mașini), numărul celor cu studii medii și profesionale este în scădere, ceea ce poate produce anumite dezechilibre viitoare în structura profesională a forței de muncă din industrie.

O componentă importantă a sistemului național de educație o reprezintă **formarea și perfecționarea profesională, precum și reconversia profesională**. Ajustările structurale care se produc în configurația activităților și a unităților productive din economie trebuie să fie precedate, cu o perioadă suficient de lungă, de restructurarea adecvată a cunoștințelor, pentru a le face adecvate cerințelor noi rezultate din modificările produse. Satisfacerea acestei cerințe se asigură prin formare profesională, proces de modelare a ofertei de forță de muncă în raport cu cererea sistemului productiv și cu aspirațiile membrilor societății, precum și prin reconversie profesională, proces prin care se urmărește menținerea sau reintegrarea forței de muncă disponibilizate prin restructurări.

Este evident faptul că, ținând seama de condiția actuală a sistemului național de educație, atât în ceea ce privește sistemul național de învățământ (elementar, secundar și superior), cât și perfecționarea și reconversia profesională, investițiile se cer intensificate în două direcții majore: anticiparea din timp a amenințării producerii unor dezechilibre între oferta și cererea de pe piața muncii și pregătirea reacțiilor de prevenire a producerii lor; îmbunătățirea semnificativă a nivelului calitativ al proceselor de învățământ prin modernizarea și extinderea infrastructurii acestora (clădiri, laboratoare, ateliere, aparatură didactică, echipamente informatice și de birotică), creșterea cantității de materiale consumabile folosite, extinderea mobilității cadrelor didactice și a elevilor/studentilor, ieftinirea manualelor și cursurilor.

Adâncirea specializării, ca o cerință sine qua non a creșterii eficienței și competitivității, presupune înscrierea procesului de educație pe următoarele coordonate:

- Stabilirea în permanență a abilităților cerute pe piața muncii, care trebuie însușite, a aptitudinilor necesare în perspectivă, care se cer dezvoltate, precum și a celor mai eficace modalități de realizare a proceselor de educație, pe baza colaborării strânse dintre unitățile angajatoare, persoanele angajate și stat;
- Creșterea flexibilității forței de muncă și a eficienței alocative a pieței muncii, prin perfecționarea sistemului de acordare a diplomelor de studiu;
- Extinderea cofinanțării programelor de educație - de către stat, firme și persoane -, date fiind costul continuu crescând al acestor programe și incapacitatea statului de a le suporta exclusiv;
- Controlul permanent, pe parcursul proceselor de instruire, al „câștigului” de abilități și aptitudini profesionale al fiecărui individ, pentru a se stabili eficiența acestor procese și măsura în care orientarea și conținutul lor răspund cerințelor reale ale activității productive;
- Descentralizarea proceselor decizionale în ceea ce privește orientarea și conținutul serviciilor educaționale și stimularea activității furnizorilor privați de asemenea servicii, cu condiția monitorizării de către organismele specializate ale statului a prestației și performanțelor lor;
- Extinderea semnificativă a formării și perfecționării resurselor umane în cadrul firmelor, ceea ce va asigura conectarea mai bună a conținutului programelor la nevoile dinamice de creștere a competitivității firmelor respective și posibilitatea de participare a mai multor persoane la procesul de instruire.

Modernizarea în continuare a învățământului românesc, transformarea reală a acestuia în pârgă eficientă pe care trebuie să o reprezinte

pentru modernizarea societății și creșterea semnificativă a contribuției lui la îmbunătățirea competitivității în activitatea economică, în general, și în cea industrială, care ne interesează cu deosebire prin prisma acestui studiu, reclamă un ansamblu de măsuri clar direcționate, corelate, ancorate în experiența sistemelor de învățământ din țările dezvoltate.

Inițierea unui dialog organizat la scară națională, sistematic și constructiv, între specialiștii în domeniu din universități, cercetarea științifică, activitatea economică și socială, organisme guvernamentale și organizații neguvernamentale, al cărui scop declarat trebuie să-l constituie definirea politicilor de adaptare a învățământului românesc la exigențele societății informaționale și a cunoașterii, precum și la prevederile în domeniu ale acquisului comunitar.

Un asemenea dialog ar trebui să asigure evaluarea cerințelor detaliate, actuale și de perspectivă, ale pieței muncii în ceea ce privește gama de profesii și meserii, cunoștințele și abilitățile necesare, conturarea perspectivelor de îmbunătățire a curriculumelor pentru a le adecva cerințelor manifestate pe piața muncii, evidențierea disfuncționalităților existente în sistemul național de educație și modalitățile concrete de înlăturare a acestora.

Diversificarea grupelor și tipurilor de specializări, extinderea nomenclatoarelor de profesii și meserii după modele din țările dezvoltate, precum și oferirea unor alternative pentru fiecare tip de specializare din punctul de vedere al duratei studiilor;

Revizuirea periodică a programelor de învățământ, în scopul actualizării permanente a conținutului acestora, a conectării lui strânse la cele mai noi concepte, tendințe și instrumente utilizate în activitatea didactică din țările avansate, a flexibilizării modalităților de desfășurare a procesului de învățământ potrivit cerințelor dinamice ale pieței muncii;

Reconsiderarea de fond în structura programelor de învățământ a ponderii părții teoretice (axată pe transferul de cunoștințe), a celei metodologice (axată pe dezvoltarea abilităților procedurale) și a celei aplicative (axată pe dezvoltarea abilităților și comportamentelor acționale), în sensul creșterii semnificative a ponderilor ultimelor două, astfel încât să se accentueze în mod semnificativ caracterul pragmatic al învățământului și să se asigure absolvenților capacitatea indispensabilă de a răspunde rapid și competent cerințelor reale ale locurilor de muncă în care se încadrează. În alți termeni, aceasta semnifică conectarea mai strânsă a învățământului cu nevoile dinamice ale economiei și ale persoanelor, cunoscut fiind faptul că amplificarea utilităților individuale determină prin însumare creșterea bunăstării la scara întregii societăți;

Reducerea, după modelul învățământului occidental, a dimensiunii grupelor de lucru cu studenții, pentru a permite contactul

mai strâns cu aceștia, identificarea mai atentă a nevoilor lor individuale de pregătire, diversificarea în funcție de aceste nevoi a metodelor de lucru cu fiecare student, creșterea în final a eficienței actului didactic. Aceasta presupune creșterea numărului cadrelor didactice și, implicit, reducerea numărului de studenți care revin la un cadru didactic;

Extinderea atât în învățământul de stat cât și în cel particular, în cadrul programelor de învățământ la disciplinele economice, a metodelor moderne de instruire – panelul, studiul de caz, jocul rolurilor, formarea sensibilității, jocul de întreprindere (proiectul economic) etc. -, cele în măsură să confere procesului de învățământ pragmatism, să dezvolte realmente abilități și să formeze comportamente adecvate acțiunii eficace a absolvenților într-un mediu concurențial.

Inițierea și finalizarea eficientă a tuturor acestor acțiuni, unele reclamând investiții apreciabile, nu se pot realiza dacă la nivelul factorilor de decizie politică nu se conștientizează la adevăratele dimensiuni importanța învățământului de toate gradele și sub toate formele ca pilon esențial al dezvoltării economico-sociale a societății românești. Într-adevăr, efectele oricărei investiții materiale, tangibile, pot fi anulate în orice moment de progresul științific și tehnologic sau de concurența mai bine orientată strategic și mai dinamică. Efectele investițiilor intangibile, în cercetare-dezvoltare și în învățământ, sunt durabile și, în plus, asigură potențarea superioară a investițiilor materiale, sporind creșterea contribuției acestora la modernizarea industriei și la îmbunătățirea participării ei la dezvoltarea economică a țării.

Exemplele țărilor dezvoltate, îndeosebi ale țărilor comunitare, precum și ale țărilor în tranziție mai avansate decât România pe calea integrării în Uniunea Europeană, care au amplificat considerabil în ultima perioadă eforturile investiționale în cercetare-dezvoltare și învățământ și și-au îmbunătățit semnificativ performanțele economice, sunt argumente peremptorii pentru intensificarea investițiilor intangibile în țara noastră, din surse publice și private, singurele în măsură să asigure dezvoltarea durabilă a economiei și îmbunătățirea poziționării țării în contextul procesului globalizării.

5.4.5. Asigurarea dezvoltării durabile a societății și economiei

Conceptul de dezvoltare durabilă s-a cristalizat progresiv în deceniul al nouălea al secolului trecut, fiind definit inițial drept **forma de dezvoltare a societății bazată atât pe utilizarea resurselor naturale neregenerabile la rate inferioare capacității lor de regenerare, cât și pe utilizarea cu eficiență optimă a resurselor neregenerabile, luându-se în considerare substituirea lor asigurată de progresul tehnologic.**

Conturarea progresivă a conceptului a fost posibilă grație unor studii cu ecou mondial elaborate de instituții prestigioase – Clubul de la Roma, Fundația Ditchley din Marea Britanie, Fundația Woodrow Wilson din Statele Unite ale Americii -, care au converș spre concluzii comune: creșterea economică antrenează un consum crescând de resurse și își amplifică în mod continuu impactul asupra mediului; o schimbare benefică în obiectivele și căile creșterii economice are efecte benefice evidente asupra stării și perspectivei atât a resurselor, cât și a mediului.

Dezvoltarea durabilă acoperă un câmp larg de transformări profunde care se produc în toate domeniile de activitate și de preocupări ale societății – economice, sociale, politice, științifice, tehnologice, educaționale, culturale, ecologice, instituționale, etice etc. -, îmbinarea armonioasă a acestor transformări, potențarea lor reciprocă și orientarea lor adecvată asigurând reușita dezvoltării și perpetuarea ei pe termen foarte lung. Dimensiunile dezvoltării durabile, care acoperă gama largă a tuturor acestor transformări, sunt cea economică, cea socială și cea ecologică.

a) Dimensiunea economică presupune existența unei economii performante, caracterizată prin: capacitatea de a înregistra ritmuri susținute de creștere economică pe termen mediu și lung, fără alternanțe de declin și creștere; echilibrul economic general - respectiv starea de concordanță a ansamblului sistemului economico-social realizată prin sincronizarea dinamică a echilibrelor economice parțiale (financiar, bănesc, bugetar, valutar, natural-material, al forței de muncă) - căruia i se asociază nivelul scăzut al inflației (*one digit inflation*) și menținerea șomajului în limitele considerate „naturale” (4-6%); structura echilibrată a sectoarelor și ramurilor, aflată într-un proces de modernizare perpetuă în consonanță cu tendințele manifestate pe plan mondial, în primul rând în țările cele mai dezvoltate, pe baza unui efort investițional susținut; nivelul ridicat al productivității muncii, cu o dinamică superioară celei a produsului intern brut, capabil să asigure un grad rațional de utilizare a forței de muncă; existența unor avantaje competitive de durată, probate în înfruntarea de pe piața mondială și neafectate de variațiile conjuncturale; funcționalitate, concretizată în existența unor mecanisme funcționale de piață, bazate pe coexistența concurenței - ca factor deopotrivă motor și regulator, de echilibru, al economiei - și a cooperării tehnico-științifice, în producție și de comercializare între firme.

Politicile destinate să asigure dimensiunea economică a dezvoltării durabile în România trebuie să se înscrie, în viziunea noastră, pe termen mediu-lung, pe următoarele coordonate:

Restructurarea selectivă a economiei, prin accelerarea creșterii producției în sectoarele generatoare de bunuri și servicii cu valoare adăugată ridicată, care încorporează un consum ridicat de cunoștințe științifice și tehnologice și se bazează pe tehnologii performante, în paralel cu

menținerea unor creșteri moderate sau reduse sau chiar inițierea unor descreșteri în sectoare tradiționale, cu grad redus de prelucrare a materiilor prime și nivel modest de intensitate tehnologică. Această coordonată a fost tratată mai sus și, în consecință, nu vom insista asupra ei, limitându-ne la reamintirea priorităților politicii industriale în ansamblu - accelerarea ajustării structurale, îmbunătățirea mediului de afaceri, atragerea unui volum sporit de investiții străine -, și a priorităților în strategiile sectoriale - restructurarea accelerată a unor sectoare industriale - industria siderurgică și cea de apărare; sprijinirea dezvoltării intense a unor sectoare cu rol-cheie în cadrul economiei - echipamentele de telecomunicații, tehnologia informației; asigurarea securității alimentare a populației, ceea ce impune dezvoltarea industriilor de tractoare și mașini agricole, îngrășăminte și alimentare; asigurarea sănătății populației, ceea ce impune dezvoltarea industriei de medicamente; dezvoltarea sectoarelor industriale legate de modernizarea infrastructurii și a dotărilor necesare (mijloace de transport, utilaje).

Creșterea competitivității prin concentrarea eforturilor de modernizare a producției și produselor în câteva direcții majore: valorificarea superioară a capitalului național de resurse naturale; adâncirea nivelului de prelucrare a materiilor prime, îndeosebi în industria siderurgică, metalurgia neferoasă, industria petrochimică, industria de textile - confecții și în cea de pielărie – încălțăminte; modernizarea sectoarelor bazate parțial pe importuri de materii prime ce se prelucrează în țară și ale căror produse se exportă (de exemplu, industria de prelucrare a țiteiului, două subsectoare - al produselor din bumbac, în cadrul sectorului textile-confecții, și cel al pielăriei, în cadrul sectorului pielărie-încălțăminte);

Creșterea contribuției cercetării, dezvoltării și inovării la îmbunătățirea competitivității economice, problemă tratată, de asemenea, mai sus;

Extinderea și modernizarea infrastructurilor cu rol esențial în dezvoltarea economică - energetică, de transporturi și de telecomunicații -, care condiționează în măsură determinantă această dezvoltare, în sensul că starea și capacitatea lor de satisfacere a cerințelor activității economice facilitează sau stânjenesc această activitate și, implicit, șansele ei de creștere pe coordonate calitative superioare. Politicile privitoare la dezvoltarea pe baze durabile și modernizarea infrastructurilor menționate trebuie să urmărească, cu prioritate:

i) pentru infrastructura energetică: extinderea tehnologiilor curate de producere, transport și utilizare a energiei în vederea atingerii standardelor Uniunii Europene; conversia și integrarea aplicativă a surselor regenerabile de energie; extinderea tehnologiilor noi și neconvenționale de obținere, producere și stocare a energiei, a celor de mentenanță specifice instalațiilor energetice; managementul performant al sistemelor și proceselor

energetice; reevaluarea potențialului național de resurse energetice și minerale, valorificarea durabilă și competitivă a acestora; asigurarea funcționării economice și în condiții de securitate a instalațiilor nucleare; modernizarea proceselor nucleare și termohidraulice în centralele nucleare; gestionarea deșeurilor radioactive și a combustibilului iradiat, precum și dezafectarea instalațiilor nucleare; aplicarea reglementărilor tehnice și a standardelor naționale de eficiență energetică, care au ca scop creșterea eficienței echipamentelor producătoare și consumatoare de energie, inclusiv a celor din domeniul construcțiilor și al transportului; încurajarea finanțării investițiilor în domeniul eficienței energetice, prin participarea statului sau a sectorului privat; promovarea cogenerării de mică și medie putere și a măsurilor necesare pentru creșterea eficienței sistemelor de producere, transport și distribuție a căldurii la consumatori;

ii) pentru infrastructura transporturilor: construirea sau, după caz, modernizarea segmentelor situate pe teritoriul național ale infrastructurii transporturilor care se înscriu în coridoarele paneuropene IV (Berlin – Praga – Budapesta – Arad – Constanța – Salonic – Istanbul), VII (fluviul Dunărea) și IX (Helsinki – Sankt Petersburg – Moscova – Kiev – Chișinău – București – Dimitrovgrad – Alexandropolis); reabilitarea transportului feroviar, inclusiv revizuirea principiilor de circulație feroviară în sensul alinierii acestora la cele adoptate în Uniunea Europeană, armonizării tehnice și legislative cu acquisul comunitar pentru asigurarea interoperabilității sistemelor de transport la nivel european, sporirii semnificative a capacității sistemului feroviar transeuropean de mare viteză; reabilitarea drumurilor în vederea îmbunătățirii condițiilor de trafic, a capacității portante a sectoarelor reabilite, a condițiilor suplimentare pentru traficul greu (banda a treia pe pante și rampe, îmbunătățirea elementelor geometrice ale drumurilor etc.); asigurarea fondurilor apreciabile necesare finanțării lucrărilor de infrastructură din surse bugetare (pentru lucrările de importanță națională), din fonduri speciale (Fondul Special al Drumurilor Publice și Fondul Special al Aviației Civile), fonduri ale administrației publice locale, credite externe garantate de stat, fonduri nerambursabile (PHARE, SAPARD), oferta de concesiuni pentru dezvoltarea programului de autostrăzi; consolidarea pieței interne a transporturilor, cu structuri concurențiale, după modelul celor care funcționează în țările comunitare și la nivel comunitar; dezvoltarea unui sistem unitar, coerent, de transport, care să asigure interoperabilitatea subsistemelor de transport și încurajarea acelor care corespund cerințelor dezvoltării durabile; reducerea disparităților regionale în ceea ce privește densitatea și calitatea infrastructurilor de transport; îmbunătățirea siguranței în procesele de transport de toate categoriile și fluidizarea circulației persoanelor și bunurilor;

iii) pentru infrastructura telecomunicațiilor: separarea riguroasă a funcțiilor de reglementare de interesele de proprietate, îndeosebi în ceea ce privește gama de licențe acordate, domeniu în care Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației acționează încă în calitate de proprietar al anumitor operatori;

b) Dimensiunea socială a dezvoltării durabile presupune existența unei societăți guvernate de principiile echilibrului și echității sociale, compatibilizării eficienței economice cu dreptatea socială, al asigurării veniturilor minime garantate, asigurării condițiilor optime pentru dezvoltarea personalității umane prin accesul general la educație, sănătate și cultură, promovării egalității șanselor și a celei între sexe, combaterii excluderii sociale și discriminărilor de orice natură, eradicării sărăciei, promovării coparticipării și a parteneriatului public – privat în realizarea marilor proiecte de interes general. Sustenabilitatea dezvoltării societății în plan social presupune, de asemenea, schimbarea mentalităților colective și individuale în ceea ce privește asumarea de responsabilități la nivelul colectivităților și la cel personal și achitarea de acestea, manifestarea fiecărui cetățean ca membru activ al societății, implicat în stabilirea coordonatelor de dezvoltare a acesteia și în efortul general de dezvoltare, manifestarea opiniei publice ca un factor hotărâtor de amendament social.

Politicile aferente modelului social al dezvoltării durabile în România trebuie să urmărească:

Îmbunătățirea semnificativă, în termeni absoluți și relativi, a situației demografice a țării, în sensul: a) stimulării intense a natalității, ca expresie a solidarității sociale; b) sprijinirii, prin măsuri adecvate economice și sociale, coerente și clar direcționate, a copilului, a mamei și a familiilor tinere; c) dezvoltării serviciilor în beneficiul copiilor (creșe, grădinițe, cantine școlare, vacanțe, transport, alte facilități), combinată cu acordarea de avantaje financiare părinților; d) acordării de avantaje identice pentru copiii născuți în afara familiei cu cele de care beneficiază copiii născuți în cadrul familiei; e) asigurării și respectării dreptului cuplurilor de a beneficia de mijloace de planificare familială și de serviciile de sănătate a reproducerii;

Ocuparea și utilizarea în condiții performante a capitalului uman, ținând seama de faptul că în România acesta este cel mai abundent factor de producție și că în modelul social european se pune un accent deosebit pe ocuparea forței de muncă, în sensul: a) atingerii nivelului optim al ocupării forței de muncă, a aceluia prag la care ocuparea ajunge să-și îndeplinească plenar funcțiile specifice în dezvoltarea socială – de alocare a resurselor umane, de reducere a presiunii asupra bugetului de stat, de asigurare a siguranței veniturilor din muncă -, și să permită dezvoltarea accelerată a unor noi sectoare cu rol esențial în procesul dezvoltării durabile (educația,

cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, sănătatea); b) constituirii unor mecanisme adecvate, eficiente, care să asigure implicarea efectivă și responsabilă a cât mai multor factori în ocuparea forței de muncă – organisme guvernamentale, organe ale administrației locale, agenții economice, organizațiile sindicale, organizații nonguvernamentale, persoane –, numai conjugarea eforturilor acestora permițând identificarea căilor și măsurilor indicate pentru atingerea nivelului optim de ocupare a forței de muncă; c) creării, pe baza creșterii economice susținute și continue, a noi locuri de muncă în ritmul anual impus de cerința atingerii în anul 2010 a țintei fixate de Uniunea Europeană – nivelul de 70% al ratei medii de ocupare a populației în vârstă de 15-65 de ani (inclusiv prin intensificarea lucrărilor de extindere și modernizare a infrastructurii rutiere în deosebi, a lucrărilor de hidroameliorații, a celor de amenajări urbanistice, oferirea de alternative ocupaționale pentru forța de muncă disponibilizată în zonele monoindustriale și în cele cu declin industrial sever etc.); d) armonizării dezvoltării unor ramuri de vârf, specifice societății cunoașterii, care reclamă forță de muncă înalt specializată, cu dezvoltarea activităților conexe, de sprijin al ramurilor de vârf, în care cerințele de calificare a forței de muncă sunt mult mai modeste dar mai ample cantitativ; e) abandonării politicii de protecție pasivă (în primul rând a plăților compensatorii) a forței de muncă, politică ce a exercitat în ultimii ani o presiune puternică și continuă asupra bugetului de stat, și trecerea hotărâtă la o politică de protecție activă pe piața muncii, singura care corespunde cerințelor dezvoltării durabile întrucât induce comportamente active ale persoanelor, de căutare a oportunităților de muncă;

Investirea intensă și constantă în capitalul uman în vederea creșterii contribuției acestuia la sporirea bunăstării sociale, a pregătirii sale adecvate pentru a face față exigențelor calitativ noi ale economiei cunoașterii (numită de A. Tofler economia educației sau economia supra-simolică). Investirea în capitalul uman semnifică, înainte de toate, investirea în educație, pe care experiența mondială a consacrat-o drept cea mai rentabilă pentru individ, pentru firme și pentru societate, aceasta presupunând: a) creșterea capacității resurselor umane de a se adapta mai ușor și mai rapid la cerințele dinamice ale progresului științific și tehnologic contemporan, pe acest plan de un apreciabil folos putându-se dovedi studiul orientărilor, tendințelor și practicilor internaționale, în primul rând ale celor din țările dezvoltate, care prefigurează cursul pe care se va înscrie flexibilizarea adaptivă a forței de muncă; b) perfecționarea cadrului instituțional și a mecanismelor funcționale în domeniul orientării și consilierii profesionale, în vederea corectării eficiente a dezechilibrelor structurale existente între cererea și oferta educațională, a disfuncțiilor actuale din sistemul formării și adaptării profesionale; c) stoparea prin măsuri adecvate a migrației

internaționale a resurselor umane din țara noastră, îndeosebi a specialiștilor cu nivel superior de calificare, care reprezintă o irosire a investiției naționale făcute în capitalul uman; d) extinderea formării și adaptării profesionale strâns legate de cerințele beneficiarilor (*customized training*), prin crearea cadrului instituțional și a mecanismelor de stimulare a legăturilor dintre partenerii interesați de procesele de formare și adaptare (instituțiile furnizoare de servicii de formare și adaptare profesională, agenții economici al căror personal beneficiază de aceste servicii, participanții la programe); e) flexibilizarea conținutului procesului instructiv-educativ, modernizarea programelor de învățământ la toate nivelurile de pregătire, îndeosebi prin extinderea profilului comun de pregătire, în special în învățământul preuniversitar, regândirea raportului dintre disciplinele de cultură generală și cele de specialitate în planurile de învățământ, lărgirea posibilităților opționale pentru diferite discipline și specializări, stimularea creativității prin crearea unui climat favorabil manifestării acesteia; f) perfecționarea sistemului de informare-documentare și crearea unor sisteme moderne de înmagazinare a informațiilor și ideilor noi (brevetoteci), indispensabile pentru stimularea și afirmarea viguroasă a potențialului creativ național; g) asigurarea practicării managementului financiar profesionist al unităților de învățământ, care să conducă la diversificarea treptată a surselor de finanțare a serviciilor de formare și adaptare profesională, în care ponderea finanțării de la buget se va reduce progresiv până la limite rezonabile, pe măsura creșterii ponderii alocărilor de fonduri din bugetele colectivităților locale.

Distribuirea echilibrată, în rândurile întregii populații, a beneficiilor realizate la scara societății ca urmare a dezvoltării economice, în ceea ce privește accesul la locurile de muncă și nivelul veniturilor. Altfel spus, dezvoltarea durabilă presupune inexistența unor stratificări sociale puternice, care pot da naștere la tensiuni greu de stăpânit, și trebuie să asigure un standard decent, în continuă creștere, de viață tuturor membrilor societății;

Eradicarea sărăciei, fenomen social nociv, care s-a extins și agravat ca urmare a declinului economic din ultimul deceniu al secolului trecut și a scăderii nivelului general de trai. Politica concepută și aplicată pentru eradicarea sărăciei cuprinde măsuri articulate, unele inițiate deja, menite să asigure: a) extinderea ariei de protecție din sistemul de securitate socială (prin generalizarea alocațiilor pentru copii, extinderea sistemului de pensii, instituirea pensionărilor anticipate și reducerea vârstei de pensionare în sistemul de asigurări sociale pentru agricultori, adoptarea sistemului de protecție socială a șomerilor, protecția persoanelor handicapate, schema de „venit minim garantat” pentru susținerea familiilor aflate în stare de sărăcie extremă etc.); b) legiferarea salariului minim garantat, care s-a dovedit a fi un instrument eficace de combatere a sărăciei, chiar dacă majorarea

periodică a acestuia nu se face în ritmul necesar; c) susținerea grupurilor sociale cu risc de sărăcie ridicat (copii, femei, romi, comunități cronice sărace) etc.

Combaterea fermă, prin măsuri viguroase și durabile, a corupției în toate formele de manifestare a acesteia, flagel economic și social care erodează puternic perspectivele dezvoltării durabile. Frontul de combatere a acestui flagel nu trebuie să se limiteze la crearea cadrului instituțional, adoptarea reglementărilor legale specifice și aplicarea fermă a acestora, ci să cuprindă toate straturile societății, să implice eficace societatea civilă și fiecare cetățean. Aceasta reclamă producerea unor schimbări profunde de mentalități și atitudini la nivelul colectivităților și la cel individual, care să asigure manifestarea mult mai intensă a simțului responsabilității individuale și colective, afirmarea opiniei publice, adeziunea generală la respectarea unui cod etic în afaceri, în educație, viața culturală, artistică etc., practic în întreaga viață a societății.

Diminuarea și eradicarea corupției este o prioritate între căile și acțiunile de asigurare a dezvoltării durabile, întrucât este dovedit faptul că nici o societate nu poate progresa susținut și constant în condițiile în care cadrul instituțional și mecanismele funcționale ale acesteia sunt alterate de fenomenul respectiv. Aprecierea dimensiunii reale a acestui fenomen și a impactului său asupra șanselor de dezvoltare durabilă a societății reclamă luarea în considerare a tuturor formelor, inclusiv a celor aparent inofensive, de manifestare, care se etalează într-o gamă largă ce se extinde de la mita și traficul de influență de anvergură redusă la marile „inginerii financiare” oneroase, falimente frauduloase, acțiuni speculative pe piețele de capital etc.

Dimensiunea ecologică

Cea de a treia dimensiune a dezvoltării durabile – cea ecologică, s-a impus în conștiința opiniei publice mondiale prin Raportul Brundtland în anul 1985, deși importanța acesteia a fost sesizată cu mult înainte.

Dimensiunea a mai fost pusă în evidență de Organizația Națiunilor Unite, care și-a însușit conceptul de dezvoltare durabilă și a recomandat guvernelor țărilor lumii să-și orienteze strategiile de dezvoltare economico-socială în funcție de cerințele protecției mediului. Drept urmare, cercetările s-au intensificat în această direcție și au condus la dezvoltări specifice ale conceptului de dezvoltare durabilă și la aplicații corespunzătoare; s-au conturat, astfel, detalieri consistente ale conceptului, așa cum sunt agricultura durabilă, energia durabilă, industria durabilă, gestiunea durabilă a apei, solului, aerului și pădurilor, dezvoltarea umană durabilă etc.

Un exemplu relevant pentru amploarea și direcțiile dominante ale preocupărilor privind dimensiunea ecologică a dezvoltării durabile a fost oferit de Uniunea Europeană prin elaborarea celui de „Al 5-lea Program de

acțiune ecologică spre durabilitate”, bazat pe principiile de orientare a politicii de protecție a mediului la nivel comunitar definită în Actul Unic al Tratatului de Uniune, și anume ocrotirea sănătății oamenilor, exploatarea rațională a resurselor naturale și stabilirea de măsuri-cadru la nivel global pentru soluționarea problemelor regionale.

Principiile comunitare în materie de protecție a mediului se înscriu în cele generale din reglementările internaționale, în primul rând în legea internațională/europeană a mediului (International and European Union Environmental Law and Legislation – Leonardo da Vinci Programme):

- obligația țărilor de prevenire, reducere și control al poluării mediului, ceea ce se traduce în stabilirea și aplicarea unor strategii și politici adecvate pentru reglarea surselor majore de poluare;
- cooperarea țărilor în cazurile de risc de mediu majore și pe zone întinse;
- poluatorul plătește poluarea (PPP), principiu de politică economică definit de OCDE, potrivit căruia costul măsurilor de asigurare a „stării acceptabile” a mediului este suportat de poluator;
- obligarea statelor de a trata în mod egal efectele poluării internaționale și cele ale poluării interne, altfel spus nediscriminarea acestor efecte pe plan național și internațional;
- suveranitatea țărilor asupra resurselor naturale pe care le posedă, principiu care presupune:
  - alocarea resurselor naturale existente pe teritoriul național delimitat de granițele stabilite prin acordurile internaționale pentru zona terestră și pentru apele teritoriale;
  - împărțirea resurselor naturale care nu revin în exclusivitate unei singure țări și a căror exploatare reclamă cooperarea țărilor pe teritoriul cărora se află „pe baza unui sistem de informare și consultare prealabilă, pentru a obține beneficiul maxim de pe urma unor astfel de resurse, fără să afecteze interesele legitime ale celorlalți”, potrivit prevederilor art. 3 din Carta Drepturilor și Îndatoririlor Economice ale Statelor;
  - proprietatea comună și „folosirea rezonabilă”, care se referă la resursele situate în afara zonei în care se exercită jurisdicția națională (largul mărilor și oceanelor, spațiul aerian internațional), exploatarea lor trebuind să se facă rațional pentru preservarea la orizonturi cât mai lungi de timp;
  - echitate în folosirea resurselor, care reclamă considerarea tuturor factorilor determinanți și armonizarea intereselor țărilor care posedă resurse naturale împărțite.

Pentru România, asigurarea dimensiunii ecologice a dezvoltării durabile presupune acțiuni concertate în câteva direcții esențiale.

Elaborarea - pe o largă bază consensuală a tuturor partidelor politice, factorilor de decizie din organismele guvernamentale, specialiștilor din activitatea productivă, reprezentanților societății civile etc. - a unei strategii de dezvoltare durabilă pe termen lung, în care protecția mediului să reprezinte o componentă prioritară a programelor de restructurare și modernizare economică. Elaborarea unei asemenea strategii are o importanță aparte, sporită de perspectiva integrării României în Uniunea Europeană la începutul anului 2007, în sensul că devine obligatorie alinierea politicii naționale și a practicilor specifice din domeniul protecției mediului la directivele Uniunii.

Strategia trebuie să prevadă coordonatele majore pe care se va înscrie componenta ecologică a dezvoltării durabile, și anume:

- Modalitățile și instrumentele de aplicare a legislației de mediu (Legea nr. 135/1995) pentru compatibilizarea deplină a politicii de protecție a mediului cu normele, standardele și reglementările prevăzute în acquisul comunitar;
- Stimularea producției eficiente din punct de vedere ecologic, precum și a consumului durabil de resurse și de produse prelucrate;
- Descentralizarea sistemului instituțional din domeniul prevenirii, reducerii și controlului protecției mediului;
- Extinderea utilizării instrumentelor economice pentru protecția mediului, stabilirea și aplicarea instrumentelor financiare adecvate în acest domeniu corespunzătoare celor din acquis-ul comunitar, referitoare la activitatea industrială, la cea agricolă, la protecția solurilor și a terenurilor degradate, la protecția organică și certificarea produselor organice;
- Evaluarea Capitalului Natural al țării, demers a cărui complexitate este amplificată de diversitatea apreciabilă a avuției naturale a României, precum și inițierea unui vast program de refacere a acestui capital în zonele în care s-a produs deteriorarea lui;
- Constituirea și utilizarea Fondului de mediu ca principalul instrument pentru realizarea obiectivelor prevăzute în programul național de acțiuni pentru protecția mediului;
- Intensificarea parteneriatului între instituțiile de mediu din România și cele ale Uniunii Europene, prin care să se asigure transferul necesar de know-how și expertiză, precum și valorificarea adecvată a avantajelor și oportunităților pe care le oferă sprijinul acordat de Uniune în procesul de pregătire a României pentru aderare;

- Dezvoltarea și consolidarea cadrului instituțional și a mecanismelor necesare asigurării dialogului organizat și sistematic dintre autoritățile publice și societatea civilă destinat identificării celor mai potrivite căi și instrumente de acțiune pentru protecția mediului;

Deplasarea rapidă și vizibilă în cadrul politicii de mediu a accentului de pe măsurile și acțiunile cu caracter curativ pe cele de prevenire a deteriorării mediului, ceea ce presupune:

- Dezvoltarea și operaționalizarea deplină a sistemului integrat de supraveghere a mediului și a sistemului informațional privind starea mediului, esențiale pentru evaluarea realizării obiectivelor fixate prin politica de protecție a mediului, identificarea zonelor de acțiune imediată, fundamentarea deciziilor de protecție și informarea largă și corectă a publicului cu privire la toate evenimentele produse și acțiunile întreprinse în acest domeniu;
- Promovarea standardelor ISO 14000, îndeosebi în rândurile întreprinderilor mici și mijlocii, și EMAS, în vederea realizării de procese de producție, produse industriale și agricole și servicii „prietenoase” din punct de vedere ecologic, cu riscuri minime sau fără riscuri pentru oameni și pentru Capitalul Natural al țării;
- Încurajarea acțiunilor de protecție a mediului la nivelul autorităților locale, prin stabilirea clară a competențelor și responsabilităților acestora în materie, precum și la nivelul agenților economici potrivit principiului enunțat anterior „poluatorul plătește poluarea”;
- Reducerea semnificativă a subvențiilor bugetare acordate pentru protecția mediului prin diminuarea susținerii activităților cu impact negativ asupra mediului și stimularea celor cu emisii reduse de poluanți sau care contribuie la reconstrucția și conservarea ecologică, prin extinderea reglementărilor stimulative pe linia protecției mediului și prin taxarea prohibitivă a emisiilor de poluanți în mediu;
- Aplicarea instrumentelor economice stabilite la nivel internațional – taxe internaționale sau taxe naționale armonizate cu cele internaționale, cotele negociabile ale emisiilor de gaze cu efect de seră, aplicarea în asociere de măsuri de protecție a mediului etc. –, potrivit prevederilor Înțelegerii – Cadru privind Schimbările Climatice și mecanismului de „dezvoltare curată” preconizat de Protocolul de la Kyoto;

Identificarea unor noi surse de finanțare a investițiilor în domeniul protecției mediului, nivelul existent al disponibilităților investiționale fiind mult inferior celui al nevoilor de finanțare. Potrivit estimărilor specialiștilor, preluarea și aplicarea prevederilor acquisului comunitar de mediu va reclama un efort investițional de circa 20 miliarde USD până în

anul 2020, sumă practic imposibil de asigurat la nivelul disponibilităților interne actuale și al surselor atrase.

Căi eficiente de diminuare sensibilă a efortului investițional necesar ar fi restructurarea și modernizarea activității productive în vederea reducerii consumurilor de resurse naturale, creșterea sensibilă a valorii adăugate a produselor și serviciilor realizate prin încorporarea în mai mare măsură în acestea de inteligență tehnică și muncă superior calificată, reciclarea deșeurilor utilizabile ca sursă eficientă de materii prime.

*

*   *

Concluzia generală care se poate contura pe baza acestui studiu și a celor două anterioare, elaborate în etapele 2004 și 2005 ale proiectului, este că, în condițiile fenomenului contemporan al globalizării, creșterea competitivității industriilor naționale, a sectoarelor și firmelor industriale a devenit o coordonată prioritară a strategiilor de dezvoltare socioeconomică a majorității țărilor lumii.

Competitivitatea entităților menționate este văzută ca rezultanta acțiunii unei game largi de factori de naturi foarte diferite - politică, economică, socială, științifică și tehnologică, ecologică, juridică -, armonizarea sinergică a acestor factori potrivit unor politici industriale și unor strategii sectoriale judicioase orientate și abil puse în practică constituind esența eforturilor de creștere a rezultantei. Îmbunătățirea calității intranților în activitatea productivă – forța de muncă, capitaluri, potențial inovativ, know-how tehnologic – a devenit pârgă cea mai eficientă de creștere a competitivității și, în consecință, eforturile s-au concentrat în această direcție. Creșterea semnificativă a capitalului uman, amplificarea capitalurilor investite în modernizarea aparatului productiv și în eforturile inovaționale, perfecționarea tehnologiilor de fabricație în primul rând prin automatizare, accelerarea ciclului invenție – inovare – difuzare tehnologică sunt coordonatele pe care se înscriu în prezent eforturile de creștere a competitivității.

În această direcție, experiența țărilor comunitare și a Uniunii Europene în ansamblu oferă repere relevante pentru factorii de decizie și specialiștii cu rol determinant în creșterea competitivității industriei românești. Analiza acestor repere, înțelegerea lor de fond și adaptarea la realitățile economiei românești au devenit constante ale eforturilor de conturare a politicii industriale și a strategiilor sectoriale axate pe valorificarea superioară a avantajelor competitive existente și pe punerea eficientă în valoare a celor potențiale pe care le prezintă industria românească. Aceste eforturi nu trebuie însă văzute drept condiționate strict de procesul integrării României în Uniunea Europeană, ci impuse de logica fenomenului contemporan al globalizării, în primul rând a celei economice, potrivit căreia

viitorul aparține țărilor cu economii moderne, competitive, capabile să facă față cu succes competiției dure de pe piețele internaționale.

Învățămintele care pot fi extrase din experiențele atât de variate ale Statelor Membre și ale Uniunii Europene demonstrează că nu există rețete unice, că abilitatea forurilor guvernamentale din fiecare țară de a îmbina adecvat efectele factorilor condiționanți ai competitivității este determinantă. Din această perspectivă, România are urgentă nevoie de a-și oficializa o politică industrială de perspectivă, judicios conturată și consecvent aplicată, indiferent de ciclurile electorale, precum și strategii sectoriale realiste, deplin consonante cu politica respectivă, care să definească detaliat perspectivele de dezvoltare, de menținere la nivelul actual sau de restrângere a activității în fiecare sector industrial. O asemenea politică industrială și strategiile sectoriale componente reclamă însă inițierea unui amplu efort - în care să fie implicate forurile guvernamentale cu preocupări în domeniu, personalități ale comunității academice și universitare, reprezentanți ai patronatelor și sindicatelor din domeniul industrial, specialiști din activitatea productivă -, singura cale, în opinia noastră, în măsură să ofere posibilitatea găsirii celor mai bune soluții la problemele atât de complexe și diversificate ale creșterii competitivității industriale.

Bibliografie

- Bayoumi, T., Laxton, D., and Rosenti, P. (2004).** Benefits and Spillovers of Greater Competition in Europe: A Macroeconomic Assessment, International Finance Discussions Papers No. 803, Board of Governors of the Federal Reserve System, April
- Commission of the European Community (1994).** Communication from the Commission to the Council, to the European Parliament, Economic and Social Committee and the Committee of Regions. "An Industrial Competitiveness Policy for the European Union", COM (94) 319 final, Brussels
- Commission of the European Communities (2003).** European Competitiveness Report 2003. Commission Staff Working Document, SEC(2003) 1299, Brussels
- European Commission (2001).** Realising the European Union's Potential: Consolidating and Extending the Lisbon Strategy", Contribution of the European Commission to the Spring European Council, Stockholm
- European Commission (2002).** The Lisbon Strategy – Making Change Happen, Communication from the Commission to the Spring European Council in Barcelona, COM (2002) 14 final

- Commission des Communautés Européennes (2002).** Communication de la Commission au Conseil, au Parlement Européen, au Comité Économique et Social et au Comité des Régions. "La politique industrielle dans une Europe élargie", COM (2002) 714 final, Bruxelles
- European Commission (2003).** Raising EU R-D Intensity – Improving the effectiveness of public support mechanisms for private research and development: (I) Direct measures, and (II) Fiscal measures, ISBN 92 894 5578 0/5575 6/5574 8, Luxembourg, 2003. Download: <http://europa.eu.int/comm/research/era/3> pct.; European Commission. Investing in research: an action plan for Europe 2003, Brussels
- European Union (2002).** International and European Union Environmental Law and Legislation – Leonardo da Vinci Programme: Bio – Environment-New Millenium, written by Dr. Agni Vlavanios - Arvanitis
- Iancu, Aurel (2002).** Liberalizare, integrare și sistemul industrial, Editura Expert, București
- Institutul European din România (2004).** Evaluarea costurilor și beneficiilor aderării României la Uniunea Europeană, Studiul nr. 12, Studii de impact PAIS II, București
- Institutul European din România (2004).** Performanță în contextul Agendei Lisabona: experiențe de succes, design instituțional, Studiul nr. 4, Studii de impact III, București
- Institutul European din România (2004).** Studiu suport pentru elaborarea Planului de acțiune privind depozitarea deșeurilor industriale în vederea conformării cu legislația europeană, Studiul nr. 7, Studii de impact PAIS 2, București
- Havlik, P., Landesmann, M., Romisch, R., Stehrer, R., Gillsater, B.. (2001).** *Competitiveness of Industry in CEE Candidate Countries*, Composite Paper, Final Report, Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW)
- Lall, Sanjaya (2003).** Reinventing Industrial Strategy: The role of Government Policy in Building Industrial Competitiveness, The Intergovernmental Group on Monetary Affairs and Development, Second draft, September
- Ministerul Educației și Cercetării, Departamentul Cercetare (2005).** Cercetare – Dezvoltare și Inovare în România, Anul II, nr. 1, Programul Economic de Preaderare. Secțiunea "Cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și inovare"

-
- OECD (2001).** Environmental performance reviews. Achievements in OECD countries, Paris
- Pelkmans, J. (2003).** Integrare Europeană. Metode și Analiză Economică, ediția a doua, Institutul European din România, București, 2003
- Pencea, Sarmiza (2005).** Înzestrarea locală cu factori – noua țintă a politicii industriale în era globalizării, în: OECONOMICA Anul IV, 1 / 2005, Societatea Română de Economie, Institutul Român pentru Libera Întreprindere, București
- Porter, Michael and Van der Linden C. (1995).** Green and competitive: breaking the stalemate, Harvard Business Review
- Porter, M.. (1990).** The Competitive Advantage of Nations, The Free Press, New York
- Porter, Michael (2000).** The current competitiveness index: measuring the economic foundations of prosperity, în: The Global Competitiveness Report 2000, World Economic Forum, Geneva
- Russu, Corneliu (2001).** Provocările globalizării și capacitatea de răspuns a industriei românești, în: OECONOMICA 3/2001, Societatea Română de Economie, Institutul Român pentru Libera Întreprindere, București
- Sandu, Steliana (2002).** Integrarea cercetării-dezvoltării și inovării din România în Spațiul European al Cercetării. Fundamente strategice, Colecția Biblioteca economică, Seria Probleme economice, Vol. 27/2002, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de Informare și Documentare Economică, București, p. 22
- Urban, W. (2001).** Industry and growth in a global economy – theoretical considerations and empirical results. Project Report (Jubiläumsfondsprojekt Nr. 7615), The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW), March

6. REGIONALITATEA (ZONALITATEA) RESURSELOR ECONOMIEI AGROALIMENTARE ROMÂNEȘTI – NIVEL ȘI TENDINȚE ÎN PROFIL REGIONAL

Filon TODEROIU
Carmen BUCUR

6.1. Regionalitatea înzestrării cu resurse în economia agroalimentară, 1993–2002

Pe fondul impunerii, din ce în ce mai mult, a conceptului abordării teritoriale (regionale) a diferiților indicatori ai vieții economico-sociale, atât la nivel macroeconomic, dar și microeconomic, încercăm a surprinde în demersul de față, ca un preambul al determinării nivelului productivității factorilor, gradul de înzestrare cu resurse a sectorului agroalimentar, din perspectivă regională, a nivelului decalajelor și a implicațiilor economice ale acestora.

Referitor la modificările intervenite în structura principalilor indicatori macroeconomici, se impune precizarea că analiza nu a putut fi efectuată decât pentru intervalul 1993-2001, pentru care au fost disponibile date statistice.

De asemenea, pentru asigurarea comparabilității datelor s-a recurs la recalcularea în prețuri '01, utilizând pentru deflaționare deflatorul general al PIB (în mod normal, pentru deflaționare s-ar fi înpus utilizarea indicelui de volum al PIB, care însă nu este disponibil în profil teritorial). Este de precizat că analiza s-a efectuat la nivelul următorilor indicatori:

1. Valoarea adăugată brută din agricultură;
2. Valoarea adăugată brută totală;
3. Produsul intern brut regional.

Astfel, în intervalul 1993-2001, ca urmare a evoluției de ansamblu a economiei naționale, în profil regional, indiciatorii macroeconomici au înregistrat evoluții oscilante, trendul fiind în general descrescător. În acest sens, valoarea adăugată brută din agricultură s-a diminuat cu un 30,3 puncte procentuale, cu variații de la o regiune la alta. Regiunile în care s-a înregistrat o reducere semnificativă a valorii adăugate brute din agricultură, sunt: regiunea București și regiunea Sud-Est (Tabel 6.1). Pe un trend oscilant s-a înscris și valoarea adăugată brută totală, al cărei ritm anual a fost rezultanta modificărilor, în sens pozitiv, din majoritatea regiunilor

analizate. Greutatea specifică cea mai mare în impregnarea acestui trend, au avut-o, cu precădere, regiunile București și Sud-Vest.

Tabel 6.1

Dinamica indicatorilor macroeconomici în profil regional
1993-2001 (1993 = 1)

		Total	Nord- Est	Sud- Est	Sud	Sud- Vest	Vest	Nord- Vest	Centru	Bucu- rești
1993	ASPEFV	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
	VAB regională (VABR)	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
	PIB regional total (PIBR)-total	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
1994	ASPEFV	0,984	0,815	0,741	1,023	1,614	1,069	1,022	0,950	0,985
	VAB regională (VABR)	1,034	0,974	0,994	0,970	1,219	1,035	0,980	1,025	1,141
	PIB regional total (PIBR)-total	1,039	0,982	0,994	0,973	1,246	1,043	0,980	1,029	1,136
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,040	0,980	0,993	0,976	1,248	1,044	0,983	1,031	1,138
1995	ASPEFV	1,049	0,943	0,838	1,036	1,451	1,069	1,101	1,172	0,967
	VAB regională (VABR)	1,108	1,097	1,104	1,012	1,262	1,124	1,072	1,139	1,124
	PIB regional total (PIBR)-total	1,113	1,106	1,105	1,012	1,295	1,134	1,072	1,140	1,122
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,116	1,102	1,108	1,019	1,301	1,139	1,078	1,146	1,128
1996	ASPEFV	1,059	0,914	0,918	1,004	1,362	1,141	1,180	1,175	0,849
	VAB regională (VABR)	1,166	1,168	1,191	1,029	1,244	1,153	1,119	1,252	1,220
	PIB regional total (PIBR)-total	1,156	1,162	1,177	1,017	1,260	1,145	1,102	1,242	1,203
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,164	1,156	1,182	1,028	1,270	1,155	1,112	1,254	1,218
1997	ASPEFV	0,931	0,809	0,899	0,944	1,424	0,909	0,897	0,864	0,799
	VAB regională (VABR)	1,078	1,042	1,107	0,926	1,206	1,138	1,020	1,157	1,120
	PIB regional total (PIBR)-total	1,086	1,057	1,108	0,933	1,244	1,149	1,023	1,167	1,111
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,096	1,053	1,114	0,946	1,259	1,161	1,036	1,181	1,130

		Total	Nord- Est	Sud- Est	Sud	Sud- Vest	Vest	Nord- Vest	Centru	Bucu- rești
1998	ASPEFV	0,708	0,675	0,601	0,675	1,012	0,729	0,715	0,732	0,571
	VAB regională (VABR)	1,433	1,336	1,349	1,140	1,538	1,536	1,422	1,464	1,794
	PIB regional total (PIBR)-total	1,509	1,421	1,415	1,202	1,645	1,620	1,487	1,542	1,869
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,529	1,405	1,427	1,227	1,675	1,659	1,512	1,568	1,916
1999	ASPEFV	0,649	0,616	0,610	0,639	0,913	0,612	0,648	0,632	0,511
	VAB regională (VABR)	0,970	0,904	0,913	0,772	1,041	1,040	0,962	0,991	1,214
	PIB regional total (PIBR)-total	1,021	0,961	0,958	0,813	1,113	1,097	1,006	1,043	1,265
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,035	0,951	0,965	0,830	1,133	1,122	1,023	1,061	1,297
2000	ASPEFV	0,548	0,534	0,488	0,465	0,730	0,515	0,611	0,637	0,392
	VAB regională (VABR)	0,992	0,884	0,891	0,747	1,031	0,948	0,955	1,019	1,502
	PIB regional total (PIBR)-total	1,040	0,934	0,929	0,784	1,098	0,993	0,993	1,068	1,556
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,054	0,917	0,943	0,828	1,077	1,016	1,009	1,084	1,600
2001	ASPEFV	0,697	0,630	0,554	0,702	1,058	0,760	0,722	0,681	0,489
	VAB regională (VABR)	1,054	0,962	0,923	0,798	1,054	1,036	1,005	1,055	1,632
	PIB regional total (PIBR)-total	1,095	1,008	0,955	0,829	1,114	1,073	1,035	1,096	1,675
	PIB regional pe locuitor (lei)	1,112	0,990	0,964	0,850	1,139	1,106	1,057	1,118	1,727

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic al României.

În prețuri comparabile, produsul intern brut regional (PIB-reg.) s-a înscris pe o curbă ascendentă pe total economie, cu oscilații de la o regiune la alta, ritmul cel mai accelerat fiind înregistrat de regiunea București.

6.2. Disparități regionale ale înzestrării cu resurse și factori de producție agricolă

Perioada 1989-2001 a fost marcată de profunde modificări în structura fondului funciar, ca urmare a reconstituirii și constituirii dreptului de

proprietate asupra terenurilor, modificări repercutate asupra structurii suprafeței agricole, dar mai ales asupra suprafeței arabile. Astfel, în perioada 1993-2002, suprafața agricolă s-a majorat cu doar 0,3%, cu variații reduse regional (Tabel 6.2), cea mai ridicată creștere fiind înregistrată în regiunea Nord-Est, respectiv cu 1,1% în 2002 față de 1993.

Tabel 6.2
Dinamica suprafeței agricole, regional, 1994 - 2002 (1993 = 1)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total	1,000	1,000	1,000	1,000	1,001	0,996	1,004	1,004	1,003
Nord - Est	1,000	1,000	1,000	1,001	1,004	1,008	1,012	1,011	1,011
Sud - Est	1,000	1,000	1,000	1,000	1,002	1,003	1,004	1,005	1,005
Sud	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Sud - Vest	1,003	1,002	1,002	1,000	0,999	0,999	0,999	0,998	0,994
Vest	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0,954	0,999	0,999	0,998
Nord - Vest	1,000	1,000	1,000	0,999	0,999	1,000	1,012	1,009	1,008
Centru	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,003	0,539	1,005	1,004
Bucuresti	1,000	1,000	1,000	0,995	0,992	0,988	1,010	1,009	1,005

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de AS-RO 1994-2003.

Spre deosebire de suprafața agricolă, suprafața arabilă a înregistrat fluctuații semnificative, trendul general fiind crescător, singura regiune în care s-a înregistrat o diminuare a acesteia fiind regiunea Sud (cu 0,3% în 2002 față de 1993) (Tabel 6.3).

Tabel 6.3
Dinamica suprafeței arabile, regional, 1994 - 2003 (1993 = 1)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total	1,000	1,000	1,000	1,000	1,001	1,002	1,004	1,006	1,006
Nord - Est	0,998	0,998	0,998	0,996	0,998	1,002	1,011	1,015	1,017
Sud - Est	0,998	0,999	0,999	1,002	1,009	1,009	1,011	1,014	1,014
Sud	0,995	0,996	0,996	0,997	0,996	0,995	0,995	0,996	0,997
Sud - Vest	1,003	1,004	1,004	1,005	1,004	1,004	1,006	1,012	1,009
Vest	1,006	1,002	1,002	0,996	0,996	0,998	1,000	1,001	1,000
Nord - Vest	1,001	1,002	1,002	1,004	1,004	1,004	1,003	1,003	1,003
Centru	1,000	1,001	1,001	1,002	1,000	1,001	1,001	1,003	1,003
Bucuresti	1,000	1,000	1,000	0,996	0,993	0,991	1,010	1,010	1,005

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de AS-RO 1994-2003.

Modificările în structura suprafeței arabile au fost determinate, în mare parte, de efectele pe care le-a avut procesul de reformă din domeniul agriculturii, de pauperizarea continuă a agricultorilor puși în situația imposibilității reluării proceselor de producție, ca urmare a costurilor de producție net superioare prețurilor de comercializare a produselor agricole.

Din punctul de vedere al populației ocupate pe activități ale economiei naționale, regional, perioada 1993-2002 este caracterizată printr-un trend descrescător, cel puțin în ceea ce privește cele trei mari domenii de activitate, respectiv: agricultura, silvicultura și industria. Disponibilizările masive din industrie nu au antrenat o creștere a numărului populației ocupate în alte ramuri, ci dimpotrivă.

Astfel, populația ocupată în agricultură s-a diminuat cu 16,6%, iar în industrie cu 34,1 puncte procentuale. Regional, privită în dinamică, populația ocupată în agricultură a înregistrat cea mai mare reducere în regiunea Sud-Est (cu 20,6% în 2002 față de 1993) (Tabel 6.4).

Tabel 6.4

Dinamica populației active ocupate, 1993 – 2002 (1993 = 1)

	Regiunea	Total economie	ASPEFV	Industrie
1993	Total	1,000	1,000	1,000
	1. Nord - Est	1,000	1,000	1,000
	2. Sud - Est	1,000	1,000	1,000
	3. Sud	1,000	1,000	1,000
	4. Sud - Vest	1,000	1,000	1,000
	5. Vest	1,000	1,000	1,000
	6. Nord - Vest	1,000	1,000	1,000
	7. Centru	1,000	1,000	1,000
	8. Bucuresti	1,000	1,000	1,000
1994	Total	0,995	1,009	0,951
	1. Nord - Est	1,002	1,001	0,950
	2. Sud - Est	0,984	1,009	0,894
	3. Sud	0,969	1,008	0,936
	4. Sud - Vest	1,021	1,018	0,976
	5. Vest	1,012	1,009	0,987
	6. Nord - Vest	0,986	0,981	0,920
	7. Centru	1,004	1,055	0,950
	8. Bucuresti	0,996	1,020	1,005
1995	Total	0,943	0,903	0,896
	1. Nord - Est	0,969	0,904	0,908
	2. Sud - Est	0,944	0,882	0,904
	3. Sud	0,923	0,896	0,899

	Regiunea	Total economie	ASPEFV	Industrie
	4. Sud - Vest	0,964	0,901	0,924
	5. Vest	0,998	0,937	0,932
	6. Nord - Vest	0,923	0,878	0,879
	7. Centru	0,953	0,942	0,886
	8. Bucuresti	0,884	1,007	0,849
1996	Total	0,932	0,919	0,904
	1. Nord - Est	0,975	0,923	0,937
	2. Sud - Est	0,938	0,900	0,875
	3. Sud	0,913	0,915	0,906
	4. Sud - Vest	0,938	0,902	0,941
	5. Vest	0,971	0,941	0,920
	6. Nord - Vest	0,921	0,906	0,887
	7. Centru	0,964	0,963	0,924
	8. Bucuresti	0,831	0,947	0,845
1997	Total	0,897	0,936	0,808
	1. Nord - Est	0,935	0,944	0,814
	2. Sud - Est	0,899	0,905	0,814
	3. Sud	0,878	0,942	0,793
	4. Sud - Vest	0,932	0,923	0,843
	5. Vest	0,935	0,938	0,778
	6. Nord - Vest	0,878	0,933	0,791
	7. Centru	0,924	0,972	0,846
	8. Bucuresti	0,791	0,993	0,786
1998	Total	0,876	0,926	0,765
	1. Nord - Est	0,911	0,938	0,752
	2. Sud - Est	0,862	0,884	0,764
	3. Sud	0,847	0,926	0,753
	4. Sud - Vest	0,890	0,917	0,755
	5. Vest	0,884	0,936	0,759
	6. Nord - Vest	0,902	0,934	0,807
	7. Centru	0,902	0,964	0,779
	8. Bucuresti	0,803	0,900	0,742
1999	Total	0,837	0,959	0,678
	1. Nord - Est	0,896	0,979	0,695
	2. Sud - Est	0,837	0,918	0,677
	3. Sud	0,822	0,954	0,661
	4. Sud - Vest	0,888	0,951	0,703
	5. Vest	0,828	0,949	0,670

	Regiunea	Total economie	ASPEFV	Industrie
	6. Nord - Vest	0,858	0,966	0,689
	7. Centru	0,880	0,997	0,738
	8. Bucuresti	0,658	0,953	0,579
2000	Total	0,858	0,988	0,661
	1. Nord - Est	0,913	1,014	0,659
	2. Sud - Est	0,850	0,939	0,708
	3. Sud	0,821	0,982	0,611
	4. Sud - Vest	0,886	0,979	0,671
	5. Vest	0,871	0,977	0,717
	6. Nord - Vest	0,875	0,999	0,657
	7. Centru	0,882	1,017	0,684
	8. Bucuresti	0,755	0,989	0,612
2001	Total	0,851	0,968	0,665
	1. Nord - Est	0,908	0,994	0,684
	2. Sud - Est	0,834	0,920	0,678
	3. Sud	0,806	0,964	0,604
	4. Sud - Vest	0,877	0,960	0,677
	5. Vest	0,858	0,946	0,733
	6. Nord - Vest	0,880	0,982	0,683
	7. Centru	0,866	0,991	0,684
	8. Bucuresti	0,771	1,022	0,607
2002	Total	0,828	0,834	0,700
	1. Nord - Est	0,848	0,855	0,702
	2. Sud - Est	0,797	0,794	0,698
	3. Sud	0,775	0,832	0,640
	4. Sud - Vest	0,817	0,823	0,677
	5. Vest	0,865	0,820	0,785
	6. Nord - Vest	0,848	0,843	0,730
	7. Centru	0,863	0,856	0,729
	8. Bucuresti	0,827	0,915	0,659

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de AS-RO 1994-2003.

Sub aspectul înzestrării agriculturii cu mașini agricole, intervalul 1993-2002 se caracterizează prin reducerea numărului de utilaje, excepție făcând doar numărul de tractoare agricole. Din punctul de vedere al celorlalte categorii de mașini agricole, regiunile în care, în mod normal, ar fi trebuit să se înregistreze o majorare a numărului acestora, respectiv cele predominant cerealiere, înregistrează diminuări semnificative în 2002 față de 1993,

explicabile, în mare parte și prin costul ridicat al acestor utilaje, coroborat cu lipsa resurselor financiare pentru procurarea lor.

În același timp, gradul de încărcare pe tractor agricol se menține relativ constant, plaja de oscilație variind de la 85 ha/tractor (regiunea Sud – Est) la 34 ha/tractor (regiunea Centru).

Aceeași tendință de reducere se înregistrează și în privința numărului de animale. Este de menționat că, pentru asigurarea comparabilității datelor, s-a recurs la transformarea în unități vită mare (UVM), utilizând următoarele categorii de multiplicatori: bovine = 1,000 UVM; porcine = 0.150 UVM; ovine = 0.080 UVM; caprine = 0.080 UVM; cabaline = 1.050 UVM; păsări = 0.017 UVM; Astfel, în anul 2000 (la sfârșitul anului), efectivele de animale erau diminuate cu 28% față de 1994, cea mai importantă reducere fiind înregistrată în regiunea București (cu 47,1%) (Tabel 6.5).

Tabel 6.5

**Dinamica numărului total de animale în profil regional, 1994 - 2002
(1994 = 1)**

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total	1,000	0,926	0,935	0,930	0,853	0,843	0,782	0,720	0,694
1. Nord - Est	1,000	0,933	0,938	0,886	0,843	0,843	0,829	0,814	0,793
2. Sud - Est	1,000	0,859	0,883	0,886	0,774	0,765	0,719	0,687	0,660
3. Sud	1,000	0,910	0,896	0,885	0,767	0,770	0,690	0,615	0,584
4. Sud - Vest	1,000	0,977	1,015	0,981	0,929	0,924	0,876	0,819	0,830
5. Vest	1,000	0,915	0,899	0,934	0,880	0,903	0,715	0,604	0,551
6. Nord - Vest	1,000	0,943	0,981	0,987	0,923	0,876	0,857	0,794	0,757
7. Centru	1,000	0,975	1,007	1,007	0,920	0,896	0,848	0,750	0,744
8. Bucuresti	1,000	0,865	0,810	0,830	0,783	0,695	0,568	0,529	0,465

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de AS-RO 1994-2003.

Ca urmare a reducerii numărului de animale cu un ritm mediu anual negativ creșterii ușoare a suprafeței agricole, densitatea animalelor s-a diminuat, pe total agricultură, de la 54 UVM/100 ha teren agricol în 1994 la 44,5 UVM/100 ha teren agricol în 2002 (la sfârșitul anului) (Tabel 6.6).

Tabel 6.6

**Dinamica numărului de UVM/ha în profil regional, 1994 - 2002
(1994 = 1)**

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total	1,000	0,926	0,936	0,930	0,853	0,847	0,779	0,717	0,692
1. Nord - Est	1,000	0,932	0,938	0,885	0,840	0,837	0,819	0,805	0,784
2. Sud - Est	1,000	0,859	0,884	0,886	0,773	0,763	0,716	0,684	0,658
3. Sud	1,000	0,910	0,896	0,885	0,767	0,770	0,689	0,615	0,584

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
4. Sud - Vest	1,000	0,977	1,018	0,983	0,933	0,927	0,879	0,823	0,837
5. Vest	1,000	0,915	0,899	0,934	0,880	0,946	0,716	0,605	0,552
6. Nord - Vest	1,000	0,943	0,984	0,988	0,923	0,876	0,847	0,804	0,752
7. Centru	1,000	0,975	1,007	1,007	0,920	0,893	1,575	0,747	0,741
8. Bucuresti	1,000	0,865	0,810	0,834	0,789	0,704	0,562	0,526	0,462

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de AS-RO 1994-2003.

Cu un număr de 44,5UVM/100 ha teren agricol, România se situează pe ultimele locuri, în ceea ce privește nivelul acestui indicator în cadrul UE-15 (90 UVM/100 ha teren agricol), fiind mult inferior Olandei (383 UVM/100 ha teren agricol), Belgiei (319 UVM/100 ha teren agricol), Germaniei (111 UVM/100 ha teren agricol).

Întrucât datele statistice la nivel teritorial, privitoare la servicii pentru agricultură, au fost disponibile începând cu 1995, analiza acestui segment a fost efectuată în intervalul 1995-2002, asigurând comparabilitatea datelor prin transformarea datelor în prețuri 2002, utilizând drept deflator deflatorul PIB-ului. Intervalul analizat este caracterizat de diminuarea semnificativă a valorii serviciilor pentru agricultură, cu oscilații însemnate în cadrul regiunilor (Tabel 6.7).

Tabel 6.7

Dinamica serviciilor în pr.2002 (mil.lei), 1995 - 2002 (1995 = 1)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total	1,000	0,949	1,127	0,565	0,407	0,286	0,314	0,360
1. Nord - Est	1,000	0,851	1,237	0,558	0,415	0,308	0,272	0,286
2. Sud - Est	1,000	1,018	0,957	0,573	0,395	0,297	0,336	0,406
3. Sud	1,000	0,937	1,301	0,658	0,514	0,354	0,413	0,487
4. Sud - Vest	1,000	0,902	1,194	0,614	0,367	0,241	0,299	0,360
5. Vest	1,000	0,985	1,043	0,458	0,369	0,254	0,271	0,251
6. Nord - Vest	1,000	0,883	1,021	0,376	0,257	0,157	0,153	0,171
7. Centru	1,000	0,950	1,153	0,471	0,342	0,247	0,206	0,217
8. Bucuresti	1,000	1,506	1,889	1,044	1,230	0,668	0,938	0,666

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de AS-RO 2002.

Evoluții asimetrice și oscilante s-au înregistrat și în sfera valorii producției agricole și, mai pregnant, în evoluția producției agricole la 100 ha teren agricol, ca indicator rezultat, de efect (Tabel 6.8).

Tabel 6.8

**Dinamica producției agricole la 100 ha suprafață agricolă
(mil.lei 2002/100 ha), (1995 = 1)**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total	1,000	1,121	1,694	0,865	0,727	0,622	0,729	0,828
1. Nord - Est	1,000	1,086	1,656	0,904	0,759	0,665	0,726	0,935
2. Sud - Est	1,000	1,195	1,967	0,904	0,832	0,691	0,725	0,889
3. Sud	1,000	1,084	1,715	0,840	0,721	0,551	0,735	0,737
4. Sud - Vest	1,000	1,046	1,832	0,902	0,742	0,622	0,810	0,675
5. Vest	1,000	1,168	1,635	0,861	0,677	0,552	0,753	0,828
6. Nord - Vest	1,000	1,195	1,613	0,845	0,702	0,656	0,732	0,913
7. Centru	1,000	1,107	1,461	0,812	0,644	1,185	0,654	0,829
8. Bucuresti	1,000	1,022	1,609	0,763	0,652	0,487	0,547	0,596

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic al României, diferite ediții.

Astfel, intervalul 1995-2002 este caracterizat prin diminuarea acestui indicator cu nu mai puțin de 17,2 puncte procentuale, pe total agricultură, cu o plajă de variație cuprinsă între 40,4% (Regiunea București) și doar 6,5% (Regiunea Nord-Est). Involuțiile înregistrate au fost efectul modificărilor intervenite pe cele două paliere ale producției, respectiv vegetală și animală, trendurile regăsindu-se și în nivelul și dinamica indicatorilor rezultativi (Tabel 6.9).

Tabel 6.9

**Dinamica producției vegetale la 100 ha suprafață arabilă
(mil.lei 2002/100 ha), (1995 = 1)**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Total	1,000	1,124	1,788	0,781	0,769	0,637	0,766	0,792
1. Nord - Est	1,000	1,075	1,734	0,848	0,814	0,677	0,755	0,966
2. Sud - Est	1,000	1,237	2,227	0,860	0,923	0,721	0,718	0,850
3. Sud	1,000	1,069	1,872	0,751	0,777	0,539	0,794	0,657
4. Sud - Vest	1,000	1,033	2,008	0,804	0,780	0,602	0,843	0,478
5. Vest	1,000	1,216	1,697	0,802	0,727	0,596	0,873	0,884
6. Nord - Vest	1,000	1,207	1,582	0,731	0,726	0,700	0,778	0,934
7. Centru	1,000	1,089	1,368	0,681	0,621	0,654	0,641	0,801
8. Bucuresti	1,000	0,919	1,675	0,681	0,657	0,509	0,589	0,571

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic al României, diferite ediții.

Scăderea producției vegetale a antrenat după sine și diminuarea valorii acesteia la 100 ha teren arabil, cea mai accentuată reducere regăsin-du-se în Regiunea București (cu 42,9 puncte procentuale).

Ca indicator rezultativ al combinării factorilor, producția agroalimentară poate fi abordată și din punct de vedere fizic. Aferentă acestui palier de analiză – fizic – producția agricolă s-a înscris pe un trend descendent. Pentru a surprinde locul ocupat de economia agroalimentară românească între țările comunitare, cel puțin la nivelul producției obținute, se poate recurge și la transformarea în unități cereale a producției agroalimentare, și raportarea acesteia la populația totală, pe de o parte, și la populația activă ocupată în domeniu, pe de altă parte. În primul caz, se reflectă gradul de consum alimentar al populației, în timp ce în al doilea caz este reliefată sintetic productivitatea muncii. Astfel, din această perspectivă, asistăm la o ușoară creștere a producției în unități cereale.

Aceeași tendință se regăsește și la nivelul producției kg UC/locuitor, precum și în privința volumului producției obținută de o persoană activă ocupată în sectorul agroalimentar (Tabel 6.10).

Tabel 6.10

**Producția agricolă exprimată în unități cereale în profil regional,
2001 - 2002**

	2001		2002	
	tone UC/pers.act.ocup.	tone UC/loc.	tone UC/pers.act.ocup.	tone UC/loc.
Total	11,609	1,873	14,763	2,382
1. Nord - Est	8,903	1,713	13,215	2,542
2. Sud - Est	12,823	2,133	19,653	3,269
3. Sud	13,667	2,493	15,848	2,891
4. Sud - Vest	12,226	2,513	9,393	1,930
5. Vest	16,851	2,458	23,324	3,402
6. Nord - Vest	9,049	1,743	12,208	2,352
7. Centru	10,831	1,511	14,081	1,965
8. Bucuresti	9,839	0,248	11,631	0,294

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic.

Involuțiile indicatorilor îndepărtează practic România de performanțele europene, situându-ne pe ultimele locuri. De exemplu, în Germania anului 1998, producția agricolă exprimată în unități cereale se situa la nivelul de 82,6 mil.tone, în timp ce pe locuitor aceasta reprezenta 1332 kg.UC, fiecare persoană ocupată în agricultură producând nu mai puțin de 33714 kg unități cereale.

6.3. Productivitatea muncii în economia agroalimentară – premisă a dezvoltării durabile regionale

Pornind de la exprimarea clasică a productivității – ca raport între un indicator de efect și un indicator de efort – precum și de la suportul informațional disponibil, până în prezent, cu privire la nivelul valoric al indicatorilor în profil regional, încercăm cuantificarea nivelului productivitate, ca o premisă a dezvoltării regionale durabile, înregistrat în economia agroalimentară, în cele 8 regiuni statistice de dezvoltare.

Astfel, productivitatea muncii (calculată ca raport între VAB/pers. activ. ocup) a înregistrat o tendință descrescătoare în agricultură în intervalul 1993-2001 cu nu mai puțin de 31,9 puncte procentuale, cu variații însemnate în cadrul fiecărei regiuni (Tabel 6.11).

Tabel 6.11
Evoluția productivității muncii în profil regional, 1993 - 2001
(mil. Lei / pao)

	Total	Nord- Est	Sud- Est	Sud	Sud- Vest	Vest	Nord- Vest	Centru	Bucu- rești
1993	61,950	59,836	71,939	63,236	39,367	80,456	55,055	73,390	77,542
1994	60,438	48,717	52,877	64,183	62,403	85,272	57,328	66,128	74,863
1995	71,919	62,388	68,373	73,144	63,368	91,826	69,020	91,288	74,438
1996	71,446	59,284	73,428	69,389	59,450	97,618	71,725	89,575	69,463
1997	61,609	51,296	71,516	63,419	60,750	78,018	52,968	65,251	62,419
1998	47,354	43,081	48,955	46,114	43,421	62,641	42,144	55,709	49,183
1999	41,927	37,621	47,862	42,332	37,808	51,939	36,957	46,541	41,590
2000	34,404	31,507	37,363	29,910	29,364	42,416	33,662	45,968	30,720
2001	44,648	37,940	43,304	46,066	43,352	64,622	40,479	50,460	37,075
Media	55,077	47,963	57,291	55,310	48,809	72,756	51,037	64,923	57,477
Abaterea standard	13,412	11,130	14,012	14,608	12,746	18,533	13,700	17,202	18,076
Coef. de var.	24,350	23,205	24,458	26,411	26,114	25,473	26,844	26,496	31,450
Ritm mediu anual de modif.	-0,040	-0,055	-0,061	-0,039	0,012	-0,027	-0,038	-0,046	-0,088

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic al României.

Involuțiile înregistrate în planul productivității muncii agricole în profil regional în intervalul 1993-2001 nu permit construirea unor ipoteze scenariale viabile de dezvoltare durabilă. Totuși, aceste ipoteze și alternative ale dezvoltării regionale pot avea ca suport media perioadei analizate.

Pornind de la aceste aspecte, prezentul demers încearcă să surprindă intervalul de timp care este necesar recuperării decalajului de productivitate a muncii de către regiunile de dezvoltare pentru a atinge mediile regiunilor Vest, Centru și București, considerate a fi înregistrat cel mai ridicat nivel al productivității muncii în perioada analizată. Se consideră, de asemenea, un ritm de creștere a productivității muncii de 5%, 10% și 15%.

Astfel, atingerea nivelului mediu de productivitate al regiunii Vest din intervalul 1993-2001 (72,756 mil. lei/pers. act. ocup.) (**Alternativa 1**), presupune intervale de timp situate între 3 ani (regiunea Nord – Est) și doar 0,8 ani (regiunea Centru) (în condițiile unei rate de creștere a productivității de 15%) (Tabel 6.12), nivelurile fiind mult mai îndepărtate cu cât ritmurile de creștere sunt mai reduse.

Tabel 6.12

Intervalul de timp necesar atingerii nivelului mediu de productivitate înregistrat în regiunea Vest

Rate de creștere a Wm (%)	Total	Nord-Est	Sud-Est	Sud	Sud-Vest	Vest	Nord-Vest	Centru	București
5	5,7	8,5	4,9	5,6	8,2	0,0	7,3	2,3	4,8
10	2,9	4,4	2,5	2,9	4,2	0,0	3,7	1,2	2,5
15	2,0	3,0	1,7	2,0	2,9	0,0	2,5	0,8	1,7

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic al României.

Pe de altă parte, intervalul necesar atingerii nivelului de productivitate al regiunii Centru (**Alternativa 2**) se diminuează considerabil, plaja de oscilație variind de la 6,2 ani (regiunea Nord-Est) la doar 0,9 ani (regiunile Sud-Est și București) (Tabel 6.13).

Tabel 6.13

Intervalul de timp necesar atingerii nivelului mediu de productivitate înregistrat în regiunea Centru

Rate de creștere a Wm (%)	Total	Nord-Est	Sud-Est	Sud	Sud-Vest	Vest	Nord-Vest	Centru	București
5	3,4	6,2	2,6	3,3	5,8	-2,3	4,9	0,0	2,5
10	1,7	3,2	1,3	1,7	3,0	-1,2	2,5	0,0	1,3
15	1,2	2,2	0,9	1,1	2,0	-0,8	1,7	0,0	0,9

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic al României.

În fine, ultima alternativă (Alternativa 3), presupune atingerea nivelului de productivitate agricolă al regiunii București, alternativă care, din punctul de vedere al posibilităților reale pare cea mai plauzibilă (Tabel 6.14).

Tabel 6.14

**Intervalul de timp necesar atingerii nivelului mediu de
productivitate înregistrat în regiunea Centru**

Rate de creștere a Wm (%)	Total	Nord-Est	Sud-Est	Sud	Sud-Vest	Vest	Nord-Vest	Centru	București
5	0,9	3,7	0,1	0,8	3,4	-4,8	2,4	-2,5	0,0
10	0,4	1,9	0,0	0,4	1,7	-2,5	1,2	-1,3	0,0
15	0,3	1,3	0,0	0,3	1,2	-1,7	0,9	-0,9	0,0

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor furnizate de Anuarul Statistic al României.

Cu toate acestea, creșterea nivelului productivității muncii, ca premisă a dezvoltării durabile și eficiente în profil regional, presupune ritmuri susținute, axate pe majorarea nivelului valorii adăugate brute, în strânsă corelație cu diminuarea populației ocupate.

6.4. Criterii de evaluare a dezvoltării agroalimentare în spațiul rural – identificare și valențe aplicative

Pornind de la premisa că, în esență, dezvoltarea sectorului (economiei) agroalimentar poate fi considerată suport al dezvoltării spațiului rural, devine de interes crescând problematica comensurării decalajelor zonale de performanță agricolă și identificarea zonelor de intervenție corectivă a acestora. Concretizarea demersului metodologic aferent identificării criteriilor de evaluare a dezvoltării agroalimentare zonale s-a făcut pe cazul județului Ilfov, în care sunt prezente o serie de specificități.

Analiza-diagnostic a economiei comunităților rurale din județul Ilfov a permis desprinderea unor concluzii, între care și aceea conform căreia agricultura constituie principala activitate economică a zonei rurale Ilfov, de unde rezultă că, de revigorarea și fortifierea economică a acestei ramuri depinde orice strategie de dezvoltare economică zonală, vizând ameliorarea stării generale a economiei locale, cu efect final în diminuarea discrepanțelor economico-sociale față de alte areale.

Realismul acestei concluzii se înscrie într-o caracteristică mai generală a regiunii de dezvoltare București, și anume aceea că "problemele acestei zone derivă din departajarea netă între zona industrială, care este

concentrată în mijlocul regiunii (în capitală și în perimetrele învecinate aflate pe teritoriul județului Ilfov) și zona agricolă, și rurală în același timp, care acoperă aproape întreg județul Ilfov¹.

Pornind de la aceste considerații, se poate afirma că realizarea unei dezvoltări regionale eficiente este și rămâne una dintre cele mai importante priorități pentru România², ea trebuind a fi operaționalizată chiar înainte de obținerea unor alocări financiare mai mari din partea UE, ceea ce presupune eforturi economico-financiare masive și mobilizare de forțe și resurse disponibile, prin antrenarea, ca actori participanți, a unor structuri naționale, regionale și locale.

Afirmațiile anterioare pledează pentru concluzia că, înainte de identificarea unor programe sau pachete de măsuri și inițiative - cu finanțare externă și/sau internă - destinate dezvoltării regionale, în general, și dezvoltării rurale în special, devine necesară, după părerea noastră, formularea unor criterii de dezvoltare optimă a spațiului rural, subsumate unei funcții scop adecvate, și anume maximizarea producției agricole pe unitatea de suprafață, indicator esențial de legătură între economia agricolă a comunităților rurale și ansamblul economico-social al zonei.

6.4.1. Decalaje, disparități și criterii de dezvoltare agroalimentară a spațiului rural

Literatura de specialitate, care acoperă complexa problematică a dezvoltării rurale, îndeosebi în ultimul deceniu, nu oferă demersuri conceptuale și instrumentar metodologic dedicate strict dezvoltării optimale a spațiului rural.

De cele mai multe ori, luându-se în considerație involuția generală considerabilă înregistrată de economiile agroalimentare și rurale în perioada de tranziție, aproape toate demersurile metodologice destinate revigorării economiei în profil teritorial (zonal, regional, local) asimilează maximizarea unui indicator de rezultate, prin care se recuperează reculul economic, drept criteriu de optimizare. Așa stând lucrurile în planul teoriei, pe parcursul demersului nostru vom adopta și noi principiul confirmat de teoria și practica economică, conform căruia o problemă de maximizare este, în același timp o problemă de optim.

1 *** (2000): "Dezvoltare pentru Aderare", ANDR, București;

2 *** (2000): "Program de Formare în Domeniul Dezvoltării Regionale în România, 2001-2005", ANDR, București;

6.4.1.1. Geneza decalajelor și disparităților economico-sociale în spațiul rural

Strict teoretic, se consideră că disparitățile regionale au rădăcini istorice, geografice, culturale și economice¹. Disparitățile economice dintre spațiul urban și rural, pe de o parte, și dintre diferitele areale în interiorul spațiului rural, pe de altă parte, au fost prezente încă din perioada economiei administrate centralizat, pentru ca în perioada de tranziție – caracterizată prin transformări permanente în toate subsistemele economico-sociale - decalajele să se accentueze, de cele mai multe ori.

Geneza acestora se regăsește în relativa incompatibilitate dintre distribuția spațială (teritorială), extrem de diversă, a trebuințelor economico-sociale și rigiditatea managementului decizional, de tip centralist. Așa se face că resurse locale însemnate rămăneau neantrenate atât în economia națională, cât și în economia rurală, îngustându-se astfel sfera activităților productive dintr-un segment important al economiei.

Din păcate, după 1989, paleta și amplitudinea decalajelor economico-sociale din spațiul rural nu numai că nu s-a simplificat, ci, dimpotrivă, s-a diversificat și adâncit. La aceasta au contribuit, în esență, doi factori:

- a) asimetriile din restructurările diferitelor subsisteme economico-sociale, îndeosebi în agricultură, ca suport principal al economiei rurale (dintre privatizarea terenului agricol și cea a mijloacelor de producție, dintre evoluția producției agricole și cea a ramurilor procesatoare, etc.);
- b) neconcordanța dintre interesul individual al entității economice private, prezente în spațiul rural, și interesul comunitar, derivat din nevoile generale economico-sociale ale acestor areale (de exemplu, dintre maximizarea câștigului pe unitatea de suprafață și contribuția la realizarea de lucrări infrastructurale funciare, de interes comunitar).

Desfășurate pe fondul general al unei căderi economice substanțiale în perioada de după 1989, cele două categorii de factori mai sus amintiți au avut ca efect cumulativ o tendință de alocare a resurselor, cu prioritate spre regiunile care au oferit oportunități de creștere rapidă a profitului, și respectiv recuperarea accelerată a investițiilor, în defavoarea activităților de utilitate publică de importanță deosebită pentru dezvoltarea durabilă a economiei.

În sinteză, arealele rurale sunt slab dezvoltate economic, în principal, din cauza următorilor factori:

- puternica dependență a zonelor rurale de o singură activitate economică preponderentă (agricultura);

---

¹ *Jula, D. et al.: The Romanian Regions Competitiveness, în Romanian Journal of Economic Forecasting, No. 3-4, Romanian Academy, IEF - NIER, Bucharest, 2000.*

- scăzuta atractivitate investițională a localităților rurale;
- insuficienta dezvoltare a infrastructurii utilitare;
- calitatea productivă scăzută a forței de muncă în spațiul rural.

Devine cu atât mai importantă, în elaborarea oricărui demers analitic al dezvoltării spațiului rural, clarificarea conceptuală și selectarea domeniilor care reclamă intervenție corectivă a disparităților economico-sociale semnalate.

6.4.1.2. Identificarea unor criterii de dezvoltare agroalimentară a spațiului rural

Demersul nostru metodologic pornește de la două premise esențiale. Pe de o parte, de la faptul că, ipotetic, considerăm problema de maximizare a unui indicator relevant și accesibil drept criteriu optimal al dezvoltării economice în spațiul rural în județul Ilfov.

Pe de altă parte, din rațiuni informaționale motivate (inexistența unor indicatori statistici expliți privitori la valoarea activității economice realizată într-o entitate rurală, într-un an – valoarea consumurilor intermediare, valoarea adăugată brută etc.), s-a recurs la construirea unei ipoteze proprii, pornind de la datumuri existențiale reale (agricultura¹ - principală activitate economică în ruralul ilfovean), și anume considerarea volumului valoric al producției agricole drept criteriu de dezvoltare economică optimă în comunitățile rurale din județul Ilfov.

Lipsa indicatorilor valorici relevanți la nivel de comună face imposibilă determinarea unor parametri de performanță a activităților agricole și neagricole din comunitățile rurale ilfovene.

Investigarea întregului panel de indicatori economico-sociali, furnizați de statistica la nivel de comună, a permis concluzia că activitatea agricolă este complet surprinsă statistic prin relevarea atât a suprafețelor cultivate, cât și a producțiilor medii și totale realizate. Pe baza acestor date s-a construit un indicator sintetic agregat, "producția agricolă/100 ha teren agricol", recalculat în unități convenționale, pentru a asigura aditivitatea valorilor.

Practic, acest indicator agregat substituie un indicator valoric comparabil, fapt pentru care i s-au atribuit valențele unei variabile rezultative, în

---

1 Desigur, în realitate, în gospodăriile agricole țărănești se desfășoară, pe lângă activitățile agricole pure, și alte activități conexe (prelucrare primară, comerț, servicii, agroturism etc.) care, din păcate, nu sunt surprinse statistic sub nici o formă. De aici provine discrepanța dintre percepția asupra activităților reale desfășurate în comune și reflectarea efectivă a acestora în sistemul statistic teritorial sau național.

raport cu nivelul și dinamica, pentru care s-au atribuit alte variabile factoriale explicative.

Tot din punct de vedere metodologic, s-a adoptat ipoteza transpunerii structurii pe comune a mediei anuale (pe perioada 1992-2000) a indicatorului agregat al producției agricole (recalculată în UC), aferentă spațiului rural ilfovean, la media anuală (perioada 1995-2000) a valorii producției agricole (recalculată în prețuri 2000), surprinsă în statistica teritorială pentru județul Ilfov.

S-a determinat, astfel, nivelul pe comune al indicatorului (producția agricolă / 100 ha teren agricol), care va fi utilizat drept variabilă rezultativă în modelele regresionale adoptate. Din literatura de specialitate de dată recentă, privitoare la măsurarea competitivității regionale, transpare, drept model pretabil pentru estimarea efectelor cumulative ale unor intervenții corective asupra unor activități parțiale din economiile locale, regresia liniară multiplă, prin care se pot pune în relație simultană indicatori relevanți de rezultate, alți indicatori de înzestrare sau structurali.

Argument suficient, considerăm, pentru a fi adoptat în demersul nostru metodologic, care își propune cuantificarea efectelor cumulative asupra maximizării producției agricole, prin acțiunea simultană a două variabile explicative (exprimate indicier): X_1 = producția agricolă (tone UC / 100 ha teren agricol); X_2 = densitatea animalelor (UVM / 100 ha teren agricol).

6.4.2. Maximizarea producției agricole - criteriu fezabil al dezvoltării agroalimentare a spațiului rural

Reluând concluzia anterioară privitoare la dependența ridicată a economiei comunităților rurale ilfovene de activitățile agricole, ne propunem ca, în demersul de față, să încercăm cuantificarea influenței unor factori determinanți importanți (producția fizică/100 ha și densitatea animalelor/100 ha), asupra unui indicator de performanță relevant pentru gradul de intensivitate al agriculturii practicate (valoarea producției agricole/100 ha) - considerat criteriu fezabil de dezvoltare economică optimă în spațiul rural analizat.

6.4.2.1. Repere și instrumentar metodologic ale dezvoltării agroalimentare a spațiului rural

Ținând cont de multitudinea tipurilor de interacțiune dintre indicatorii-variabile aferenți unui subsistem economic dat (în cazul nostru, ne referim la subsistemul economiei agricole din comunitățile rurale ilfovene), din punctul de vedere al demersului teoretico-aplicativ sunt identificate câteva dintre metodele-instrumente de comensurare a dezvoltării optime în spațiul rural ilfovean. În continuare, vom încerca o prezentare succintă a

principalelor instrumente metodologice utilizate în încercarea noastră de proiectare a unei stări de performanță economică ameliorate față de situația de referință (perioada 1995-2000, pentru care au fost disponibile informații statistice relevante cu privire la valoarea producției agricole în profil teritorial și indicii de volum aferenți).

Metoda corelației rangurilor permite - după ce cele 38 de comune ale județului Ilfov au fost ordonate crescător, după nivelul indicatorilor-variabile adoptați în model - determinarea rangului mediu al fiecărei comune în parte, cu luarea în considerație simultană a celor trei variabile (Y = variabila rezultativă; X_1 , X_2 = variabile explicative), în trei momente distincte ale perioadei luate în calcul (1995, 1998, 2000). Motivația acestei opțiuni metodologice rezidă în faptul că, în această perioadă, au coexistat intervale de creștere economică (1995-1996), cu perioade de descreștere economică (1996-2000).

Metoda grupărilor presupune aplicarea formulelor lui Sturges, de grupare statistică pentru determinarea grupelor de ranguri medii, în care se înscriu cele 38 de comune, în fiecare dintre cele trei momente ale perioadei analizate putându-se astfel identifica translațiile intervenite în ceea ce privește poziționarea comunelor într-o grupă sau alta. Relațiile esențiale utilizate sunt:

$$A = (X_{max.} - X_{min.}) \quad (2.1)$$

$$lg = [A / 1+3,322 \cdot \log n] \quad (2.2)$$

$$Ng = (A / lg) \quad (2.3)$$

unde: A = amplitudinea variației fiecărui indicator (variabile);

n = număr de comune;

lg = interval de grupare;

Ng = număr de grupe;

Metoda matricilor de stări sintetizează corelativ încadrarea celor 38 de comune în cele 13 "stări" comportamentale ale indicilor temporali ai nivelurilor variabilelor luate în considerație, pe o scală de la "foarte eficient" (FE), la "foarte neeficient" (FNE).

Tabelul sinoptic al schimbărilor de "stări ale eficienței", specifice celor 38 de comune, în intervalul 1995-2000, defalcat pe cele două subperioade (1995-98, respectiv 1998-2000), localizează cu exactitate toate tipurile de corelații calitative dintre indicatorul de rezultate (Y) și cei doi indicatori factoriali (X_1 , X_2), atașate comunelor ilfovene.

Selecția comunelor care necesită intervenție, realizată în funcție de nivelurile specifice fiecărei comune la cele două variabile explicative (X_1 , X_2), în raport cu nivelul mediu al acestor indicatori pe ansamblul spațiului rural ilfovean, considerându-se ipoteza ca nivelurile sub medie să se situeze, într-un orizont de timp dat, cel puțin la nivelul mediei.

Metoda regresiei liniare, aplicată în două ipostaze:

- Când vectorii variabilelor X_1 , X_2 reprezintă abaterile de nivel ale mediilor pe comune față de media ruralului, pentru întreaga perioadă 1995-2000, modalitate prin care se conferă o ridicată relevanță și stabilitate statistică parametrilor determinați ai modelului regresional;
- Când se modifică alternativ și simultan vectorii inițiali ai variabilelor, în comunele selectate anterior pentru intervenția corectivă, cu diferite ritmuri, în condițiile în care se mențin constanți parametrii regresiei inițiale.

6.4.2.2. Măsurarea decalajelor în spațiul rural pe baza criteriilor selectate

După succinta prezentare conceptuală a instrumentarului metodologic destinat realizării obiectivului de dezvoltare optimă a spațiului rural, prin maximizarea valorii producției agricole, în continuare sunt prezentate, pe logica demersului analitic, rezultatele cuantificărilor efectuate. Primul pas al demersului nostru aplicativ este determinarea rangului mediu al fiecăreia din cele 38 de comune ilfovene, prin luarea în considerație simultană a nivelurilor crescătoare ale variabilelor modelului, în cele trei momente ale perioadei 1995-00 (Tabel 6.15).

Tabel 6.15

Rangurile medii ale comunelor ilfovene, 1995-2000

	1995	1998	2000
1 DECEMBRIE	38,0	35,3	32,3
AFUMAȚI	20,3	29,3	23,3
BALOTEȘTI	18,7	29,0	17,3
BERCENI	24,3	32,3	32,7
BRAGADIRU	14,3	23,7	19,0
BRĂNEȘTI	24,7	21,7	21,0
CERNICA	18,0	13,3	17,7
CHIAJNA	28,3	12,3	22,3
CHITILA	24,7	35,0	24,7
CIOLPANI	5,7	14,3	12,7
CIOROGÂRLA	20,0	19,3	18,3
CLINCENI	8,0	17,0	18,0
CORBEANCA	32,0	10,0	16,3
CORNETU	23,3	29,7	30,0
DĂRĂȘTI - ILFOV	5,0	23,7	30,3
DASCĂLU	17,0	12,3	12,7
DOBROIEȘTI	30,0	33,7	34,7
DOMNEȘTI	8,0	14,0	7,7

	1995	1998	2000
DRAGOMIREȘTI	14,3	8,3	10,7
GĂNEASA	23,0	4,0	11,3
GLINA	11,0	18,7	18,3
GRĂDIȘTEA	26,3	19,7	23,3
GRUIU	24,3	27,3	17,7
JILAVA	26,7	11,3	18,3
MĂGURELE	30,7	22,7	31,0
MOARA VLĂSIEI	12,3	20,7	11,7
MOGOȘOAIA	16,7	13,7	14,3
NUCI	21,3	22,7	17,7
OTOPENI	14,7	21,3	11,0
PANTELIMON	12,3	14,3	21,3
PERIȘ	19,0	14,0	16,7
PETRĂCHIOAIA	3,3	11,3	10,0
POPEȘTI LEORDENI	22,3	10,0	23,3
SNAGOV	11,3	20,0	11,7
ȘTEFĂNEȘTI DE JOS	25,3	11,0	17,3
TUNARI	15,0	31,7	32,0
VIDRA	25,0	1,0	1,7
VOLUNTARI	25,7	31,3	30,7

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor INS, 2001.

Este de remarcat faptul că variațiile înregistrate de rangurile medii ale comunelor în cei trei ani de referință, pot fi considerate o reflecție a schimbărilor structurale radicale intervenite în agricultura ilfoveană, în perioada de tranziție, nu numai din perspectiva structurilor de proprietate, ci și a structurilor producției agricole și a înzestrării cu resurse și factori.

Totodată, poate fi desprinsă și concluzia că a început manifestarea unei ușoare tendințe spre stabilitate, argumentată prin nivelurile coeficienților de variație ale rangurilor medii (41,6% în 1995, 45,8% în 1998 și 40,8% în 2000).

Tendențe nefirești sunt înregistrate într-o serie de comune, atât prin trecerile bruște de la niveluri superioare ale rangurilor la niveluri foarte scăzute (de exemplu, comuna Vidra, care la un rang mediu de 25 în 1993, cade la rangul 1 respectiv 1,7 în ceilalți doi ani de referință), cât și de la ranguri inferioare la ranguri medii (comunele Ciolpani, Petrăchioaia, Dărăști, etc.).

6.4.2.3. Distribuția multicriterială (spațiotemporală) a zonelor (comunelor) investigate

Abordarea acestei problematice s-a realizat metodologic prin cele trei metode prezentate mai sus: metoda grupărilor, metoda matricilor de stări și tabelul sinoptic al schimbărilor de stări ale eficienței.

Aplicând formulele lui Sturges asupra vectorilor care reprezintă rangurile medii ale comunelor, în cei trei ani de referință, s-au determinat șase grupe de mărime a rangurilor medii, pentru fiecare an în parte.

Analiza distribuției comunelor ilfovene pe cele șase grupe de ranguri medii, efectuată prin două perechi de comparații (1998 cu 1995 și 2000 cu 1998), scoate în relief câteva aspecte interesante:

- Singura grupă de ranguri în care se plasează aceleași comune, atât în 1995 cât și în 1998, este grupa a cincea, căreia i se circumscriu comunele Chiajna, Dobroești, Grădiștea, Jilava, Măgurele și Voluntari;
- Relativ stabilă, ca sferă de cuprindere a comunelor, se prezintă și grupa a treia de ranguri, căreia îi aparțin aceleași 4 comune (Cernica, Dascălu, Mogoșoaia, Periş), din 7 în 1995 și din 9 în anul 1998;
- În ultima grupă de ranguri, în schimb, doar o singură comună își menține poziția (1 Decembrie), cu specificarea că în 1998, ultimei grupe de ranguri i se arondează 9 comune, spre deosebire de doar 2 în 1995;
- În ceea ce privește schimbările de apartenență pe grupe de ranguri a comunelor în 2000 față de 1998, este de remarcat că singura grupă care se menține este grupa a treia (comunele Cernica, Chiajna, Ciolpani, Clinceni, Dascălu, Domnești, Mogoșoaia, Pantelimon și Periş);
- A doua grupă, după constanța componenței, este grupa a șasea, incluzând comunele 1 Decembrie, Dobroești, Tunari și Voluntari. În schimb, comuna Vidra, după ce în 1998 coborâse din grupa a patra de ranguri în prima, în 2000 își menține poziția, relativ surprinzătoare în raport cu situarea sa în proximitatea unei puternice piețe de consum a capitalei, și a unor condiții infrastructurale favorabile.

Încadrarea comunelor într-o grupă sau alta de ranguri medii este, de fapt, în opinia noastră, o viziune relativ statică asupra problemei tratate. Cum într-o economie concurențială stările de lucruri sunt în permanentă mișcare, a devenit necesar să introducem în demersul nostru analitic o viziune dinamică, realizabilă prin prezentarea perechilor de indici temporali (1998/95, 2000/98 și 2000/95), aferenți celor trei variabile ale modelului regresional adoptat, pentru fiecare din cele 38 de comune ilfovene.

Pe baza acestor indici, s-a întocmit matricea de stări comportamentale ale indicatorilor considerați pentru perioada 1995-2000 (Tabel 6.16),

defalcată pe cele două subperioade (1998/95 și 2000/98), pentru a surprinde tipurile de corelații dintre indicatorul rezultativ (variabila Y) și fiecare dintre cei doi indicatori factoriali (variabilele X1 și X2).

Tabel 6.16

**Matricea "stărilor" comportamentale ale variabilelor Y, X1, X2,
2000/1995**

X1		< 1			= 1	> 1			TOTAL
Y		X<Y	X=Y	X>Y		X<Y	X=Y	X>Y	
	Y>X					7			7
> 1	Y=X								0
	Y<X								0
= 1		1							1
	Y>X	30							30
< 1	Y=X								0
	Y<X								0
TOTAL		31	0	0	0	7	0	0	38

30: 1 Decembrie, Balotești, Bragadiru, Brănești, Cernica, Chiajna, Chitila, Ciolpani, Ciorogârla, Clinceni, Corbeanca, Cornetu, Dascălu, Domnești, Dragomirești, Găneasa, Glina, Grădiștea, Gruiu, Jilava, Măgurele, Moara Vlăsiei, Mogoșoaia, Nuci, Otopeni, Periş, Petrăchioia, Snagov, Ștefănești, Vidra;

1: Afumați;

7: Berceni, Dărăști, Dobroiești, Pantelimon, Popești, Tunari, Voluntari.

X2		< 1			= 1	> 1			TOTAL
Y		X<Y	X=Y	X>Y		X<Y	X=Y	X>Y	
	Y>X	4				2			6
> 1	Y=X								0
	Y<X							1	1
= 1		1							1
	Y>X	6							6
< 1	Y=X								0
	Y<X			9				15	24
TOTAL		11	0	9	0	2	0	16	38

6: 1 Decembrie, Bragadiru, Cernica, Dragomirești, Găneasa, Gruiu;

1a: Afumați;

9: Balotești, Brănești, Chitila, Grădiștea, Mogoșoaia, Nuci, Snagov, Ștefănești, Vidra; 1b: Berceni

15: Chiajna, Ciolpani, Ciorogârla, Clinceni, Corbeanca, Cornetu, Dascălu, Domnești, Glina, Jilava, Măgurele, Moara Vlăsiei, Otopeni, Periş, Petrăchioia;

4: Dobroiești, Pantelimon, Popești, Voluntari;

2: Dărăști, Tunari.

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor INS, 2002.

Analiza matricii stărilor în 2000 față de 1995, ca expresie sintetică a schimbărilor succesive în dinamica perechilor de indicatori, în 1998 față de 1995 și, respectiv, în 2000 față de 1998, realizată pentru cele două perechi de indicatori (Y, X1 și respectiv Y, X2), permite relevarea unor corelații interesante:

- între variabilele Y (indicii nivelurilor comunelor față de media ruralului la indicatorul "valoarea producției agricole în prețuri 2000/100 teren agricol") și X1 (producția agricolă fizică recalculată în unități cereale (UC) / 100 ha teren agricol), sunt prezente doar "stări" de eficiență, distribuite pe trei tipuri de corelații ($Y = 1$ și $X1 < 1$; $Y < 1$ și $X1 < 1$ dar $Y > X1$; $Y > 1$ și $X1 > 1$ dar $Y > X1$), cărora le sunt arundate câte o comună, 30 de comune și respectiv 7 comune, din cele 38 de comune ale spațiului rural ilfovean; aceste tipuri de corelații se datorează, în principal, dependenței puternice dintre producția agricolă fizică/100 ha și valoarea producției agricole/100 ha, neinfluențată prea puternic de deformările posibile provenite din sistemul de prețuri agricole ale perioadei 1995-2000.
- Pe de altă parte, între variabilele Y și X2 (încărcătura de animale/100 ha, recalculată în unități vită mare (UVM)), sunt prezente toate cele patru "stări" întâlnite pe scala de la foarte eficient (FE) la foarte neeficient (FNE), cu o distribuție mult mai diversificată a comunelor pe tipurile de corelații:
  - 4 comune care prezintă "starea de foarte eficient" ;
  - 9 comune în "starea de eficient";
  - 10 comune în "starea de neeficient";
  - 15 comune în "starea de foarte neeficient".

Rezultă așadar că, în corelația dintre dinamica producției agricole, valorice /100 ha și dinamica înzestrării cu efective de animale/100 ha, predominante sunt "stările de neeficiență" (65,8% din comune), ceea ce înseamnă că regresul numeric considerabil al efectivelor de animale, în comunele ilfovene, în perioada de tranziție, a avut un efect negativ asupra producției agricole.

O imagine sintetică a translațiilor suferite de stările comportamentale ale variabilelor modelului s-a realizat prin intermediul tabelului sinoptic al schimbărilor de stări, în perioada 1995-2000, în care sunt localizate toate comunele, în diferitele tipuri de corelații, defalcat pe cele două subperioade, 1998-1995, respectiv 2000-1998.

6.4.2.4. Modelul general al dezvoltării agricole în spațiul rural, în perioada 1995–2000

Tratarea izolată, la nivelul fiecărei comune, a interacțiunilor dintre variabilele luate în considerație în demersul nostru analitic nu permite cuan-

tificarea influenței simultane a modificărilor intervenite în nivelul sau dinamica variabilelor explicative, pe baza căreia se poate elabora o funcție agregată - expresie analitică a modelului regresional - cu valențe prognostice.

Pornind de la acest considerent, s-a optat pentru elaborarea unui model regresional bifactorial, prin care să se cuantifice influențele simultane ale variabilelor explicative stabilite (X_1 = indicii comunali ai producției agricole fizice/100 ha teren agricol, în raport cu media ruralului ilfovean; X_2 = indicii comunali ai încărcăturii de animale/100 ha), asupra variabilei rezultative - Y = indicii comunali ai valorii producției agricole/100 ha teren agricol (Tabel 6.17).

Tabel 6.17

**Variabilele și parametrii modelului regresional aferent mediei
perioadei 1995 - 2000**

	$X_1=UC/100$ ha	$X_2=UVM/100$ ha	$Y=PGA / 100$ ha	Ycalculat
1 DECEMBRIE	1,548	5,004	1,544	1,452
AFUMAȚI	0,960	1,388	0,957	0,966
BALOTEȘTI	0,830	1,550	0,824	0,868
BERCENI	1,390	0,586	1,392	1,289
BRAGADIRU	1,063	1,260	1,063	1,044
BRĂNEȘTI	1,138	0,333	1,137	1,093
CERNICA	0,983	0,511	0,984	0,976
CHIAJNA	0,948	0,516	0,950	0,949
CHITILA	1,158	1,024	1,152	1,114
CIOLPANI	0,940	0,396	0,941	0,941
CIOROGĂRLA	1,044	0,530	1,053	1,022
CLINCENI	0,914	0,483	0,908	0,922
CORBEANCA	0,958	0,732	0,957	0,958
CORNETU	1,423	0,541	1,413	1,314
DĂRĂȘTI - ILFOV	1,281	0,471	1,272	1,204
DASCĂLU	0,876	0,408	0,876	0,892
DOBROIEȘTI	1,417	1,079	1,414	1,314
DOMNEȘTI	0,785	0,431	0,785	0,822
DRAGOMIREȘTI	0,793	0,379	0,787	0,828
GÂNEASA	0,859	0,433	0,858	0,880
GLINA	0,955	0,310	0,958	0,952
GRĂDIȘTEA	1,062	0,407	1,062	1,035
GRUIU	1,097	0,603	1,096	1,064
JILAVA	1,165	0,712	1,168	1,117
MĂGURELE	1,122	0,924	1,119	1,086
MOARA VLĂSIEI	0,907	1,005	0,903	0,922

	X1=UC/100 ha	X2=UVM/100 ha	Y=PGA / 100 ha	Ycalculat
MOGOȘOAIA	0,818	2,834	0,817	0,870
NUCI	1,161	0,379	1,161	1,111
OTOPENI	0,860	0,712	0,863	0,883
PANTELIMON	0,709	2,131	0,708	0,780
PERIȘ	0,812	3,743	0,812	0,875
PETRĂCHIOAIA	0,826	0,337	0,826	0,853
POPEȘTI LEORDENI	0,990	1,213	0,987	0,987
SNAGOV	0,693	1,321	0,693	0,760
ȘTEFĂNEȘTI DE JOS	1,905	0,298	1,199	1,681
TUNARI	1,632	0,349	1,622	1,472
VIDRA	1,101	0,178	1,114	1,063
VOLUNTARI	0,972	2,557	0,969	0,986
LINEST	X2	X1	Y	
$mX; b$	0,009498621	0,768140933	0,215339914	
$sem; seb$	0,0158	0,0610	0,0688	
$r^2; sev$	0,819	0,098	#N/A	
$F; df$	79,338	35	#N/A	
$ssreg; ssresid$	1,536	0,339	#N/A	

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor INS, 2002.

Modelul regresional utilizat, de tip liniar, are următoarea expresie analitică:

$$LINEST(Y) = [b + m_j \cdot X_{ij}] \quad (2.4)$$

În care: b și m = parametrii regresiei liniare;

i = număr de date ale vectorilor ($i = 38$);

j = număr de variabile ($j = 2$);

Pe baza vectorilor de date prezentați în tabelul anterior și utilizând funcția LINEST a pachetului de programe EXCEL, s-a determinat următoarea expresie canonică a modelului regresional liniar:

$$LINEST(Y) = (0,21534 + 0,768141 \cdot X1_i + 0,009499 \cdot X2_i) \quad (2.5)$$

Cu un grad de determinare multiplă de 81,9% ($R^2 = 0,819$), modelul regresional elaborat permite calcularea, pentru fiecare comună, a unui nivel ajustat econometric al variabilei rezultative Y , în raport de modificările separate sau simultane ale celor două variabile explicative, $X1$ și $X2$, facilități care înseamnă, de fapt, valoarea prognostică a modelului regresional utilizabil pentru identificarea unei zone de optimalitate în dezvoltarea agricolă și rurală a comunităților ilfovene.

6.4.2.5. Ipoteze alternative de intervenție corectivă în dezvoltarea agricolă a zonelor rurale

Odată determinată expresia concretă a modelului regresional utilizabil pentru cuantificarea influenței modificărilor alternative ale variabilelor explicative asupra variabilei rezultative, a devenit necesară identificarea comunelor care ar fi pretabile la intervenții corective ale indicatorilor factoriali luați în considerație. Selecția are ca ipoteză condiția atingerii nivelului mediu al fiecărui indicator factorial de către comunele care, în medie pe perioada 1995-2000, s-au situat sub nivelul mediu al spațiului rural ilfovean (Tabel 6.18).

Tabel 6.18

Comune ilfovene selectate pentru modificări corective ale nivelurilor variabilelor factoriale

	X1=t UC/100 ha	X2=UVM/100 ha
1 DECEMBRIE	504,2	543,9
AFUMAȚI	312,8	150,9
BALOTEȘTI	270,5	168,5
BERCENI	452,9	63,7
BRAGADIRU	346,2	137,0
BRĂNEȘTI	370,7	36,2
CERNICA	320,3	55,5
CHIAJNA	309,0	56,1
CHITILA	377,1	111,3
CIOLPANI	306,1	43,1
CIOROGĂRLA	340,0	57,6
CLINCENI	297,6	52,5
CORBEANCA	312,1	79,5
CORNETU	463,6	58,8
DĂRĂȘTI - ILFOV	417,2	51,2
DASCĂLU	285,4	44,3
DOBROIEȘTI	461,6	117,3
DOMNEȘTI	255,7	46,9
DRAGOMIREȘTI	258,4	41,2
GĂNEASA	279,9	47,1
GLINA	310,9	33,7
GRĂDIȘTEA	345,9	44,2
GRUIU	357,3	65,6
JILAVA	379,4	77,4
MĂGURELE	365,4	100,4
MOARA VLĂSIEI	295,5	109,2
MOGOȘOAIA	266,3	308,1
NUCI	378,2	41,2

	X1=t UC/100 ha	X2=UVM/100 ha
OTOPENI	280,3	77,4
PANTELIMON	231,0	231,6
PERIȘ	264,5	406,8
PETRĂCHIOAIA	268,9	36,6
POPEȘTI LEORDENI	322,3	131,9
SNAGOV	225,7	143,6
ȘTEFĂNEȘTI DE JOS	620,5	32,4
TUNARI	531,7	38,0
VIDRA	358,8	19,4
VOLUNTARI	316,6	277,9
TOTAL RURAL	325,7	108,7

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor INS, 2002.

Conform acestei ipoteze, au fost identificate 21 de comune după variabila X1, respectiv 25 de comune după variabila X2, ale căror niveluri medii, în perioada 1995-2000, se situează sub media spațiului rural ilfovean, pentru aceeași perioadă.

Având în vedere că pentru construirea unor variante și alternative de identificare, pentru viitor, a unei zone de optim în dezvoltarea agricolă și rurală, în condițiile în care nivelurile inițiale ale variabilelor sunt cunoscute, apare necesitatea determinării, pe de o parte, a ritmurilor medii anuale de modificare a variabilelor, în perioada 1995-2000, iar pe de altă parte, a numărului de ani necesari pentru atingerea de către fiecare comună selectată a nivelului mediu al zonei rurale ilfovene, în diferite ipoteze de ritmuri convenite.

Relația de determinare a ritmului mediu de modificare a variabilelor, în perioada 1995-2000 este:

$$r = (X_n / X_0)^{(1/(N-1))} - 1 \times 100 \quad (2.6)$$

Aplicând relația de mai sus, la o analiză sumară a rezultatelor (Anexa 3.7) este de observat că ritmurile maxime de creștere ale variabilelor X1 și X2 s-au înregistrat în comuna Tunari, pentru variabila X1 (19,4%), și respectiv în comuna Cornetu, pentru variabila X2 (14,3%), în timp ce ritmurile aferente mediei ruralului sunt negative (-4,8%, respectiv -5,6%). Elementele prezentate mai sus își vor dovedi utilitatea la construirea de variante de optimizare a dezvoltării agricole în spațiul rural ilfovean.

În acest stadiu al demersului nostru analitic, s-a considerat oportună elaborarea a trei variante, cu câte trei alternative, de modificare izolată și/sau concomitentă a nivelurilor variabilelor explicative, în comunele selectate pentru intervenție corectivă (Tabel 6.19).

Tabel 6.19

**Variante și alternative de modificare corectivă a vectorilor
variabilelor modelului**

Variante	Variabile			Variabile			Variabile		
	X1	X2	Y	X1	X2	Y	X1	X2	Y
V1	r = 0,194	const.	const.	const.	r = 0,143	const.	r = 0,194	r = 0,143	const.
	ritm medie = 0			ritm medie = 0			ritm medie = 0		
V2	r = 0,121	const.	const.	const.	r = 0,100	const.	r = 0,121	r = 0,100	const.
	ritm medie = 0,048			ritm medie = 0,056			rm = 0,048	rm = 0,056	
V3	r = 0,194;	const.	const.	const.	r = 0,143	const.	r = 0,194	r = 0,143	const.
	rm = 0,048	const.	const.	const.	rm = 0,056	const.	rm = 0,048	rm = 0,056	const.

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor INS, 2002.

Varianta V1 are la bază următoarele ipoteze:

- modificarea variabilelor X1, X2 alternativ și simultan, cu ritmurile maxime înregistrate în perioada 1995-2000, în comunele ilfovene ($rX1 = 0,194$ și $rX2 = 0,143$);
- nivelul mediu aferent ruralului ilfovean rămâne constant, adică se presupune doar recuperarea decalajului între comune și media ruralului;

Cu nivelurile comparate cunoscute și ritmurile de modificare stabilite, s-a determinat numărul de ani necesari fiecărei comune ilfovene pentru recuperarea decalajului de nivel al celor două variabile explicative, față de media ruralului, în condițiile în care aceasta din urmă rămâne constantă - conform relației:

$$t = ((\log(X1_{medie\ rural}) - \log(X1_{comună})) / ((\log(1 + rX1_{comună}) - \log(1 + rX1_{medie\ rural}))) \quad (2.7)$$

în care: t = numărul de ani necesari recuperării decalajului.

Se poate constata că abaterile relativ mai mici ale comunelor față de media ruralului la variabila X1 au indus și intervale mai mici de timp, necesare recuperării decalajelor comunelor selectate față de medie (între 0,06 ani în comuna Popești și 2,07 ani în comuna Snagov), în timp ce, dimpotrivă, abaterile mai mari la variabila X2 au generat, de asemenea, durate mai mari de recuperare (între 0,6 ani în comuna Măgurele și 12,9 ani în comuna Vidra).

Noii vectori obținuți pentru variabilele X_1 și X_2 , introduși alternativ și simultan în modelul regresional general prezentat anterior, au permis determinarea a trei niveluri prognozate ale valorii producției agricole, în prețuri 2000, pe fiecare comună, și pe ansamblul spațiului rural.

Variantei V2 îi sunt specifice următoarele ipoteze de lucru:

- modificarea variabilelor X_1 , X_2 alternativ și simultan, cu ritmurile maxime înregistrate în perioada 1995-2000, în comunele ilfovene ($rX_1 = 0,121$ și $rX_2 = 0,100$); aceste ritmuri reprezintă media, în modul, între ritmurile maxime de creștere și ritmurile mediei ruralului;
- nivelul mediu aferent ruralului ilfovean se modifică cu ritmurile reale pozivate pentru perioada 1995-2000 ($rX_{1\text{ medie rural}} = 0,048$ și respectiv $rX_{2\text{ medie rural}} = 0,056$).

Cu aceste ipoteze de ritmuri s-au determinat pentru varianta V2 numărul de ani necesari recuperării decalajelor și, implicit, vectorii modificați ai variabilelor X_1 , X_2 , introduși alternativ și simultan, pentru care s-au obținut alte trei niveluri prognozate ale valorii producției agricole, în prețuri 2000, pe fiecare comună, și pe ansamblul spațiului rural ilfovean.

Varianta V3 prezintă următoarele caracteristici ipotetice:

- modificarea variabilelor X_1 , X_2 alternativ și simultan, cu ritmurile maxime înregistrate în perioada 1995-00, în comunele ilfovene ($rX_1 = 0,194$ și $rX_2 = 0,143$);
- nivelul mediu aferent ruralului ilfovean se modifică cu ritmurile reale pozivate pentru perioada 1995-200 ($rX_{1\text{ medie rural}} = 0,048$ și respectiv $rX_{2\text{ medie rural}} = 0,056$).

Cu aceste ipoteze de ritmuri s-au determinat și pentru varianta V3, numărul de ani necesari recuperării decalajelor și, implicit, vectorii modificați ai variabilelor X_1 , X_2 , introduși alternativ și simultan pentru care s-au obținut ultimele trei niveluri prognozate ale valorii producției agricole, în prețuri 2000, pe fiecare comună, și pe ansamblul spațiului rural ilfovean.

6.4.2.6. *Sinteza aplicării modelelor alternative de dezvoltare agricolă în spațiul rural*

Considerând că paleta ipotezelor îmbracă aproape complet spectrul situațiilor posibile, în ceea ce privește variabilitatea unor stări actuale ale indicatorilor cuprinși în modelul econometric, devine necesară realizarea unei sinteze a rezultatelor finale ale demersului metodologic de optimizare prin maximizare (Tabel 6.20).

Tabel 6.20

Sinteza rezultatelor finale ale aplicării modelului regresional

Y iniț.	Y prog. (V1) - mil.lei 00			Y prog. (V2) - mil.lei 00			Y prog. (V3) - mil.lei 00		
mil.lei 00	X1	X2	Y	X1	X2	Y	X1	X2	Y
1541,715	r = 0,194	const.	1639	const	r = 0,143	1550,2	r = 0,194	r = 0,143	1643,9
	ritm medie = 0			ritm medie = 0			ritm medie = 0		
1541,715	r = 0,121	const.	1717	const	r = 0,100	1574,79	r = 0,121	r = 0,100	1746,7
	ritm medie = 0,048			ritm medie = 0,056			rm = 0,048	rm = 0,056	
1541,715	r = =0,194;	const.	1678	const	r = 0,143	1558,4	r = 0,194	r = =0,143	1691
	rm = 0,048	const.	const.	const	rm = 0,056	const.	rm = 0,048	rm = 0,056	

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor INS.

Analiza comparativă a celor nouă niveluri prognozate pentru volumul valoric al producției agricole pe ansamblul ruralului ilfovean - considerat de noi drept criteriu optimal al dezvoltării agricole - corespunzătoare alternativelor de modificare prezentate în cele trei variante, scoate în evidență, drept zonă de optim, alternativele aferente variantei 2 de prognozare, care prezintă niveluri agregate ale valorii producției agricole, situate între 1574,8 mil. lei 2000 și 1746,7 mil. lei.

Concluzia de mai sus poate fi întărită și prin calcularea mediei rezultatelor finale agregate obținute prin aplicarea modelului regresional, pe variante, determinându-se valori medii ale producției agricole în prețuri 2000, situate între 1611,0 mil. lei (Varianta V1) și 1679,5 mil. lei (Varianta V2, considerată ca optimală), varianta V3 fiind intermediară între celelalte două.

Surprinderea zonei de optim, prezentată mai sus, poate fi realizată și vizual, sintetizând cele nouă niveluri ale rezultatului agregat obținut prin modelul regresional de optimizare, comparativ cu nivelul inițial.

6.4.2.7. Identificarea de programe și tipuri de proiecte adecvate dezvoltării agroalimentare a spațiului rural

Cum se menționa într-un capitol anterior, orice program sau proiect de dezvoltare în regiunea a opta (București+Ilfov) trebuie să ia în considerație caracteristica esențială a acesteia - aglomerația capitalei, cu puterea sa economică ce iradiază dincolo de granițele administrative ale municipiului și chiar ale regiunii.

De la această premisă derivă o concluzie importantă, și anume că problemele dezvoltării regiunii trebuie privite din două perspective: pe de o

parte, a conlucrării dintre cele două zone interne ale regiunii, cu specificități economico-sociale, dar și complementarități; pe de altă parte, a interrelațiilor dintre regiunile de dezvoltare București și Sud, în interiorul căreia este situată ca o enclavă.

În esență, după anii 1996-1998 (în care s-au pus bazele noilor concepte care guvernează dezvoltarea regională) susținerea dezvoltării regionale ale țărilor aflate în procesul de aderare la Uniunea Europeană este realizată prin fondurile PHARE - componenta coeziune economică și socială, care, la rândul lor, cuprind și obiective de dezvoltare care pot fi finanțate din alte fonduri de tip structural.

În cadrul planurilor de dezvoltare regională - instrumentele de bază ale Planului Național de Dezvoltare - sunt stabilite șase priorități naționale pentru dezvoltarea sectorială.

La o sumară analiză a acestui document se poate constata că agricultura și spațiul rural trec drept prima prioritate națională de dezvoltare sectorială. Un argument în plus că dezvoltarea acestora este tratată relativ marginal este acela că, în planul de dezvoltare aferent regiunii 8 (București + Ilfov), nici una din cele cinci priorități, cărora le sunt subsumate 16 măsuri de dezvoltare regională, nu se referă explicit la agricultură și la spațiul rural (excepție făcând prioritatea 3, privind la protecția mediului, care pare să aibă contingență și cu agricultura și cu spațiul rural).

Cu toate ezitățile și întârzierile apărute în crearea cadrului instituțional și începerea operaționalizării conceptelor aferente dezvoltării regionale, agricultura și spațiul rural constituie sectorul de interes, în principal pentru următoarele programe și instituții:

1. Programul de politici de dezvoltare regională și de coeziune economico-socială, derulat prin Agenția Națională de Dezvoltare Regională (ANDR);
2. Programul pentru Dezvoltare Agricolă și Rurală, derulat prin Agenția Națională SAPARD;
3. Fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS), înființat prin Legea 129/1998, cu scopul de a pune la dispoziție resurse pentru proiecte de combatere a sărăciei inițiate la nivel local, pe bază de parteneriat cu comunitățile locale; Sumele acordate de acest fond, sub formă de grant, au ca scop ameliorarea nivelului de viață al locuitorilor satelor sărace și al persoanelor aparținând grupurilor dezavantajate, contribuind la dezvoltarea capacității de organizare la nivel local și la accelerarea procesului de descentralizare.
4. Schema Competitivă de Granturi (SCG), derulată prin Reprezentanța Băncii Mondiale în România.
5. Programul special pentru zonele defavorizate, al cărui scop este de a acorda ajutoare financiare nerambursabile pentru achiziționarea de mașini, utilaje, instalații sau echipamente pentru activități productive,

agricole și de servicii.¹

6. Programul ASAL, în care agricultura și dezvoltarea rurală reprezintă domenii-cheie ale intervenției Băncii Mondiale, proiectele concentrându-se pe dezvoltarea cadastrului general, servicii de sprijin pentru agricultură, sisteme de irigații și administrare a acestora, sisteme de finanțare rurală.
7. Programul FIDEL, derulat prin intermediul Fundației Internaționale de Management – Programul pentru întreprinderi mici și mijlocii și dezvoltare regională, ale cărui fonduri au fost reținute doar într-o mică măsură pentru agricultură, unele dintre ele având efect indirect asupra acestui sector.
8. Programul SPP – proiectat să finanțeze dezvoltarea instituțională, instruirea și asistența tehnică pentru elaborarea planului de dezvoltare rurală, în cadrul acestuia putându-se elabora proiecte-pilot de dezvoltare rurală.
9. Programul ISPA – modelat după Fondul European de Coeziune se orientează în egală măsură către domeniul transporturilor și mediului, cu impact benefic și asupra comunităților rurale.
10. Programul PHARE ale cărui obiective importante s-au axat pe dezvoltarea coeziunii economice și sociale, înfrățirea instituțională între instituțiile române și administrațiile țărilor comunitare, armonizarea legislativă și instituțională cu UE. Majoritatea împrumuturilor acordate au inclus în mod obișnuit și asistența tehnică necesară implementării proiectelor, acordându-se câteva granturi și pentru probleme de mediu.

Prioritățile și măsurile de dezvoltare rurală cuprinse în “Planul Național pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală” au în vedere două paliere principale, și anume: priorități de dezvoltare a agriculturii și a spațiului rural, pe de o parte, iar pe de altă parte, măsuri pentru dezvoltarea rurală.

În cadrul primului palier, se consideră drept principale priorități în dezvoltarea agriculturii și a spațiului rural următoarele:

- a) Îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației din spațiul rural și participarea la ridicarea generală a nivelului calității vieții;
- b) Susținerea dezvoltării producției agricole;
- c) Armonizarea agriculturii cu mediul înconjurător;

---

¹ Pot fi beneficiari ai acestui program: întreprinderile mici cu capital privat integral românesc; asociațiile agricole constituite în baza Legii 36/1991; întreprinzători particulari sau asociații familiale autorizate, privind organizarea și desfășurarea unor activități economice pe baza liberei inițiative, care desfășoară o activitate agricolă în mediul rural, în interiorul unei zone defavorizate.

- d) Protecția socială a producătorilor agricoli;
- e) Adoptarea unor politici și instrumente financiare specifice;
- f) Aderarea la Carta Europeană a spațiului rural.

Pe de altă parte, măsurile pentru dezvoltare rurală urmăresc, cu precădere:

- Investițiile în exploatațiile agricole;
- Îmbunătățirea prelucrării și marketingul produselor agricole;
- Dezvoltarea și diversificarea activităților economice pentru generarea de activități;
- Dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii rurale;
- Îmbunătățirea structurilor în vederea realizării controlului de calitate, veterinar și fitosanitar, pentru calitatea produselor alimentare și pentru protecția consumatorilor;
- Metode agricole de producție proiectate să protejeze mediul și să mențină peisajul rural;
- Silvicultura;
- Constituirea grupurilor de producător și asociațiilor;
- Îmbunătățiri funciare și reparcelare;
- Renovarea și dezvoltarea satelor, protecția și conservarea patrimoniului rural;
- Înființarea serviciilor de înlocuire a personalului în fermă și de management al acesteia.

De o manieră generală, acțiunile ce urmează a fi finanțate prin programul SAPARD¹ sunt grupate în măsuri prioritate astfel:

---

¹ Acest program, denumire simplificată a Instrumentului Special de Preaderare pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală, este implementat tehnic și financiar, prin Agenția SAPARD, creată la sfârșitul anului 2000. Fondurile pentru fiecare stat candidat sunt alocate orientativ pe baza a patru criterii – suprafața agricolă, populația ocupată în agricultură, produsul intern brut, situația teritorială specială (zonele defavorizate), ele constând în alocații nerambursabile din partea UE, cofinanțare națională de 25% și contribuție privată, însumând anual cca 300 mil. euro, distribuite pe 11 măsuri, din care doar trei au fost validate pentru finanțare: măsura 1.1. Îmbunătățirea prelucrării și marketingului produselor agricole și piscicole (carne, lapte și produse lactate, cereale, oleaginoase, vinificație, fructe, legume și cartofi, pește, zahăr); măsura 2.1. Dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii rurale (drumuri comunale; apă potabilă; canalizare); măsura 4.2. Asistență tehnică. Sunt finanțate prin programul SAPARD două categorii de proiecte: a) private, generatoare de venit), precum cele aferente măsurii 1.1; b) publice (negeratoare de venit), precum cele aferente măsurii 2.1. În funcție de tipul de proiect inițiat, beneficiarii fondurilor SAPARD vor fi producători agricoli privați, asociații ale producătorilor agricoli, IMM-uri, autorități locale.

1. *Prelucrarea și comercializarea produselor agricole* (prioritatea măsurii trebuie acordată întreprinderilor mici și mijlocii). Criteriile de viabilitate economică vor trebui să fie compatibile cu cele ale Băncii Mondiale și cu cele utilizate de băncile care vor aduce creditele necesare cofinanțării. Obiectivele generale privind această măsură vizează: creșterea calității produselor și a competitivității lor; creșterea veniturilor producătorilor agricoli; apariția a noi segmente de consumatori orientați către produsele ecologice, promovarea obținerii de produse locale specifice; introducerea de tehnologii nepoluante; încurajarea sistemului de investiții prin introducerea unor metode moderne de prelucrare, stocare, colectare și comercializare.
2. *Îmbunătățirea structurilor de control veterinar și fitosanitar*. Intervenția programului se va limita la modernizarea laboratoarelor din cadrul direcțiilor sanitar-veterinare și fitosanitare. Spectrul obiectivelor strategiei în acest domeniu este însă mult mai larg, vizând creșterea calității materialului biologic, a produselor agroalimentare, în concordanță cu standardele impuse de UE, a eficienței cercetării sanitar-veterinare.
3. *Dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii rurale*. În sensul dezvoltării integrate se va acorda prioritate proiectelor legate de investițiile susținute în cadrul măsurilor "prelucrarea și comercializarea produselor agricole" și "investiții în exploatațile agricole".
4. *Managementul resurselor de apă*. Această măsură urmărește asigurarea unei gestiuni durabile a resurselor de apă din mediul rural, a consumului de apă necesar pentru producția vegetală, în arealele cu deficit de umiditate, precum și controlul excesului de umiditate în intravilan și zonele limitrofe, în ariile periferice comunelor, etc.
5. *Investiții în exploatați agricole*. Dezvoltarea integrată presupune asigurarea unei bune sinergii a acestei măsuri cu măsurile privind infrastructura, prelucrarea și comercializarea produselor agricole, grupuri de producători și formare profesională.
6. *Implementarea grupurilor de producători*. Proiectele aparținute vor fi orientate cu precădere asupra unor sectoare de producție prioritare .
7. *Agromediu*, prin promovarea activităților agricole în paralel cu protejarea și îmbunătățirea mediului, conservarea resurselor naturale și a diversității genetice, promovarea unui mediu prietenos, menținerea trăsăturilor tradiționale ale peisajului.
8. *Dezvoltarea și diversificarea activităților economice pentru generarea de activități multiple și venituri alternative*. Măsura se adresează zonelor care dispun de un puternic potențial turistic sau piscicol pentru sectorul de acvacultură. Ea se va limita la investiții private care susțin direct crearea a noi locuri de muncă și dezvoltare economică. Măsura este limitată la beneficiarii privați, care sunt fie agricultori, fie silvicultori.

9. *Silvicultura*10. *Formarea profesională*11. *Asistența tehnică pentru implementarea proiectului*

Desigur, panelul de măsuri pentru dezvoltarea agricolă și a spațiului rural constituie un inventar de nevoi prin a căror soluționare, cu efort comunitar și național, se poate facilita adoptarea legislației comunitare și îmbunătăți competitivitatea sectorului agricol românesc.

Acuitatea reală a problemelor de dezvoltare rurală apare abia atunci când se compară cu analiza la nivelul comunelor rurale. Din această perspectivă, cel puțin pentru prima dintre cele trei măsuri SAPARD pentru care s-a deschis finanțarea (îmbunătățirea prelucrării), devine necesară identificarea potențialităților de dezvoltare complexă prin intermediul resurselor agricole.

6.5. Alternative de dezvoltare agroalimentară în spațiul rural – evaluări prospective

6.5.1. Repere preliminare

A pune problema dezvoltării complexe a unei zone în care preponderantă este producția agricolă comportă, în sine, o anumită dificultate indusă de întrebarea firească: Cum pot fi generate pluriactivități într-un areal rural predominant monoactiv?

Chiar dacă, la prima vedere, problema ar putea fi considerată relativ marginală, în realitate, la dezvoltarea complexă a spațiului rural au participat și participă cel puțin doi "agenți" esențiali: agricultura, ca atare, și restul economiei naționale.

Agricultura, prin faptul că, ajunsă la stadiul de performanță, devine capabilă să genereze ofertă excedentară necesarului local de consum, disponibilă pentru redistribuire¹ în alte zone deficitare sau pentru prelucrare.

---

¹ În teoria economică agrară, problema "amplasării teritoriale a producției agricole" suscită interes nu numai științific, ci și practic. Astfel, în România, ea a fost cunoscută drept problema "zonării teritoriale a producției agricole", iar în țările occidentale, drept "modelul de echilibru spațial al producției agricole", care, în esență, demonstrează că este economic să se "deplaseze" un produs agricol dintr-o zonă excedentară spre una deficitară atât timp cât cheltuielile de transport comportate sunt mai mici decât investițiile suplimentare pentru prelucrarea produsului în zona excedentară.

Economia națională, în sensul că, prin diversele activități neagricole dezvoltate în spațiul rural, generează venituri alternative pentru populația agricolă excedentară.

Considerațiile anterioare susțin teoretic opțiunea metodologică de a considera producția agricolă ca prim "pilon" al dezvoltării complexe a spațiului rural ilfovean. Raționamentul este relativ simplu: prin intensificarea producției agricole se poate obține acea masă critică zonală de materii prime care face meritorie economic investirea în activități de procesare agroalimentară și de comercializare.

Pornind de la premisa că dezvoltarea regională, în general, și dezvoltarea rurală, în special, se derulează aproape exclusiv prin inițiative locale, considerăm că, prin identificarea unor oportunități de intensificare a producției la culturi și specii de animale care dispun de condiții favorabile în comunele județului Ilfov, se pot configura jaloanele principale ale dezvoltării complexe în spațiul rural ilfovean.

Fundamentarea științifică a unor alternative de dezvoltare trebuie să ia în considerare cel puțin două categorii de informații: *date factice*, privind nivelurile producțiilor totale la principalele produse agricole în comunele ilfovene, pe de o parte, și *date parametrice*, privitoare la perspectivele producțiilor totale, derivate din strategia de dezvoltare a agriculturii în perioadele 2001-2005 și 2006-2010, pe de altă parte.

6.5.2. Ipoteze de lucru și criterii operaționale

Demersul nostru prospectiv a făcut necesară luarea în considerare a unor ipoteze de lucru, între care pot fi amintite următoarele:

- a) Din cele zece produse agricole pentru care dispunem de date privind nivelurile producțiilor totale în fiecare din cele 38 de comune ilfovene, pentru perioada 1992-2000, au fost selectate cele mai reprezentative șase produse, cu pondere însemnată în spectrul alimentar de consum al populației (grâu și secară, porumb boabe, floarea soarelui, legume, lapte de vacă și bivoliță, carne total).
- b) După determinarea mediilor anuale, pentru perioada 1992-2000, ale producțiilor totale la cele șase produse selectate, s-au calculat ponderile fiecărei comune în total rural ilfovean, urmând a fi selectate câte trei comune cu ponderile cele mai mari la fiecare produs în parte.
- c) Cea de a treia ipoteză de lucru constă în determinarea ritmului mediu anual de modificare a producțiilor totale aferente celor șase produse

selectate, pentru perioada 1993-1999 (1992=1)¹, urmând a fi selectate câte trei comune cu cele mai ritmuri pozitive.

Referitor la cea de-a două ipoteză de lucru s-au determinat următoarele ponderi medii ale comunelor ilfovene în total rural, la cele șase produse agricole selectate (Tabel 6.21).

Tabel 6.21

Ponderea comunelor în total rural ilfovean la principalele producții vegetale și animale, 1992-2000 (%)

	Grâu și secară	Porumb boabe	Floarea soarelui	Legume	Carne total	Lapte de vacă și bivolită (hl)
1 Decembrie	2,631	2,137	0,650	5,153	7,980	5,389
Afumați	5,870	4,500	8,738	1,739	3,959	5,270
Balotești	3,222	3,089	1,726	0,652	3,647	5,266
Berceni	1,554	3,754	1,542	1,312	0,837	7,134
Bragadiru	1,796	1,612	0,742	1,325	4,761	2,041
Brănești	4,024	5,156	3,367	0,932	0,967	1,645
Cernica	4,110	2,902	3,893	1,039	1,462	2,896
Chiajna	0,976	1,054	0,270	1,351	1,875	1,382
Chitila	0,881	0,708	0,346	0,850	0,661	1,406
Ciolpani	1,549	2,699	0,577	0,884	0,752	1,292
Ciorogârla	1,515	3,243	2,526	2,100	0,726	2,310
Clinceni	1,553	1,804	1,644	0,896	0,635	1,859
Corbeanca	2,411	2,608	1,049	1,316	1,417	1,853
Cornetu	0,822	1,222	0,302	2,774	0,612	1,498
Dărăști - ilfov	0,713	1,098	1,071	3,609	0,536	0,796
Dascălu	2,873	2,642	1,813	1,232	1,025	2,793
Dobroești	0,826	0,662	0,379	1,265	0,914	3,801
Domnești	2,332	2,565	1,881	1,092	0,999	3,523
Dragomirești	3,379	1,887	3,124	0,679	0,632	2,552
Găneasa	4,287	2,846	6,797	0,973	1,024	1,665
Glina	3,740	1,770	4,593	1,023	0,598	1,527
Grădiștea	2,855	2,283	2,989	0,512	0,675	2,228
Gruu	2,250	4,317	1,008	4,793	1,875	2,299

¹ Alegerea acestei perioade a fost impusă de faptul că nivelurile producțiilor totale în anul 2000 au fost inferioare celor ale anului 1992 (ceea ce ar fi însemnat ritmuri negative de modificare), iar pentru evaluările prospective sunt necesare ritmuri pozitive.

	Grâu și secară	Porumb boabe	Floarea soarelui	Legume	Carne total	Lapte de vacă și bivolită (hl)
Jilava	1,320	2,088	0,627	4,494	0,809	1,711
Măgurele	2,033	3,111	1,057	9,790	3,424	2,179
Moara Vlăsiei	2,853	4,119	2,902	0,826	1,753	2,206
Mogoșoaia	2,012	0,745	1,533	1,239	1,669	2,618
Nuci	4,290	5,378	3,396	6,378	0,915	4,231
Otopeni	2,422	2,132	1,923	0,828	2,549	2,387
Pantelimon	2,037	0,474	1,346	1,094	2,158	4,319
Periș	3,291	4,308	4,801	1,523	34,717	2,250
Petrăchioaia	6,507	3,815	7,616	1,646	1,493	2,732
Popești Leordeni	3,639	3,233	5,169	5,852	5,255	4,330
Snagov	2,697	2,701	4,155	1,071	1,822	1,587
Stefănești de jos	2,746	2,098	3,114	0,528	0,468	0,828
Tunari	3,050	3,123	5,364	8,562	0,684	1,704
Vidra	3,533	5,167	4,029	15,751	0,953	1,878
Voluntari	1,403	0,948	1,938	2,916	2,762	2,614

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

La cele șase produse agricole selectate (reprezentative), primele trei ponderi în producțiile totale corespunzătoare pe ansamblul ruralului ilfovean sunt deținute de 12 comune, existând 5 situații (Afumați, 1 Decembrie, Nuci, Petrăchioaia, Vidra) în care o comună are pondere ridicată la cel puțin două produse simultan (comuna Afumați, chiar la trei produse agricole - grâu, floarea soarelui și lapte de vacă).

Această particularitate reflectă faptul că în spațiul rural ilfovean pot exista potențialități pentru specializarea unor entități teritoriale, în obținerea unor produse agricole pentru care se pare că se dispune de condiții naturale și tehnico-economice favorabile, necesare practicării unei agriculturi intensive. Concluzia va putea fi valorizată, mai departe, în sensul considerării comunelor selectate drept suport pentru evaluările prospective ulterioare.

În același timp, cea de a treia ipoteză de lucru a presupus determinarea ritmurilor medii anuale de modificare a producției totale la principalele produse agricole, în comunitățile rurale ilfovene (Tabel 6. 22).

Tabel 6.22

**Ritmul mediu anual de modificare a producției vegetale și animale,
pe principalele produse în comunitățile rurale ilfovene, 1993-1999
(1992=1)**

	Grâu și secară	Porumb boabe	Floarea soarelui	Legume	Carne total	Lapte de vacă și bivolită (hl)
Decembrie	0,017	-0,080	-0,242	-0,058	-0,223	-0,059
Afumați	-0,071	0,042	0,107	-0,033	-0,045	-0,037
Balotești	0,028	0,022	-0,003	0,035	0,042	0,015
Berceni	-0,150	0,018	-0,059	0,223	0,118	0,120
Bragadiru	-0,143	0,176	0,018	0,008	-0,193	-0,124
Brănești	0,035	0,105	0,086	0,026	-0,026	0,071
Cernica	0,001	-0,016	0,165	0,156	0,067	0,065
Chiajna	0,021	-0,007	0,000	-0,130	0,244	0,042
Chitila	0,157	-0,038	0,000	-0,123	0,068	0,173
Ciolpani	-0,073	0,060	0,017	-0,218	0,041	0,082
Ciorogârla	-0,097	0,054	0,198	-0,176	-0,015	-0,043
Ciinceni	-0,063	-0,034	0,110	-0,017	0,071	0,116
Corbeanca	0,002	-0,036	-0,041	-0,005	0,082	0,022
Cornetu	-0,053	-0,060	-0,202	-0,042	0,166	0,073
Dărăști - Ilfov	-0,166	-0,004	-1,000	0,147	0,064	-0,158
Dascălu	-0,066	-0,023	-0,051	0,095	0,118	0,021
Dobroești	0,119	0,151	0,000	-0,076	0,026	0,065
Domnești	0,016	-0,038	0,109	-0,152	0,036	0,031
Dragomirești	-0,084	0,022	-0,088	-0,085	0,157	-0,058
Găneasa	0,102	-0,104	0,057	0,102	-0,194	0,159
Glina	0,167	0,130	0,004	-0,014	0,012	0,025
Grădiștea	-0,049	-0,025	0,071	-0,137	0,025	-0,028
Gruiu	-0,075	-0,039	0,001	0,020	0,103	0,002
Jilava	-0,060	-0,121	0,000	-0,110	0,021	-0,108
Măgurele	-0,004	0,089	0,000	0,006	0,002	0,013
Moara Vlăsiei	0,020	0,004	0,050	-0,085	-0,158	0,051
Mogoșoaia	-0,129	-0,113	0,088	-0,102	0,122	0,032
Nuci	-0,091	-0,012	0,067	0,030	0,050	0,019

	Grâu și secară	Porumb boabe	Floarea soarelui	Legume	Carne total	Lapte de vacă și bivolită (hl)
Otopeni	-0,099	-0,110	0,000	-0,183	-0,084	-0,084
Pantelimon	0,005	-0,072	-0,117	0,236	-0,108	-0,014
Periș	-0,079	-0,114	0,171	0,040	-0,022	0,099
Petrăchioaia	-0,001	-0,054	0,022	-0,027	-0,021	-0,103
Popești Leordeni	0,061	-0,001	0,307	0,093	-0,108	-0,158
Snagov	-0,138	-0,166	0,083	-0,163	0,011	0,062
Stefănești de Jos	-0,012	0,070	0,053	0,026	-0,060	0,105
Tunari	-0,010	0,083	0,068	0,639	0,049	0,090
Vidra	-0,024	-0,074	0,247	-0,285	-0,034	-0,045
Voluntari	0,000	-0,060	0,128	0,162	-0,080	-0,024

Sursa: calculații proprii pe baza datelor ins.

Este de remarcat, la cvasitotalitatea produselor selectate, prezența unor ritmuri negative de modificare, în majoritatea comunelor ilfovene. Cu toate acestea, sunt identificate 14 situații în care s-au înregistrat ritmuri pozitive la unul sau altul dintre cele șase produse analizate.

De asemenea, este de observat frecvența mult mai mică a situațiilor în care într-o comună se înregistrează ritmuri pozitive de modificare a producțiilor totale la două produse (practic, în patru comune - Berceni, Chitila, Dobroești, Glina).

Corelând rezultatele din cele două tabele anterioare, se poate constata că panelul comunelor cu ponderi mari la mai mult de două produse nu coincide cu panelul comunelor cu ritmuri mari la mai mult de două produse (Tabel 6.23).

Tabel 6.23

Panelul comunelor ilfovene selectate după ponderi și ritmuri semnificative

Comuna	Pondere în total (%)	Comuna	Ritmuri de modif.(%)
Grâu și secară			
Afumați	5,87	Chitila	15,7
Nuci	4,29	Dobroești	11,9
Petrăchioaia	6,51	Glina	16,7
Porumb boabe			
Brănești	5,16	Bragadiru	17,6

Comuna	Pondere în total (%)	Comuna	Ritmuri de modif. (%)
Nuci	5,38	Dobroiești	15,1
Vidra	5,17	Glina	13
Floarea soarelui			
Afumați	8,74	Ciorogârla	19,8
Găneasa	6,8	Popești Leordeni	30,7
Petrăchioaia	7,62	Vidra	24,7
Legume			
Măgurele	9,79	Berceni	22,3
Tunari	8,56	Pantelimon	23,6
Vidra	15,75	Tunari	63,9
Carne total			
Decembrie	7,98	Chiajna	24,4
Periș	34,72	Cornetu	16,6
Popești-Leordeni	5,25	Dragomirești	15,7
Lapte de vacă și bivoliță			
1 Decembrie	5,39	Berceni	12
Afumați	5,27	Chitila	17,3
Berceni	7,13	Ganeasa	15,9

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

Din determinările ponderilor ridicate și ritmurilor înalte în comunele ilfovene, pentru cele șase produse reprezentative, pot fi deduse cel puțin două criterii operaționale, pentru fundamentarea alternativelor de dezvoltare complexă în spațiul rural ilfovean.

Primul criteriu vizează atribuirea de ritmuri înalte de dezvoltare comunelor cu ponderi ridicate în ansamblul ruralului ilfovean, la fiecare produs selectat, pornind de la premisa că entitățile în care producția agricolă se dezvoltă și mai puternic pot deveni poli iradianți de activități conexe.

Al doilea criteriu ar presupune atribuirea de ritmuri înalte comunelor cu ponderi scăzute la produsele selectate, ceea ce ar însemna alocarea de resurse materiale și financiare suplimentare în areale cu nivel scăzut de productivitate, fapt care, până la un anumit punct, ar însemna o alocare relativ ineficientă a resurselor și așa destul de limitate.

Dintre cele două criterii operaționale optăm pentru primul, conform căruia investițiile suplimentare se pot fructifica mult mai eficient în entități cu potențial de performanță deja consacrat.

6.5.3. Alternative de dezvoltare și evoluții prospective

Ținând seama de reperele preliminare, de ipotezele și criteriile operaționale prezentate anterior, s-a trecut la fundamentarea alternativelor de dezvoltare a producției agricole ca pilon principal al dezvoltării complexe a comunităților rurale ilfovene. În acest sens, s-au identificat trei alternative de ritmuri considerate fezabile pentru dezvoltarea producției totale, pentru cele șase produse agricole reprezentative (Tabel 6. 24).

Tabel 6.24

Ritmuri prognozate la principalele produse vegetale și animale (%)

	Alternativa 1 (A1)	Alternativa 2 (A2)	Alternativa 3 (A3)
Grâu și secară	14,8	-0,6	0,2
Porumb	15,2	6,3	0,8
Floarea soarelui	25,1	14,6	2,7
Legume	36,6	6,4	0,6
Carne	18,9	8,7	4,0
Lapte	15,1	4,5	4,3

Sursa: Calculații proprii, pe baza datelor INS și a datelor din Strategia de dezvoltare a agriculturii, silviculturii și industriei alimentare pe termen mediu și lung, MAAP.

Datorită eterogenității înalte a ritmurilor medii anuale, aferente perioadei 1993-1999, în cele trei comune selectate pentru fiecare produs reprezentativ, s-a adoptat drept **alternativa 1 (A1)** media ritmurilor pe cele trei comune cu nivelurile cele mai ridicate. Astfel, ritmurile aferente alternativei 1 oscilează între 14,8% la grâu și secară și 36,6% la total legume.

Aceasta înseamnă că tocmai în localitățile în care producția de grâu prezintă valențe de performanță există încă suficientă marjă pentru expansiunea în continuare a producției, a cărei valorificare, prin procesare agroalimentară ulterioară ar putea genera activități conexe.

Ținând cont că în teoria și practica economică sunt uzuale calculele prognostice privitoare la producțiile agricole totale, bazate pe strategiile guvernamentale elaborate pentru diferite orizonturi de referință, **alternativele 2 și 3 (A2, A3)** au fost fundamentate pe baza dinamicilor preconizate de strategia de dezvoltare a agriculturii, pentru perioadele 2002-2005 și 2006-2010.

În acest context, în cadrul **alternativei 2 (A2)** intervalul de oscilație al ritmurilor anuale preconizate pentru perioada 2002-2005, se situează între -0,6% (grâu și secară) și 14,6% (floarea soarelui). Ritmul negativ aferent producției de grâu și secară este cauzat de faptul că redresarea reculului

producției din anul 2002 are ca referință anul 2001, favorabil pentru această cultură (7,92 mil. tone producție obținută).

În fine, **alternativa 3 (A3)** operează cu ritmuri anuale pozitive, situate între 0,2% (grâu și secară) și 4,3% (lapte de vacă și bivoliță). Tendința relativ generală de micșorare a vitezei de creștere a producției la cele șase produse reprezentative poate fi explicată pe de o parte, prin ajustările impuse de procesul de preaderare la UE până în anul 2007, iar pe de altă parte de ameliorările de competitivitate, generate de integrarea în spațiul comunitar.

Odată stabilite ipotezele de lucru, criteriile operaționale și alternativele de dezvoltare, următorul pas al demersului l-a constituit cuantificarea evoluțiilor prospective ale producțiilor produselor reprezentative din comunele selectate pentru intervalul 2004-2007 (anul stabilit al aderării României la UE), pe baza relației:

$$p_{i,j}^k = Q_{0,i,j} * (1 + RQ_{i,j}^k)^t \quad (4.1)$$

unde: k = 1,2,3 - alternative de dezvoltare;

i = 1,2...6 - produse agricole selectate;

j = 1,2,3 - comune selectate;

t = 0,1...7 - ani de prognoză.

Qp = nivelul prognozat al producției totale;

Qo = nivelul de referință (bază) al producției totale;

RQ = ritm anual de modificare a producției totale.

Rezultatele aplicării modelului econometric enunțat sunt prezentate pentru fiecare din cele șase produse agricole și comunele aferente selectate. Astfel, la *grâu și secară*, sporul total de producție obținabil pe ansamblul celor trei comune selectate (Afumați, Nuci și Petrăchioaia) se situează, la alternativa 1, între 16,2 mii tone (2004) și 24,5 mii tone (2007) (Tabel 6.25).

Tabel 6.25

Evaluări alternative ale producției totale de grâu și secară în comunele selectate din județul Ilfov, perioada 2004-2007 (tone)

	2004			2005			2007		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Afumați	5702,0	3204,8	3309,2	6545,8	3185,6	3315,8	8626,8	3147,5	3329,1
Nuci	4167,3	2342,3	2418,6	4784,1	2328,2	2423,4	6305,0	2300,4	2433,1
Petrăchioaia	6321,1	3552,8	3668,5	7256,6	3531,5	3675,9	9563,5	3489,2	3690,6
Total estimat	16190,3	9099,8	9396,4	18586,5	9045,2	9415,1	24495,2	8937,0	9452,8
Total nivel bază	9321,6	9321,6	9321,6	9321,6	9321,6	9321,6	9321,6	9321,6	9321,6
+/- fata de anul de baza	6868,8	-221,7	74,8	9265,0	-276,3	93,6	15173,7	-384,5	131,3

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

Cum este de așteptat, alternativa 2 comportă un ușor recul al sporului de producție față de nivelul de referință (media perioadei 1992-2000), de la 9,1 mii tone (2004) la 8,9 mii tone (2007). Alternativa 3 preconizează, dimpotrivă, creșteri mici dar stabile ale ofertei pe ansamblul celor trei comune, sporul situându-se între 9,4 mii tone (2004) și 9,5 mii tone (2007).

Această tendință pare să se încadreze mai bine în rigorile de ajustare cantitativă a ofertei românești de grâu și secară pe piața internă comunitară. Sintetic, față de nivelul de referință, volumul total al producției de grâu și secară înregistrează, pe cele trei alternative de dezvoltare, dinamici situate între 0,954 (A2, comuna Afumați) și 2,628 (A1, comuna Petrăchioaia).

Porumbul pentru boabe, cultură cu caracter marfar mai puțin pregnant, datorită folosirii sale preponderente pentru furajarea animalelor, înregistrează oscilații ceva mai mici ale sporurilor de producție pe cele trei alternative de dezvoltare, în raport cu nivelul de bază (Tabel 6.26).

Tabel 6.26

Evaluări alternative ale producției totale de porumb în comunele selectate din județul Ilfov, perioada 2004-2007.

	2004			2005			2007		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Branesti	11563,6	8364,9	6767,1	13325,1	8889,6	6820,4	17694,0	10039,8	6928,3
Nuci	12062,2	8725,6	7058,9	13899,6	9272,9	7114,5	18456,9	10472,7	7227,0
Vidra	11587,6	8382,4	6781,2	13352,8	8908,2	6834,6	17730,9	10060,7	6942,7
Total estimat	35213,4	25472,9	20607,3	40577,5	27070,7	20769,6	53881,8	30573,3	21098,0
Total nivel baza	19970,8	19970,8	19970,8	19970,8	19970,8	19970,8	19970,8	19970,8	19970,8
+/- Față de anul de bază	15242,6	5502,2	636,5	20606,8	7099,9	798,8	33911,0	10602,5	1127,2

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

Între cele trei alternative, considerăm că alternativa 2 pare mai plauzibilă, ea conferind niveluri de producție totală care ar acoperi nu numai consumul uman și necesarul de furaje, ci și anumite cantități destinate procesării agroalimentare (îndeosebi furaje combinate, industria amidonului, etc.).

În contrast cu produsele agricole vegetale - grâu și secară și porumb boabe, care constituie componentele esențiale ale consumului intern uman și furajer, practicarea *culturii de floarea soarelui* s-a dovedit a fi, în perioada 1992-2000, o activitate care s-a ajustat, poate, cel mai bine la cerințele pieței interne și externe.

Dovada în acest sens o poate constitui faptul că, pe ansamblul celor trei comune selectate (Afumați, Găneasa, Petrăchioaia), ritmul mediu de creștere a producției totale de floarea soarelui s-a situat între 19,8% și 30,7%, rezultând un ritm mediu de 25,1%.

Ținând cont că, în general, piața internă a devenit relativ saturată în ceea ce privește oferta internă de ulei de floarea soarelui, considerăm ca inoportună adoptarea alternativei A1 ca strategie de dezvoltare viitoare a producției acestei culturi (Tabel 6.27).

Tabel 6.27

Evaluări alternative ale producției totale de floarea soarelui în comunele selectate din județul Ilfov, perioada 2004-2007 (tone)

	2004			2005			2007		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Afumați	2470,3	1743,8	1123,5	3089,5	1999,1	1153,9	4832,5	2627,2	1217,2
Găneasa	1921,7	1356,6	874,0	2403,4	1555,1	897,7	3759,3	2043,8	946,9
Petrăchioaia	2153,3	1520,1	979,3	2693,1	1742,6	1005,8	4212,4	2290,1	1061,0
Total estimat	6545,2	4620,4	2976,8	8185,9	5296,8	3057,4	12804,2	6961,0	3225,1
Total nivel bază	2675,2	2675,2	2675,2	2675,2	2675,2	2675,2	2675,2	2675,2	2675,2
+/- fata de anul de baza	3870,0	1945,2	301,6	5510,7	2621,6	382,2	10128,9	4285,8	549,9

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

În consecință, am adoptat ca strategie fezabilă rata medie anuală de creștere a producției de floarea soarelui din perioada 2002-2005 (14,6%), prin care sporul total de producție obținabil poate acoperi atât eventuala cerere solvabilă suplimentară, derivată din creșterea veniturilor reale ale populației, cât și nișele de cerere externă, care pot apărea ca urmare a producției oscilante în zonele reprezentative de cultură.

În raport cu nivelul de referință, dinamica producției totale de floarea soarelui, pe ansamblul celor trei comune, prezintă un trend descendent, în toate cele trei alternative, nivelul optimal pentru care optăm fiind aferent alternativei A2.

Legumele, reprezentând o cultură care găsește condiții de pretabilitate ridicată în comunele periurbane ilfovene, au înregistrat un ritm extrem de accelerat de redresare a producției totale în perioada 1993-2000 (36,6%), după căderea inexplicabilă din anii 1990-1992.

Având în vedere că rolul de complement alimentar care revine legumelor în raport cu alte componente ale consumului alimentar uman este în scădere, pe de o parte, și că posibilitățile de valorificare pe piața externă sunt relativ limitate de rigiditatea standardelor calitative comunitare, pe de altă parte, considerăm oportună adoptarea alternativei 2 de dezvoltare a

producției de legume în cele trei comune selectate, conform căreia producția ar urma să sporească într-un ritm anual de 6,4% (Tabel 6.28).

Tabel 6.28

Evaluări alternative ale producției totale de legume în comunele selectate din județul Ilfov, perioada 2004-2007 (tone)

	2004			2005			2007		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Măgurele	33485,2	12325,2	9839,6	45740,7	13113,8	9896,0	85350,2	14845,7	10009,7
Tunari	29283,0	10778,5	8604,8	40000,6	11468,1	8654,1	74639,4	12982,7	8753,6
Vidra	53870,7	19828,7	15829,9	73587,3	21097,4	15920,6	137310,7	23883,7	16103,6
Total estimat	116638,9	42932,3	34274,2	159328,7	45679,4	34470,7	297300,3	51712,1	34866,9
Total nivel bază	33499,7	33499,7	33499,7	33499,7	33499,7	33499,7	33499,7	33499,7	33499,7
+/- față de anul de bază	83139,2	9432,7	774,6	125829,0	12179,7	971,0	263800,7	18212,5	1367,2

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

Dinamicile pe alternative de dezvoltare a producției, aferente anului 2007, în raport cu nivelul de referință indică o plajă de variație între 1,041 (A3) și 8,875 (A1).

Producția și consumul de carne - considerate de multe ori barometre ale performanței unei agriculturi moderne - ar trebui să găsească condiții favorabile în comunele rurale situate în proximitatea unui mare centru urban de consum.

Din perspectiva consumului mediu anual de carne și produse din carne - ajuns la cca 40 kg/locuitor/an - una dintre soluțiile imediate pentru ameliorarea acestuia este creșterea producției de carne de porcine și de pasăre (specii rapid crescătoare și cu ridicat grad de dependență de producția de cereale furajere).

În acest context, dintre cele trei alternative de dezvoltare a producției de carne, în cele trei comune selectate (1 Decembrie, Periș și Popești Leordeni) s-a optat pentru alternativa 2, care are la bază expansiunea producției cu un ritm anual de 8,7% (Tabel 6.29).

Pe cale de consecință, dinamicile producției de carne, în cele trei alternative, la nivelul anului 2007, variază de la 1,315 (A3) la 3,359 (A1).

Tabel 6.29

Evaluări alternative ale producției totale de carne în comunele selectate din județul Ilfov, perioada 2004-2007 (tone g.v.)

	2004			2005			2007		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3	A1	A2	A3
1 Decembrie	7552,1	5279,5	4417,8	8979,4	5739,9	4593,8	12694,4	6784,6	4967,2
Periș	32854,0	22967,4	19219,0	39063,4	24970,3	19984,7	55224,7	29515,4	21608,9
Popești Leordeni	4973,2	3476,6	2909,2	5913,1	3779,8	3025,1	8359,5	4467,8	3271,0
Total estimat	45379,3	31723,5	26546,0	53955,9	34490,0	27603,7	76278,6	40767,9	29847,1
Total nivel bază	22705,4	22705,4	22705,4	22705,4	22705,4	22705,4	22705,4	22705,4	22705,4
+/- față de anul de bază	22673,8	9018,0	3840,6	31250,5	11784,6	4898,3	53573,2	18062,5	7141,7

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

Ultimul dintre produsele reprezentative considerate apte pentru evaluări prospective în comunele ilfovene selectate, *laptele de vacă și bivoliță*, a înregistrat în perioada 1993-2000 un ritm mediu anual de 15,1%, pe ansamblul celor trei comune (Berceni, Chitila și Găneasa).

Acest ritm nu considerăm că poate fi considerat alternativă de dezvoltare prospectivă, deoarece potențialul actual de producție al exploatațiilor agricole crescătoare de vaci de lapte este foarte scăzut (cca 1,5 vaci de lapte/gospodărie individuală), la care se adaugă și carențele persistente din verigile sistemului de marketing, îndeosebi colectare și procesare.

Din aceste considerente optăm pentru alternativa 2 de dezvoltare a producției de lapte, în virtutea căreia ritmul anual de expansiune a producției în cele trei comune selectate (1 Decembrie, Afumați și Berceni) este de 4,5% (Tabel 6.30).

Tabel 6.30

Evaluări alternative ale producției totale de lapte de vacă și bivoliță în comunele selectate din județul Ilfov, perioada 2004-2007 (hl)

	2004			2005			2007		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3	A1	A2	A3
1 Decembrie	55963,7	37999,5	37802,8	64395,6	39691,3	39434,7	85261,9	43304,2	42912,8
Afumați	54723,5	37157,4	36965,1	62968,5	38811,7	38560,8	83372,4	42344,5	41961,8
Berceni	74080,8	50301,1	50040,8	85242,4	52540,5	52200,9	112863,8	57323,0	56805,0

	2004			2005			2007		
	A1	A2	A3	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Total estimat	184768,0	125457,9	124808,7	212606,4	131043,5	130196,4	281498,1	142971,7	141679,6
Total nivel bază	105397,1	105397,1	105397,1	105397,1	105397,1	105397,1	105397,1	105397,1	105397,1
+/- față de anul de bază	79370,9	20060,8	19411,6	107209,3	25646,3	24799,3	176101,0	37574,6	36282,5

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

În aceste condiții, creșterea producției de lapte la nivelul orizontului de prognoză 2007 față de nivelul de bază se va situa între 33,4% (A3) și 167,1% (A1).

Așa cum am menționat anterior, sistemul statistic teritorial la nivel de comună nu furnizează, practic, nici o informație relevantă privitoare la activitățile postrecoltă desfășurate, motiv pentru care nu se pot efectua calculații riguroase asupra activităților de procesare agroalimentară și de marketing posibil a fi dezvoltate pe seama livrărilor de materii prime agricole, provenite din comunele ilfovene.

În aceste condiții, informații mai mult sau mai puțin relevante, privitoare la activitățile generate în amonte și în avalul agriculturii de producția de materii prime agricole, ar putea proveni fie din studiile de fezabilitate tehnico-economică ale măsurilor de îmbunătățire a procesării și valorificării producției agricole din cadrul programului SAPARD, fie din cercetările de specialitate privitoare la cuantificarea efectelor de antrenare induse în economia națională de principalele două ramuri ale sectorului agroalimentar - agricultura și industria alimentară.

Cum prima sursă de informații este relativ puțin accesibilă, cvasi-totalitatea proiectelor fiind la început de derulare, rămâne ca unele date privitoare la ordinul de mărime al activităților induse de sectorul agroalimentar în economia națională să fie reținute din cercetări specifice.

Astfel, conform unor investigații recente¹, pe baza datelor furnizate de Conturile Naționale, pentru care s-au utilizat matricile Leontieff ale legăturilor dintre ramuri, rezultă că în perioada 1990-1998 agricultura a indus în restul economiei naționale între 1,935 și 2,353 unități de activitate economică în amonte și, respectiv, între 2,464 și 2,903 unități de activitate economică în avalul său.

¹ Toderoiu, F.(2002): "Sectorul agroalimentar - efecte de antrenare în economia națională", IEA, București.

Cumulativ, aceasta înseamnă că efectul total de antrenare pe care l-ar putea induce agricultura s-ar situa la peste 4,8 unități de activitate economică, comparativ cu industria alimentară, care ar putea genera doar cca 4,7 unități de activitate economică.

Având în vedere că în viitor strategiile de dezvoltare a agriculturii – privite fie pe ansamblu, fie sectorial - vor trebui să asimileze, în metodicele elaborării lor, elemente (componente) esențiale ale conceptului de multifuncționalitate (o tratare a acestuia fiind realizată în primul capitol), este de așteptat ca spectrul informațional privitor la dezvoltarea complexă în spațiul rural să se diversifice mai mult, pe această bază putându-se construi alternative viabile de dezvoltare a activităților agricole și conexe acesteia, prin care să se atingă scopurile implicite și explicite ale multifuncționalității agriculturii în spațiul rural.

Desigur, ar fi relativ hazardant să ne așteptăm ca într-un interval scurt să se poată obține rezultatele așteptate. Argumente în acest sens pot fi concluziile, nu tocmai optimiste, desprinse din analizele efectuate pentru comunele ilfovene, conform cărora, în esență, în acest areal din proximitatea unei mari aglomerări urbane, asistăm la o anormală tendință de simplificare a spectrului activităților agricole productive și conexe acestora.

Nici specificitatea multifuncționalității în agricultură (complementaritatea deplină cu silvicultura) nu pledează pentru așteptata revigorare economică a spațiului rural ilfovean, prin potențarea valențelor multifuncționale ale agriculturii, având în vedere ponderea cu totul nesemnificativă a silviculturii în structura fondului funciar.

Cu aceste repere orientative privitoare la potențialul de antrenare al activităților agricole în amonte și în avalul acestora, precum și de conectare la principiile multifuncționalității, pot fi efectuate calculații de oportunitate a implementării de programe vizând diversificarea procesării agroalimentare, ca pilon secundar al dezvoltării complexe a comunelor rurale ilfovene.

Nu trebuie omisă nici nevoia dezvoltării altor activități conexe sau măsuri infrastructurale, care ar fi de natură să completeze spectrul alternativelor de dezvoltare complexă pretabile pentru spațiul rural. Pledează pentru aceasta oferta certă de fonduri comunitare destinate dezvoltării agriculturii și a spațiului rural, provenită din partea Uniunii Europene, care, până în anul 2006 însumează cca 153 mil. euro anual¹, dar și din partea altor donatori (programe Banca Mondială, Phare, ONG-uri).

---

¹ Conform programului SAPARD pentru România (prezentat într-un capitol anterior), perioada 2002-2006.

Bibliografie

- Alderman H., Srivastava J., (1993):** Agricultural and Environmental Challenges Proceedings of the Thirteenth Agricultural Sector Symposium, World Bank.
- Bulgaru, M. (2003):** "Mileniul III. Disperare și speranță. O nouă paradigmă a dezvoltării", Ed. Revista Română de Statistică, București.
- Greig Smith, W., (1984):** „*Economics and Management of Food Processing*”, AVI Publ. Co. Inc. Westport.
- Kreitmair, S. (1989):** « *Neuberechnung der Gesamtversorgung und landwirtschaftlichen Erzeugnissen* », nr. 4, Agrarwirtschaft.
- Kuznets, S., (1963):** "Economic Growth and the Contribution of Agriculture", Oxford Univ. Press, London.
- Manoilescu, M., (1986):** 'Forțele naționale productive și comerțul exterior', Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
- Pezzey, J. (1992):** "Sustainable Development Concepts. An Economic Analysis", World Bank Environment Paper, no. 2, pg. 56.
- Rao, D.S.P., Coelli, T.J. (1998):** "Catch-up and Convergence in Global Agricultural Productivity 1980-1995", CEPA Working Papers, nr. 4, University of New England.
- Slange, L.(2001):** «Sustainable agriculture – getting the institutions right», CEESA Discussion Paper, nr. 1.
- Ștefănescu, C. (2000):** "*Economia agroalimentară românească – disparități regionale și implicații*", IEA-INCE, București.
- Ștefănescu, C. (2001):** "*Economia agroalimentară în România dimensiunea regională a competitivității interne*", volumul nr.17: Evoluția sectorului agroalimentar în România – convergențe multicriteriale cu UE, Ed. Expert, București.
- Toderoiu, F., (1987):** "*Probleme metodologice privind eficiența utilizării resurselor de producție în agricultură*", în: 'Buletinul Informativ Științific' (BIS), ASAS, Nr. 17.
- Toderoiu, F., Popescu, M., Ștefănescu, C. (2001):** "*Productivitatea totală a factorilor în economia agroalimentară - măsurare, tendințe, disparități regionale și implicații*", Grant Academia Română, Oeconomica, nr. 4, Ed. IRLI, București.
- Toderoiu, F., Popescu, M., Ștefănescu, C. (2000):** "*Decalaje agricole teritoriale și disparități economice regionale – măsurare, tendințe, implicații*", GAR 73/2000, București.

* * * : Anuarele statistice ale României, 1994-2003.

** * (2003): Date INS.

(1987): Raportul Comisiei Brundtland (World Commission on Environment and Development): "*Our Common Future*", New York, Oxford University Press.

* * * **(1993):** Farming for the Future: An Introduction to Low-External-Input and Sustainable Agriculture, Coen Reijntjes, Bertus Haverkort and Ann Waters-Bayer, ILEIA/M (1993).

CONTENTS

1. THE ESTIMATION OF THE REAL EFFECTIVE EXCHANGE RATE IN ROMANIA AND THE ANALYSIS OF ITS IMPACT ON THE BALANCE OF PAYMENTS, Elena PELINESCU, Petre CARAIANI	9
1.1. Introduction	9
1.2. The methodology of determination of the real effective exchange rate (REER) in Romania based on unit labor cost (ULC)	10
1.3. The determination of REER based on ULC in Romania	18
1.3.1. <i>The presentation of the methodology used in determining w_i for Romania</i>	18
1.3.2. <i>Some aspects regarding the real effective exchange rate based on ULC in Romania</i>	22
1.4. The Analysis of the impact of REER on the balance of payments	26
1.4.1. <i>The presentation of the VAR models for analysis</i>	26
1.4.2. <i>The analysis of the impulse response function</i>	30
1.4.3. <i>The analysis of the decomposition of the variance of variables</i>	35
References	38
Annexes	41
2. THE ANALYSIS OF THE DIRECT FLOWS OF CAPITAL. CENTRAL AND EASTERN EUROPE AND ROMANIA, Dalina ANDREI	74
2.1. The dynamics of the flows and the distribution of the FDI stocks by countries	76
2.2. Reports of the FDI flows and stocks	78
2.3. The sources of FDI in Central and Eastern European countries	82
2.4. FDI by sectoral activities in Romania and the Central and Eastern European countries. The second industrialization of Romania	86
2.5. Conclusions	91
References	92
Annexes	94
3. THE ANALYSIS OF THE IMPACT OF THE EXCHANGE RATE AND OF THE DIRECT FLOWS OF CAPITAL UPON THE ECONOMIC PERFORMANCES, Lucian Liviu ALBU	105
3.1. Introduction	105

3.2. The balance of payments, the exchange rate and the capital account	106
3.3. The determinants of the international flows of capital.....	113
3.4. The general frame for structural policies.....	114
3.5. The savings, the investments and the capital flows.....	117
3.6. An application regarding the impact of the foreign direct investments.....	119
References	124
Annexes	126
 4. THE IMPACT OF THE WAGE POLICIES UPON THE COMPARATIVE ADVANTAGE. POSSIBILITIES AND LIMITS, Steliana PERTȚ, Valentina VASILE, Maria POENARU	129
4.1. Some preliminary considerations	129
4.2. "The Rehabilitation" of the labor cost – a necessity. Why?.....	136
4.3. Directions and mechanisms for action	145
4.3.1. <i>Promemory</i>	145
4.3.2. <i>Global objectives</i>	146
4.3.3. <i>Specific objectives</i>	147
4.3.4. <i>Directions and mechanisms for action</i>	148
References	151
 5. LESSONS FROM THE EU EXPERIENCE FOR THE ORIENTATION OF THE ROMANIAN POLICY IN THE FIELD OF THE COMPETITIVENESS GROWTH, Corneliu RUSSU, Nicoleta HORNIANSCHI	152
5.1. A synthetic summary of the notional, methodological and practical problems of the competitiveness	153
5.2. A synthetic frame: the competitiveness of the European Union relative to that of the main economic actors on the global scene	174
5.2.1. <i>Evolutions noticed by the European Commission regarding competitiveness in the year 2003</i>	174
5.2.2. <i>Evolutions noticed by the European Commission regarding competitiveness in the year 2004</i>	176
5.2.3. <i>Other revealing aspects of the competitiveness of the European Union industry in the global economy</i>	186
5.3. Some marks offered by European Union in the field of competitiveness growth. Applying the lessons extracted from this experience to the Romanian industry	193
5.3.1. <i>The designing and the practical implementation of the industrial policy</i>	194

5.3.2. <i>The harmonization of the determining factors of competitiveness and the choice of the means for action....</i>	198
5.3.3. <i>The intensification of the intangible investments .....</i>	201
5.3.4. <i>A reconsideration of the role of the state funded assistances .....</i>	208
5.3.5. <i>The assurance of a business climate favorable to the enterprises, especially from a fiscal point of view.....</i>	211
5.4. Possible orientations of the Romanian policy in the competitiveness growth field	212
5.4.1. <i>A synthetic evaluation of the manufacturing industry competitiveness and of its branches.....</i>	213
5.4.2. <i>The acceleration of the industrial specialization and of its complementarity with the European industry .....</i>	215
5.4.3. <i>The significant growth of the innovative potential at a firm level and at a national level.....</i>	221
5.4.4. <i>The amplification of the human capital .....</i>	226
5.4.5. <i>The assurance of the durable development of the society and of the economy .....</i>	230
References	242
6. THE REGIONALISM OF THE RESOURCES OF THE AGRICULTURAL ROMANIAN ECONOMY – THE LEVEL AND THE TRENDS IN A REGIONAL PROFILE,	
Filon TODEROIU, Carmen BUCUR	245
6.1. The regionalism of the endowments with resources in the agricultural economy, 1993-2002	245
6.2. Regional disparities of the endowment with resources and agricultural production factors	247
6.3. The labor productivity in the agricultural economy – A foundation of the durable regional development	256
6.4. Criteria for evaluating the agricultural development in the rural area – Identification and application	258
6.4.1. <i>Gaps, disparities and criteria for agricultural development in the rural area .....</i>	259
6.4.2. <i>The maximization of the agricultural production – A feasible criteria of the agricultural development in the rural area .....</i>	262
6.5. Alternatives of agricultural development in the rural area – Prospective evaluations.....	280
6.5.1. <i>Preliminary landmarks.....</i>	280
6.5.2. <i>Working hypotheses and operational criteria.....</i>	281
6.5.3. <i>Development alternatives and prospects.....</i>	287
References	295

București, România

Licența Ministerului Culturii nr. 1442/1992.
Tel.: 021-318.24.38; Fax: 021-318.24.32.
Consilier editorial: Valeriu IOAN-FRANC.
Aparat critic și editorial: Aida SARCHIZIAN.

ISBN 973-7885-62-7
ISBN 978-973-7885-62-3

Depozit legal 2006